

11
Rome. na. 1470.

Año 1469

Rodericus Zamorensis

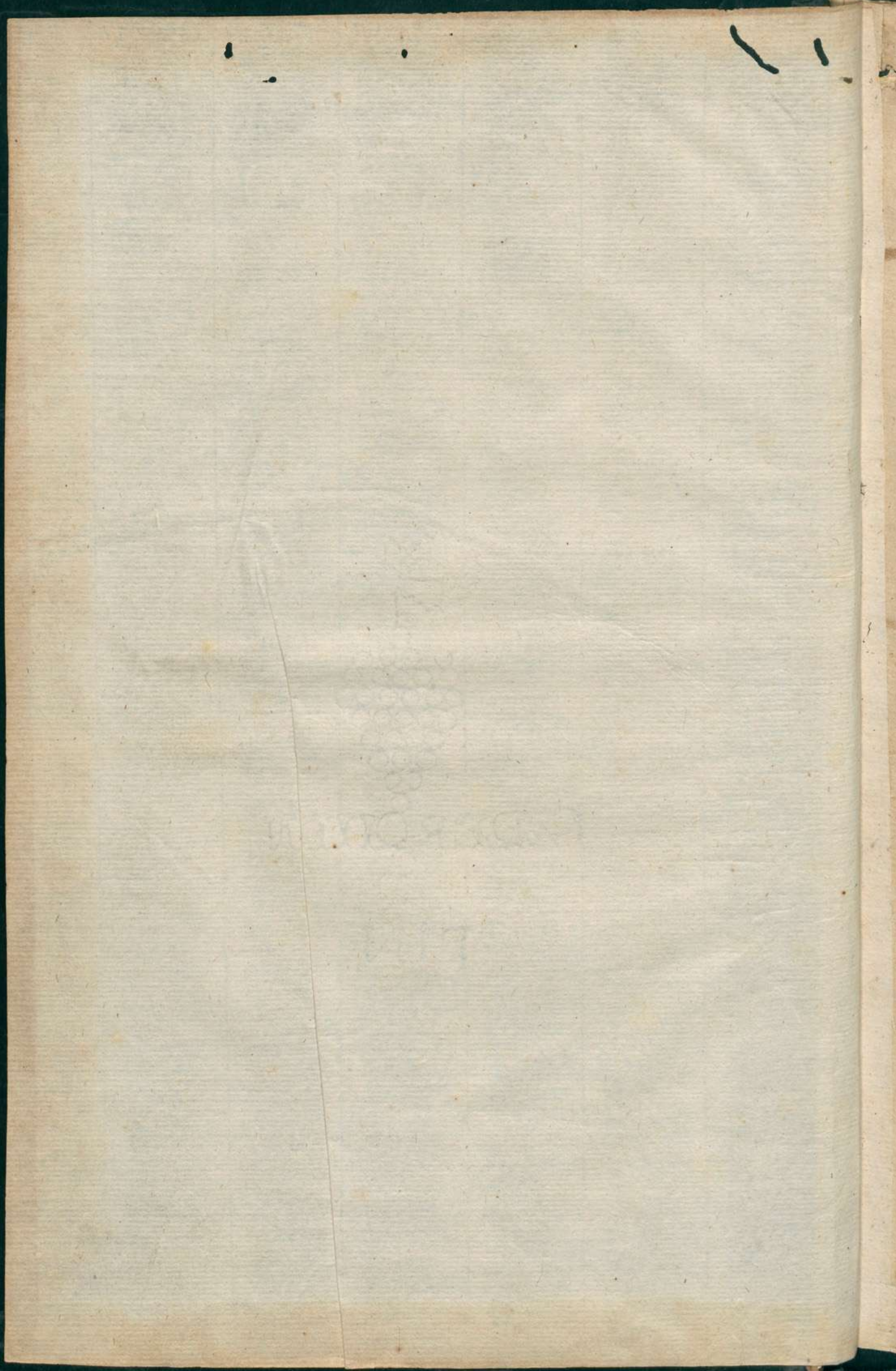
Historia: Hispanica - [Rom] D. Han.

[Ca. 4 Oct 1470]

Lacks Tables: 13 Fe

Full 10 ff. of text

Incipit componi diosa historia hispanica in qua agitur de
ciassitu et discriptione. Salubritate ac ubertate gentes que
hyspanitate. Et ad religionis cultum pietate ceteris que
usdem regionis laudibus. Deinde de gotorum. Van dalorum
et ceterorum ad hispanias accendentium. origine et in
hispania regnantium antiquitate. Nec non de regnorum
erectione: Regum. et Successione: ac claris illorum successibus
tandem per amplius hystoria ornatu inter ipsa hispanica
gesta inseruntur breui prisorum Romanorum. quorum
et aliorum exterorum antiquorum clarissima gesta dicta
et insignia documenta. ad cuius uis pernapantis. Seru
bilis: ac privati hominis instenonati. edita. A Rodero
Santij utriusque iuris ac arctium professore Episcopo palen
tino Hispano. Santissimi domini nostri domini pauli pontifi
cis maximi in castro suo Sancti Angeli de Urbe Romana
prefecto.

Serenissimo. A. C. in uis. t. i. g. m.
principe domino. D. Henrico quarto
Castelle et legumis Regi excellentissimo.
eiusdem regie magistratus humilis capella
nus/auditor et consiliarius Roderois Santij
de. Aredato utriusque iuris et arctium
professor/Episcopus palentinus. Hispanus Castro Sancti
Angeli ad me. Urbis Romae. per Santissimo domino
domino. paulo secundo pontifice maximo castellanus
plum cum supplicia recommendatione falluntur plurimum
qui Hispaniarum laudes. patrie situm. gentis religio
nem: et cultum atque uirtutes: et studia. veterum que
que uirtutes aut meliunt/aut scire. negligunt
id que ut arbitror ob scriptum in impia man
tingille putandum est que mal modum de gestis
Romanorum. Salusti us in Cathedra uisum que

ritur. inuidet enim Attemonibus q̄ res suas scriben-
tum in dinstria longe illustriores in toto orbe
q̄ fuerint referantur. neque aliter de rebus
Hispanicis dici potest. nam et persarum. grecorum.
et Romanorum gesta licet antiquissimo fuerint. uerum
Ali quantum forsam inferius q̄ fama ferantur. sed quia
magna scriptorum ingenia ea illustrantur per orbem
viam primis & libata sunt Hispanica tamen.
ges nunq̄ habuit talem copiam scriptorum. quia pauci in
genum. sine arripe exercebant et quilibet optimus uiz
potius uolebat facere q̄ dicere. Cupiebat que simplicius sua
benefata laudare q̄ ipse aliorum bene facta narrare. ceterum
non nulli Hispanias res legere de dignatur. eo ut
pnt errore dulci. qui non nulli bonarum. partium ac-
rerum in experti. q̄ in angulo mundi. ut acuit huius pauca
fita esse uideantur. contentum. at q̄ extra orbem posita.
ut eorum. uerbis utat ab orbis gloria aliena uidentur.
longe aliter sapientes & magistri sentire. qui abem des ca-
phorq̄. ab Hispania tanquam a principali orbis parte
in opere. Cum enim mundi machina maximam circumfusa
rit pelago. Hispania illa est que ad orbem ipsum aditu
pubet. Veluti ex cuius oris at pluribus Atlantici monti
oppositis. pelagus ipse oceanus profuit. est Africa in istan.
Europam q̄ nedom nobilitat. sed Iustat. ad que dis-
terminat. Ut igitur huiusmodi hominum error tanto
spatius amentibus sensorum exolet. quoniam ista a
Veritate remota. Madant mihi seruitat. I. q̄ totius
orientis. simul et mediterraneae. ac septentrionalis regionum
fahan die ore ciuitem et principatus praclaras que res die
mente tenet. ac si pedibus oculis que illa omnia peragendo
conspexisset. ut noster Hispaniam inuoluam. q̄ occidentis
plangan tenet. ad a huiusmodi potius q̄ tuam in
Istan q̄ non breuissime des orbem. ac parit
quibusdam ut ita dixerim syllabis. pauca quon-
dam inter plurima. que huiusmodi pruritionem
an ceneri. et ornare uidentur subicerem. Verum

quae non nisi sancti et egregii viri res Hispanias
summatim describere: provinciae situm: gentes mores:
praecognita famula et praecleara factura non satis con-
pletentes inter quos beatus ysidorus beatus sed
gravi estilo: goticae gentis originem qui in Hispania
regnaverunt: Ex quibus tuae maiestatis tui qui pro
decentibus ortum tractas. Regum quoque ipsorum gesta
et successiones: sua usque tempora continerunt
Sicque idem ipsum egit Lucas Indem. deinde Roden
Vicens Sanctae Sedis Toletanae Archiepiscopus: eundem
regum sine cessibus: pariter et successus usque ad tem-
pora fernandi huius nominis. III. a quo per rector
hinc tua maiestas XI. gradum distat hinc: sed suam
et quo lustravit. que omnia eadem tua excellentia
solenter inspexit. Voluit tamen auct singularem sui in-
genij a cunctis. Et praeclearitas praeclearasque res agm-
tendi desiderium a cunctis: ne dum eandem Hispania
morum situm et laudes regumque successiones: si-
mul et successus: post eundem fernandum. III. sig-
nos cere. Sed longe ante a primo videlicet Hispania
me rege post illius Calamitatem in seranque cladem:
quem pelagium esse constat: usque ad moderna haec tua
tempora: praesertim quia ea omnia latino sermone des-
cripta: non plene reperiuntur. in unum existi profecto
principes serenissime rem: optimo principi debitam
ac te dignam: dum voluisti ut ea omnium praeclearissima
a te regum: qui tibi famulatur naturali sublezione: obde-
quatum et delectabili lectione: et de letis illius praeclearis
ac res gestas legendo: quam diligis eius in eum menta que
rendo. faciam igitur satis non quidem desiderium: sed
praeclearis tuae maiestatis et rem ipsam ad hunc re potem-
do: heredesimas quatuor in hoc historiae annu pen-
ditu partitione edidero. in prima quidem Hi-
spanice a vii salubritate terreque feracitate interagenti

ac ceterorum metallorum et mineralium. dicitur ac
fecunditatem: gentes quoque religionem: fidem: summi
fign: hinc manifestum demum ac ceteris hominum et
globe Hispanie terras et praesentia: tum inter se
etiam unum Hispaniarum illarumque discretio
nem: respectu ceterorum orbis climatum: et fe
gionum Antiquitatem: Demum principatus Hispaniae
Regnumque eundem: sed et divisionem et gradum
et quo modo ab antiquis inceptum: ac in quatuor
dem Regno Hispaniae titulis resideant: Rursus in
ea parte grecorum: perorum ac Romanorum: ad
hispanias ingressum: Initium demum et originem
principatus / q. torum / Astrogotorum / Vandalorum /
Alariorum / Visigothorum: illorumque ad hispanias ac
sum et inولاتam et principatum Inante perstem
gam. in secunda vero parte eorum demum gotorum
primam in Hispania Regantium principatum
illorumque regnandi ordinem Successivis ac gesta
• Usque ad Rodericum ultimam eorumdem gotorum
regem: sub quo calamitosa clades Hispaniae de
cata est: Vni calamito percurram in tertiam
dem parte sequentium Regum omnium Hispaniae
Successivis: et Successivis ordinem: Successus demum
et Clarae eorum gesta a reparacione Hispaniae
in quando videlicet post infelicem cladem usque
ad Ferdinandum. III. predictum: quia pelagus ipso pri
mo post dicta cladem veniente. XXX. Regni summi
tim repetam. non nullaque addam / a predictis scri
bitur intata. in quarta parte antimas Roderi
vici Toletan hispania incipiam ad hunc Ferdinandum
in quo ille scribendi finem dedit. Deinde sequun
tium post illum in Hispania Regantium. Ince
sumis. Clarae quoque gesta usque ad hos nostros
dies in quos scribere per venerunt quibus. I.
excellensima. M. feliciter regnat. Demum
qui predictorum Regum temporibus
digna relatus fuerit tam imperatorum et apostolica

Sede quam in posu clariora q̄ exteriorum illustrium
vitorum et p̄terea Sapientum documenta huius et
fideliter referat ut quod verus Rodrimus presentia vultur
inchoavit huius eiusdem nois et professionis expleat in parti
tamem sapientia et elo q̄m: huius pari a effectu: dabo. ego
enarram dis. huius testimonium. Verissimum. Veluti
qm̄ parvum corpus dedit huius et hispaniarum
oras. huius q̄ et angulos a mari usq̄ ad mare: seorsum
ac personaliter per agrum atq̄ asplaxi. Neq̄ dubito
a quibusdam multa in huius ipsa facta fore: que
forte a transire Vere narranti ones de ipse addidit. pro
huc quibusdam occulta fide: sed putamus per aucto
arumtis narrata scriptitarent. Tunc enim ut puta
mus res quibus certissimam am paratur testimonio
cum eodem vultur relatere: qm̄ teste.

incipiunt capitula prime partis //

- Capitulum primum. de laudibus et precibus primarum
et terre Hispanie: quo ad aeris et patrie salutem.
- Capitulum secundum de Hispanie laudibus: quo ad terre
fecunditatem: fluminum rerum ubertatem: que naturales
efficiunt divitias.
- Capitulum tertium. de Hispanie precibus quo ad aurum
Argentum et aliorum metallorum ceterumq̄ rerum opam
q̄ industriales opes comparant.
- Capitulum quartum de Hispanie virtutibus: quo ad gentis religionem:
fidem: Amicitiam: humanitatem: strenuitatem et ceteras virtutes.
- Capitulum quintum de Hispanie situ: et descriptione respectu
ceterorum climatum: et regionum orbis.
- Capitulum sextum de eiusdem Hispanie situ: et descriptione
respectu particularum provinciarum: in ea sitarum: seu
diversorum regnorum in ea erectorum.

Capitulum Septimum de initio antiqui principatus et monarchie hispanie et quomodo tempore per unum regem. ab ipso pluribus hispanie fuit gubernata.

Capitulum octavum de ingressu regum Gotorum in Hispania: et quomodo modo Vandalos. et alias gentes ab Hispania expulsum et de preclaris virtutibus et gestis gentis gotorum et de laudibus eorum.

Capitulum nonum. de origine gentis gotorum: et de illorum principatum: et quomodo provincia sunt orti. et de eorum egressu et claris gestis.

Capitulum decimum de origine vandalarum. et vizzorum et de illorum regibus et progestis et claris gestis et de illorum exterminio.

Capitulum XI. de origine et initio regum et regum Hispanie post amissionem eius cladem. et a quo tempore et a quibus et quomodo diversa regna. in eadem Hispania erata sunt. et de ortu et initio huiusmodi regni: et a quo incipit. et primo de origine regni: et regum legum et castelle.

Capitulum XII. de origine regni et regum Navarra et quomodo modo et a quo inciperunt.

Capitulum XIII. de origine regum et regum Aragonie. Valentie et cathalonie a quibus et quomodo initium habuerunt et de unione eorum.

Capitulum XIV. de ortu et initio ^{regni} regum portugalis: et quomodo quando modo et quibus inciperunt.

Capitulum XV. de ortu et initio regni et regum granate et quando et quomodo modo inciperunt.

Capitulum XVI. quomodo omnes reges et regnes Hispanie ducunt origine et initium et initium regum castelle et legum.

Capitulum XVII. quomodo in regno quod hodie appellatur castelle et legum residet titulus et nomen regum Hispanie

Explicit Capitula prime partis.

Capitulum primum de laudibus et precibus provincie et
terre Hispanie quod ad acria et patrie salubritatem.

ICTURVS de regione Hispanie eiusque situ de orographia
ne ac de regibus in ea venantibus et de illorum gloria
et laudibus gestis de cetero pauca ex multis
contexere: sed quidem longiora aut breviora dicere
Igu tamen potius brevitatem studui quam copiam ne legentes
fastidium efficiam. atque ut letos a mentibus reddam
dignum existimavi incipere a laudibus et insignibus
pre omnis eiusdem Hispanie provincie gentis que
religionem fidei humanitate et civitate primisque de terra His
panie salubritate ac acria puritate. Secundo de glebetu
panie fertacitate et rerum omnium fertilitate. quoniam
tales divitias ad humanum vitam necessarias gignunt brevi
ter describam. Tercio de auri et argenti metallorum ac
aliorum rerum que in districtis efficiuntur operibus. Quarto
de gentis Hispanie religione fidei humanitate et laudibus.
Verum ne domestice laudes ab Hispano Viri a late Hispanie
gloriam inveniunt: dabunt fidem historia. ubi que
enarrandis viri sapientes a seculo famosi precipue Strabo.
ponponius mella: Demique plin. ling. plin. ling. Solin. ling. Iust. ling.
plezi et alii qui orbis et urbis gesta fidele narratione scri
pserunt. Hispania itaque ab Hispano Herculis nepote appe
llata est: quia longe ante veteres ab Ibero flumine Iberiam
alibi Hesperiam ab Hespero sidere: dicitur eam respicit
numinatum: et ut statum latius in eius descriptione di
sceremus. Hispania sita est inter Africam et Galiam: ut
referet. Strabo: quoniam ut Iustinus subdit: Sicut in
utraque terra: Ita utraque longe uberius atque salubrior nam
neque ut Africa violento sole torretur. nec ut Galia assiduis
ventis fatigatur. Sed media inter utraque hic temperato calore:
ubi felibus et tempestivis imbribus gaudet. Russus

ut refert Iustianus: Salubritas ubi per omnem Hispaniam
equalis est: nulloque paludum grana aeris nebula impeditur:
ut plures orbis regionis. Tanta de magis ut Strabon placuit
in ea terra: aeris puritas est: ut in ea puritas non facile
maximam animal reperitur. Temperies item eius tam
apertis seculis est laudata: ut quidam e his corpus non
procul ab ea posuerunt: ibi enim mites cephres flant ibi
vita ducitur facillima: non ad eam maxime struxerunt
Undique adidmque ventorum flatus: quibus omnem puri-
tatem penetrantibus precipua omnibus sanitas reditur:
Nec Aristoteles rerum naturalium indagator solertissimus
idem ipsum negavit: ait enim in politis salubritatem
terre ex duobus maxime causari alterum est de puritate
primo patere salubritas ex celesti conditione: ut videlicet in mari
tempore absque nebulis: debita claritate instruitur. In estate vero
in moderate calore non optimatur: Secundo conosciuntur terre
salubritas ex ventorum puritate: ea si quidem terra saluberrima
conprobatur: quoniam boreales siue septentriones nebulas purificantes
venti: Idque contingit: cum talis orbis plaga ad eandem
aquilonares ventos a porta est nec a pro pinguis
montibus impeditur ut His pania: habent enim
propinqua ipse septentrionales venti: ut a curis contra
gymibus terra quam visitant purior atque saluberrima
rem reddam. Hinc palladius Rutilius scribit: quia
salubritatem cuiusvis regionis aerisque puritatem
de claritate ipsa loca ab ipsis valibus et nebularum nocti-
bus absoluta: ac spirituum si qui hinc flantibus non
impeditur in pedita: Constant utique Hispanie
terra densis tenebrarum nebulis ab ipsis non ab-
dne infici nec a quibusvis montibus impeditur: quoniam
septentrionalibus ventis: libere visitetur cuius Sa-
lubritatis signa humana sentiunt corpora homi-
nibus enim eius regionis in colis capitis Sa-
nitas: capillorum iten firmitas inest: ioffensa

de inq; In mem oculoꝝ: p̄n̄is Auditus: for̄as comētū
liquide uocis exercent: contraria uero aeris malitiam
amittit: Hispani itaq; intra natales suos de quibus ocu
luram firmiorumq; visum retinet q̄ si alibi comorentur:
ubi capiti uirgine sentiūt: ac capillorū denturq;
ten pestiuus firmitate et p̄n̄i quib; chitudine frustantur.

¶ Ca. n. de Hispanie laudib; qm̄ ad terrę fertili
tate et aliorū rerū uertaten: q̄ naturalis efficiunt diuitias:

Hispanie fertilitas ac frugum rerūq; omniū ad
vitam mortalium expedientū fertilitas non ignota
p̄n̄is sapientib; fuit: adeo ut non ipsis tantum in oculis:
uozum etiam galli/ flom̄ dū: utiq; britanie: ipsi qm̄q;
apice cunctozū habundantiā p̄bet. in Hispania
rursus ut Iustinus uoluit: non aquarum cursus uelocis:
non torrentes rapidi ut nocent: ueluti longobardozum
laudata p̄uincia patitur: Sed lenes: uineis rursus can
pisq; r̄igua est ut uite humane congruit. nec solnt fer
menti ingens copia est: uozum et nullis cucheris/ cuncto
rumq; liquorum: adde nascitur in Hispania gleba illius
non paruis thesauris alibi ~~in~~ raris: hinc enim
spartis: uis ingens/ mirij: nulla terra fertior est. tanta
enim patrie uertas sese offert: ut femine non modo res
domesticas: sed agrorū culturas qd̄ ministraret: dum uiri belis
non nunq; rapinis et uenatorib; vacat. adde qm̄ strabon
teste ex Hispanie gleba uini: fermenti: cere magna extrahitur
uis: Item p̄x: grana: p̄n̄is: et solus ingens copia. Inde
lanarum et telarum habundantiam: cum colorum quoq;
quos pleriq; le p̄n̄is uocant: tanta est copia ut q̄nti
tatem terre aliquando ingezat: qm̄ fit ut plerūq; habi
tantis: pecunias uenatoribus ut capitāt largiuntur.
Taceo de radice ad tinturā idonca q̄ inibi habundat: s̄bore.

de auri et argenti ceterisque metallorum opibus: ex quibus
industriales opes conficiuntur. Est itaque Hispanie tota mi-
neris auri et argenti et aliorum metallorum ditissima: et
fertur in quaruntur ferrozis quibus ultra ceteras orbis plagas
habundat: adeo ut etiam aquas generat: quibus ferrum aurum
ten peratur. Inde calbis copia exhauritur: et plures mundi
provincias ferro: et calbe ditat: nec ullum apud Hispanos
telum probatur quod non aut Bizbili fluvio aut calbetin
gatur. Unde etiam calbes huius fluminis finitimi appellati
ferro ceteris prestare dicuntur: pluribus demum et eius ubi
rima est: ut de quo amplius dicemus usque a deo Auza
ditissima est: ut etiam arator frequenter glebas aureas ex-
citet rusticis: quippe et hodie in aurum Tago fluminis
assiduo viros: feminasque non paucos conspiciamus metis
tempore arenulas aureas splendentes colligere. Taceo
de monte appellato Sacro plurima dicere: quem Iustinus
meminit si ferro vi lenter: ne plias grande reputandum: sed
si quando fulgure terre percussa est: quod etiam illis locis
frequens est: delectum aurum velut dei munus colligere
permittitur. Adde ut Straboni placuit chriso colla id est
Auzi lauacra appellata: reperiri Ibi demum ex purgamento
auri quedam fit terra tenax: quam delectum vocat: apud
populos Cartaginensium moue tanta auri et argenti copia est
ut eodem Strabone teste in ea provincia quatuor hominum
centurie: ut verbis eius utar: et plinius loquendo qua-
tuor centi hominum populi Romani nomine xv. milia
drachmarum per dies singulos referret: adeo ut ex nulla
orbis plaga tam ingentem ditissimam copiam exhauserent:
cuius resstant hodie signa patentia: Caverne videlicet atque
fodine minerales nimis profunde. Scirus item Scori
aurum et purgamentorum argenti: quod illi tempore exhauri-
ebatur: que in istis montibus habent: Fatemur tamen
multis temporibus hominum incuria: nulla ibi metallorum.

utilitas carpitur: non quod desit nobis minus veteribus aurum:
cupiditas. Sed illud inquam inferum sagacitas. Rursum
Suis non parvo omittendum quod idem Strabo subicit: aut
enim montes Hispaniae ad boream versus multum utili-
tatis provinciae a se propter aurum et argentum et quibus
bis habundant: talis est et carpentaria Celtibus et praesens
et beturia: generatur zueus stagnum copiose ad modum
supra lusitanos et in castetis insulis in quibus aurum et
argenti et metallorum copia reperitur. ibi de nigro salmo
ma cum ibi vitreolum: ibi aurum pigmentum: ibi sulphureus
in genere copia: ibi marchasite omnium genera alchimistis
per necessaria. ibi thuria et cetera a tramento habundanter
reperiuntur. Taceo mercurii copiam designare: quod ar-
gentum vinum appollat: cuius tanta fit exhaustio ut
nulla in orbis parte tan habundanter colligatur. adeo ut
magna regi vestigal comparet: nec minus belli armamentis
aluminis spondii copia est.

Capitulum quartum de Hispanie laudibus quod
ad gentes religio nem fidem amicitiam humanitatem
firmitatem et ceteras virtutes.

Onse quod veni est ut post enarrata pauca quaedam
et multis laudum praemia terra Hispaniae quod
ad aeris salubritatem: Simul et frugum uberem et
fertilitatem naturalem: Sed metallorum ceterorumque
in dextralem copiosam fertilitatem: gentes quoque
Hispania: regionem fidem amicitiam ingeniumque dant
et virtutem ceterasque laudes huius repetimus. primum
igitur si ponere deum putamus: illud Aristoteles verum
documentum quoniam humana anima operatur in tollit
et tales ipsa quoque ingenii vires quibus hominis utique recte
laudatur: nequaquam exerceat: nisi media nobis ingenium

corporeis organis: pro eo quia ut ait. nihil in intellectum
esse putatur: quoniam prius fuerit in sensu. que una sufficientis
causa creditur: cum humanus intellectus quandoque fati-
gatus putetur idque quod in proprie nec secundum seditum
sit: creditur tamen verum secundum ipsos exterioris sensus
quibus mediantebus intellectus agit: atque vtiliter opera-
tur: Ex quo illud sequi necesse est. ut operaturus intel-
lectuales sint habitus: pro ut corpora humana melius
aut peius disposita reperiuntur. Operaturus ergo habitus
intellectus ipseque anime vires potius reduntur: cum
corpus maxime aeris salubritate et in aequalitate gaudet:
ingenium si quidem vis et intellectus a curam: ut est philoso-
phi sententia: non parum ex bona hominis complexionem et
valitudine prouenire putatur: Ex quo illud elicitur quod ab
aere secantur corpora: pro eo quia ex bona corporis ua-
litudine sensus anime fiunt viuaciores: cui igitur natura
dat corpus non in aequali nec optime dispositum: per con-
sequens et dat animam non recte dispositam: Cum igitur
Hispanie ut primis in oculis suis optima generet sa-
lubritatem: ut etiam eis ingenium excellentis acumen intel-
lectusque viuacitatem tribuant: per quam necessarium videtur
habere ergo Hispaniam ingenium pro clara si ea velle uolunt:
et ad omnia sciendi genera habilia. Ad de huius rei aham
non in sensum: sed naturam causam quia ea est patet di-
spositio: ea temperies que in hominibus remissa est et
e quales spiritus non ad impetus sensuales agitantur tri-
buit: sed prout boni corporis et mentis valitudine con-
uenit: quo fit ut propter remissiores animorum impetus
Sanguinisque e qualitate: habiles ingenio reperiuntur.
Denique ut virtutes corporeas non omitamus: habet
Hispaniam corpora ut veteribus placuit: ad incediam: et la-
bores aptissima: Quotiens corporis et animi fatiga-
tionem patientissima: durat obseruant et astictam passim

vigilias: solem et bi cuncta famem quocumque: ac situm pati:
et qui vis pericula pro patria sustinere: et pro homine a
dixit paratissimi sunt: vim utrumque malum in cellamque
invenit: quippe qui vendere potius quam gustare preceperunt.
femine vero et pueri baculum ut venenum fugiunt. Rur-
sus Hispanie gentes ut Justinus refert bellumque ovium pre-
optant: et ut aiunt si deest domi: extra hostem querunt:
velocitas Hispanis atque laetorum agilitas inest et forti-
tudo: saltandi: quocumque trahendi: In cecidi ac nandi ac de-
et exercitio plurimum valent. Hinc Romanus Vegetius
Hispanis inquit: non tantum numerum sed viribus corporum
laetorum agilitate nostris prestitisse manifestum est: sed
et Livius id non negavit cum ait: Carissima viris et ar-
mi Hispania: que si vires suas cognovisset facile in impe-
rium eiusisset. Demum Hispanis e quibus et arma sanguine
cariora sunt: Maalenti maiorque ex parte et Sici sunt:
quod signum est: vigilantie: sobrietatis: et laborum pa-
ciant: cunctis: et ad omnem dexteritatem in genis et cor-
poris aptissime nec mirum itaque sitantur sanguinis car-
taginenses: si tantum Romanis: in subjuganda Hispania
fudere: quotiens enim punatum est cum Hispanis in
pari fortuna: quotiens ceteri Romanis: exoratus et dices:
quotiens turpi initio federe capti: quotiens demum prope
ad desperationem redacti fuerunt: licet illi miris creatis du-
abus: fortius arma sumpserunt: adeo ut neminem roma-
reperiret: qui Hispaniam accedere miteretur. Nam ut ait
Livius et Eutropius anno ab urbe condita. de omnibus
Romanis tan ingens Celtiberorum montibus inuabit: ut ex
omnibus non esset qui in Hispania vel miles vel legatus
ire audiret. Sed et anno sequenti licet Metellus in Cel-
tiberiam missus esset: infeliciter militavit: cui successit
Quintus Pompeius et demum Quintus Scipio: qui contra
Iunium in Lusitania bellum contra Romanos gerentem.

inglorii redierunt. fuit autem viriacus primus postea
max latro: max acerrimus dux ut xiiii. Annis Hispanias
dominaretur. tantos enim ad bellum populos concitavit:
ut sepe Senatus res Hispanias deserere cogitaret. Sed
tandem ut huius et Eutropius referunt contra viriacum
Sextus Vetilius praetor mittitur: quo toto exercitu caeso:
vix fuga lapsus evasit. Deinde carum plancium praetorem
multis periculis fractum fugavit: post haec Claudium mi-
nimum cum omni exercitu superavit: sed interim viri-
acius ipse a quibusdam Aetolis sibi familiarissimis interfec-
tus est: putantibus Romanos interfectores praemio donari
debere. Cum ergo a Scipione consule praemium peterent:
probe responsum est nunquam placuisse Romanis imperato-
res a suis militibus interfici: de huius viriaci modo-
ratione cultus et moribus statim dicemus: cuius tempore
Iudas Macabeus et frater eius Ionatas florabant in Iu-
dea. Quanta demum Hispaniarum stantitas fuerit: nover-
unt Romani qui bello Norantini interfuerunt: qui pub-
licite fassi sunt: ut refert Emilius probus potius victor quam
victor Romam rediisse: nihilque ex eo bello aliud que se-
curitatem adeptos: sed magis evasisse Numantinos quam
vincisse dixerunt nam cum ex ea tempestate superisset quidam
Iiresus Celticus interrogatus a Scipione qua de causa
Numancia aut prius invicta aut post eversa fuerit: nostra
inquit inflicitate non tuis viribus: concordia enim vi-
ctoriam: discordia excidium praebuit. Rursus Hispanis
nullae sunt balneo: aut ungentorum delicate que virorum
Animos efeminatos reddunt: nullus infestus dies: nullus
epularum apparatus: aqua calida post secundum bellum
primum a Romanis didicere. Nec parum mirandum est
ut inquit Vegetius: in tanta seculorum serie nullus Hi-
spanis dux prae viriacum fuit: qui ut diximus: annis
xiiii. Romanos vacua victoria fatigavit: quem ipsum non

in diu populi electum: Sed ut cauendi: de chinanduzi
periorum scientia positum: Secuti sunt: cuius eam istus
continentia q̄ fuit: ut cum consularis exercitus fa quem
ter uicant: tantis rebus prospere gestis non uestis cultu:
non armorum titulum: non demq̄ primum uictum man
tauit: Sed in eo habitu qm̄ bollare primum ceperat: perse
uerant: ut quibusq̄ gregarius miles ipso imperatore pu
tentior uideretur. Fides quicq̄ atq̄ legalitas: erga domi
nos: Hispanis non facile credibilis est: hinc genti obedire
dominis: natura est non quidem uolentia: Sed amice
et cum semel dederit fidem proficere simul et uitam: testis
est: ut cetera taceamus illa Saguntinorum non modo for
titudi: Sed exposita ad suos fides: ut Livius: deinde
ualerius referunt: post duorum Sulpiorum incidens 20
manuum sanguinis exercituum miserabilem Argem
Saguntini in ceteris Hamibah armis intera mema ur
bis sine compulsi: cum uim punicam nequunt amplius
orare: allatis in furas: qui castra cuiq̄ erant et igne
succensi: ne a fide et Societate Romanorum discederent
communi rogo semet ipsos subiecerunt: Hinc id ipsum Au
gustinus recitat ait: Hispania abitas: Saguntinorum populi
Romani amantissima et fidelissima dum eius populi fidem
seruauit exortitur. Puerus tanta huius gentis ad dominos
Amicitia et fides est ut testibus Iustini atq̄ Valeriu tormentis
sepe pro fide: pro silentio rerum creditarum: Afflicti
quippe et mortui a deo ut potuit illis fidei et taciturnita
tis cura q̄ uite fuerit: cuius rei celebrantur etiam bello pu
nicu serui Hispani fides et patientia: qui uictus dominum
inter tormenta resu exultauit: Serena q̄ leticia crudelitatem
seruantium uicit: uxorum demq̄ ad uiros fides et summa
dilectio apud Hispanos non solum legum animaduersione:
Sed assidua obseruantia celebratur: At illud praeclarum
non longe a nostra etate. Sed semp̄ terminis seculis conseruandum

facimus. Ut enim uera perhibet annala. Cum Edmoz
dux regis Anglie primo gemitus in domo septalchru m
trae fetasset. fuisset q in uia: pro dicitur a Manzo quoda
gladio ueneno peronsus: et medicorum remedijs non
tam alluaretur q alligaretur: tandem in Anglia sine sa
lntis spe est uenerat. eius itaq uxor regis Hispanie fi
lia: nouam atq in audiam sed amorem et pietate plenam
adhibuit medicalam: plagas enim mariti tussis infectas:
que ipsius uerum in claudu non poterant: lingua dietim
lingebat. Sugebatq humorum uenenum sibiq haurit
dulcissimum: cuius uigore dicam uerius fidei uxore uir
tute: sic omnem materiam ueneni atraxit: ut integras
uulnere cicatricibus ille plene curatus: illa inuolutis
enaserit: Quid igitur huius mulieris fidei uirginitas:
Quid mirabilius esse potest: ut uxoris lingua fidei di
lectone maritali peructa: uenena a dilecto marito ex
pulerit que ab electio medicis trahi non ualuerunt: et quod
plurima exquisitaq non effecerunt medicamenta: una
uxoris pietas expleuit. Reliquis in super cultum obser
uat Hispani Summa cum ueneratione: diuini quoq uer
monis delectantur aprime: a Sidnoq augetur in eis sa
crozum cultus et Santitudo. postq enim sacra fidei pri
ma condimenta sumplere: que Iacobo zebedei Christi apu
stoli tempore receperunt: usq ~~ad~~ ~~se~~ ~~uere~~ ~~fidei~~ ~~per~~
afide demorant: Romane sedis q fidei magistra est: sunt
osimmentissimi. Nec id Hieronymus negant non eosden
ocadnos loquens apud uos inquit in corrupta potum seruat
auctoritas: et cespite terra secundo dominica seminis puritatem con
tem fructu multiplicat ubi sol iustitie oritur. Piusus ges
Hispanica uirginitatem fidei insua est atq in patris bi
spanie gens demiq amicitas querit: maxime elad omnes
conuolandi dulcorum obseruat: humanitas illis adest et
man sua tado perhumilis: et ut paucis agamus Hispanis

Sine clementia aeris: aut benignitate Soli: Sine natura et
instituto ingenio: non modo literis Sed et civitate constat
esse aptissimos: Solezitia quoque et moribus alioquin Sed et fa-
cilitate peccatos: Sed iam ut ad situm descriptionemque
Hispanie accedamus: agam finem de ludibus eius: Si
Sub quodam epilogo ea ipsa que attulimus: ut a prior Sa-
pientes carpinus Sumatum Succincte quoque referamus: Hi
Spania igitur velut paradisi domi in quinque principali-
bus fluminibus irrigatur: et fecundatur: Sicut: Hiberus:
Durius: Tago: Ana: et beti: montanis inter quemlibet
interiectis medra quoque vallis: que sui latitudine ubertatem
conferunt singularem: Nam humore fluminum et montium
fecundantur: Sed ut pro magna parte rivis et fontibus ir-
rigantur: puteorum etiam suffragia non desunt. Prorsus
Hispania fecunda frugibus: amena fontibus: deliosa
piscibus: habundans venationibus: gulosa armentis atque
gregibus: Superba equis: comoda mulis: privilegiata ca-
stris: curiosa vino: dives metallis: gloriosa sericis dulcis
molle: copiosa oleis: leta cibus: precellens ingenio: audax
in patio: agilis exercitio: fidelis domino: facilis studio:
pollens eloquio: fertilis in omnibus: nulla in ipsa ferti-
litate similis: pauci magnitudine equales: in libertate
principio: fidelitate preciosa: in strenuitate singularis.

Capitulum quintum de Hispanie Situ et descriptione
respectu ceterorum climatum et Regionum orbis.

Hispanie igitur situm describere per multi pto-
bomeus quidem per climata prout a superioribus
et celestibus corporibus visitatur pulchre discernit: pli-
mus: Solinus: Sed et antiqui cosmographi per habundantia
Sed inter eos arbitratum melius Instimus in calce cosmice eius
Situ atque differentias simul et qualitates tu contenter enarrat:

Idem quoque fecit orosius iulius qui praeviam orosius
non tam libris q̄ oculis descripsit ad q̄ de pinxit. Idem egit
ponponius nulla: Strabo quoque grecus latinis uer-
bis eam distinguit praeviam. Verum quia praeviam
et urbium antiqua nomina non satis a modernis agn-
sunt. Ea de re diversas huius praeviae descriptiones
ut eius situs facilius percipiatur: Succinde antea de-
cum. In primis igitur ab eo in coherendi praeviam quod sa-
pientibus quis ediximus: sed et cunctis cosmogra phis
est notissimum: qui enim utiliter orbem describere solet
gunt: ab Hispania tanq̄ a praevia poli porta ad orbem in-
gressum in ciperis oporet: nam cum mundus pelago in-
gitur maris: Hispania illa est que ut diximus ad orbem
ipsam una aditum patet. E quidem ex ois libris quoque
Hispanie Atalantiis monti oppositis pelagus ipse praevit
Africam: Asiam: Europamq̄ ne dum notat: sed et
rigat et illustrat Est ergo Hispania ipso tota mundi
latus reclusi que oceanus atq̄ mediterraneo mari circum-
fusa est: praeter breuem at que angustum ingreditur: qui quic-
tera dicitur cistat a mari videlicet oceanus appollat mari
barbise: usq̄ in mare mediterraneum dictum pelagus
Narbonensi: ~~ingressus~~ Ingressus itaq̄ ad Hispanias difficilis est:
propter pirineos montes: qui diuini quidam misterii
angustas portas difficilenq̄ aditum Hispanie naturaliter
praebent: ordine qui sequitur ab oriente igitur oceanus
sinum Hispania a gallia determinat praevia praevia
et britame: in nostris vero libris ins eandem
est et lepruca. Versus autem Septentrionem: oceanus et
cingitur: ubi astoria est: et galica in qua compositella:
deinde idem oceanus ab oriente cingit aliam
gallie parte que portu galia dicitur: postea vero in orientem
libris versus meridem lusitania est: deinde borbica ut

in sequenti capitulo dicemus in quibus pars non parua
Portugalię est: deinde Ispalis insignis urbs putatur: quę
sita est super Beti flumine: Rursus Gades incidit insula
ubi ciuitas Gaditen. a Gadibus seu Herculis columnis
sic dicta quę nauigandi strenuitate & populi Romani ca-
ritate: eo felicitatis peruenit teste Strabone ut in extremo
orbe sita uniuersas: celebritate nois superet. In eis uero
littoribus non longe angustus oceani fretus accedit: ex
quo oceanum ipsum ueluti torrens orbem rigas uersus
meridiem defluit: quod mare mediterraneum uocant: q
siquidem fretus Hispaniam ab Africa paruo spacio. xii.
fere miliarum diuidit. In eisdem item littoribus nostris
Tarifa est ac Gibraltar insigne oppidum: a quo fretum
ipsum nomen sumpsit: appellatum est enim strictus de
Gibraltar: habens in oppositum Africam illam uideli-
cet prouintiam quę & Mauritania: in qua famosus est
mons Atlaticus ibi & ciuitas dicta cepta: & Tanger sic
hodie urbes appellatę ubi Tingitania a Tanger urbe di-
cta: quę quondā atq; hodie licet in Africano solo sitę:
tamen prouintię Hispanię connumerantur: ut infra lique-
bit. In eisdem deniq; littoribus ad meridiem Hispania
mediterraneo mari circumducitur: ibi Bethica pro-
uintia protenditur: in qua regnum est Granatę: quod
Sarraceni incolunt: habens in oppositum eam partem
Affricę in qua Busia est: & ypponensis urbs cui beatus
Augustinus p̄fuit: deinde Numidia & cęterę prouintię
Affricę: quę nunc aliis nois q̄ antiquitus nuncupatur
ut sunt regna feg: benamarini & Barbarię & Tunitii:
Rursus habet Hispania in nostris littoribus Affricę op-
positis nouam Carthaginem: deinde Valentia: Dertusā
Tarraconen. prouintiam ubi Barchinona: Perpiniā
usq; Narbonā in Gallia: hic situs Hispanię ita generali-
ter descriptus est: respectu aliarum prouintiarū: ut igitur

cum eodē Iustino paucis utar: Hispania ipsa inter Africā & Galliam sita est: Alii uero breuioribus uerbis utētes ad eundem tamen sensum aiunt: Hispaniam totam oceano deinde mediterraneo freto pyreneisq; mōtib; claudi: hii sunt illi montes qui ut edixi ingressū ad Hispaniā prēbent.

Capitulum .vi. de eiusdem Hispaniē situ: & descriptione respectu particularium prouintiarū in ea sitarū seu diuersorum regnorum in ea erectorum.

DESCRIPTA igitur Hispania per differētiam ad exteros: eam rursus inter sese per antiquarum regionum prouintias & ciuitates & demum per regna moderna secernamus. Omnes igitur Hispaniē ut antiqui scriptores uolunt: sex habent prouintias: Tarraconē. Beticam: Lusitaniam: Gallitiam: Sextam: deniq; transpontum: & in solo terre Africę: quę Mauritania: Tingitana cognominatur: hęc non mea: sed Sexti Ruphi uerba sunt in ea cronica: ubi ait quo ordine singulas prouintias respublica Romana assecuta est: ysidorus etiam in ethymologiis eandem facit descriptionem & Mauritaniam transpontum in solo Africę partem Hispaniē asserit. Reperamus igitur unāquancq; prouintiarū huiusmodi per regna hodierna & nobis notas urbes: Tarraconē. itaq; prouintia a limitibus Gallię incipit: habet in se Cathaloniā totam & partem regni Aragoniē: Carthaginēses uero a noua Carthagine dicta. Valentiam & Murtiam continet: & eandem Carthaginem cum adiacētibus atq; alterā partem Hispaniē: quā hodie La mācha uocamus: Continet etiā Saguntū. Conchē. & Oxomē. & plures alias urbes. Bethica uero secundū Pomponiū mellam in cosmographia sua & solinum de mirabilibus mundi Incipit post Carthaginem uersus oceanum &

Carthaginē.

*Saguntū. uulgariter mo
re dicitur.
Saguntū. ut dicitur
in geographia dicitur*

protenditur usq; ad **Gades** : quam Solinus asserit caput
Betice quo fit ut **Betica** ipsa utrunq; mare respiciat. In
qua inclite sūt urbes : **Astigia** : **Hispalis** : **Corduba** : **Xeritium** : & **Vandalia** : Nonnulli uero huic annumerant :
Toletanam prouintiam. **Lusitania** post **Gades** incipit :
& per portugalam protenditur : usq; ad insigne promō-
torum : **Vlisbonēn**. quod **Artabran** alii appellāt : ut idē
Solinus dicit : post **Vlisbonēn**. **Gallicia** incipit : ut statim
dicemus . In **Lusitania** ergo latissime includuntur prouin-
tię & plurime urbes licet solum oceano mari obiecta sit :
secundum Pomponium . Hęc cōtinet quā diximus por-
tugalie partem . Deinde **Pacēn** . **Placentin** . **Cauriēn** . **Ci-
uitatēn** . & alias urbes & diōc . sed & latā regionem : quā
extrematuram uocamus . **Gallicia** uero non parua est
prouintia referta urbibus : sed & montibus plena huius
ut dixi pars est **Portugalia** : ad occidentem : Deinde fa-
mosam urbem **Compostellam** habet : **Tudēn** . **Auriēn** .
Mindoniēn . **Lucēn** . totas deniq; **Asturias** . **Viscaiam** .
atq; **Lepuscua** : & eas partes quas hodie **castellam** an-
tiquam uocamus : quę omnes antiquitus sub **Cantabria**
& **Celtiberia** notabantur . **Transpontum** uero in **Africa**
quę **Mauritania** appellatur : regna habet : **Debelamerin**
Marruecos : & **des** : In eadem quoq; prouintia cepta
sita est . hodie tamen propter mare intermedium & dis-
parem religionis & fidei cultum : reges ipsi **Maurorum**
Tingitaniā & **Mauritaniā** prouintiam partem esse **His-
panię** : licet de facto non recognoscunt : Hęc igitur sunt
antiquę prouintię **hispanię** : quarum una tantum hodie
nomen integrum retinet uidelicet **Gallicia** . **Tarraconēn** .
uero & **Carthaginēn** . urbium non prouintiarum nomia
tenent : ea ut puto ratione : quia **Gallicia** a longissimis
temporibus sub uno p̄cipe uidelicet rege **castelle** māsit :
Ceterarum uero nomina propter principantiū uarietates

& noua nomina regnorum: antiquas nominationes per-
diderunt. Descripta igitur Hispania per antiquas pro-
uincias superest ut per moderna regna illam secernamus
& qua parte unūquodq; regnum situm existat: breuiter
differamus. Ex hiis itaq; sex prouinciis quę totā Hispaniā
cōficiunt: quinque sunt orta regna: quando igitur & quo-
modo prædicta regna erecta & stabilita sunt in .xvi. ca-
pitulo latius tãgemus: nunc uero regna ipsa quo ad sitū
discernamus.

Primū quidem atq; principale Hispanię regnū illud est:
quod hodie Castellę & Legionis uocatur: quod centrum
Hispanię est: & a quo cęterorum regnōrū reges usq; in
hodiernum diem deriuati sunt. Hoc itaq; regnum cęteris
omnibus nō modo terrę situ sed & populis maius: nam
ex sex prouinciis quas Hispania cōtinet ut supra diximus:
hoc Castellę regnū & Legionis sic hodie appellatū: qua-
tuor fere sub se prouincias cōtinet: uidelicet Carthaginēn
Lusitaniā: Beticā: & Gallitiā: habet enī ī lōgitudīe xxx.
diētas legales: incipiēdo a Lorca prope Almeriā usq; ad
finem Gallitię. In latitudine uero quę mensuratur a Ta-
rifa opposita Atlantico monti usq; ad oppidū fontis ra-
pidi in Lepusca: quod Hispaniam a Gallia disternat
xxv. habet diētas similes: quo fit ut a simili impari tamē
proportione dici possit de regnāte in Castella: quod pro-
pheta ait: quia dominabitur a mari usq; ad mare & a flu-
mine usq; ad terminos orbis terrę. Nam a Carthagine &
a regno Murtię quod iūgitur mari mediterraneo usq; ad
Viscaiam & Gallitiā: quę sunt ad oceanū & ab Ibero
flumine: quod diuidit Hispaniam ultertorem a citeriore
usq; ad oppidum quod re & nomine dicitur fines terrę:
ubi est ultimus terminus occidentis: omnia sunt sub re-
gno Castellę & Legionis. Ex prædictis patet quomodo
hoc regnum respiciat omnes plagas orbis. Nam uersus
excvi. myll. hinc Bues. p alteram longitudinē adccviiij. m
dec ad mare mediterraneū. dccxx: myll.

utet ante hispaniā p totū
circuītu in .m. dcccxxij.
myll. q; hoc ordine supputat.
eruarie porta / q; odie colibre
cupat / in minori latitudi
usq; olearsonē / hoc est fue
rabia / p; motes p;reneos.
ccviiij. myll. q; olearsonē
longitudinē minori ad
ta broq; promo toyū / q; c
cabo de fuis tūe. / .ccc lxxij
myll. hinc p alterā lati
tudinē ad saciū usq; pro
mo toyū / q; odie san dicente
icit. ccccij. myll. inde
ad herculis colūnas seu fe
u herculēū vel de gibialtū.
p;ce ad mare mediterraneū.

oriētem Viscaiam habet: & Lepuscā: uersus septentri-
onem Asturias & partem Galletiē. Versus occidentem
ultimam habet Galletiē partem: ubi Cōpostella iacet: ibi
enim uere occidens est qui nihil ultra orbis habet habi-
tabile: Versus meridiem uero Carthaginēn habet ciuitatē
& Murtiam cum adiacentibus.

Secundū regnum est Aragonia cui accedit Valentia atq̃
Cathalonia: hoc uersus meridiem protenditur & medi-
terraneum mare respicit: uersus occidētem uero & septē-
trionem regno castelle cingitur: uersus orientalem plagā
Nauarram & Narbonēn prouintias conterminat.

Tertium est regnum Nauarre: Castelle & Aragonie cō-
tiguū paruum quidem est gleba: sed mira fertilitate re-
fectum: antiquis temporibus . partim ex Cātabria partim
ex Celtiberia sumebat: mare oceanū parū attingit: prope
fontem rabidam: uersus oriētem Gallos: Vascones: re-
spicit. uersus septentrionem & occidentem regno Castelle
cingitur: ad meridiem uero Aragonēn & Cathalanos
respicit.

Quartum regnum Portugalia est cuius non pauca pars
Gallicie antiqui cōnumerant: opulentissimū certe regnū
& oībus bonis plenum: super littora oceani constitutum
ex qua parte occidentalē plagā respicit. Ex meridiana ue-
ro & orientali parte atq̃ septentrionali Galeciā & Castelle
regnum respicit: quo fit ut in Portugalam accessus aut
aditus nullibi pateat: nisi per eas partes Hispaniē quas
Castella obtinet.

Quintū regnum Granata nūcupatur: hoc solum infide-
lium est: & totum pene adheret Beticis littoribus. Ad
meridiem uero mediterraneo mari protēditur: oppositas
habet oras Africanas. Ex reliquis uero partibus regno
Castelle cingitur: nec aliter q̃ per Castellam: si per terrā
eundum est: ad regnum illud accessus patet: regnū quidē

longum: trecenta enim miliaria in longitudine obtinet: Nam a finibus Vandalię per Beticam protenditur usq; ad Carthaginem nouā: patria opulentissima est: quę bis in anno fructificat: in montibus sita est & pene tota mōtuosa. Arces habet atq; urbes inaccessibiles: quibus cōstruendis Sarraceni mirum in modum uaccant: quę res huc usq; egit ut in nostrā non uenerint dittonem. Adde industriā eorū quę tanta est: ut totum fere regnū irriguū faciant: quo fit ut aquis fluuialibus ubertatem simul & securitatem nanciscantur: torrentibus enim ac flumibus manu factis uelut quibusdā strictis: sed profūdis canalibus: aquas quo uolunt conducunt: ut equites nisi per pontes crebros: patriā illā ingredi non possint. De horū itaq; regnoꝝ initiis: quando & a quibus inceperunt laetus dicemus in .ix. & sequentibus capitulis.

Cap. vii. de initiis antiq; principatus & monarchię Hispanię & quāto tempore per unum regem aut per plures Hispania fuit gubernata.

EXPLEVIMVS breui Hispanię situm & prouintiarū antiquarū & modernorū regnorum inter se uarietates. Restat de antiquissimis initiis monarchię & principatus Hispanię: & quāto tempore per unum regē aut monarchā uel per plures & per quos gubernata fuerit breui differere: omnes igitur quas enumerauimus sex prouintię in Hispanię terra constitutę: olim sub uno rege unoq; monarcha multis tēporibus gubernatę fuere. qui rex Hispanię: aliquando īperator Hispaniarū appellabatur ut historię aperte docēt: quod ut Lucidius intueamur a fundamētis rem ipsam repetendā censui. Primo nāq; supponendū est q; in Hispania etiā in ea prouintia quę Castilla dicitur: fuerunt reges longe ante primam

destructionem Troiæ: Hercules enim ille magnus qui primæ destructioni Troiæ non parum opem dedit: tempore regis Laumedontis ante tempora Priami uenit in Hispaniã quem constat prælium campestre cum Geryone gessisse tunc rege Hispaniæ: imo ut uerius loquar Castellæ: Erat quidam Geryon ipse tunc rex trium regnorum uidelicet Lusitaniæ quam nunc extrematuram appellant: & Bethicæ quam appellamus Andalusiam: & Galiciæ que hodie antiquum nomen retinet. Hæc igitur omnes prouintiæ hodiernis temporibus: sub ditione sunt regis Castellæ. Hercules igitur deuictio Geryone instituit in ea regem Hispan nepotem suum a quo Hispania dicta est. Hæc autem antiquissima fore nemo ambigit. Ab urbe enim condita usque ad aduentum saluatoris septingenti quindecim fluxerunt anni: & ab euerfione ultima Troiæ: usque ad urbem conditam. cccc liiii. Constat autem ante illam euerfionem ultimam fuisse Herculem: quasi per centum annos. Constat rursus ante Herculem fuisse reges in Hispania: quo fit ut supputando a Geryone Hispaniæ rege sic uocato: quem ut diximus in Castilla regnasse comperimus: usque ad presentem etatem fluxerunt duo milia annorum nec est dubitandum ante Geryonem reges fuisse in Hispania licet propter nimiam antiquitatem eorum nomina non retineamus: Ex quibus antiquitas regum & principatus Hispaniæ aperte conspicitur: Taceo tenebrum e græcia in Hispania pulsum & Gargarin & Habiden filium eius: qui per plurima tempora regnarunt in Hispania ante Herculem: Taceo denique Hercule ipsum qui quendam cacum in Carpentanea & Celtuberia comorantem: quippe & principantem bello uictum ab Hispanis fugasse fertur: qui Vulcani filius dicitur: & in prædicto Carpentaniæ monte adhuc hodie mons caci uulgato nomine moncayo dicitur qui apud Celtuberos habetur celebris: Sic igitur

*hercules deuictio geryonis armatus est iudeis
nos sperantibus in it
et græcia detulit
Bacis lupo qui ipse
hispania fugauerat
95 et eis. fuit ab eis
et in specu astondit
dem de profunde fuit
in oardir. her &c*

*teu
justin) comemor
habiden. et dicit q
amititoe sua. habet
agilitatez*

*no abar
us vulcanij
in cmo
snt officij
viri*

*ante geryonem quoru nomina habentur sly. T. Cal. nepot
noe. Ibero, Tubalca, Grigo, Tago. geryon pater. geryones
fili) et inter fratres eam. La concndie, et ueteris his
torici omnes. tres fratres unu putarent post hos aut.
regnarit hercules de quo fit mentio h. filius ofiris
ex grecia adueniens. de moe regnarit hispalus quici
uitatez hispalim fundauit de moe hispan. a quo his
pania nostra nomen sortita est*

herculem

Hispania longo tempore: sub dominatu grecorum recta
fuit: fere usq; ad tempora Romanorum: preter illa tēpora
quibus Asdrubal & Hannibal pennorū duces in aliqua
Hispaniē parte dominati sunt. Demum cōstat quosdam
Romanos cōsules amicitie: ne dixerim subiectionis no-
mine quasdam Hispaniē prouitias obtinuisse: idq; egisse
legimus Iulium Cēsarem qui plurimis acceptis cladibus
prius totū pene orbem perdomuit q̄ Hispania sibi plene
cessisset. Sed & plures alios constat Hispanias temptasse
subiicere: quorum aliqui prius uitam finire q̄ uictā Hi-
spaniam occuparent: post quos Vandali: Alani: Hugiini
& Sueui Hispanias sunt aggressi: que siquidē Barbaricę
gentes causam Hispanias ingrediendi habuerunt: pro eo
quia Theodosius imperator eos insequens a Galliis fu-
gavit: quare pulsi sunt Pyreneos montes transire. Hispan-
ias ergo inuasere easq; diuiserunt. Alani enim Lusita-
niā & Carthaginem sortiti sunt: Vandali Galiciā: Sueui
Maritimam: & occidua oceani obtinuerunt & partem
Celtiberiē: Dum Romani Saguntum & Numantiam &
nōnullas alias urbes tenebant. Hii Vandali Poloni esse
credūtur a flumine Vandalo Poloniē dicti: quare ab illo
tempore in hodierna usq; tempora ea Hispaniē pars quā
obtinebant Vandalia dicitur: quā uulgato nomine An-
dulustiam uocamus. Obtinerunt deniq; Mauritaniam
Tingitanicam ultra mare in solo Africę: cuius supra
mētio facta est: horum Vandalorum rex Gensericus Ro-
mam occupat Eudosiam Valentiniani relictam & duas
filias duxit captiuas cum multis milibus Romanoy: a
sanguine tamen abstinuit precibus Leonis pape sibi in
ingressu urbis occurrentis. & sic Roma domina orbis
quasi tertio terremotu cōcassata & afflictā fuit: Primo ab
Alarico: Secundo ab Atalusso regibus Gothorū: Ter-
tio Agensorico quo tempore sanctus Paulinus Nolanus
hicet genserico solo vaticano obtinuit & destruxit q̄ tunc nō erat ciuitas muro / postea vero leopap
& in saonome dicitur est ciuitas leonina

Roma dñā orbis des

truxit 3. ab alarico & ab

atalusso gotis. & ab gin

serico. vā daloy rex.

hicet genserico solo vaticano

obtinuit & destruxit q̄ tunc nō erat ciuitas muro / postea vero leopap

Episcopus se ipsum uendit Vandalis : pro redemptione captiuorū . ut beatus Gregorius ait in dialogo . Hic Ginfericus . arriana heresi infectus : per Hispaniam & Africam ecclesiam persequitur . Sacerdotesq; & plurimos ecclesiastici ordinis uiros : exilio mittit & nō paucos martires fecit : confessoribusq; linguas abscidit qui ut ysidorus narrat abscisis linguis perfecte loquebantur : Sed tandem rex ipse Vandalorum penas exoluit : cūctis enī effusis uisceribus miserabiliter uitā finiuit : & de his Vandalorum regibus arriana infectis heresi : pulchre narrat Christianissimus Iustissimus Imperator in ea famosa lege quam edidit . C. de officiis præfecti præto . Africę ingens q; Vandali ex ecclesiis fecerunt stabula & testatur se uidisse uenerabiles uiros qui abscisis radicibus linguis : mirabiliter loquebantur : hæc sub Innocentio primo accidere anno domī . cccc . & sub hoc turbine Augustinus obiit .

Gregori) - in dialogo

*Elpigo de las malas
u. 6. 6. 6. 6.*

*Obiit Augustinus
q; tempore vandali q;
Rembrabem obsederant
mensis octavo .*

Capitulum . viii . de ingressu regum Gothorū in Hispania & quomodo Vādalos & alias gentes ab Hispania expulerunt & de præclaris uirtutibus & gestis gentis Gothorum & de laudibus eorum .

REGNANTIBVS igitur Vādalis in Bethica quę & Vandalia dicitur atq; in prædicta parte Africę . Sueui etiam regnabāt in Galicia : & in aliquibus Hispanię partibus . Procedente uero tempore hæc duo regna ualida Gothorum manu : & toto deleta sunt : & ad eandē gloriosam atq; inuictam gentem Gothorum utrunq; regnū deuenit . Libet igitur in hac parte de origine gēis Gothorum : & illorum strenuitate nobilitate & uictoriis atq; uirtutibus aliquid dicere : tamē ysidorus in cronica sua & Rodericus Toletanus Archiepiscopus quędam lucante circa eam rem diseruerunt & nos illico eorundem

*ista mirabilia de
causis Gothorum.*

fapientum & antiquorum cosmographorum sententias
sequentes aliqua compendiose adducemus . Sed ut bre-
uibus agamus plenus est mundus eorum uictoriis . Nā
ut antiqui scribentes tradunt : Gothi regem egypti uelofū
fugauerūt : Asiā subiugarūt : ex qbus Parthi ut creditur
processerūt . Hoy Gothoy femie a uiris relicte armis &
preliis parte Asię domuerunt . Thelesus rex Gothoy uicit
Danaos : interemit Thestrandum : insecutus fuit Vlixem .
Cirus famosus a Thamar regina fuit occisus . Darius
& filius eius Xerxes ab Ancro rege Gothorum in pre-
lio uicti sunt : hos Alexander uitandos docuit : Pyrrhus
pertimuit : Cęsar exorruit : cum Pompeius pro accipiēdo
Ro . reipublicę principatu contra Iulium Cęsarem arma
mouit : Gothi fortius cęteris dimicarunt : Traciā irru-
erunt : Italiam sepe uastarunt : Romā ceperunt : atq; eius
edificia perpetuis uulneribus pro ampliore eorū memo-
ria non diruerunt : sed perforarunt . Veronam edifica-
uerunt nomen imponentes quasi ue Romam in odium
Romanorum : Aduersus hos In tracia ualens Augustus
xv . imperto anno cōgressus est : sed magna strage uictus :
& subito igne consumptus . Tandem Gothi Italia capta
urbe Roma potiti sunt : licet strenuitate & potentia
bellifarii in Gallias & Hispanias transiere in quo accessu
Gallias sunt egressi : Hispanias sunt adepti : nam postq̃
ut premissum est tam urbem q̃ orbem domuerūt : Hispa-
nicę gentis humanitate & dulcedine freti : illorumq; ex-
tremuitatem & uires experti : derelictis cęteris orbis quas
obtinuerunt regionibus : ad Hispanias se conferunt pu-
tantes totius Europeę monarchia potiri facile posse . Si
gentis hispanię aut subiectionē aut amicitia nāciscerētur .
Adde quia Gothi ipsi Vandalos : Alanos : Sueuos :
Huguos : infestissimos habebant : tanq̃ uicinos eorum
natalibus . Quare freti Hispanorum preſidiis : feritatem

uicinos

Vandalorum & Sueuorum ac ⁿHugnorum non ferentes:
eosdem Vádalos . & siquę manserunt Sueuorum & Hu-
gnorum uestigia . ab Hispanię finibus expulerunt : quo
autem tempore quo ordine Gothi regnarunt . & de eorū
successionibus & successibus : breui in fine huius primę
partis tangemus . nec illud obmittendum putamus quia
duo Gothorum genera legimus : qui enim in Italia mā-
serunt astrogoti appellati sunt : quasi orientales Gothi .
qui uero Hispaniā sortiti sunt Visogothi sunt dicti quasi
occidentales Gothi quorū primus rex fuit Athanaricus .
qui & eorum successores populorum Hispanię uiribus
freti . non solum crudelissimos Arrianos Vandalos ut
diximus ab Hispania expulerunt : sed & Rethiariū regē
Sueuorum apud Astoricam deuicerunt atq; interfecerūt .
Armicum etiam regem Vandalorum latitantem a fini-
bus Hispanię expulerūt : Hi igitur incliti Gothi monar-
chiam omnium Hispaniarum obtinuerunt cum prædicta
Mauritania parte post fretum Africę . ut in fine huius
partis tangemus . Tandem continuata est successio in re-
gno . & principatu Gothorum . usq; ad Rodericum qui
ultimus rex Gothorum dicitur ut statim in eadem parte
referemus & latius in historia Roderici Toletani enarra-
tur : huius igitur Roderici regis tēpore propter peccata
christiani populi iusticia dei ferente principatus ipse atq;
monarchia regum Hispanię humiliata est & potentia di-
uisa pariter & diminuta : Nam sub eodem Roderico .
omēs Hispanię prouintię præter Asturias & partem par-
uam Galicię per Sarracenos ultramarinos occupatę sunt:
quos proditor quidam & regis Roderici uasallus Iulia-
nus comes cepte : intra Hispaniam itroduxit : Roderico
igitur mortuo & filius eius interfectis : frater eius Pela-
gius in montibus Asturiarum latuit & tandem dei cle-
mentia miserāte ipse & ab eo descendentes cū cristianorū

astrogoti
visogoti

victoria apud astoricam

destruita hispania p
pccat populi

Hispanorū manu paulatim deperditas terras recuperrarūt:
Et ab isto Pelagio cōtinuati sunt Reges Hispaniē per eādē
rectam lineam descendentes usq; ad modernum Henricum
quartum Regem castelle: Fatemur tamen quia post dictū
Pelagium in diuersa regna diuisa est Hispaniē monarchia
ut in secunda & tertia parte dicemus

Capitulū nonū de origine gentis Gothorū & prin-
cipatu illorū & qua prouintia orti sunt & de eorum
progressu & gestis clarioribus.

TERVVM quia succinte de Gothis Vandalis: &
Hugnis dictum est: qui ne dum Hispanias: sed
plurimas prouintias diuersis temporibus afflixerunt. di-
gnum duxi harū gentiū originē necnon principatus ini-
tium & progressum breui inserere. Gothorū igitur origi-
nē ysidorus late deduxit ueluti qui ex illorum stirpe ori-
ginem duxit: nam Leander & ysidorus & Fulgentius filii
fuerunt Seueriani ducis Carthaginē: qui etiam genuit
Theodosiā que nuptui data est Leonolgido qui ī Hispa-
nia regnauit. Seuerianus itaq; ex uxore Theodora ex go-
thorū sanguine descendētī: genuit p̄fatos gloriosos pō-
tifices & doctores Leandrū Isidorū & Fulgentiū: Circa
originē itaq; Gothorū Isidorus ipse & ceteri scribentes in
eo cōueniunt uidelicet Gothos ex insula Scāchię sue Scy-
chię septentrionali ortū habuisse: Quinimo ut ait Mar-
tinus Polonius in cronica sua tres gētes. s. Gothi Hyp-
pogethi Vandalī & Hugni unam linguā habētes nomie
tantū diuersi ex eadem insula & adiacentibus prodire:
Quālibet igitur gentē attingemus & originem atq; pro-
gressū breui sermone diseremus. Gothi p̄fata Sanchię
insula non contenti inde exierunt & uicinas non infestas
eis gentes septentrionales subiicere cupientes: inceperūt

Isidorus. ysidorus
Seuerianus & Theodora
Theodora duxit Leonolgido
Theodora

Scāchię. origo gothorū

Seuerianus
Theodora
Leonolgido
Theodora
Hyppogethi
Vandalī
Hugni

finitimas prouintias inuadere. longe ante Hercule quē
tēpore Gedeonis fuisse legitimus sed & eo tēpore Gothos
reges habuisse Isidorus. Lucas Tudē: atq; Vincentius
perhibēt. inter ceteros fuerunt eorum reges Berig: Ga/
darig: & Filimer & alii complures. post Herculem uero
plurimos alios reges Gothos habuisse compertū est. qui
ingentia bella tam aduersus regiones aquilonares q̄ ori/
entales gesserūt: Tantacq; fuit eorum in belligerendo fe/
rocitas ut ad feminas transiret. Nam ex Gothoy genere
famosē illē femine dicte Amaçones produisse narratur.
quarū Athamariça regina tantē potentē & animositatis
fuisse traditur: ut Cirū Persarum regē immanissimū &
potētissimū deuicit & capite truncauit. quod in utre ple/
no sanguine suoy cōsanguineoy demissit inquies faciate
sanguine q̄ sitisti. has magnus Alexander debellare uo/
luit cui regina earū talia scripsisse fertur: de tua inqt pru/
dentia non parū est mirandū q̄ cum feminis natura im/
bellicibus cōfligere statuisti nam si fauente nobis fortuna
subcūbere te cōtingat: gloria quam tantopere queris fru/
straberis. quod si deuicas. nequaqt̄ tibi ad honorem cedit
quia de mulieribus triumphasti: super cuius prudenti
responso Alexander admiratus. ait: decens fore non per
gladii furorem mulieres uincere: sed potius per amorem.
Sic itaq; libertatē eis cōcessit quas non uiolētia sed ami/
citia suo imperto tādē subiugauit: Mortuo igitur Berig:
primo Gothorum rege: successit filius Gadarius: qui
magnos & feroces populos in ea parte Scythiē quē nūc
Dacia & Gothia dicitur subiugauit. Postq; filius eius Fi/
limerus uidens terrā minus fertilem. suasit suis trāsmi/
grādū ab illis sedibus. quo euenit ut ceteras Sichiē pro/
uintias perquirerēt quas cum occupassent: earū ubertate
delectatus Filimerus decreuit inibi residere: Cum itaq;
in uasto flumine pontem conspexisset. uoluit regiones

domina

ibcalle

amaçones
omne nō ita sentia
Justin. l. i.

no ista uerba. amaçones

trās flumen peragrare . cunctq̄ aliqua pars exercitus per
pontem transisset : aut diuino iudicio sic disponente . aut
pontis uicto . euenit ut pons ipse corrueret . adeo ut nec
transmissis licuit remeare . nec ceteros ad eos transire : pars
uero Gothorum que cū Filimero citra flumen remanserat .
extremā partē Sichię : que adiacet ponto mari : preclaris ui-
ctoriis obtinuit : Inde q̄ si toti scythię dominātes : Scythie
ut Indigene appellati sunt . & quanq̄ diuersas orbis plagas
petissent . suos in Scythia presides dimittebāt : hīc euenit ut
Iosephus eosdē Gothos Scythas appeller : Isidorus uero
Getas Vnde mutata prima littera |e|in|o| & ultima |e|in|i|
qui Gete appellabātur . Gothi dicūtur Qui fortes per in-
terpretationē nominis dicuntur . de quibus Poeta ait : Cō-
temnūt mortē laudate uulnere gete : Vt igitur paucis aga-
mus Gothi ex plaga aquilonari prodire . & si accurate cō-
siderare libet : utiq̄ reperiemus ex illis regionibus eos ori-
ginem duxisse que hodie Regibus Danię subiciuntur . ui-
delicet Dana Suetia nuregia Gothia siue gothorū : a quibus
prouinciis & ceteris ultra sūū aquilonarē in magna latitu-
dine diffusis que hodie a barbaris & tartaris incolūtur
Gothi ortū trahere creduntur : Rursus Gothi licet a prī-
cipio ferocitati insudarent & uix rationalis nature semitas
agnoscerent : postq̄ tamen mores . ceterarū gentiū experti
sunt : humanitatē induerunt . adeo ut ad doctrinas & sci-
entias se conferrēt : & philosophos ac sapientes ex eorum
gente habuerunt . quorum consilio cuncta gerebāt : Go-
thi igitur in omni armorū genere experti erant . exercita-
bantur armis . ludorū certaminibus assiduo uaccabant .
Solo nauali prelio caruerunt . usq̄ ad tempora Sisebuti
regis : Fuerunt naturaliter magnanimi . liberales . īgenio
faciles : audaces . constantes . gestu decori . habitu uener-
rādi . uiribus prepollētes . statura proceri . duri uulneris .
manu prōpti . corpore ualidi . ad cūcta dispositi : De q̄bus

anno modo gothi
scythi appellantur

apud Strabonē legimus **Astas** .Scytharū principem ad
Philippū scripsisse . Tu quidē macedonibus hominibus
imperas . qui bellandi peritiā didicere : Ego autem Scy/
this qui aduersus famē & sitim & quęq; aspera pugnare
nouerunt : Gothi igitur **Asiam** subiugarunt . quorū aliq
inibi remanserunt : **Armeniā** quoq; : **Siriam** : **Ciliciam** :
Galatiam : **Prisiam** & plurimas prouintias domuerunt :
hii ut ait **Vincentius** & **Gilbertus** sub quinto rege suo
Filimero ad citiores partes **Danubii** **Tratię** uidelicet :
Datię : **Mesię** . longe lateq; peruagantes in gentē magnā
creuerunt . Tempore uero **Detii** imperatoris trāsito **Da-**
nubio . **Romanū** imperiū molestabāt . quos **Detius** im/
petens : Tandē cum exercitu suo profligatus & cęsus est
atq; peremptus : ex qua uictoria elati : maximo fuerunt
terrori ne dum **Romano** imperio sed orbi : trans **Danu-**
bium uero cōstituti tempore ualentis imperatoris inter se
ciuili bello diuisi cęperunt **Collidi** : **Alaricus** uero dux
unius partis . cum preualuisset **Frigiterno** ducti alterius
partis . **Frigiternus** ipse a ualente imperatore petiit auxi/
lium . pollicens se baptizari : **Valens** autem misit auxiliū .
sed parū profuit . Eodē tempore anno . xii . imperii **Va-**
lentis : **Hugni** qui etiā in **Scythia** debaccabātur inuadūt
Gothos discordantes inter se quosdam autem captiuitate
subiugant quosdā patria pellunt . Quo euenit ut **Gothi**
subditi fierent **Hugnis** . **Magnificati** igitur **Hugni** toti
fere **Sichię** domiābātur de quorū origine statim dicemus :
Gothi itaq; terga dantes trāsito **Danubio** ut **Eutropius**
ait a **Valente** imperatore . sine ulla fęderis pacto suscepti sunt .
Tandem propter intollerabilem auaritiā fame compulsi in arma surgentes ualentem profligant qui
reassumptis uiribus cum eisdem gothis lacrimabili bello
cōmisso tandē exercitus eius miserabiliter ocubuit : ipseq;
saucius sagitta uersus est infugam sed superuenientibus

continus

Eutropius

Gothis igne crematus est: Idcirco diuino iudicio & quidem iusto actum creditur. Nam cum pauloante Gothi a Valente peterent Episcopos a quibus fidei rudimenta susciperent: ipse imperator ut erat Arrianus arrianos Episcopos eis misit: quorum doctrina uniuersa illa gens dogmate arriano infecta est. Recte igitur Valens ipse ab illis crematus est, quos ipse perfidie succenderat igne: Gothi itaque uersus Italiam iter agentes, omnia ferro & igne uastabant. Tandem Vnifigothi appellari decreuerunt idest occidentales gothi: & usque ad ultiores Hispanias transire. Gothi uero qui trans Danubium remanserant, habentes super se regulos Astrogothos idest orientales gothos sese nuncupari uoluerunt: & postea a Zenone imperatore Italie regnum dono acceperunt: quod & longo tempore tenuerunt quo euenit ut gothi ipsi quasi duobus cornibus, orientem & occidentem uentilantes, acriter orbem cruciarent & in duo regna Vnifigothorum in Hispania & Astrogothorum in Italia se diuiserunt: Qui uero in Hispania regnarunt Vandalos & Sueuos inde pulerunt: sed ut inquit Vincentius, tertia pars Hispanie que regnum Galicie continet insuperabilis mansit, quam nec Vnifigothi nec Alani Vandali nec Sueui, sed nec Sarraceni subiicere ualuerunt, quod adhuc uiget incolume & regnum insuperabile appellatur: quod postea accessit regibus Gothorum, qui in Hispania ut indigene regnarunt, ut inferius differetur.

Cap. x. de origine Vandalorum & Hugnorum & de illorum principatu & progressu & clarioribus gestis usque ad eorum exterminium.

QUETERVM de origine Vandalorum & Hugnorum: & eorum regnis breui differendum est. Vandali igitur ut quidam uolunt ex plaga septentrionali presertim ex

Vandali & hugny

*duo
mit
ven*

*galicia
in sup
opellu*

ea regione quę hodie Pollonia uocatur originē sumpſere:
dicti Vandali a Vandalo flumine ut aiunt sic hodie uo-
cato: Isidorus tamen quę sequitur Vincentius & cęteri
cosmographi Vandalos de Scythia natos perhibet ut ſu-
pra diximus, qui a Gothis uicti terras alienas inuadere
temptant, quos circa Danubiũ cōmorantes poſt multa
tempora, etiã Fridericus rex Gothoy bello uicit & inde
expulit qui Romano ſe ſubdentes imperio a Cōſtantino
magno terrã habitationis petunt & Pānonias acceperūt:
ubi per annos .lx. pacifice manſerunt: Sed anno .xiii.
Archadii Imperatoris rebellare contra rempub. romanã
cęperūt. Seq̄ per Gallias diffundentes, quas aliquo tē-
pore miſerabiliter deuastaſerūt, ſed a Gothis expulſi ſunt.
Non quidē cōpacientibus gallicanę quieti: ſed querenti-
bus omnes gallias occupare. Vandali igitur a Gallia
pulſi: Hispanias petunt, & nunc illas, nunc ruruſus gal-
lias multo tēpore affligunt, ſed nec ſic a Gothis tuti erāt
Honorius igitur imperator inito cōſilio, Hispanias &
Gallias a Vandalis ereptas, Gothis dedit. Cum igitur
Gothi feſtinarent fugare Vandalos & alios hoſtes ſuos
a finibus Galliarũ & Hispaniarũ. Vādali cōcluſi undiq̄
timore gothoy fauentibus ſibi peccatis populi inopina-
bilis & grata illis occurrit oportunitas. Nã inter Boni-
faciũ & Echiũ duces romanos, orta ſimultate per ſuidiã
Bonifacius factus inferior. Cum dolorem ſuę iniurię
nollet ulcuſi niſi damno & periculo reipub. ad hispanias
tranſiuit: & Vandalos ad occupandũ Libiã & Africam
inuitauit, quo cum perueniſſent regnũ ſuũ longo tēpore
inibi cōfirmarunt, diuina & humana perturbātes: Quo
tempore beatus Auguſtinus apud yponã Africę diem
clauſit uitę mortalitatis: Primo igitur anno Graciani impe-
ratoris regnat ſuper eos modogifilus annis .xxx. poſt
quem Gudericus filius eius: in aliqua parte Hispanię

regnauit annis . xvi . qui cū occupata Hispali elatus ma-
nus in ecclesias extēdisset . a demone interimitur secūdū
Vincentiū . cui successit **Gensericus** frater eius . qui in he-
resim arrianā ut fertur lapsus est : cui successit **Honorius**
filius . hic contra ecclesiā cōsurgens : tandē dei iudicio
percutitur & uermibus scatens miserabiliter moritur :
postq̄ regnauit **Guthamūdus** . & post illum frater eius
Trafamūdus . hic **Hildericū** filiū ex **Teudostia** filia **Valē-**
tiniani imperatoris genuit qui octo annis regnauit . post
quē **Guilimer** regnauit annis quinque . qui tantē fuit cru-
delitatus ut nec parētibus parceret : Tandē **Belisarius**
Patricius a **Iustiniano** imperatore non nisi iussu dei ad
Affricā liberandā de manu **Vandaloy** transmissus est .
qui **Guilimerem** cepit & duxit **Constantinopolī** ad Im-
peratorem . & ita rabies **Vandaloy** funditus euerfa est .
Hugnoy uero origo : & eorū regnū describit **Isidorus** &
Solinus ac ceteri qui de orbis descriptione scripserūt : sed
diuersimode : Nā **Albertus magnus** eos fore hugnos as-
serit . quos hodie **Pānones** uel **Vngaros** appellamus . **Pō-**
ponius mela generalius loquens . **Hugnos** originem ex
Scythia sumpsisse contendit : quē ut diximus uastissima
regio est in partibus aq̄lonaribus post **Danubiū** . **Hugni**
itaq̄ ut diximus in omni pene **Sichia** p̄cipatū tenuerūt .
ex quibus radix peccati processit . **Athilla** flagellū orbis
quē ad corripandas gentes peccatrices . deus ut accutum
gladiū destinauit . Igitur **Guilimer** rex **gothoy** . qui post
egressum **Scanchiē** insule quintus rex **Gethay** fuerat . cū
terras **Scythiē** cum ualido exercitu ingrederetur : reperit
in eisdē regionibus . quasdā magnas mulieres quas **Ge-**
thico sermone **Alrimas** dicūt : Easq̄ habens plurimum
suspectas . de illa regione expulit . quas cum quidā silue-
stres homines per desertū uagantes uidissent . earum am-
plexibus se miscentes hoc genus hominū . s . **Hugnorum**

Vincentius

hugni
solinus

Guthamudus
ad
honorius
magnus
ceteri

Isidorus

ferocissimū ediderūt quod tantę ferocitatis fuit secundum
Vincentiū : ut nisi quia sermonis quasi quasdam habebant
imagines . cum essent nigerrimi . oculis quasi punctis ex-
istētibus . nullus eos homīes fore credidisset : hi in filios
suos primo die deserviūt . nā maribus . ferro genas secāt
ut anteq̃ lac suscipiant . sanguinē fundant . Hi imberbes
senescunt . ad equitandū promptissimi ceruicibus firmi :
superbi & elati cuncti erant orrori & formidini . horum
potentiā auxit uictoria habita de Gothis manētibus circa
ripas Meothidis paludis : quā uictoriā Vincētius refert
hoc modo assecutos fuisse : Venatores Hugnoꝝ sequētes
ceruā . Meothidas paludes trāseuntes . explorata regiōe
ad suos redierūt . & ad trāseundū animauerūt : Cū igitur
transuadassent gens ipsa Hugnoꝝ easdē paludes Scythi-
cas gentes fere omnes subegerūt suo dominio . & ipsos
gothos expulerūt sedibus suis . quo factū est ut per lxxx .
annos Hugni mundū conarentur euertere : Tandē Gal-
lias & Hispanias plurimū uexantes . postremo a romāis
deinde ab ipsis Gothis Hispanis effectis . dissipati & ex-
tincti sunt : Sed iam libet ut redeamus ad res hispanicas
& breui deducamus ortū & initū regnoꝝ & regum Hi-
spanię post miserā eius cladē . Illud tamen pręsupponen-
dū est : quia licet diuersi ante regnū Gothoꝝ in diuersis
Hispanię prouintiis regnarūt ut supra dictū est . quia ta-
men illoꝝ principatus uiolentus fuit & non uolūtarius :
erectio regnoꝝ pro eo tempore non fuit legitima . cepit
enī ab euentu feliciorē . nam potentior regnabat . Secus
autē post cladē Hispanię quo tempore per legitimas suc-
cessiōes & iustos titulos erectio facta est ut statī dicemus .

Cap . xi . de origine regnoꝝ & regum Hispanię post
miserā eius cladē : & a quo tempore & quomodo di-
uersa regna in eadē Hispania erecta sunt : & de ortu

& initio unius cuiusque regni & a quo incepit . & primo de origine regni & regum Legionis & Castellę

Postquam igitur in superioribus deduximus initia antiqui principatus Hispanię & per quos quomodo & quanto tempore gubernata fuit . usque ad miseram cladem & irruptionem diuino iudicio eidem calamitosę Hispanię inflictam tempore Roderici ultimi regis Gothorum : Superest ut breuissime ostendamus ortum & progressum principantium in eadem Hispania post predictam persecutionem ac etiam regnorum diuersorum erectionem . Vt igitur in octauo capitulo diximus post huiusmodi calamitosam Hispanię cladem de qua inferius latius agemus . in ultimo capitulo secundę partis . sub Roderico rege : Pelagus qui ut diximus ex genere Gothorum descendebat . secundum alios frater erat regis Roderici ultimi regis Gothorum . Primus fuit qui ex Asturiis exiens cepit resistere Sarracenis & paulatim principatum licet tenuem habuit super christianos qui in Asturiis latuerant . non tamen regium titulum Gothorum sumpsit . ut ceteri ante regem Rodericum : Nam ille titulus regium gothorum penitus cessauit post eandem cladem : licet enim Hispanię reges ab eisdem gothis descenderunt : titulum tamen gothicum non sumpserunt . sed aliis titulis fuerunt insigniti : Nam alii reges asturiarum postea reges Galicie & Legionis . tandem reges Castellę appellati sunt . Quo autem tempore punctualiter idem Pelagus regnare cepit non habemus . licet aliqui dixerunt quos sequitur Lucas Tuden : qui principari cepit anno domini dcc . xii . alii tamen incertum asserunt tempus principatus sui : nam paulatim principari cepit . quo fit ut aperte non legatur quo anno regium sumpserit titulum : sunt tamen qui asserunt quod post biennium a clade predicta . regalem titulum accepit : nihilominus pro clariore supputatione regium . & ne interruptionem admittamus in principatu Hispanię congruenter

dicti potest. q̄ ex eo die regū sūperit titulū : quo īfeliciter
Rodericus regnū perdidit : Cōputādo igitur ea tempora
putandū est illū regnare cepisse anno p̄dicto . dcc . xii .
regni uero Hispaniē . ccc . xx . qui annis . xx . regnauit ut
inferius tangemus cum de eodem Pelagio agemus : Hic
itaq̄ Pelagus sumpsit pro armis & insigniis suis leonē
rubeū . in campo albo . quē constat fore arma regū Legi
onis . quia ut diximus ab eo tempore cessarūt in hispania
intitulationes & insignia regū Gothoy : quod putandū
est ea ratione esse factū : quia prima ciuitas quā a Sarra
cenis recuperarūt . fuit Legionensis . Genuit igitur Pela
gus duos filios . Fasilā qui post obitū eius regnauit . &
Ormisindā reginā uxorē regis Alphonsi primi dicti ca
tholici . a quo effectualiter regnū Hispaniē incepit . Hic
Alphonsus filius fuit Petri ducis Cantabriē . qui fuit de
genere gloriosi Recharedi regis Gothoy . qui uniuersē
Hispaniē ante cladē predictā principatū tenebat & heresi
arrianā extirpauit ab Hispania . hic Alphonsus re & noīe
catholicus : & gloriosus p̄iceps fuit & a Mauris cāpos
gothicos plurimasq̄ ciuitates . prouintias castra & oppida
magnifice recuperauit : usq̄ ad mōtes pyreneos . qui uere
restaurator patriē dici posset . ut dicemus infra in . iii .
parte cum de eodē Alfonso agemus . quas siquidē pro
uintias & ciuitates . ut inquit Rodericus in cronica sua
regno Legionis adiecit . durauit igitur hęc intitulatio a
regno Legiōis usq̄ ad Sancū dictū maiorē regē Nauariē
qui ex successione uxoris suę : quę erat filia Santii comitis
Castellē in titulo regio Castellē successit . de quo statī erit
sermo ante illū enī Castella quę Bardulia uocabatur co
mitatus erat : sic dicta Castella quasi sit castellis munita .
Castellē igitur reguū ut p̄diximus & latius illico tange
mus initū habuit quo ad intitulationē a p̄dicto Santio
& Fernādo filio eius . qui primus segregatī regni castellē

titulū & regiā denoīationē assūpsit . anno dñi Mil . xvi .
tamē ante huiusmodi ititulationē p̄cipatus & iurisdīctio
Castelle pro aliquo tēpore pertinuit ad regē Legionis itaq̄
Castellani regē legionis in superiorē cognoscebāt usq̄ ad
tempora Ordonii secundi : qui in Legionē regnabat . hic
Ordonius comites & magnates Castelle ad se euocans
proteruo spiritu instigatus . eos itertici iussit . quo scelere
Castellani indignati ab obedientia regū Legionis disces-
serunt . ne tamē rectore carerent & acephali reputarentur .
ex nobilioribus eius prouitē : duos sibi iudices elegerūt .
unius nomen fuit . Nunius rasura . alterius Laynus cal-
uus quorū filii & ab eis descendentes comites Castelle
appellati sunt : usq̄ ad dictū Santiū maiorem & Fernādū
filium suum . qui primo in Castella ut diximus regnauit
Itaq̄ longo tempore distincta fuerunt regna Legionis &
Castelle : Vnio autē utriusq̄ regni facta est ordine sequēti .
p̄dictus Fernandus filius Santii primus rex Castelle :
duxit uxorē Santiā filiam Alfonsi regis Legionis & so-
rorem Veremundi regis . Et cum hic Veremundus absq̄
liberis decessisset . Fernandus primus propter Santiam
uxorem . regnū Legionis obtinuit & sic fuit primus qui
rex Castelle & Legionis intitulatus est : & regna fuerunt
unita quousq̄ iterū per Alfonsum regem Castelle & Le-
gionis fuerunt diuisa & iterum reunita ut nunc sunt . ut
latius in cronica Roderici continetur & inferius tange-
mus . Voluimus tamen breuiter hęc scripsisse ut cuiusq̄
regni initium legentes non lateret .

Cap . xii . de origine regni & regum Nauarre & par-
tium ei adiacentium & a quibus & quomodo initū
habuerunt & de unione eorum .

REGNUM Nauarre sic incepisse creditur cum enī
circa annos domini . dcccc . lxi . Castella & terra

de descendencia de nuno rasura
y de lain calno —

primus
de castella

Legionis ac Nauarra uariis Arabum incurſionibus uar
starentur . aduenit ex comitatu Bigorrię . uir bellicosus
estrenuus ac armis assuetus . uocatus Enequus . hic in
montibus pyreneis Nauarre contiguis morabatur . De
inde ad planiciem Nauarre descendens cū plurima bella
utiliter gessisset . tandem a populis Nauarrensibus . pri
mus rex Nauarre assumptus est . Post quem regnauit fi
lius eius Garſias . & post eum Santius dictus abarca .
~~filius eiusdem Santii~~ . Deinde regnauit Garſias filius ei
usdem Santii qui quidē Garſias dictus est tremulentus
& hic fuit quartus rex Nauarre . Post quem regnauit in
Nauarra Santius filius eius dictus maior de quo paulo
ante diximus . hic fuit quintus rex Nauarre & duxit ux
orem Eluiram filiam maiorem comitis Castellę & sic ex
ſucceſſione reginę uxoris . dictus Santius intitulatus est
rex Castellę . Potest ergo hic Santius aut efficacius Fernā
dus filius eius dici primus rex Castellę præſertim post
miſerā cladem Hispanię . Hic Santius rex genuit ex dicta
Eluira regina Castellę Garſiam & Fernandū & dimiſit
intuitu reginę . regnū Castellę Fernādo . regnū uero Na
uarre reliquit Garſię . Genuit deniq; idem Santius Ra
mirū baſtardū cui reliquit regnū Aragonię . & hic fuit
primus rex Aragonū . Regnū uero Valentię adhuc oc
cupabatur a Sarracenis : Quare longe post circa annos
domini . Mil . lxxviii . Rodericus Cidus obtenta licentia
ab Alſonſo ſexto rege Castellę . cuius uasallus erat . ſoci
atus cōſanguineis & plurimis Castellę nobilibus decre
uit contra Sarracenos qui Valentīā & partes illas occu
pabāt bellum gerere . Cum igitur circa partes Aragonię
& Valentię propinquaffet . Petrus rex Aragonum de quo
ſtatim dicemus . manu potenti ei reſiſtere decreuit . tamē
in bello a Roderico uiuus & icolumis captus est & illico
ſuę libertati donatus : Rodericus igitur Valentiam

*Arista, datus de te
gobardos et Arioniz
pontifical obipis na
capulis. delectat. ipsoz
caſar*

a Sarracenis occupatam peciit illamq; obsedit, tandem deuicto rege Bucchar & innumera multitudine Sarraceno-
rum eandem urbem Valentie gloriose accepit, quam tenuit quo aduixit, licet eo mortuo iterum a Sarracenis occupata est & rursus a rege Aragonum Iacobo feliciter fidei lucro reddita ut inferius tagemus in capitulo xxvii. tertie partis. Huius autem regni Nauarre fitu & ubertate ubi Cantabri degunt gentisq; strenuitatem supra deduximus in principio huius prime partis usq; ad capitulu vii.

Capitulum xiii. de origine regni & regu Aragonie Valentie & Carhalonie & a quibus & quomodo initium habuerunt & de unione eorum.

REGNUM Aragonie & eius intitulatio ut antiq; annalia perhibent incepit a predicto Ranimiro filio Santii maioris regis Castellę & Nauarre ut supra diximus & primus intitulatus est rex Aragonie: de quo in precedenti capitulo diximus: Nam ante eum nullus intitulabatur rex Aragonie: Sed Santius tertius rex Nauarre dictus abarca primus fuit qui post cladem Hispanie magnam partem Aragonie a Mauris recuperauit: quam Garfias eius filius & Santius pater huius Ranimiri adauxerunt. ipse uero Ranimirus patre Santio mortuo aliquam partem Aragonie ab Arabibus occupata post plurimas susceptas clades recuperauit. Incepit autem regnare in Aragonia circa annos domini. M. xvii. hic Ranimirus filium genuit Santium strenuum & animosum qui obsedit Oscam & ibi a Sarraceno sagipta letali percussus obiit, relictis Petro & Alfonso ac Ranimiro: Petrus uero regnum suscepit & Oscam aliasq; ciuitates & oppida regno Aragonie adiecit: hic Petrus postea a Rodrico de Biuar Castellano Cido cognominato q; Valentiam

capitulum xiii. de origine regni & regu Aragonie Valentie & Carhalonie & a quibus & quomodo initium habuerunt & de unione eorum.

a Mauris recuperavit ut diximus in bello captus fuit & liberaliter relaxatus : Primis itaq; duobus fratribus sine sobole uita functis : cum regnum sine herede fluctuaret . quia Ranimirus monachus & sacerdos fuerat ordinatus . Eadere magna inter Aragonēn dissensio secuta est : tādē Ranimirum monachū a monasterio reuocarūt & apud Oscam regem sublimarunt : cui uxorem dederunt sororē comitis Pictauensis . Hic Ranimirus filiā genuit Vrracā quē data est nuptui comiti Barchinonē . et exīde facta est unio Cathalonie ad regnū Aragonie . Ranimirus uero rediit ad monasteriū & regnauit pro eo in Aragonia & Cathalonia dictus gener eius ut latius dicemus in tertia parte sub eodē Ranimiro . hoc autem Aragonie regnum Celtiberorū gens bellicosissima incolit quē sepe Romaīs & exteris non paruo terrori atq; excidio fuit . cuius regni situm feracitatem gentisq; nobilitatem & laudes supra tetigimus in principio huius primę partis .

Capitulum . xiiii . de ortu & initio regni & regū Portugalię : & quando & quomodo & a quibus iceperūt & quot in eodē regno hucusq; regnarūt

PORTVGALIE deniq; regnum nouissime erectū est ordine qui sequitur . Alfonsus sextus rex Hispanie qui Toletum e Sarracenorum manibus recuperavit . filiam suam bastardam nomine Terasiam . dedit uxorem nobili Henrico comiti Lotoringie consanguineo Imperatoris . qui de partibus Galliarū uenerat . Motus est ad id Alfonsus rex . quia illū strenue pugnantē cōtra Mahometes cōspexit . Hic comes in rebus bellicis expertissimus fuit . atq; uir magni cōsilii & plurimum pręsidii regi Alfonso attulit : deditq; ei in dotem partē Galicie . quę nunc Portugalia dicitur . Comes igitur ipse

Henriques!

patriam illam possedit cum solita recognitione . regi Hi-
spaniæ debita : **G**enuit igitur ex ea filiū **A**lfonsum **H**en-
riques nomine quē rex Castellæ primo ducē Portugaliæ
creauit . **D**einde aliquibus præliis habitis cum sarracenis
& rebus prospere gestis . uolente rege Castellæ . regiū ti-
tulū assumpsit : hoc igitur **A**lfonso **H**enriques uita fūcto
Therasia eius uxor nupsit cuidā Fernādo comiti quæ res
plurimū displicuit **A**lfonso eius filio . **Q**uare orta est inter
eos implacabilis discordia bellaq; graua conferta sunt
usq; adeo . ut in quodā campestri prælio . **A**lfōsus uictor
euasit contra **F**ernandū uictoricū : matremq; suā **T**herasiā
captiuaui & in uinculis traxit . **P**arū imitatus **C**oriolanū
Romanū qui matris præcibus nedum uictor esse noluit .
sed præcipatui cessit . **T**herasia itaq; conquesta est **R**oma-
no pontifici . qui per **E**piscopū **C**olimbriēn monuit **A**-
fonsum ut matrē liberaret . alias illū excōmunicaret . ille
uero renuit . quē **E**piscopus anathemati dedit . regnumq;
interdixit & **R**omā aufugit : **D**emū prædictus **R**o . **P**on-
tifex **C**ardinalē misit legatū . sed non profuit . quinimo cū
Alfonsum iterū excōmunicasset ille in reprobū sensum
datus . legatū fugientē persequitur . & capit . **R**efert tamē
Lucas **T**udēn q; **A**lfonsus dolens legatū cepisse . coram
eo se spoliauit eiq; cicatrices & uulnera ostendit . pro fide
catholica augenda a sarracenis illata indigneq; ferebat ut
alius a principatu eū pelleret . placatus itaq; legatus pol-
licitus est absolutionē a **R**o . **P**ontifice obtinere : **M**ater
igitur uidens differri relaxationē suā . maledixit filio . di-
cens quia crura mea uinculis alligasti & mihi abstulisti
honorē a patre relictū . **D**eū præcor ut ab hostibus sis ca-
ptiuus ut ego sum : **D**emū crura tua fracta conspicias .
sicut mea ferro uinxisti : quod paulopost expletū est : **N**ā
cum bellū apud ciuitatē **P**acēn cum **F**ernando rege **L**egi-
onis **A**lfonsus consereret exiens per portam ciuitatis ad

prelium iam ceptū . tibia uectis ferro inuoluta est pariter
& rupta . ille uero in bello uictus & captus est . itaq; eadē
inobediētia ad mandata apostolica simul & maledictio
materna eū cōprehenderunt . Scriptū est enī filius stultus
despicit matrē suā . & iterū sapiens ait . maledictus a deo
q; exasperat matrē : & rursus maledictio matris erradicat
fundamenta : ut igitur ad inceptū propositū redeamus .
Titulus regni Portugalię a predicto Alfonso modo quo
enarrauimus incepit : Et tandē continuati sunt reges usq;
ad Dionisiū regē Portugalię qui per matrimonia prece/
dētia nepos erat Alfonsi . x . regis Castellę ex filia : &
hic Dionisius fuit per eundē suū auum ab omni recog/
nitione liberatus . quod non sine grauissimis scandulis
actū est : ut infra in quarta parte sub eodē Alfonso decio
agemus . Itaq; supputando ab eodē Alfonso primo qui
regū titulū in eadē prouintia primus assumpsit . Usq; ad
hęc nostra tempora . duodecim reges successiue sortita est
Portugalia . ordine sequenti : Primus fuit Alfonsus pre/
dictus gener Alfonsi regis sexti Castellę . Post quē ime/
diate regnauit Sātius primus . deinde Alfonsus secūdus
Rursus post illū Sātius secūdus . cognomēto capello .
cuius corpus apud Toletū honorifice tumulatū est . Huic
successit Alfonsus tertius : demū regnauit Dionisius . de/
inde Alfōsus quartus . postea Petrus . deinde Fernādus
post quē Iohānes regnauit ex ordine militari assumptus .
deinde filius eius Eduardus . post quē Alfonsus nūc fe/
liciter regnat . duas habens sorores . primā nuptui dedit
Imperatori Frederico moderno . Alterā Hērrico regi Ca/
stellę ut latius sub eodē Henrrico dicemus . Hoc Portu/
galię regnū ut prediximus per oceani maris littora difū/
ditur . in eo Lusitani ferocissimi . cunctis seculis laudati
uiri inhabitāt cuius regni sitū ubertatē gētiscq; strenuitatē
& laudes supra tetigimus in principio huius partis .

Capitulū . xv . de ortu & initio regni & regum Gra-
natē & quando & quomodo inceperunt .

GRANATE regnū in Bethica prouintia sitū est .
ex omī fere parte a ceteris regni Castellę prouintiis
cingitur solū uersus meridiē Affricā respicit . ab occidēte
enī Vandaliā & Lusitaniā cōterminat : Deinde per litora
mediterranea usq; ad Carthaginē nouā protenditur : No-
uissime igitur postq; alia Hispanię regna erecta sunt . Gra-
nata titulū regni assumpsit . magis certe sarracenoꝝ sini-
stris q̄ prosperis euentibus . Fuerat enī Granata Mauris
prosperātibus . nō utiq; regni caput . sed pars regni Cor-
dubę quę una lōgis tēporibus Patricia fuit ciuitas Ara-
bibus & principalior eoꝝ sedes : Pro cuius clariore no-
ticia liber antiq; sumatī recolere . ut enī certissima nos docēt
ānalia ex Isidoro & Luca Tudēn referētibus : diuina pro-
uidētia cuius iudicia abyssus multa . exigētibus peccatis
christiani populi Hispaniā flagellare disposuit ac sub di-
tione Arabū & misera seruitute subiecit . Fuit eiusdē irru-
ptionis pestilens instrumentū atq; principalis fautor sce-
leratissimus proditor Iulianus comes Cepte ex quadā ad
regē Rodericū idignatione . Nā Miramomelinū potentē
Arabū principē affricę accersuit eiq; liberū ad hispanias
aditū obtulit . Ille uero Muçā pręsidē suum & Tarif uirū
bellicosū cū innumera Arabū multitudine in Hispaniam
trāsfretare iussit : illi uero aditus liberos ad Hispaniā re-
periētes : cūcta deuastāt : occupant & dirruūt . Veruntamē
Rodericus rex Hispanię qui a mari usq; ad mare omnes
Hispaniarū prouintias obtinebat . cognito ingressu Ara-
bum resistere decreuit . Cūq; utrinq; acies prope Gienēn
ciuitatē confligeret & post plurima bella . ex Arabibus
Tarif . dcc . & sex milia cesa essent . tandē sic disponēte di-
uina sentētia domīca die de āno dnī . dcc . xiiii . christiani

uicti sunt: cunctis partim cęsis partim fugatis . rege Ro-
derico interfecto . quo euenit ut infra breue tēpus Mauri
oēm fere Hispaniā occuparūt . & pro aliquo tempore qui
prīcipatū Affricę obtinebāt : etiā oīs marinas partes Hi-
spanicas gubernabant . Demū uero Mauri qui Hispaniis
pręerāt principibus Affricanis rebellātes : diuisi sunt ne
dū a principatu Affricano . sed dominia inter se aliquādo
ex cōcordia aliquādo ex bellis & seditioibus partiti sunt .
Nam quidā Mahomath dictus abenalabeti a prędicto
Affricano imperio se diuidens sedē regni apud Cordubā
statuit . alius in Hispali & Vandalia . Itaq; exinde sarraceni
ipsi particularibus dominiis Hispanias afflixerūt . q̄si
miserę & calamitosę Hispanię non suffecisset Mahometis
spurcissimis seruire . sed & plures principantes illā deuor-
arent . ut experiretur quia iuxta prophetā propter pec-
cata gentis multi principes eius . igitur apud Cordubā
regnū erectū est . sub quo Granata & Malica fuerunt .
alii regnarūt in Hispali : Deinde amplius seuiente ira dei
alii in Murtia & noua Carthagine : sic & apud Toletum
Valentiā & Cęsaraugustam : quę quidē prouitię singulos
reges lōgissimis tēporibus obtinuerūt . usq; ad tempora
quorundā principū sarracenoꝝ qui dicebātur Almora-
nides : qui tandē ab aliis potērioribus Mauris appellatis
almohades ab Hispania expulsi sunt : illi uero sic pro di-
uiso regnarūt usq; ad tempora regis Fernandi tertii . qui
regnare incepit anno dñi . M . cc . xvi . cuius tempore in-
terfecto a suis Mauris . quodā appellato Abenhut . qui
Vandaliā & Bethicā obtinebat . alter potens sarracenus
dictus Mahomat Arenalagmat aīosus & strenuus licet
humiliter natus . ex aratro & bobus in Granata & Gie-
nēn ciuitate regnare cepit . iam enī ira dei placata christi-
anis ex misericordia uires cōcessit qbus ex iusticia ante
abstulerat . Nā reges Castellę pro tēpore aīos reassumētes

paulatim plures deperditas prouintias recuperarunt a deo
ut predictus Fernandus huius nois .iii. de quo inferius
agemus . diuino auxilio munitus Sibiliã: Cordubã: &
totã Vandaliã: & partẽ Bethicẽ: lucro fidei attulit . quo
effectũ est ut cũ Mauri Ispalim . deinde Cordubã regiã
eorũ urbẽ perdidissent: necessitate cõpulsĩ sedem regiã ad
Granatam transtulerũt . quia amplior & insignior illius
anguli ciuitas est quã usq; in hodierna tẽpora nostra ob-
tinẽt in fẽlicitate . huius autẽ regni sitũ ubertatẽ & laudes
explicarẽ latius . Referremq; dulcius si a Cristi fidelibus
habitaretur . sed pudet ut a christiano uiro ea regio laudi-
bus extollatur . in q̃ nõ Cristus sed Cristi hostis collatur .

Cap . xvi . quõdo oēs reges regnoꝝ Hispaniẽ ducũt
originẽ ex trũco & stipite regũ Castellẽ & Legionis .

EX HAC igitur supputatione rerũq; gestarũ fide-
narratione . iuxta historiẽ ueritatẽ manifeste demõ-
stratur erectio: principiũ & ortus regũ Hispaniẽ: eorũq;
origo & cõtinuatio . Constatq; liquido oēs reges qui post
cladẽ Hispaniẽ erecti sunt: ex trunco atq; stipite regũ Hi-
spaniẽ quos nunc reges Castellẽ appellamus descendisse
& originẽ tulisse . nõnulli tamen remotius aliq; propinquus
prout supra dissertũ est: Rex uero ipse Castellẽ Henricus
quartus modernus ab Athanarico ex Gothis primo re-
gnante per ordinatas successiones descendit . quinimo ab
eadẽ domo eadẽq; familia & eodem Gothoꝝ genere sine
aliqua extraneẽ familiẽ ac stirpis interpellatione cõtinua-
tus est . A deo ut cõputando quẽlibet regẽ pro uno gradu
rex ipse Castellẽ modernus distat ab Athanarico predi-
cto per . lxxxii . gradus lineẽ descendẽtis aut a Theode-
rico qui effectualiter monarchiã Hispaniẽ assecutus est per
lxx . successiones & a Pelagio . qui primus regnauit post

2. 110
cladē in Hispania per .xliiij. gradus totidēq; successiōes
que res ita singularissima est ut in tota Europa similis
forte non ualet reperiri: & q̄q; in ea multi antiquissimi &
excellentissimi principatus existant: non tamen est regiū
aliquod soliū tam diurnis tēporibus sub eadē familia &
domo regia & sine interpositione alterius familię cōtinu-
atū: & licet plerūq; inter eosdē Hispanię reges certatū sit:
& prelia non parua inita: cedescq; secute: nunq; tamen ad
extraneā familiā principatus deuenit. quod tam excellēs
beneficiū non alia ut putandū est ratione eis ab altissimo
donatū fore nisi ob singularē & deuotū religionis catho-
licę cultū quē a tempore Iacobi apostoli usq; in hodiernū
diē perseuerāter custodierūt: atq; propter obseruatissimā
reuerentiā & obedientiā ad sedē apostolicā ut merito nō
fallat. scriptura sacra que ait. si obediens uoci sacerdotis
dei faciet te deus cunctis gentibus excelliorē: & alibi cū
rex iusticiā deo seruauerit firmabitur soliū eius. & iterum
iuxta sapientē. uir obediens loquetur uictorias: & rursus
ecōuerso. non desit aduersitas contrariū agentibus. iuxta
ueritatē eiusdē diuini oraculi: quo legimus propter iniu-
sticias & cōtumelias nonnunq; transferri regnū de gente
in gentē. inter omēs autē iniusticias nulla capitalior est
q̄ Crusti uicario ueri dei uices in terra gerenti obediētię &
reuerentię cultū subtrahere. aut in aliquo diminuere.

Cap. xvii. quomodo in regno quod hodie appella-
tur Castellę & Legionis residet titulus & noīatio re-
gum Hispanię.

SUPEREST igitur ut illud mīme obmittendum
quinīmo & iūgendū sit. in quo uidelicet regno aut
prouintia principale Hispanię nomē insideat. erit etiam
breuis sermo de quibusdā insignibus uictoriis & bellis

contra Sarracenos habitis. Prædicta igitur regna quæ ad
modum præmissum est per unum regem atque monarchiam lon-
gissimis temporibus gubernata fuere & tandem diuisa ad in-
uicem & seperata ut supra relatū est. & unumquodque regnum
nomen regum sibi assumpsit a nominibus prouintiæ quibus tem-
pore quo regna erecta sunt nuncupabatur: Nomen uero
Hispaniæ re ipsa & ueritate ac debito uniuersalis successi-
onis titulo: sed & omnium nationum ore & nominatone in ea
parte Hispaniæ mansit. quæ hodie subicitur regi Castellæ:
ea potissimum inter ceteras ratione quia reges Castellæ a
quibus ipsi descendunt. monarchiam Hispaniarum ut dictum
est: magnis temporibus insolidum nacti sunt. accedit quia
constat maiorem Hispaniarum partem subditam fore regi Castellæ
ita ut iuxta iurium dispositionem. qui maiorem rei partem obti-
net. totius rei dominus appellari recte possit. Costat siquid-
em ex sex prædictis prouinciis hispaniæ: quatuor fere integras
regi Castellæ & Legionis subiectas fore. Carthaginensem;
uidelicet Lusitania: Bethica: & Galicia: Id etiam uox omnium
populorum probat: qui licet non ignorent prædicta quinque
regna intra nationem Hispaniæ sita fore: cum tamen secernunt
Hispaniæ gentes solum natos in prouinciis principatus sub-
diti regi Castellæ uocant Hispanos: Ceteros uero a regnis
& prouinciis ex quibus nati sunt. Nam plurimi sunt po-
puli qui nunquam Castellam sed Hispaniam audierunt. Quod
utique nequaquam ex ignorantia procedit. quasi nesciant poten-
tiam & latitudinem dominiorum regum Castellæ: sed ex industria
alios reges propriis nominibus appellat. ueluti regem Ara-
gonum & Portugaliæ: & Nauarræ: atque Granatæ: Solum
autem regem Castellæ uocant Hispaniæ regem. Ita enim ab antiquo
inhibitum est cordibus hominum quod principatus Hispaniæ ti-
tulo uniuersalis successionis legitime continuatur in reges
Castellæ: principatus uero & regna aliorum ex titulis sin-
gularibus & ut plurimum ex regum Castellæ aut stirpe aut

dependentia processerunt ut dictum est : non autem ex titulo
uniuersalis successionis principatus Hispanici & ideo omnes
gentes prudenter & uere ipsos reges Castellę ab antiquo
noīe principatus appellant reges Hispanię : nec inuenio
rationē quare post illā cladē indifferenter non appellatur
reges Hispanię : & huius ueritatis potissimū signū est : quod
solus rex Castellę habitu & aīo ac re ipsā tanquā uniuersalis
heres monarchici principatus Hispanię præter regna præ/
dicta postea seperata : cętera oīa habet quę antiquis tem/
poribus spectabant ad unū Hispanię monarchā . Nam
oīum aliarū prouintiarū conquesta quas infideles possi/
dēt & aliq̄do fuerūt Hispanię ut dictū est ad eū ut uniuer/
salem heredē principatus Hispanici pertinet nemine infi/
ciante . sicut Granata & omnes insule in oceano sitę . quę
uocantur insule Herculis & fortunatę atq̄ canarię . quarū
aliquas hodie rex Castellę possidet . Illud præterea nō ob/
mittendū cęsui . quia inrer oēs turbines & dissidia in Hi/
spaniis exorta . nusq̄ a bellis contra mahometes cessatum
est . Licet enī ut præmisimus sarraceni per quingentos fere
annos quinque prouintias Hispanię ex sex prædictis inua/
serunt . & sic potentia facti diminuta est : sed tamen ius
monarchię & uniuersalis principatus & potestas iuris nō
potuit hostiū inuasiōe tolli . quę enī angustaretur . tā nu/
merus personarū . quę latitudo territorii . ipse tamen prin/
cipatus prout est ius principandi . illesum manebat here/
dibus iniuste expulsoꝝ : præsertim quia ut dictū est . reges
qui a Pelagio prodierūt diuino auxilio & magna eorum
uirtute & fide . tandē eosdē sarracenos taliter restrixerūt .
ut eos cōpellerent quicq̄ occupatas prouintias deserere &
partē Bethicę solum in qua nunc degunt incolere : & ut
paucis agā : a . ccc . fere annis Castellę & Legionis reges
maiorē Hispaniarū partē a faucibus hostiū Cristi eripue/
rūt : intra hoc enī tempus ciuitas & patria Ispalēn : a qua

princeps quidā sarracenoꝝ rex Sibilię uocabatur recuperata est per Fernandū regē .iii. Item ciuitas Cordubēn a qua etiā rex quidā sarracenoꝝ intitulabatur & ciuitates Gienēn: Carmona: Vbeda: Baęa: Badaioę: & fere tota prouītia Toletān. recuperatę sunt. Demū Alfonso rex Conchēn: Carthaginēn: & innumeras alias urbes & oppida recuperauit. & sui successores cum sarracenis incredibilia bella gesserunt: in quibus diuina pręsidia uisibiliter opem tulerunt & beatus Iacobus Hispanię patronus oculariter armis materialibus pugnare uisus est: Sed inter cętera gloriosa bella illud mīme obmittendum censui quod gestum est anno domini .M. cc. xii. per Alfonso regem Castellę & per cōsanguineos suos regem Nauarrę: & regem Aragonū contra Miramomelinū & alios simul reges sarracenorum: qui fauente diuina clementia mirabiliter uicti sunt atq; prostrati. & magna Hispanię pars tūc lucro fidei cessit: cuius belli particularem seriem prędictus rex Castellę ad cōsolationem sanctę matris ecclesię domino Innocentio sumo pontifici magno cum gaudio intimaui: quę siquidem littera in apostolicis libris registrata reperitur: ut latius tãgemus in .iii. parte sub Alfonso .viii. sed iam huius primę partis finē absoluamus ut tandem initium principatus Gothorum in Hispania & eorū successiones simul & successus usq; ad regem Rodericū succinte recolamus quia diffusius a Roderico Toletān enarrātur: quę oīa ideo breui repetemus ut addamus genealogias & successiones sequentium regum post Rodericum & Pelagium usq; ad moderna nostra tempora.

Explicit prima pars

Incipit secunda pars historie Hispanice in qua sub breui
epilogo adducitur particularius initium principatus Go-
thorum in Hispania & breui enarrantur eorundem Go-
thorum successiones & successus usq; ad Rodericum ul-
timum Gothorum regem .

Prologus secunde partis

QVONIAM IN SUPERIORIBVS
antiquum Hispanie principatum summati
& in genere retulimus . & tandem dedu-
ximus Gothorum reges inclitos Hispa-
norum uiribus fretos : a finibus Hispa-
niarum Vandalos expulisse . necno Hu-
gnos : Sueuos : Alanos : Selinguos : sed & Affros : deinde
Romanos : Rursus diximus ab Arhanarico primo Go-
thorum rege usq; ad Henrricum . iiii . moderno tempore
regnatem . lxxii . gradus siue successiones ex eodem Go-
thoru rege effluxisse . Iam ergo superest ut in hac se cūda
huius historie parte eorundem Gothorum specificam ge-
nealogiam . ac principandi ordinem & numerum sed &
personarum regnantiu nomina & successiones clarioraq;
illorum gesta suis temporibus occurrentia usq; ad Rode-
ricum ultimū regem Gothorum breui disseramus : Demū
uero in tertia parte subsequentiū regum post Rodericum
incipientes a Pelagio qui primus post cladem Hispanie
regnauit . non solum successiones sed & successus : insigni-
rioraq; gesta suis temporibus occurrentia . usq; ad Fer-
nandum tertium in quo Roderici Archiepiscopi histo-
ria clauditur succinte perstringemus : In Quarta uero
parte successiones regum eorundem genealogiam & gesta
ac occurrentia usq; ad presentia Henrrici quarti tempora
aliquanto latus describemus .

Athanaricus primus Rex Gothorum .

ATHANARICVS igitur primus ex gente Gothorum obtinuit principatum ut paulo ante diximus . Incepit autem regnare anno domini . ccc . xliii . regnavit annis . xiii . licet enim hesitandum non sit Gothos ante Athanaricum plures inter se reges habuisse : postquam tamen ab eorum propria patria exierunt : & Italiã : Galliam : Germaniam : & Hispaniam inuaserunt . hunc athanaricum primũ regem elegisse historiographi testantur . hic in Græcia : Pannonia : Italia : diuersa bella feliciter egit . Demũ ut eundem Athanaricũ post deuastatã dirruptãq; Romam : plurimasq; Italię illatas clades Honorius cęsar ab Italia pelleret Gallias ei concessit & Hispanias ut quãdam referunt . Deinde Cęsar Theodosius ex Hispana familia natus non parum eum formidans . fędus cum illo pepigit . Inuitatus igitur ab eodẽ Theodosio Constantinopolim adiit : ubi honorifice receptus illico obiit . Tẽpore huius Athanarici sedebat in cathedra Petri . Liberius primus : & Felix . ii . & Damasus primus . In imperio uero sedit Valentinianus qui imperauit unacũ Valente fratre suo . hic Valentinianus cõpescuit Valentẽ fratrẽ uolentẽ persequi Cristianos : tandem apud Strigoniam ex apoplexia obiit . quo tẽpore apud Atrebatas ut ait Eutropius : uera lana de nubibus pluuię mixta defluit . Rursus eodẽ tempore terremotus per totũ orbem factus est & mare ita terminos suos egressum est . ut Sicilię insulas ac plurimas urbes & populos oppresserit .

Alaricus Secundus Rex Gothorum .

ALARICVS secundo loco Gothorũ regnum obtinuit . non illico post Athanaricum . sed aliquãto

*in ista de iohanne scabro
sp. 20. an. 1118. m.*

tempore post uidelicet anno redēptionis Christi .ccc. lvi.
nam Gothi benignitatem Theodosii Cęsaris conspiciētes
se eius imperio dederūt . fueruntq; sine rege . xxviii . fere
annis : regnauit autem ānis . xxiii . quibus expletis Alaricus
Gothorū regnum suscepit . hic Tracias : Pānonias
Germanias : diuersis afflixit cladibus . deinde Italiā in-
gressus : cuncta deuastat : sed Theodosius Gallias eis ab
Honorio concessas : iterum confirmat . sed cum a Stilico
comite p̄ditus Alaricus in uia impeteretur : eodē extin-
cto comite indignatus Romam rediit : cuncta deuastat :
dato tamē prius p̄cepto suis militibus ut siqui in sacra
loca p̄cipue sanctorū Petri & Pauli basilicas cōfugissēt .
hos securos cū fortunis suis custodirent a sanguine p̄-
cipue districte p̄cipiens abstinendū . huius Alarici tāta
fuit ad sacra limina reuerentia . ut cum in sacrario sancti
Petri plurima p̄ciosa iocalia Christiani saluādi gratta de-
tulissent : Alaricus illesa a suis custodiri iussit dicens . cū
Romanis se bellum gerere : non cum apostolis . plurima
deinde quę eius milites ab ecclesiis abstulerāt illico tem-
plis restituens : quemadmodū Augustinus in de ciuitate
dei libris testatur . fuit autē ab Alarico Roma capta āno
M. clxiiii . ab eadē urbe condita . Itaq; Roma olim cun-
ctarū gentium uictrix sub Alarico Gothorum rege hu-
miliata est . & suę ditioni subiecta : tandem ob innumera
mala quę Romę a se & suis perpetrata sunt . cū per Ita-
liam cuncta uastaret . subita interiit morte . quem sui in-
cōsolabiliter luxerunt : ut tamen uictorię contra Roma-
nos obtēte sempiterna duraret memoria : Alueū cuiusdā
magni flum̄is mutarunt . ibiq; tumulū honorabilē Ala-
rico confecerunt : Rursus aquā fluminis ad eundem Al-
ueum redire fecerunt . ut ignotus esset locus sepulcri ala-
rici sicut alias de sepulcro Moyse sacra historia cōmemo-
rat . quod usq; in hunc diē incognitus est : huius Alarici

cap ad uolūte & uolūte
in istis alarici
causis

tempore sedit Romę Quiricus primus & Anastasius & Innocentius primus . In imperio Gratianus cum fratre Valentino . hic Gratianus quendā uirum strenuum moribus & armis consortem fecit in imperio orientis . sibi uero & fratri suo partes occidentales reseruauit . tandem Maximus Constantini consanguineus rex Britanię ab exercitu suo imperator eligitur . & per tyrannidem imperium inuasit & prope Lugdunum Gratianum circumuenit & occidit .

Ataulphus tertius Rex Gothorum .

ATAVLPHVS alarici afinis secundū alios nepos tertio loco regnum Gothorum suscepit . anno saluatoris mundi . cccc . xi . regnauit annis sex . hic Vandalos : Alanos : Sueuos : & Hugnos : quos Astrogothi a Pānoniis fugauerant & ad Gallias transire coegerant : ualida manu insequitur . illi audito Ataulphi aduentu : dimissis Gallis Hispanias petunt . Ataulphus uero post deuastatas diu Gallias . primus omniū Gothorum Hispanias īgreditur : Vandalos ceterosq; Barbaros cesurus . tandem apud Barchinonā a suis seditiose iugulatur . hoc tempore sedebat Romę cōginus . In imperio Honorius & Archadius fratres filii Theodosii senioris . Archadius imperabat in oriente . Honorius in occidente .

Sigericus Quartus Rex Gothorum .

SIGERICVS Ataulphi cōsanguineus quarto loco regnum Gothorum suscepit anno natiuitatis Cristi cccc . xvii . parū dignū relatu ēgit : pro eo quia uno uidelicet anno regnauit . cuius tempore p̄fuerunt in sede apostolica & in imperio proxime nominati . Circa hęc

tempora Orosius doctor Hispanus doctrina ac eloquentia
suauitate clarissimus floruit. hic ut Genadius de illustri-
bus uiris refert egregia descripsit opuscula. presertim contra
querulos cristiani nominis falso asserentes eclipsatum diminu-
tumque fuisse imperium & statum reipub. Romanę per ad-
uentum Christi. aduersus quem errorem plurima sempiterna
comemoratione digna descripsit. liquido ac apertissimis
testimoniis ostendens. longe maiora grauioraque mala.
Romanę reipub. ac uniuerso orbi accidisse a principio se-
culi usque ad redemptoris nostri aduentum que post euangelium
diuulgatum. hic Orosius Augustini discipulus fuit secun-
dum eundem Genadium & pro discenda anime ratione ad
Iherosolimam missus reliquias beati Steffani prothomar-
tiris secum tulit in Affricam. de quarum inumeris uir-
tutibus & ingentibus miraculis idem beatus Augustinus
xxii. de ciuitate dei longum agit sermonem.

Vualia quintus Rex Gothorum.

VALIA quinto loco regnum Gothorum suscepit
anno saluatoris mundi. cccc. xviii. regnauit annis
iii. Hic Vandalos: Siliguos: ex Bethica fugauit & Hi-
spaniis solus presuit. Nam Guisericus rex Vandalorum
cum oibus Vandalis & familiis suis ad Affricam tran-
sire coactus fuit. qui continuo obsederunt Hypona. cuius
obsidionis anno primo beatus Augustinus migravit ad
Christum. inter ipsos obsidentium impetus suos ad marti-
rium confortans. obiit autem anno episcopatus sui. xxxv.
anno uero. x. post Ieronimi obitum. In hoc Vualia pri-
cipatus Vandalorum qui & Silingui dicuntur. finem ha-
buit. uocati sunt autem Siligui illi Vandali. qui in Af-
fricam transire eadem tamen gens erat: Leonogildus
tamen eorum uestigia totaliter extirpauit. Huius regis

Vualie tēpore ī Frantia primus omnium regnauit Faramū/
dus. hoc tēpore sedit Rome Celestinus primus In imperio
predictus Honorius. hoc tēpore celebrata est sinodus Efe/
sina . cc . Episcoporum . Cusentinus tamē refert cōgregatā
sub Theodosio iuniore in qua sinodo interfuit cirilus Epi/
scopus Alexandrinus . ubi damnatus est Nestorius Epi/
scopus Constantinopolitanus qui impie negabat beatā
uirginem esse uerā Crīsti & dei matrē quia assererat duas
in Crīsto filiationes . duas personas & duo supposita . q̄
de re sinodus anathematizauit . xiii . capitula in quibus
consistebant blasphemie eius . de quibus lacus agitur in
decreto . xvi . di . . tertia sinodus : Rursus eo tempore
ut ait Martinus apud cretam dyabolus qui se plerunq̄
trāssformat in angelū lucis in specie Moysi apparēs dum
iudeos in terrā promissionis per mare pede sicco transire
polliceretur . plurimos inter fluctus necauit . sed qui eua/
serunt ad Crīsti fidē cōuersi sunt . sic itaq̄ hostis ipse ma/
lignus a seipso uictus est . plus dolens de paucoꝝ uiuē/
tū fide suscepta q̄ de multoꝝ morientū cede adeptā . sed
uerū est illud Augustini . quia demon magis dolet de uno
peccatore penitentiam agente q̄ de . C . in peccatis dece/
dētibus . plus odit profectū unius q̄ tormēta multoꝝ .

Tenderedus sextus Rex Gothorum

TENDEREDVS . vi . loco regnauit . iii . ānis post
Vualiā āno dñi . cccc . xxi . hic ab Athilla rege hu/
gnoꝝ ī cāpis cathalaicis īterficitur . Alii uero referūt hūc
cesū fuisse Teodericū . ipse tamē Athilla uictus est a go/
this & romāis . nec legitur a multis seculis tā illustre īmo/
tā cruētū bellū ī Europa cōtigisse : nā ut historie habēt ccc .
milia hoīm cesa sūt paulo āte hoc dirissimū bellū . terribilia
signa uisa sūt magnā sāguis efusionē īdicātia nā post ecli/
ples solis & lune sol uisus est per tres dies sanguinolētus
ultra cōmunē & solitū ordinē . Athilla uero sic uictus dolo

h. theoderedo

*& ameroceo Rex francoꝝ q̄
occisus fuit in hoc bello*

Corij dñi

Ecce ducis Romanorum dimissus est . putauit enim perempto Athilla Romanos opprimi posse a Gothis . Athilla uero panonias repetit ; maioremque congregat exercitum & furibundus Italiam ingreditur : ac primo Aquileiam expugnat triennio : sed cum eius exercitus fame pateretur nec amplius tollerare posset : quadam die Athilla ciuitatem circuit ut uideret qua ex parte facilius oppugnare posset . Et repente Ciconias cernit inturrium fastigiis nificare solitas uno impetu & ciuitate migrare : fetosque suos sublatis rostris forinsecus deportare : quo uise auspicio conspiciat inquit ad suos : futurorum aues prestias perituram relinquere ciuitatem : statimque adhibitis machinis ortatur suos acriter pugnare . Urbem itaque sine mora capit & cuncta igne uastat & gladio : quod cum cerne-
ret / quaedam nobilissima & pudicissima uirgo : in quadam altissima turri existens : ne sordidissimis Barbaris ludibrium fieret : e summa turri euoluto capite se precipitem dedit & ut ait Eutropius metum amittende pudicitiae memorabili exitu terminauit . Demum Athilla inter conuiuia uino soporatus : sanguine per os & nares effuso : suffocatus est : qua nocte Martialis Imperator Constantinopoli existens uidit in sonis collum Athille esse fractum

Turismundus vii Rex Gothorum

TURISMUNDVS filius Tenderidi vii loco regnavit anno domini CCCC . Lii . & a suis decimo anno regni sui interficitur fratrum consilio .

De Theoderico viii rege Gothorum in Hispania regnante

THEODERICVS frater Turismundi post eum viii loco regnavit anno domini . CCCC Liiii hic

extincto apud Rauēnam Odonacre . totius Italię adeptus
Ditionem Romam pergit & a Romanis magno cū
gaudio susceptus est : tandem Barbaros insequens His
panias affligentes in Gallicia apud Astoricam rethiartū
Regem Sueuorum : Hispanorum p̄sidiis prostrauit
atq; interfecit extunc principes Gothorum effectualiter
in Hispania regnarunt & eius Monarchiam tenuerunt
non tamen sub Hispanie titulo : sed Gothorum : hunc
tamen Theodoricum a fratre occisum ferunt : hoc tēpore
sedit Romę Ilarius . In imperio uero Marituanus qui
apud Constantinopolim suoꝝ seditione interfectus est

De Henrico viiii Rege Gothorum in Hispania
regnante

HENRICVS post necem fratris Theodrici ix lo
co successit in regno anno domini CCCCLVII regnavit
annis xvii . hic primus leges Gothorum scriptis rede
git populisq; tradidit : quemadmodum Foroneus leges
primus gręcis dedit . Solon Atheniensis Lycurgus La
cedemoniis : Numa Pompilius Romanis secundū yst
dorum : hoc tempore sedit Romę Simplicius : in impe
rio uero Leo primus : qui quendam filiolum suum no
mine Leonem fecit in imperio consortē secundū Sicardū

De Alarico ii decimo Rege Gothoꝝ in Hispa
nia regnante

ALARICVS ii Henrici filius . x. loco apud Tho
losam regnum Gothoꝝ asumpsit anno domini
CCCC Lxxxv . regnavit ānis .xxiii : sed anno xii regni
sui accidit q̄ Trāsmundus tyrannus Affricę fautor here
sis arriane oēs episcopos ultra : & xx ex Affrica exulare

at. frater suū

at. curigo

at. scilicet Rex vandaloꝝ

fecit qui dispersi per orbem recurreret ad Simacum Pa-
pam ille pietate motus aliquos episcopos transmisit
ad Hispaniā: fuerūtq; humaniter recepti tamē paulopost
Iustinianus imperator misit Belisariū qui deuicit eundē
Transmundum & eum interfecit. Hic igitur Alaricus
apud Pictauium in Gallia a Fludignino Galliarum pri-
cipe uictus & occisus est. Hoc tempore sedit Romę Fe-
lix tertius & Gelagius & Simacus successiue. In impe-
rio uero genon. Hic apud Constantinopolim regnauit
annis xx. Hic genon Leonem puerum Augusti filium
interficere querens mater eius hoc sciens alium sibi simile
obtulit filiumq; Leonem occulte clericum fecit ordinari:
qui in clericatu usq; ad tempora Iustini uixit. Hic genō
misit Theodericum cum Gothis in Italiam contra Odo-
uacrem tandem post multa bella uictus est. Odouacer
uero a Theoderico est Rauennę peremptus secundum
Sicardum & Vincentium.

nt. clouduco Rex fra corz

De Gesselarico xi Rege Gothorum in Hispania
regnante

GESSELARICVS Henrrici filius ex cōcubina. xi.
loco regnauit āno domini. Dviii. p̄fuit regno
Gothoz annis. iiii. Hic a Larico fratre defuncto: qui
filium Amalaricum ex filia Theoderici regis genuerat:
qui in Italiā regnabat ad regnū Gothorū per tyrānidē
assumitur. Sed tandem uictus & fugatus a quodā du-
ce Theoderici Regis Astro Gothorum & in Affricam
transire pulsus est: Ibiq; morte propria obiit. Sedit
eo tempore Romę Ormiga In imperio uero Anastasius
primus: hic Imperator infectus fuit heresi Heuthitana
& Arriana & monitus per papam Ormicam: ut ab
heresi resiliret cum non discederet subito diuino iudicio

*hil de beet Rex fra corz p
sorore sua pugnabit cum
luis Rex gotoz & in fuga p
ab exortu hil de beeti curia
mortu est*

a fulmine percussus est: hoc tempore Vandali in Affricā
transierunt ecclesias claudunt: Episcopos exilio mittūt

De Theoderico . xii . Rege Gothorum in Hispania regnante

THEODERICVS patruus Alarici . xii . loco regnauit nō iure proprio sed q̄diu nepos Alaricus puer fuit: cepit regnare anno domini . D Xii . Hic ex Italia celeri gressu ueniens regnum Hispaniē Alarico nepoti dimisit: regnauit annis . x . Mensibus . vii . Nam audito q̄ Gessalaricus sua ignauia fugatus & per diuersas orbis plagas uagaretur & regnum Gothorum ad Amalaticum nepotem suum pertineret: uenit in Hispaniam & cum esset bellicosissimus & magnificus licet Arrianis deditus unanimiter ab omnibus rex assumitur: qui tamen renuit nisi solum durante pueritia nepotis sui: quo adueniente illico regnum ei dimisit: & Italiam peciit: & sic aliquo tempore in Italia & Hispania regnauit . hic Theodericus Arrianus fuit ecclesiam persequitur: misitq̄ Iohannem Papam & uiros consulares ad Iustinum Imperatorē ut ecclesias Arrianis restitueret: alias Cristicinos per totam Italiam trucidaret: quod audiens Iustinus paululum superfedit persequi Arrianos: interim idem Theodericus Boetium Senatorem & alios claros uiros quos tenebat in carcere iussit interfici . hic Theodericus pater fuit excellentissimi principis Seueriani ducis Carthaginensis: qui ex nobili Theodora genuit sanctissimos ac clarissimos filios uidelicet Leandrum & Isidorum Archiepiscopos Hispalenses & Fulgentium Episcopum Tingitaniē ac Theodosiam uxorem Lenogildi Regis: genuit & Florentiam uirginem . Hoc tempore sedit Romē Iohānes primus & in imperio Iustinus . I . predictus

De Amalarico . xiii . Rege Gothorum in Hispania regnante

AMALARICVS Alarici filius . xiii . loco regnū Gothorum suscepit anno domini . Dxxiiii . regnavit annis . v . hic a Gilberto Rege Francorum in bello occidetur mansit regnum matri suę dicte Amalafente filię Theodrici Regis : illa uero ex Italia euocauit Tendiu eius consobrinum : quem in regno Italię & Hispanię heredem instituit : qui tamen ei ingratus fuit ut statim dicemus sub eodem Tendio : hoc tempore sedit in cathedra Petri Felix . iiii . & Bonifacius . ii . In imperio uero Iustinianus primus : hic . xxxviii . annis imperauit leges condidit & consumauit codicem & digesta : eo tempore floruit beatus Benedictus apud montem Casinum : hic Iustinianus per Belisarium plurima prospere expleuit tam contra Vandalos q̄ Gothos : signanter transiens in Affricam multis cladibus Vādalos afflixit

De Tendio . xiiii . Rege Gothorum in Hispania regnante

TENDIUS Amalafente Regine & quondam filii eius tutor . xiiii . loco regnavit āno domini . Dxxxii . prefuit regno annis . xvii . qui eandem matrem Amalarici & consanguineam suam . Postea in balneo morti fecit : & quia illa se & filium Imperatori Iustiniano commiserat : ipse Cristianissimus Imperator misit Belisarium in Hispaniam ut in eundem Tendium tantum facinus uindicaret : sed ante eius aduentum quandam singulari morte interfectus est . Cum enim Tendius quadam die in regio Palatio maneret presentibus plurimis regni Magnatibus unus homo uilis cōditionis buffonis arē

*Notandum quod iudicia deo
abissis multa*

exercens seque stultum simulans : **T**endium Regē gladio perfodit & illico extingit : ille uero **Barones** ortatur : ne buffonem lederet : quia dei erat executor & digne penas luebat . **H**oc tempore sedit Romę Iohannes Papa .ii. & Siluerus . In imperio predictus Iustinianus : qui post multa preclara opera templum construxit apud **Constātinopolim** mira structione ad honorē sancte **Sophie** ibique in multa pace sepultus est

De Theudiselo . xv . Rege Gothorum in Hispania
regnante

THEVDISELVS duxit exercitus Gothorum & Thendi consanguineus . xv . **R**ex fuit incepit regnare anno domini . Dxl . regnauit anno uno | postq̄ a Gothis Rex eligitur : hic pessimus fuit & ultra cōmūnem modum ualde luxurię deditus : nam nobilium uxores rapiebat qua de re apud **Hispalim** suorum coniuuratione strangulatus est : ac paruo tempore regnauit : ferunt Hispanica annalia quia **Regina** huius Theudiseli uxor cum illū dulciter argueret de extraneis libidinibus Ille dixisse fertur nil tue dignitati detrahit mea luxuries : nec meum ad te minuit amorem . **I**mitatus **Helium** commodum cesarem apud quem cum uxor conquereretur propter aliarum feminarum concubitus . Ille patere inquit me per alias exercere cupiditates meas : uxor enim dignitatis nomen est : non uoluptatis : Suoq̄ tempore concurrerunt Iohannes & Siluerus Romę : & in imperio predictus Iustinianus | de q̄bus sub Tendio diximus

De Agila . xvi . Rege Gothorum in Hispania
regnante

AGILA a Gothis Rex eligitur & .xvi. loco regnauit anno domini , DL . regnauit ānis .v. hic aduersus

Cordubam bellum mouit & sanctorum Acisde & uictoriae tumulos prophanauit: tandem in bello contra ciues Cordubenses uindictam diuine ultionis sensit: nam in eo conflictu filius eius interfectus & thesaurus suus ablati. nec multum post apud ciuitatem Emeritam a suis occisus est. Hoc tempore sedit Romae Pelagius papa primus. In imperio Iustinianus primus de quo paulo ante diximus. Hoc tempore Armeni fidem Catholicam receperunt. Eo etiam tempore secundum Martinum propter terribilem pestem apud Constantinopolim instituta est festiuitas purificationis beate Marie.

De Athenagildo .xvii. Rege Gothorum in Hispania regnante

ATHENAGILDVS post mortem Agile .xvii. loco per tyrannidem regnauit: anno domini. Dlv. regnauit annis .xiiii. hic apud Toletum morte propria obiit. tempore huius Regis horrenda auspicia acciderunt: nam prope flumen dictum Tedon unus altissimus mons prope Hispaniam Gothicam per tres dies ullulatus lacrimabiles efudit: & statim alius uicinus mons submersus est: nec manserunt uestigia illius nec aliquorum populorum ei proximorum: sepe enim occurrunt prodigia ex diuina dispositione: aut ut homines corrigantur aut puniantur: sicut in Egipto fecit signa & prodigia magna & pessima Iuxta illud Vide opera domini qui posuit prodigia magna: & iterum ipse fecit prodigia in medio tui Egipte. Hoc tempore sedit in Cathedra Petri Iohannes .iii. In imperio uero Iustinus secundus Iustiniani nepos: hic bonum initium habuit: deinde cupiditati & plurimis se uiciis dedit: Eo tempore Narses patricius cum Longobardis regnum Italicum a Iustino

*in motu ululante
resistente lacrima
les. ululatus.*

& Iugo Constantinopolitano eripuit : & ab illo tēpore
ut refert Martinus Romani per patricos ceperūt regere

**De Limba . xviii . Rege Gothoy in Hispania
regnante**

LIMBA alias Liuba post Athenagildum . xviii .
loco Rex Gothorum eligitur anno domini . DLxi .
regnauit annis tribus : hic Leonogildum fratrem suum
non solum regni successorem sed participem fecit & His-
paniē gubernatorem ipse uero Gallie Gothice regno fuit
contentus . Hoc tempore sedit Romę Benedictus . v .
In imperio uero Tiberius . ii . Eo tempore secundum
Martinum magna pars gentis Gothice Cristianam fidē
suscepit : dimissis cūctis heresibus . Hic Tiberius Cristi-
anissimus fuit & plurimum pauperibus compatiens

**De Leonogildo . xix . Rege Gothrum in Hispania
regnante**

LEONOGILDVS Luibam fratrem Hispaniē &
Gallie . xix . loco regnum adeptus est anno domi-
ni . D . Lxxii . regnauit annis . xviii . hic habuit uxore
Theodosiam Theoderici neptem filiam Seueriani ducis
Carthaginensis : filii Regis Theoderici . Seuerianus ue-
ro ex uxore Theodera ex regum sanguine descendenti :
genuit clarissimos filios Leandrum & Isidorum Archi-
episcopos Hispalenses : & Fulgentium Tingnitum
Episcopum : & duas filias Florentinam monialem &
Theodosiam reginam : quam diximus uxorem Leono-
gildi qui ex illa genuit Hemogildū qui fuit Cristi Mar-
tir & Recaredum qui fuit Rex : hic Leonogildus belli-
cosus fuit & accepit Contabriam Sabaudiā & nō nullas

alias Gallie urbes & plurimum Hispaniam ampliavit :
Nam ante eum gens Gothorum angustiis terminis ar/
tabatur & aliquam partem Hispanie obtinebat . Eo tē/
pore regnum Sueuorum intra Hispaniam penitus dele/
tum est : quoniam hic Leonogildus contra Andecam
Regem Sueuorum in Gallicia pugnavit : illumq; devicit
& extunc cessavit regnum Sueuorum : quod centūsep/
tuaginta & septem annis principatum tenuerat : illudq;
regno Gothorum additum est . Deinde hic Leonogil/
dus Romanos apud urbem legionem fudit : urbem cep/
it & suo nomine legionem uocavit . Hic Arriana heresi
infectus fuit & quia Hermegildus eius filius heresi non
assensit Martirem propria manu consecrauit . Nam as/
sumpta occasione q; Hermegildus acceperit uxorem filiā
Gidiberti Regis Francorum contra eum exercitum con/
gregavit : & apud Hispalim eum obsedit & cepit & car/
ceribus traxit cui suavit : ut Catholicam fidem desereret :
& regna illi tanq; primogenito dimitteret : cui Herme/
gildus ait se non curare si ei in terreno regno non succe/
deret . Si aliud longe felicius regnum obtineret in celis
Tandem post plurima supplitia ipse impius pater securi
caput filii elisit : Hoc tempore sedit Romę Pelagius . ii .
& Gregorius primus . In iperto uero Mauricius primus
ex Gręcorum gente : hic fuit gener Tiberii : & fuit Ca/
tholicus & deuotus : Persas & Armeniam devicit : hoc
tempore Beatus Gregorius in Papam eligitur : cum quo
Mauricius discors fuit adeo ut imperator mortem ei cō/
minaretur : sed tandem de cunctis penituit : hic Impera/
tor in oriente constitutus cum Arapinis & Furtis suos
cohiberet & puniret prouocati milites Focam cesarē eli/
gerunt : qui Mauricium in quandam insulam cum ux/
ore & filiis fugauerunt & tandem peremerunt

*Leonogildus uocavit. n.
e. legionem. sic*

De Recaredo .xx. Rege Gothorum in Hispania regnante

RECAREDVS filius Leonogildi .xx. loco regnavit anno domini .Dxc. hic regnavit annis .xv. Cristianissimus fuit & patri : fide & moribus ualde dissimilis . Nam hic gloriosus princeps bello promptus erat in pace preclarus longe plus fide : quam pater : armis regnum dilatauit : hic a sanctis uiris Leandro & Fulgentio a cunabulis eius in fide instructus fuit & a populis suis Arrianam heresim in concilio Toletano congregatis multis Catholicis Episcopis extirpauit . Nam ipse Cristianissimus princeps personaliter in eodem concilio Toletano interfuit : gestaque in eo sua subscriptione firmavit : damnans perfidiam Arriannam : quam pro magna parte Gothi tenuerant & proprio ore predicauit trium personarum unitatem : unum deum filium consubstantialem genitum : spiritum sanctum inseparabiliter a patre & filio procedentem . Postquam fidei professionem ac heresis damnationem : Ipse princeps religiosissimus fidei armis munitus apud liguanam occitanam .xl. milia Francorum prostrauit atque deuicit : quo bello preter illud in montibus Cathelanis commissum nullum acrius commissum in Gallia legitur : sepe hic Rex Romanos & diuersas alias gentes deuicit & fugauit : ex huius regis tempore nulla heresis reperitur in Hispania orta aut defensa . Hoc tempore sedebat Romae Sauiianus primus & Bonifacius tertius & Bonifacius quartus . In imperio uero Focas hic ut diximus seditione militari creatus est contra Mauricum . hic Focas concessit beato Bonifacio . Ut templum Pantheon in ecclesiam consecraretur : contra hunc Focam Heraclius bellum mouit & eum uita & regno priuauit

De Luiba . xxi . Rege Gothorum in Hispania
regnante

LVIBA . ii . Recharedi filius . xxi . loco regnavit
anno domini . Dcvi . regnavit annis duobus Mēſibus
quinq̄ . Hic ſedecim annorum erat cum a uitrice per
ſeditionem eſt occuſus propter regni breuitatem nō: poni-
tur concurſus Romani Pontificis nec Imperatoris : niſi
id unum . Nam eo tempore maxima bella exorta ſunt
aduerſus Regem Perſarum : & Romani Ieroſolimam
& plurimas prouintias dimittere coacti ſunt

De Viterico . xxii . Rege Gothoy in Hispania
regnante

VITERICVS occiſo Luiba . xxii . loco per tyran-
nidē regnū aſſumſit anno domini . Dcvii . regnavit
annis ſeptem . Hic multa illicita fecit & tandem qui in-
teremit Luibam ab eius conſanguineis eſt gladio inter-
emptus : Hoc tempore ſedit Romę Deusdedit natione
Romanus . In imperio uero Heraclius cum Constantio
filio ſuo | hic filius fuit Heracliani Cōſularis Africę &
duos filios genuit Heraclionē & Constantinū qui Con-
ſtantinus Heraclio mortuo Imperium ſuſcepit : huius
Heraclii tempore Machometus impius propheta Sar-
racenorum ſurrexit : cauſamq̄ huic ſecte non paruam at-
tulit tyrannis & iniqua gubernatio Heraclii in partibus
Orientis : qui plurimos grauabat & affligebat Talliis &
exactionibus : quare ſubditi ab eo reſceſſerunt & ut rebel-
lio eo magis duraret : fecerunt ſciſma & diuiſionem in
ſecta ut egit Ieroboan qui ut perduraret rebellio contra
Roboam & regnum Iſrahel : reſceſſit a cultu ueri dei &
de hoc alibi diximus latius

De Gundamiro . xxiii . Rege Gothrum in His-
pania regnante

*h. tempore in arto me
ſurrexit.*

GVNDAMIRVS post Vitricum .xxiii. loco reg/
navit anno domini . Dcxiiii. hic p̄fuit regno
annis duobus : ipse Vascones domavit . Romanos fu/
gavit apud Toletum obiit : statuit plurimas leges in fa/
uorem ecclesiarum : signanter q̄ nullus inuitus extrahat
a sacris templis . Hoc tempore sedit Romę Honorius
predictus . In imperio uero idem Heraclius a quo Cos/
droe Rex Persarū uictus & cęsus est & populus Cristi/
anus cum sancta Cruce a captiuitate liberatus : & ex
eo tempore instituta est festiuitas exultationis . S . Crucis

**De Sissebuto . xxiiii . Rege Gothorum in His/
pania regnante**

SISSEBVTVS post Gundamirum . xxiiii . loco
regnauit anno domini . Dcvi . regnauit annis . ix
Mensibus . vi . Hic Cristianissimus & Religiosissimus
appellatur . Hic inter plurima opera sua celo fidei accen/
sus : interfuit concilio Toletano : ubi eo instante statutū
fuit : ut illi qui hactenus ad Cristianissimum : fuerant co/
acti : quia iam fidei Catholice societati fuerant compelle/
rētur : fidem seruare . Licet illam necessitate susceperint
ut habetur in . c . de iudejs . xly . Di . Sūt tamē q̄ asserūt
hunc Sissebutum in principio regni sui compulisse iude/
os omnes ad baptismum . Postea uero cernens multos
ex eis recidiuasse & iudaicasse assensit ut in concilio To/
letano statueretur : quia deinceps nullus inuitus baptisa/
retur : licet qui iam taliter fidem susceperant eam serua/
re cogentur sub hoc Sissebuto gloriosus ysiderus apud
Hispalim concilium celebrauit contra heresim Acephe/
lorum . hic Sissebutus in propria persona bis contra
Romanos triūphauit : & aliquas eorū urbes expugna/
uit deinde in Affrica transfretum nauigans plurimas

gētes sibi & domino Gothoy subiecit fuit mire clemētie
& benignitatis | & in redemptione captiuorum thesauros
expendit non paruos | obiit ut quidam asserunt ueneno :
cuius obitus toti Hispaniē plurimum fuit dispendiosus
Hoc tempore sedit Romę Seuerinus & . P . iii . In im-
perio predictus Heraclius de quo paulo ante diximus

**De Recaredo . xxv . Rege Gothorū in Hispania
regnante**

RECAREDV^S huius nominis . iii . Sissebuti fili-
us . xxv . loco regnauit anno domini . Dcxxv .
solū mēsisibus sex prefuit . Hic Rex paruo tempore regna-
uit : Ideo non fit mentio de Romano Pontifice & Im-
peratore suo tempore concurrentibus

**De Suintilla . xxvi . Rege Gothoy in Hispania
regnante**

SVINTILLA primus filius Recaredi primi Re-
gis gloriosissimi . xxvi . loco regnauit annis . x .
incipiens anno domini . Dcxxvi . hic sub Sissebuto dux
fuit & Romanos bis domuit . Hic totius Hispaniē mo-
narchiam exclusis omnibus uestigiis Romanoy primus
obtinueit | fuit bello uictoriosus | & ut ait Lucas Tudē .
inter Reges Gothorum auxit principatum Hispaniē
miro modo non tam prudentia singulari : quam uirtute
prelii : hic filium suum Rachimirum in consortio regni
assumpsit : & simul cum patre regnauit . Sed illico aut
parum post mortem patris obiit : & manserunt duo alteri
filii Suintilla & Sisenandus : quos Suintilla pater susce-
perat : ex Theodera filia Sissebuti : hic Suintilla belli &
pacis tēpore moderatissimus fuit deo & hoībus dilectus

Hoc tempore beatus Isidorus obiit in Cristo : Circa illa tempora sedit Romę Theoderus primus & Martinus primus . In imperio uero Constantinus tercius : hic secundum quosdam filius Heracli dicitur / secundum alios filius fuit Constantini : unde a quibusdam appellatur Cōstans : sub magna pars reipublice a machometis desolata est . Hic pessimus fuit : suo etiam tempore Sarraceni Affricam occupant : sub hoc Imperatore Papa Martinus concilium congregat ad delendum heresim : qua de re conmotus Constantinus Papam capit & in exilium morti fecit : hic Imperator omnibus fuit exosus ; & in Sicilia apud Siracusas a suis occisus est : post cuius obitū milites quendam Armenum nomine Megencium elegerunt : sed paulo post Constantinus filius Constantini occisi aplicuit & imperialem purpurā sumpsit interfectis tyranno & patris occisoribus

De Sisenando . xxvii . Rege Gothorum in Hispania regnante

SISENANDVS Suintille filius . xxvii . loco regnauit anno domini . Dccv . hic regnauit annis quinq; Mensibus septem per tyrannidem regnum obtinuit cū regnum deberetur Suintille fratri suo primogenito apud Toletum obiit morte propria . Eo tempore Romę Martinus primus . In imperio sedebat Constantinus tercius de quo supra diximus

De Suintilla . xxvii i . Rege Gothorum in Hispania regnante

SVINTILLA . ii filius Sisenandi uicesimo octauo loco regnauit anno domini . Dcc . xl . regnauit

annis .iiii. cuius tempore concilia Toletana fuerunt frequentata sub beato Eugenio sedis Toletane Archiepiscopo Hispaniarum primata: subscribentibus Narbonensis & Terraconensis Archiepiscopis Metropolitanis sub eadem Toletana primatia: Hoc tempore sedit in Cathedra Petri Eugenius primus. In imperio uero idem Constantinus tertius de quo paulo ante diximus

De Tulga .xxix. Rege Gothorum in Hispania regnante

TVLGAS ex Gothico regio sanguine descendens regnavit .xxix. loco .anno domini .Dcc. xlv. regnavit annis duobus: hic Catholicus & optimus Rex fuit humilis liberalis cultor iustitie dilectus a clero & populo confirmavit publicas legibus quecumque decreta fuerant in conciliis Toletanis: sed peccatis Christiani populi: hic Christianissimus princeps intempestive moritur Hoc tempore sedit Romę Vytilianus. In imperio uero idem Constantinus tertius de quo Suitilla primo diximus

De Vindasuindo .xxx. Rege Gothorum in Hispania regnante

VINDASVINDVS post Tulgã per tyrãnidẽ .xxx. loco regnasse perhibetur anno domini .Dcc. xlvii. regnavit annis decem cuius tempore duo apud Toletũ fuerunt concilia congregata. Hoc tempore sedit Romę Deodatus. In imperio uero Constantinus quartus qui filius fuit Constantini tercii. Hic fuit fide Catholicus & deuotus restauravit ecclesias per hereticos diruptas: presertim tempore Heraclii atavi sui. Demum propter hereses insurgẽtes cõgregauit sextam sinodum uniuersalẽ

Constantinopolitanensis insurrexit contra manicheos quos pater & auus suus protexerunt : eo autem feliciter mortuo filius eius Iustinianus eligitur huius imperatoris tempore: Regina Persarum nomine **C**esarea . clam uenit Cōstantinopolim . ubi baptisata fuit nec ad uirum redire quousq; uir eius etiam baptisma gloriose suscepit secūdū **M**artinum & Sicardum

De Recinsuindo . xxxi . Rege Gothorū in Hispania regnante

RECINSVINDVS filius Cindasuindi . xxxi . loco regnauit anno domini . Dcc . lxxii . regnauit annis xviii . Mensibus . xi . hic procurauit ut suo tempore sub Eugenio tria concilia Toletana congregarentur cuius tempore defuncto Eugenio Illesonius presuit sedi Toletane genere scientia & moribus preclarus : Virgini Marię deuotus : de cuius Virginitate preclare scripsit contra quosdam hereticos Elidium & Pelagiū quos sua melliflua doctrina mirabiliter confutauit : Quare beata Virgo apud Toletum eidem Alfonso matutinale officium celebranti apparuit : choro uirginum comitata inquiring quia fide certa & recta conscientia . lumbos tuos Virginitate cinxisti & Virginitatis mee gloriam cordibus fidelium depinxisti / accipe uestem de thesauris filii mei / qua infestis solempnibus uestieris . quo munere Alfōsus letus remansit : Hoc tempore sedit Romę Paulus primus natione Romanus . In imperio uero Constantinus quintus filius Leonis . Hic annis . xvii . imperauit simul cum patre : fuit autem pessimus nam sacrificauit demonibus habebat consultorem Anastasium falsum Patriarcham Constantinopolitanensem

De Bamba . xxxii . Rege Gothorum in Hispania regnante

BAMBA de Gothorum genere descendens strenuus & mansuetus . xxxii . loco in Regem Gothorum assumitur defuncto Recisvindo anno domini . dccc . lxxvi . regnavit annis ix . mense uno . hic Paulum grecum rebellante captivum duxit Toletum : hunc Paulum magno exercitu congregato obsedit apud Neumastum tunc civitatem Hispanico principatus subditam que in Gallia Gothica sita est : illumque cepit ac eius complices carceribus mancipavit : cuius tempore . cclxx . naues Maurorum . litora petunt Hispanie sed Bambe Regis providentia & strenuitate cremantur hic liuore inuidorum ueneno creditur infectus per Erigum consobrinum Vindasuindi Regis qua pestifera potione Regis memoria nec non prudentia confusa est sed Quirincus Archiepiscopus Toletanus & regni optimates causam nescientes regi ecclesie sacramenta ut deuote susciperet procurarunt : tandem paululum ad se reuersus : habitum religionis assumpsit apud cenobium opidi depampliega Burgensis districtus quod postea translatum est ad monasterium sancti Petri de Arlanca : ibique uitam immaculatam finiuit . uixit autem in monasterio annis septem . Non nulle uero historie Hispanorum quas pias fabulas aliqui putant : asserunt hunc Bambam regem ex aratro assumptum esse ad sceptrum regni . Nam aiunt post mortem Recisvindi regis : omnes regnicole supplicarunt Pape Leoni : ut preces deo porrigeret que idoneum ad regendum Hispaniam electuri essent . Leoni igitur summo Pontifici oranti reuelatum est ut eligerent quendam comorantem in partibus occiduis nomine Bambam rusticum qui quesitus per omnes Hispanias : tandem diuino iudicio repertus est in finibus Portugalie in agro

quem cum bobus suis arabat : cum igitur duo milites
eum reuerenter salutassent : dixissent ei a deo celi ordina-
tum esse ut Rex Hispaniæ futurus esset . ille putans sibi
illudere uelle : Post multa ait ad milites : quando hic ba-
culus cum quo boues percuciebat germinabit frondes &
fructum : tunc ego Rex uester ero : quo dicto miraculose
uirgula illa radices folia & fructum produxit : omnes
igitur perterriti diuine uoluntati non resistentes Bambã
ad urbem Toleti perducunt : ibique per Quiritiũ Archi-
episcopum unctus & coronatus est . hec est uulgata his-
panoy opinio : que pro eo q̄ miraculo iuuatur a multis
comprobatur auctentice tamen historie Bambã ex Go-
thorum genere descendisse perhibent quod tamen huic
diuine assumptioni non repugnat potuit enim ex Gothoy
genere descendisse : plerumq̄ enim utilius ad regimen
populorum quis assumitur ex laboribus rusticanis q̄ ex
deliciis urbanis : quare diuina dispositione que nouit
quid cuiq̄ populorum & prouintiarum congruat . sepe
ex agro & pastura Reges assumpsit . sic Saul patris asi-
nos pascens Rex eligitur : sic & Dauid de post fetantes
ad regni sceptrũ diuino iussu acceptus est . sed apud Ro-
manos Quintus circumcinctus ditator ex aratro ad dita-
turam uocatus est : sic & Tullus hostilius : qui in pascẽ-
do peccore diligens fuit diligentius atq̄ salubrius Ro-
manum rexit imperium . Adeo ut teste Valerio trita il-
la in agricultura etas altissimo magestatis fastigio fulsit .
Sic & Attilius cum a Senatu quereretur ad imperium
semina agris spargens non inter urbium illecebras re-
pertus est . Quare ut idem Valerius subdit : ille ex ara-
tro atri te manus salutem publicam stabilierunt atq̄ in-
gentes hostium copias fuderunt . Hoc tempore Bambe
Regis sedit Romę Leo Papa . iiii . In imperio uero idẽ
Constantinus de quo paulo ante diximus

De Eringio . xxxiiii . Rege Gothorum in Hispania regnante

ERINGIUS Recisuindi nepos . xxxiiii . loco regnavit anno domini . Dcc.lxxxv . hic regnavit annis septem tyrannice intrauit : erat enim superstes Theophrepus filius Recansuindi . cui regnum debebatur . hic Cusilonem filiam suam uxorem dedit egice consobrino Regis Bambe in odium Theophredi . ne impediretur in regno : Hic tempore tria concilia Toletana fuerunt congregata sub Iuliano Pomerio primate . uiro scientia & moribus preclaro . His temporibus ualida fames Hispaniam inuasit : adeo ut multi coegerentur per mundum ut profugi peregrinari : Hoc tempore sedit Romę Benedictus . ii . & Iohannes quartus . In imperio uero Iustinianus secundus . Hic Imperator fuit fide Catholicus : plurimum honorauit ecclesias & diuinum officium frequentauit : contra hunc conspirauit Leo patricius cum presidis Tiberii principis : qui eundem Iustinianum imperio priuauit . eumque lingua & naso truncatum in exilium mittit . postea uero populo acclamante Iustinianus recuperauit imperium Leonemque & Tiberium usurpatores imperii uigulat . quinimo ut Martinus refert tantam in rebelles uindictam exeret ut quotiens sibi a naso preciso aqua deflueret toties aliquem aduersarioꝝ occideret

De Egica . xxxiiii Rege Gothorum in Hispania regante

EGISA gener & heres Erugii . xxxiiii . loco Gothorum regnum suscepit anno domini . Dccxcii . regnavit anni decem hic postquam Rex assumptus est . filiam Eringii Regis uxorem suscepit . sed comperto quod dictus

Heringius in mortem Bambe conspirasset : eandē uxore suā a se abiect : hic tandem cōmuni morte apud Toletū obiit : Hoc tempore sedit Romę Papa Sergius primus & Leo tercius : hunc Leonem ab imperio expulit & in exilium misit . Alie historie habent : q̄ uinctum in urbe detinuit . eo tempore secundum Martinum . magnum scisma fuit & synodus congregatur apud Aquilegiam

De Vitica . xxxv . Rege Gothorum in Hispania regnante

VITICA filius Egice post patris obitum . xxxv . loco regnat anno domini . Dccii . hic regnauit annis nouem nimium tamen bonis uixit . pessimus nāq̄ fuit & flagitiosissimus . Nam Theofredum filium Recinsuindi Regis exilio relegauit & oculos effodit : hic Theofredus ex Retilene uxore sua regio genere descendenti genuit Costam & Rodericum & secundum alios Pelagium : prefatus Vitica itaq̄ noluit occidere Pelagium : cuius patrem premerat : sed ad Cantabriam fugit euadēs furiam persequentis : quia per illum diuina prouidentia decreuerat a clade miseram Hispaniam liberare : hic Vitica post multa scelera ab eo commissa penas luit . Nam Rodericus filius Theofredi quem Vitica interficere uoluerat fauore Romani Senatus : cui Recinsuindus amicus erat contra Viticam rebellauit & tandem eum cepit regnoq̄ priuauit : Alii dicunt Costam fratrem Roderici id egisse : Inter cętera flagitia Vitica hoc addidit . Nam spreta propria uxore plurimis cōcubinis adhesit & omni luxurie se dedit dicens illud sapientis non sit pratū quod non pertranscat luxuria nostra & ut multitudinem haberet sotiā tante libidinis auctoritatiue dedit preceptū ut clerici possent publice ducere quotquot mulieres ualerēt

nutrire nec obedirent preceptis apostolicis contrarium
iubentibus denique restituit iudeos . quos Cristianissimus
Sisebutus a regno expulerat . quorum flagitiorum penas
persoluit : quia ut diximus oculis simul & uita mulcta
tus est : iuxta sententiam prophete **D**isperdam habitates
in domo uoluptatis & luxurie : hic **V**itiça cum a multis
argueretur quod quendam sceleratum uirum sibi acceptum
omnibus odio habitum ad magnas dignitates peruex
isset : Ad illos mentitur inquit uulgus . qui me omnium
mortalium pessimum arbitratur . Imitatus **D**ionisium
seniorem tyrannum . qui eum accusantibus quod hominem
iniquissimum cuius molestum ad summos magistrat
tus uocasset . Volo inquit . eum esse . quem magis quam me
cues odiant : funestum uerbum tali auctore dignum .
Ferunt denique Hispanorum annalia quendam **B**uffonem
facetum **V**itiçe . ioco aut serio dixisse . cum filius Regis
& Rex ipse existas cur ita agis ut regnum perdas . At
ille ut alter **D**ionisius Siracusanus : pater inquit sua mi
hi regna reliquit non fortunam : ad quem iterum **B**uffo
ait falleris in hoc ueluti in aliis : dum putas fortunam tibi
uita & scelera induxisse : que potius ad bonum quam malum
impellit : Hoc tempore sedit Romę Iohannes sextus &
Iohannes septimus . In imperio uero Iustinianus secun
dus . Item ex exilio reuersus de quo diximus supra cum
de **E**ringio egnus hunc Iustinianum de iniuriis sibi il
latis uindicantem homines prouintię ab imperio expu
lerunt & quendam **F**ilippum elegerunt . qui **C**onstanti
nopolim ueniens Iustinianum cum filio peremit .

De Costa Theoderici filio . xxxvi . Rege Go
thorum in Hispania regante

COSTA Theofredi filius & frater Roderici. xxxvi. loco regnum Gothorum suscepit anno domini . Dccc. xi. regnavit annis quinque Mēſibus ſeptem : hunc Rex Vitiſca . ſolita malitia ſicut patrem Theofredum uoluit obcecari . ſed Coſta reſtitit . etiam patre uiuente & eum execari iuſſit . ſicut ipſe fecerat Teofredo patri ſuo attulit ante auxilia Coſte Senatus & populus Romanus ob amicitiam quam cum Recinſuindo auo ſuo habuerāt Nam in bello campeſtri eundē Vitiſcam deuicit & oculis ac regno priuatum Cordubam miſit . ubi miſeram ſed debitam uitam finiuit : Nonnulli hiſtorici ut Rodericus Toletanus nullam de regno Coſte faciunt mentionē . ſed inmediate poſt Vitiſcā Rodericum regnaſſe perhibent : alii Coſtam licet paruo tempore tamen poſt Vitiſcā regnaſſe affirmāt . qui ut aiunt propria morte obiit relictis duobus filiis impuberibus : Sub hoc Coſta preſuit Romę predictus Iohannes . vii . & in Imperio ſedit Iuſtinianus ſecundus de quo haecenus diximus

De Roderico . xxxvii . & ultimo Rege Gothorū in Hispania regnāte & de infelici clade Hispanię euſdem Roderici tēpore occurrente & de cauſis prefate irruptionis & de malis que ex uindicta procedunt & quare Rodericus dicitur ultimus Rex Gothorum & de aliis occurrentibus

Ad iſta legitur in hiſpania
RODERICVS ultimus Rex Gothorum ante irruptionem & cladem Hispanię filius Theofredi & frater Coſte . xxxvii . ſed ultimo loco regnavit anno domini . Dcccix . regnavit annis duobus cū Vitiſca & uno ſolus . Hic regnavit uiuente Vitiſca : fuit autem Rodericus agibilis ualde : ſed in bellis infortunatus moribus nō ſatis ornatus : hic Rodericus filiam Iuliani Comitis in

suo régio Palatio enutritam uiolenter oppressit dū pater
in Affricam legationis officio fungeretur : Erat Iulianus
ipse uir nobilis & de Gothorum prosapia descendens .
consanguineus Vitige . Set & plurimū . audax & armis
strenuus cuius filie infelix stuprum infelicissimā Hispa-
nię cladem attulit : Nec solam huius preclare regionis ir-
ruptionem . hec fornicaria pestis adduxit : Nā ut Me-
thodius uoluit . quid aliud q̄ supra & libidines mūdū
ipsum diluuiū diluere : Quid Gomorram & sotias uillas
incendit : Equidem raptus simul & stuprū Helene Troie
euerstonem peperit . greciamq̄ uiris preclaris orbauit :
Sed & raptus Dine filie Iacob regni Sichen desolationem
pertulit : Verum quia ut ajunt sacri interpretes . altissi-
mus deus iustus malorum uindex est & corruptos ho-
minum mores : supra ac funesta flagitia solet bellis ple-
rumq̄ emendare . nōnunq̄ conterere : Igitur huius Ro-
derici & aliorum regum Gothorum peccata . tyranni-
des / iniustas successiones | cedes | rapinas : & alia scelera
uindicare uoluit : Non enim durabilis est scelere quesitus
principatus . unde noster Lucius Seneca in Tragediis .
uiolata nemo imperia continuat . diu moderata durant :
Cū igitur ad perditionem & Hispanie euerstonem festi-
narent tempora Iulianus ipse ex legatione rediens . stu-
prumq̄ filie comperiens . ire stimulis accenditur lingua
confunditur . cor palpitat . facies ignoscit exasperantur
oculi . nequaq̄ cognoscit notos superiorem non uidet .
nihil nisi de uindicta cogitat ad quam properat : quare
uxorem filios ac res suas ad urbem cepte in Affricā tra-
ducit : ibiq̄ habita coniuratione cum arabibus . tandem
optinuit filius ipse perditionis a Miramomelino principe
Affrice . ut quidā Muça princeps Affrice & alter dictus
Tarif . cum Iuliano magnis arabum copiis suffultus : in
Hispaniam trāsiret : q̄bus Iulianus plurimis nequissimis

Christianis sociatus aditum præbuit & Tanisam. Algeçrã
 pleraq; alia loca occuparunt. ingentēq; prædã in Africã
 attulerunt. que res maiorem Muge iterum transeundi fu-
 dutiam tribuit: Quare idem Tarif. Iuliano comitatus
 cum infinita multitudine arabum. secundo in Hispaniã
 tranffectat. contra quos Rodericus Rex. sanctũ nepotẽ
 suum mittit. qui uictus & interfectus est: tũc Sarraceni
 dilatantes potentiam suam Bethicam & Lusitaniam iã
 diuina indignatione animis & uiribus distitutas. sibi
 subiecerunt. Cumq; Rodericus Rex cognouisset stragẽ
 suorum patrie deniq; inuasionem. congregatis copiis
 suis arabibus se obiecit. & prope Xeritum diuersa &
 acerrima bella commissa sunt: In quibus ut refert Lucas
 Tudensis. Dccc.vi. millia arabum diuersis bellis cec-
 derunt: sed tandem die quadam dominica anno domini
 Dccc.xiiii. Iuliano & ceteris perfidis Christianis ac Mau-
 ris fortiter dimicantibus & nouis eis copiis adueniẽti-
 bus ut deo placuit franguntur acies Christianorum & Rex
 Rodericus ut putatur extinctus est. nõ enim nisi uesti-
 gia corone & uestium sunt reperta. Tandem Sarraceni
 per omnes Hispanias debachantes omnia diruerunt:
 Nam infra biennium principatum Hispaniẽ obtinuerũt
 preter Asturias. quousq; ita dei permisit. que propter
 populi Christiani peccata magisq; manus hostium pugna-
 bat. nec solum Hispania eam diruptionem passa est: sed
 magna pars Gallie presertim Aquitania: Vasconia: &
 tota Narbonensis prouintia. In qua lingua Occitana.
 que olim Hispanica Gothica appellata est: Nec facile di-
 ci posse quantus illo infelici tempore seuit in Christianos
 Sarracenorum gladius: Vbiq; enim per omnes Hispanias
 Mauri passim seuebant etenim interficiebant fide-
 les ut pecudes paratus erat ad cedendum gladius parati
 qui cederentur: Vnde Steffanus Papa interpellatus a

*Ano dñi. 714. Rex rodericus
 & acie xpianoy frangit.
 regni per me via sue amode
 717 / 18 regni 1726*

*crio gotarum delatantur usq;
 & auisone in gallia p̄dita
 iusta rpa byne q̄nuc
 in y pontificis est.*

Rege Roderico pro auxilio eidem ut auunt . In hec lacrimosa uerba scripsit . Tue excellentie litteras tristis accepi : letus ^{ius} relegi : quis enim inquit tam miseram terre tue cladem non lugeat : que Barbarorum gladiis tradita pene iam non habet qui in ea uiuat & tamen habet qui cotidie in domino . imo pro domino moriantur : Que omnia funesta mala unius hominis uindictę rabies induxit : O infelix uindicta . que ab ipso uindicante incipit & ad se uindicta retorquetur . dum primo penas in se exigit . q̄ aliis exsoluat . O infelix ulciscendi libido que hostis iniurias in se uindicat & suas hostibus offert ulciscendas . O iterum infelix uindicandi rabies . que in suos seuit . ut hostes liberet . suos expilat . ut hostes dicit . O infelix hominis religio que deum immortalem deserit & sceleratum machomentum colit & fidem negat ut perfidiam induat . O infelix impietas que suam patriam prodit ut alienam conciliet . ac suos filios uilissima m̄cipia facit . ut hostes simul & seruos . non modo liberos . sed dominos constituat : O rursus infelix ad dulcem patriam crudelitas . que proprios expellit ciues ut hostes inhabitent . ac propinquos interimit ut exteris uitam donet . fugat domesticos . ut admittat Barbaros . & ut paucis agamus . O infelicissima omniū uictoria . qua qui uictor putatur uictus euadit : Cetera huius infelicissimi Iuliani scelera ac tante cladis & diruptionis calamitates . Rodericus Toletanus sapienti . sed mesto ac lugubri stilo deplorat uerum Iulianus ipse perfidissimus penas in hoc seculo non euasit acerbiores apud inferos recepturus . Nam ab ipsis Mauris . iuste trucidatus creditur suspicionis & Cristianitatis ei notam fingentibus . ut uerum sit quod propheta ait Impii consumentur ab idolis q̄bus sacrificarunt . & iterum in se experiretur . quod sapiens ait in Ecclesiastico qui uindicari uult a deo inneniet uindictam

& rursus in Ezechiele pro eo quod fecit ultionem in ydumea
ut se uindicaret ulciscar & ego in eum | Sic Ieremias ait
Ulciscar ultionem tuam . destruit enim deus omnem in-
imicum & ultorem : sed precipue in eos parata est uin-
dicta . qui in patrie perniciem ulciscuntur . dicente pro-
pheta ulciscar in eos qui destruunt regionem suam. hinc
Gregorius si ob illatas nobis contumelias implacabiles
summus . uindictae furor in nos ipsos reuertitur . & inde
punimur unde alios puniri sperabamus . fuisset satius
maledicto Iuliano . iniuriam contemnere quam in se uindictam
agere : qui iuxta Ambrosium . Sapientior est qui con-
temnit quam qui dolet . qui enim contemnit . quasi non sen-
tienti ita despicit . qui autem dolet . ideo dolet quia sentit :
Sed iam ad Rodericum redeamus ultimum Regem Go-
thorum appellatur aut ut putamus ultimus Rex Gothorum
non quod Pelagius & sequentes Reges ex Gothorum genere
non descendant . sed quia reges omnes ab Athanarico
qui primus ex Gothis ut diximus regnauit usque ad istum
Rodericum solo nomine regio Gothorum appellati sunt
nec enim intitulati sunt Reges Hispanie aut castelle uel
legionis . sed Reges Gothorum simpliciter . qui & arma
atque insignia deferebant . non Hispanie quidem sed gentis
Gothice . aut originalis prouintie Gothice a qua proces-
serunt . que Dacia & Nurbeia putatur in qua & Gothia
est ut latius in prima parte tactum est . post Rodericum
uero Pelagius & ceteri qui ei in principatu Hispanico
successerunt & si ex sanguine Gothorum ut diximus de-
scenderunt tamen non Gothorum titulis sed Hispanie .
primo . Deinde legionis & Asturiarum . Rursus castel-
le regis intitulationibus sunt appellati . quamquam substantia
principatus eadem in utrisque fuerit : ea igitur causa fuit
cur Rodericus ultimus rex Gothorum communiter appellari
solet post cuius infelicem cedem & occupatas Hispanias

predicti arabes Muge & Tarif duces Regis Miramo-
molini transfretarunt in Affricam constituentes Regem
principatus Hispanie Bellagim filium Muge . qui par-
uo ad modum tempore regnavit & a suis est interfectus
post illum uero regnarunt in Hispania quindecim Re-
ges infra uiginti annos . omnes enim occidebantur ab
eisdem Sarracenis usq; ad principatum acabat filii la-
get . quem Sarraceni in Regem elegerunt apud Hispa-
lim . Hic Acabat astutus & solers admodum fuit . In-
uenit enim remedium . quo & principatus eius duraret &
preteritorum regum interfectores puniret . Ea enim die
qua Rex electus fuit . decreuit potius ingratus uiuere .
q̄ gratus mori . iussit enim electores ut paululum in Pa-
latio spectarent . interim uero . quibusdam sibi fidissi-
mis ad cameram uocatis . Scitis inquit . quia inter hos
omnes qui me elegerunt . parcialitates & discidia sunt .
& quilibet uoluit Regem ad sui uoluntatem eligere . deo
tamen placuit ut illi prudentia & consilio parentum &
amicorum meorum uota sua in me direxerunt Si igitur de
meut de ceteris Regibus disponunt . Satius mihi foret
uiuere . ut priuatus . q̄ cito Rex mori . Deliberauit itaq;
eos omnes electores gladio cedere . paratis igitur licto-
ribus singulos aut binos ac binos ad se euocat & tandē
eos eadem hora numero trecentos interficit quo facto ce-
teri de regno perterriti fuere nec in eum conspirarunt .
Regnauit autem longo tēpore & plurimas clades Cristi-
anis intulit : Tempore Roderici prefati . sedit in Cathe-
dra Petri Constantinus secundus qui ex laico factus est
presbiter & tandem per tyrannicam ambitionem papa-
tus inuasor fuit secundum Martinum . Sed tandem a
fidelibus oculis priuatur . Sedit etiam post eum Steffa-
nus tercius . Hic ex Gallia & Italia conuocata synodo .
omnia a Constantino predecessore ordinata deordinauit

Et omnes per eum ordinatos degradauit. huius Pontificis tempore ut refert Sicardus. In partibus Ligurię uir magnę sanctitatis Boadinus nomine Floruit qui sepe futura predixit: absentia quoq; quasi presentia nūtiabat. Nam cum Rex Luprandus uenaretur in silua; alter ex familiaribus putans ceruum percutere: nepotem Regis Anfusum nomine sagitta sauciauit. quem cum Rex unice diligeret: sancto uiro recomisit. ille uero ad Regis seruitorem ait. scio quid Rex optat: sed hac hora puer obit in Christo. significa ergo Regi magis sibi proficiet mortuus q̄ uiuus. Rex itaq; licet doluerit de obitu nepotis: tamen sustinuit equo animo deo gratias agens q̄ suo tempore uir dei spiritu prophete iustraretur. Eo deniq; tempore sedit in Imperio Philipus secundus qui ut diximus Iustinianum Imperatorem iugulans Imperauit annis duobus. parum uero post eundem Philipū Anastasius Imperator secundus qui & Arthemius dictus est oculis & Imperio priuauit. Hic secundum Martinum & Vincentium hereticus & nequissimus fuit: omnesq; picturas & imagines ab ecclesiis precepit abradi: propter quod Romani imaginem ciuitatis ipsius recipere uoluerunt.

Explicit Secunda Pars

Incipit tertia pars huius Hispanice historie In qua Regū
Hispanie genealogia successiones & successus ac clariora
eorum gesta breui enarrantur compendio incipiendo
a Pelagio qui primus in Hispania regnavit post miseram
eius cladem per Sarracenos illatam continuantur regū
successiones & successus usq; ad Fernandum tertium qui
Hispalim Cordubam & totam Bethicam lucro fidei re-
cuperavit adduntur etiam pro historie ornatu preclara
documenta & exempla antiquorum Romanorum Gre-
corum & aliorum Pyscorum

Prephatio & introductio ad ea
que in hac tertia parte dicentur

IN SUPERIORIBVS HVIUS HIS-
torie partibus ex multis pauca cōplec-
tētes de salubritate aure Hispanice eiusq;
terre fertilitate . auri deniq; argenti ce-
terorumq; Metallorū diuiciis & uber-
tate . nec non gentis fide religione stre-
nuitate amicitia & humanitate breui egimus . Sitū rur-
sus & eiusdem preclare prouintie descriptionem respectu
aliarum orbis nationū : Sed & prouintiarū sub ea cōten-
tarum succincte contexuimus : Postremo regnoꝝ in ea
erectorum originem : tempora . diuisiones & uniones
summatim ostendimus : Verum quia inter cetera que fide-
liter retulimus ysidorum . Lucam . Tudensem . Rode-
ricum deniq; Toletanensis Historiographos clarissimos
sequentes . id constāter diximus quoniam ab Athana-
rico qui & Gothis primus in Hispania regnavit . Hen-
ricus quartus Rex Castelle & legionis modernus . lxxxii.
gradibus totidēq; successionibus per rectas lineas distat
quarum successionū . gradus . xlv. numeratur supputādo

quemlibet Regem pro una successione sue gradu incipiendo a Pelagio . qui primus regnavit post infelicem calamitatem miseramque Hispaniæ cladem . peccatis populi Christiani diuinitus permissam uertus iuste inflictam . qua omnes fere Hispaniæ & non parua Galliæ pars sub machometi seruitute miserabiliter subacte fuerunt . usque ad Hericum quartum predictum nunc feliciter regnantem : ueridica computatione constat quia predictæ . lxxii . successiones totidemque regnandi gradus infra eandem familiam continuati fuerunt . intra eandem stirpem eandem denique domum . idemque genus nec in eodem Hispaniæ principatu alterius extranee familie interpolatio inuenta est . que res in nullo ceterarum orbis nationum principatu alterius facile potest : dignum duximus sub quodam epilogo omnes reges eorumque successiones & regnandi ordines illorum successus & clariora gesta a Pelagio predicto usque ad inclitum Fernandū tertium qui uandaliam & Beticam a Mauris recuperauit breuissime recensere Rursum pro maiore historie ornamento aliqua preclara gesta ac similia exempla & memorabilia dicta & facta inseremus . tam ex sacra scriptura quam ex ueterum Romanorum & Græcorum annalibus addentes insuper quedam moralia documenta reipse narrationi congruentia : Latiorē rerū Hispanarum narrationem historie Roderici Toletani relinquentes : qui res Hispanicas usque ad fernandū predictum inclusiuē sapienti & graui stilo perstrinxit . Deinde paulo extensius subsequendum post predictū Fernandum in Hispaniis regnantium generationes successiones . & regnandi ordines . necnon successus & clariora gesta describemus .

Incipiunt Capitula tercię partis

Capitulum primū de Pelagio primo Rege in Hispania

post eius cladem & desolationem a Mauris factam & de genealogia eius a Regibus Gothorum & de gestis suo tempore

¶ Capitulum secundum de Fasilla secundo Rege Hispanie post dictam cladem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum tertium de Alfonso primo dicto Catholico.iii. Rege post cladem Hispanie & de eius genealogia & de gestis suo tempore

¶ Capitulum quartum de Froila primo qui quarto loco post cladem Hispanie regnavit & de eius genealogia & gestis

¶ Capitulum quintum de Aurelio quinto Rege Hispanie post cladem

¶ Capitulum sextum de Silo sexto Rege Hispanie post eius cladem

¶ Capitulum. vii. de Mauregato septimo Rege Hispanie post eius cladem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum octauum de Veremundo primo qui. viii. loco in Hispania regnavit post cladem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum. ix. de Alfonso secundo cognominato Casto qui fuit. ix. Rex post Hispanie desolationem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum decimum de Ramiro primo qui fuit decimus Rex post Hispanie cladem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum. xi. de Ordonio primo qui in Hispania. xi. loco regnavit post eius cladem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum duodecimum de Alfonso. iii. cognominato magno qui duodecimus Rex fuit in Hispania post illius cladem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum. xiii. de Garzia primo qui fuit in Hispania tredecimus Rex post eius desolationem & de gestis suo tempore

¶ Capitulum. xiiii. de Ordonio secundo qui. xiiii. loco in Hispania regnavit post cladem & de gestis suo tempore

- Capitulum quīdecimū de Froyla secūdo qui fuit . xv .
Rex in Hispania post cladem
- Capitulū sextūdecimū de Alfonso . iiii . qui in Hispania
sextodecimo loco post cladē regnavit & de gestis suo tēpore
- Capitulum decimūseptimum de Ramiro secūdo qui in
Hispania . xvii . Rex fuit post cladem & de gestis suo
tempore
- Capitulum . xviii . de Ordonio tertio qui in Hispania
decimoctavo loco post cladem regnavit & de gestis suo
tempore
- Capitulum . xix . de Ordanio . iiii . qui in Hispania . xix .
loco regnavit post cladem
- Capitulum . xx . de Sancio primo qui primus Rex fuit
legionis & magne partis Hispaniē : & quomodo castella
fuit liberata a subiectione regni legionis
- Capitulum . xxi . de Ramiro tertio qui . xxi . loco reg
navit in legione & magna parte Hispaniē post cladem &
de gestis suo tempore
- Capitulum . xxii . de Beremundo secundo Rege legionis
& magne partis Hispaniē qui post cladem . xxii . Rex
fuit & de uictoriis & gestis suo tempore
- Capitulum . xxiii . de Alfonso quinto qui . xxiii . Rex
fuit in regno legionis & magne partis Hispaniē & de
uictoriis & gestis suo tempore
- Capitulum . xxiiii . de Beremundo tertio qui in regno
legionis . xxiiii . loco regnavit & quomodo post istum
castella fuit erecta in regnum
- Capitulum . xxv . de Sancio dicto maiore qui . xxv . lo
co regnavit post cladem & quomodo fuit primus Rex
castelle propter uxorem
- Capitulum . xxvi . de Fernādo primo qui uicesimosexto
loco post cladem regnavit & quomodo in eo regna cas
telle & legionis fuerunt unita & de gestis tempore suo

Capitulum .xxvii. de nobilitate & extrenuitate Roderici de Biuarcidi appellati & de uictoriis & preclariis gestis suis & quomodo ab Mauris recuperauit Valentiam

Capitulum uicesimū octauū de Sancto .ii. qui .xxvii. loco post cladē Hispaniē regnauit & de gestis tēpore suo

Capitulum .xxix. de Alfonso sexto qui .xxviii. loco post cladem Hispaniē regnauit. & quomodo ab isto incepit regnū Portugalię & de preclaris uirtutibus & gestis eius

Capitulum .xxx. de Geleyra & Vrraca filiabus Alfonsi sexti & de prole earum. & quomodo Alfonsus Rex Aragonum eandem Vrracam duxit uxorem. & de illius impudicitia. & qualiter uterq; coniunx propter irreuerentiā ecclesię pessima morte obierunt & quomodo Aragonenses quodā petrū a se in regē electū regno priuarūt & Ramirū monachum erexerūt & de his que propterea acciderunt

Capitulum .xxxii. de Alfonso septimo intitulato imperatore qui .xxxii. loco post cladem regnauit & quomodo regna iterum diuisit & de clarissimis gestis suis

Capitulum .xxxiii. de Sancto tercio desiderato appellato qui post irruptionem Hispaniē .xxxiii. loco regnauit & de uirtutibus & gestis suis

Capitulū .xxxiiii. de Fernando secūdo qui post cladem Hispaniē .xxxiiii. loco regnauit in legione & frater eius Sanctus in castella

Capitulum .xxxv. de Alfonso octauo qui post cladē Hispaniē tricesimosecundo loco regnauit & de clarissima eius prole & bellis & uictoriis suo tempore occurrētibus

Capitulum .xxxvi. de gloriosissima uictoria Alfonsi .viii. contra Sarracenos in famoso bello nauū tolose. & quomodo crux Christi uisibiliter opem Cristianis tulit. & de innumera multitudine Mauroꝝ qui occubuerūt inserātur etiam ingentes copie eorum qui ceciderunt in nonnullis bellis exterarum nationum

Capitulum tricesimū sextum de his que acciderunt Regi Alfonso octauo post famosum bellum prope naues tolose & de ciuitatibus & locis que acquisiuit & preclaro facinore habito circa arcem de gorita & de obitu eiusdē alfōsi

Capitulū . xxxvii . de Alfonso nono qui post destructionem Hispaniē . xxxiii . loco regnauit & quomodo in isto Alfonso iterum regna fuerunt unita

Capitulum . xxxviii . de Henrico primo qui post cladem Hispaniē . xxxiiii . loco regnauit & de itēpestiua eius morte

Capitulum . xxxviiii . de gloriosissimo Rege Fernando q post cladem Hispaniē . xxxv . regnauit in castella & legione & qualiter in eius persona utrūq; regnū fuit unitū & quomodo Bethicam totam recuperauit & de uictoriis & clarissimis eius operibus.

Capitulū . xl . de nonnullis incidentibus dignis relatu que huius Fernandi tempore occurrerūt & de ortu pestifere parcialitatis in Italia . uidelicet guelforū & gebelinorū & quomodo Fernādi tēpore . per Iacobū Regē Aragonum . maiorica & insule Baleares lucro fidei acreuerūt & de felici obitu Fernandi & de diuisione in imperio & qualiter in discordia electus est . Alfonsus . x . filius huius Fernādi .

Capitulū primū de Pelagio primo Rege in Hispania post eius cladē & desolationē a Mauris & de genealogia eius & Regibus Gothorum & de gestis suo tempore

PELAGIVS primus Rex Hispaniē fuit post eius cladem & . xxxvii . ab Athanario primo Rege Gothorū incepit regnare anno domini . Dccxii . regnauit annis . xx . hic ut historiē perhibent . filius Theofredi fuisse creditur . ipse uero Theofredus filius extitit recēuindi Regis Gothorū . qui fuit pulsus in exiliū per Egicā patrē Viticē . & hic Theofredus pater fuit Regis Roderici

& per cōsequēs Pelagius fuit frater Roderici ultimi Regis
Gothorū: Alii historiogrāfi aiūt Pelagiū ipsū fuisse filiū
Fafille ducis Cātabrie . oēs tamē concordāt Pelagiū per
rectā lineā a Regibus Gothorū descendisse: Adde quia
Alfōsus dictus Catholicus filius Petri ducis Cātabrie:
Ex progenie glorioſissimi p̄ncipis Recaredi Regis Go-
thorū . gener fuit Pelagii . quo fit ut ex omni ſucceſſione .
Pelagius & ab eo deſcēdētes uey Hispaniē p̄ncipatum
obtinuerūt: hic igitur Pelagius primus poſt cladē hispaniē
p̄ncipatū in ea tenuit . ſaltē iure licet nō plene defacto ut
dictū eſt . tū quia in eo uno repreſentabatur ius & ſucceſſio
p̄ncipatus hispaniē: ceteris Regibus Gothorū & preſertī
Roderico fratre mortuis atq; ceſis tū quia ut ait Roderi-
cus in cronica ſua populi criſtianoꝝ q̄ in aſturiis latitabāt
in q̄bus reſidebat ius eligēdi p̄ncipē . eundē Pelagiū in
p̄ncipē elegerūt . q̄q̄ illa electio . fuit q̄ſi quedā iuris cō-
nuatio potius q̄ noui dominiū aſſūptio . Hic Pelagius di-
uina pietate preſeruatus creditur ut miſeras Hispanias
peccatis Criſtiani populi afflictas . & pene euerſas reſtau-
raret . ne inclite gentis Gothice lucerna in orbe penitus
extingueretur . ut de roboā legimus quē ob merita dauid &
patrū ſuoꝝ deus in regno iuda preſeruauit: poſtq̄ igitur
apud Aſturtas latuit diuino cōfortatus auxilio . paucoꝝ
Catholicoꝝ copia fretus . Mauros q̄bus ūdicq; arcūſeptus
erat . paulatī inſequetur: tādē eo magis reſpirās . incredibilia
& pluſq̄ humana bella geſſit adeo ut paucis interiectis ānis
nō mediocrē terrarū perditarū partē . iuuante domino recu-
perauit . Hic recte primus liberator & patriē inſtaurator di-
cendus ymo luſtrandus eſt . huic ſacerrimo p̄ncipi cedat
Romanus Camillus . qui ut aiūt Romā captā agallis libe-
uit . Cedat & quintus Fabius . M . q̄ Imperiū Italiē Ro-
manis reſtituit ac ſepe cōſeruauit . Hamilchar quoq; ſileat
pater Hanibalis . q̄ Imperium Carthaginiſibus reſtituit

pelagius frater Roderici

liberator patrie

Pelopidas item q̄ tyrānos ex urbe Thebaȳ expulit. Brutus
deniq̄ q̄ Tarqnū Regē superbū a patria ignominiose de-
iecit. Sed & Dion Siracusanus q̄ patriā a manibus Dionisi
tyrāni liberavit: Trasibulus quoq̄ Pelagio inferior est. licet
Athenas patriā a. xxx. tyrānis liberavit & Themistocles q̄
Grēcā a manibus Persaȳ tutatus est: Pelagius igitur de
quo sermo est. postq̄ magnā Hispaniē obtinuit partē. cōtra
Mauros īgētia bella deuicit & de cetero successores sui nō
fuerūt intulati Reges Gothoȳ. sed Reges legionis & as-
turtarū. Genuit duos filios Fasillā q̄ post eum regnauit &
Ormisebā reginā uxore Alfōsi Regis Catholici: Hoc tēpore
sedebat Romē Gregorius Papa. ii. In Imperio Anastasius
& post eū Theodosius. iii. hic Anastasius nequissimus fuit
q̄ Philippū Imperatorē predecessorē suū iugulauit. Theodo-
sius uero Anastasiū deposuit & fecit presbiterū ordinari. hic
gesta. vi. synodoȳ fecit describi. tādē a Leone Papa depositus
clericus effectus in pace quieuit

Capitulū. ii. de Fasilla. ii. Rege Hispaniē post dictā
cladē & de gestis suo tēpore

FASILLA filius Pelagii. ii. Rex fuit in principatu
Hispaniē post illius cladem &. xxxix. ab Athanarico
primo Rege Gothoȳ. īcepit regnare āno domini. Dccxxx.
regnauit ānis. ii. hic magnus uenator fuit & a quodā urso
quē īsequabatur occisus: nō parua demētia est sese periculis
exponere: cū necesse nō sit: maxime uero cū feris uolūtarie
cōtēdere: ut de Adonide legimus ab apro īterfecto & Atis
Cresi filio q̄ Adraſti hospitis hasta trāſſigitur. dū aprū petit
q̄ enī feras īſeqtur dignū uidetur ut a feris ledatur. fera enī
bestia se natura tuetur cū persequētē ferit. homo uero cōtra
naturā agit cū bestiā nō ledētē perſeqtur. Cuius tēpore Gre-
gorius. iii. Romē sedebat. In īperio uero Leo. iii. quo tēpore
Sarraceni Cōſtātinopolī obsederūt & plurima dāna itule-
rūt. huic Leoni Imperatori successit filius eius Cōſtātinus. v.

no periculum eo
aperitur holuas

Capi .iii. de Alfōso p̄rio dicto catholico .iii. rege post
cladē hispaniē & de eius genealogia & gestis

al fonsus catholicus

ALFOVSVS primus dictus catholicus .iii. rex fuit ī p̄ri-
cipatu hispaniē . post eius irruptionē . xl . uero ab athana-
rico p̄rio rege Gothorū . regnauit . xix . ānis . hic gener Pelagii
ex regū Gothorū genere descēdens . fuit enī ipse Alfōsus fi-
lius Petri ducis Cātabrie de genere Recharedi gloriosi Regis
Gothorū . q̄ āte cladē Hispaniē heresim Arrianā extirpauit :
ueluti enī fide & opera cōstātini magni in .vi. synodo precisa ē
heresis Monicheorū . in oriēte : sic in occidēte eadē religiōe &
fide . Alfōsus Arrianā heresim extirpauit . In Italia uero grati-
anū cesarē heresim extirpasse legimus & ad rectā fidē perdux-
isse . q̄ libros beati Ambrosii cōtra eadē heresim ab omnibus
recipi obtinuit : Incepit autē regnare āno domini . Dccxxxi .
dictus est Catholicus . quia fidei documēta obseruabat . Hic in
oī parte Hispaniē multa oppida & castra obtinuit a Mauris .
Deinde Astoricā . rursus legionē ubi sedē regiā posuit . Cāpos
etiā Gothicos & plurima castra ī castella deuicit . Sed qd hec
minima cōmemoramus . fuit gloriosissimus & uictoriosissimus
nā ī gētes uictorias cōtra Sarracenos obtinuit . & plurimas
prouintias ciuitates & oppida a Mauris occupata mira ani-
mositate lucro fidei adiecit . īter cetera recuperauit portū / brachā
uiseū / in Portugallia / deīde Beiar : ledesma : camorā : salamāricā :
Simācas / duēnas / Saldanā / mirādā / Segobiā / Curugnā : In Ga-
litia : trāsmierā / Garnicā : & prouitiā Bardulie que nūc castella
uetus appellatur . ordunā : uiscaiā : bitoriā : pāpilonā & nauar-
rā / Pācoruo : & cōsi usq̄ ad mōtes pyreneos . deīde Alfōsus re-
& noīe Catholicus oēs ecclesias a Mauris destructas repa-
rauit . q̄bus calices & ornamēta donauit . Merito igitur hic ex-
cellētissimus rex post irruptionē Hispaniē ac post Pelagiū . ii .
īnstaurator patriē recte dici potest . ut alter Camillus Roma-
nus q̄ urbē a Gallis obsessā liberauit etiā recipiētes aurū pro
tributo expulit & adepta libertate uocatus ē alter Romulus ut
ait Liuius . Rursus idē Alfōsus ut alter Iosue amissa patrū
suorū hereditate ut scriptura cōmemorat expugnauit īsurgētes

att. ad hōra q̄ ipse
rex . liberant a
Sarracenis .

instaurator patrie

hostes ut cōsequeretur hereditatē perditā. iuocauit altissimū & ipugnauit inimicos iudicū & ut alter Natā ornauit tēpla usq; ad cōsumationē uite ut laudarēt sacerdotes nomē factū domini: Deniq; Alfōsus ipse tā feruētissimi gēli fuit ad augēdā remp. Cristianā: ut sepe dissimulato habitu castra mauroꝝ exploraret. q; plerūq; cognitus fuit. sed mira strenuitate euasit. imitatus mutuū sceuolāq; obsessa urbe porsena a rege etruscoꝝ iuit ī castra regis ut eū īterficeret. loco cuius occidit secretariū. Captus igitur & ad regē ductus cōstāti aīmo affirmauit peccasse. quia regē occidere decreuerat. manūq; in igne positā cōbussit. q; aīmi cōstātia rex ab obsidiōe recessit: sed iā regis Alfōsi prole referamus. Igitur ipse Alfōsus ex filia Pelagii genuit Froilā & Aureliū. q; regnauerūt post eū successiue. genuit & Egimadam que fuit uxor Silonis. & propter eā regnauit. & Illmarauū patrē ueremūdi regis & mauregatū ex cōcubina: Incepit regnare āno domini. Dccxxxi. fuit piissimus & deo & hoībus dilectus. Suo tēpore sedit Romę zacharias. pp. In īperio Cōstātinus. v. hic fuit patre peior quia sacrificia demonibus īmolauit. tandē pessimi icēdii plaga percutitur. & clamās adhuc uiuus igni simul inextinguibili traditus miserabiliter moritur.

Ca. iiii. de Froila priō q. iiii. loco post cladē hispanię regnauit & de eius genealogia & gestis.

FROILA huius noīs primus Alfōsi filius. iiii. rex fuit post Pelagiū sed. xli. post arhanaricū primū regē Gothoꝝ: Incepit regnare āno domini. Dcclii. regnauit ānis. xiii. hic cōtra Sarracenos galeciā īfestātes bella felicia egit. Liiii. milibus arabū cęsis. a qbus ditissima spolia & diuitias cōsecutus est. maiorē certe in ea re laudē cōsecutus: quā cesar q; totidē Galloꝝ: Item quā marus q; cimbroꝝ multa milia imperādi gratia occidit. Cū hic religionis nō ābitiois causa hoc fecerit. nauarros rebellātes iuasit: Vascones īfestos subdidit: tandē in asturiis ab Aurelio fratre suo īiuste regnādi gratia propriis manibus occiditur: Idēq; frater filiū īterfecti fratris noīe Veremūdū qsi pro satisfactione adoptauit: Imitatus ptolomeū q; teste Valerio menefitē filiū suū quē ex cleopatra eadē sorore sua &

uxore sustulerat optima spe puerum in conspectu suo occidi iussit
nec ea seuitia contentus: capud manus & pedes eius absatos ma-
nibus correctauit. naribusque applicans: dicebat: optime olere filium
hostemque occisum. Tandem membra ipsa iussa clamide coperta pro mu-
nere natalitio matri sue misit: demum tantum flagitium arbitrans bene-
ficio delere alterum filium parti regni prefecit: similis regnandi cu-
piditas Romulum: atreum: polinice: ad tale facinus impulit. Ferunt his-
panorum aequalia quendam ueteranum militem dixisse Alfoso Catholico
patri huius Froile: ut modum daret in successione regni. uidebat
enim aurelium omne periculum subiturum regnandi gratia. Ad quem Alfoso,
sua uerba magni Alexandri retulit. ut ait quintus Curcius desig-
nans enim Froila. nefas igitur est forti uiro alium quam uirum forte succede-
re aut tanti regni opes aliis quam fortibus & probatis uiris relinqui
& subdit tale quippe uobis in regno dimitto. sed futuri periculi
timorem non aufero. Tempore suo in cathedra Petri sedebat Step-
hanus. ii. In imperio Constantinus .vi. cum filio Leone. iiii. Hic Leo
cupiditate ductus a crucifixo cuiusdam ecclesie coronam habentis
lapides preciosos asportauit. Cum igitur eadem coronam in capite
portaret exierunt lapides & gemme. Ipseque febre mortuus est post
quem deuenit imperium in manus uxoris Hirene dicte & Constantini
filii secundum Sicardum.

Ca. v. de Aurelio. v. Rege Hispanie post cladem.

AVRELIVS filius Alfosi catholici. v. loco regnauit post
cladem Hispanie sed. xlii. Rex fuit ab Athanarico primo re-
ge Gothorum regnauit annis sex. hic post interfectionem fratris sui
cepit regnare anno domini. Dcclxvi. huius Aurelii tempore serui
per omnes Hispanias contra dominos surrexerunt. sed Aurelii in-
dustria uerberati in pristina seruitute sunt redacti: uoluerunt enim
imitari scythas de quibus Herodotus ait quia cum persequerentur
gentes Cimerias Asia ingressi sunt & Medos imperio eiecerunt quod
xxviii. annis tenuere reuersi itaque in patriam iuenerunt uxores in-
patientia libidinis cum seruis concubuisse: quare opus fuit: ut serui
contra dominos arma sumerent. quod superari non potuerunt. nisi

. non penatofid ee
aufferre p ab yma
singly eccle fua

fratru da frui

domini eos uerberibus nō gladiis cōprimerēt . fuerūtq; eieci
cū prole extra patriā : Ex his originē ducūt populi q; appellā/
tur Sindi: De qbus Valerius Flaccus ait degeneresc; ruūt Sidi
glomerātq; paterno crimine nūc etiā metuētes uerbera turmas
hac de causa scythe quoscūq; capiūt seruos occidūt: sic & i Sicilia
īgēs seditio seruilis insurrexit cōtra dominos plusq; .xxx. milia
quoy īsolētā Fuluius & Rutilius represserūt . & teste Iustino .
xx. milia ex eis trucidarūt . In Mīturnis uero . cccl. serui in
cruce suspēsi fuere apud Suesā quoc; .iiii. milia seruoy tumul/
tuātū a . Q . Metello & Gneo Seruilio oppressa sūt . Regnante
aūt eodē Aurelio . sedebat romē Paulus primus ī iperio Leo .iiii.

Capi . vi de Silo . vi . Rege Hispaniē post cladē .

SILO frater Aurelii gener Alfōsi Catholici post Aurelii
obitū . vi . loco regnauit post pelagiū . sed post Athanaricū
primū Regē Gothoy . xliii . loco regnū suscepit . regnauit ānis
viii . hic uxorē duxit Odisindā sororē regis Froile . & Alfōsi
filiā : propter quā regnū simul & pacē obtinuit | nuptiē enī ser/
pe ex Regia stirpe cōciliāt regnū ut olim accidit multis Re/
gibus Syriē Macedoniē & totius orbis : Incepit aūt regnare
āno domini . Dcc . lxxii . hic pacē ignobilē firmavit cū arabibus
sed tādē male ei fuit obseruata . ut in eo uerificaretur : quia qui
turpē pacē cōficiū honestum bellū patitur : In penam quidem
perniciose pacis . iusto dei iudicio graue bellum & improui/
sum a Mauris sustinuit . ut de eo propheta dicere uisus sit :
decepisti populum tuum . dicens Pax erit uobis & ecce gla/
dius : & iterum Curabant contricionem populi cum igno/
minia & dixerunt pax & nō est pax | tandem correctus de tur/
pi pace . utiliter postea cōtra Mauros bellauit . Deniq; Ga/
lectiam rebellantem domuit . Eo tempore sedit in Cathedra
Petri Constātinus secundus natione Romāus | & Stephanus
natione Syrus . In Imperio prefuit Constantinus septimus

pena mal' pacis
q; turpe pacem con/
stituit hinc p' bellum
et hinc

hic Constantinus cum matre sua Hierene nomine impe-
rauit annis .x. quorum tempore congregata est Nicena
synodus .cccl. patrum. Hic Constantinus matrē priuat
imperio & solus imperat ut Ninus iunior matrem Semi-
ramim regno Babilonie. Ipsa uero Hierene mater erepto
sibi imperio rancore stimulata Constantinum filium ex-
oculans . uita & imperio priuat & sola tribus annis im-
perat. Hanc Hierenē quia Carolo nubere uoluit greci in
monasteriū intruserūt & Nichoforū imperatorē elegerūt

Capitulum . vii . de Mauregato septimo rege
Hispanie post eius cladē & de gestis suo tēpore

MAUREGATUS Alfonsi catholici naturalis fili-
us Silone defuncto per tyrannidē regnū occupat:
nam Sarracenis cōfederatus eorum auxilio fretus
regnum optinuit: & sic numeratur . vii . rex a Pelagio
primo rege post cladem Hispanie sed . xliiii . ab Athana-
rico primo rege Gothorum . regnauit annis tribus . Hic
Mauregatus Pseudo Philippo similis fuit: qui licet spu-
rius regnum tamē per tyrannidem occupare conatus est.
Alfonso catholico patri suo ualde dissimilis: ille enim talis
fuit ut nullus clarioribus uiris fuerit deditior: iste uero
nullus turpioribus coniectior. Illo nullus principum
melior: isto nullus hostis deterior. illo nullus principū
suo tempore castior. isto nullus uoluptatibus inclinior.
illo nullus liberalior. isto nullus rapacitate auarior. illo
nullus animosior: isto nullus timidior: ipse enim quadā
animi malicie in dei offensam ut Sarracenis placeret:
certas uirgines pro tributo annuatim mittebat. qua de
re deo & hominibus ingratus est. & in quinto anno regni
prauus in prauia asturie prouincia mortuus & sepultus
est. Cum enim uariis uoluptatibus & deliciis deditus

atq; p[ri]m[us] illegitimus
in hispania Regis
capitulum

de corruptis uirginibus
anulo dicitur cap. cetero
numero

foret: euenit ut ignauus imbecillis ac pusillanimis euaderet. Nā qui tam turpibus seruebat uitiis . necesse erat tam turpia tributa prestaret. Scriptū est enim per sapientē manus fortium dominabitur . quę autem remissa fuerit seruiet ignobiliter: hoc est certe illud funestum tributum de quo Intrenis propheta lamētabatur inquiring contrite sunt uirgines populi mei & sequitur quis audiuit talia horribilia: & iterum uirgines eius squalide oppresse: amaritudine. Nec aliud tributū deplorabat Ieremias . audite inquit obsecro uniuersi populi & uidete dolorē meū. Virgines mee abierunt in captiuitatē inimicorū suorum. Eo tēpore sedebat: Romę Adrianus primus: In imperio Niceforus cesar . hic imperauit apud Constantinopoli ānis . ix . & post eū Stauratius filius eius secundū Sicardū

Capitulum . viii . d. Veremūdo primo qui . viii loco in Hispania regnauit post cladem & de gestis suo tempore

VEREMVNDVS huius nominis primus . filius Bilmarai filii Alfonsi regis catholici fuit . viii . rex a Pelagio ab Athanarico primo rege Gothorū . xlv hic regnare incepit . Anno domini . dclxxxiii . regnauit ānis duobus . Hic Mauregato mortuo in regē assummitur . Fuit magnanimus . recolens tamen ordinē diaconatus suscepisse . regno sponte cessit post duos annos . & consobrinū suū Alfonsū qui ad Nauarros cōfugerat in regno sustinuit successorē . relicta uxore sua in religione Ex qua duos filios suscepit Ramirū postea regē effectū & Garciam: Hic Veremundus imperatorem Lotharium imitatus est . qui partito inter filios regno . seculo renūtauit . ut ante animo conceperat & monachus effectus est . magisq; orationibus suis quam filiorum armis regno

Imitatus est denique Lycurgum qui filio fratris . facto ad-
ulto regnū restituit : hoc tempore sedebat Romę . Papa
Leo . iii . in imperio Michael apud Cōstantinopolī ānis
duobus . huius imperatoris & duorum p̄decessorum
uidelicet Nichofori & Stauratii imperium orientale ut
inquit Sicardus ad nihilum reddatus est .

Capitulum . ix . de Alfonso . ii . cognominato
casto qui fuit . ix . rex post Hispanie desolationē
& de gestis suo tempore .

ALFONSVS . ii . cognominato castus filius regis
Froile fili Alfonsi catholici . Incepit regnare Anno
domini . dcccv . hic . ix . rex fuit a Pelagio primo
rege Gothorum post cladē Hispanie . set . xlv . ab Atha-
narico primo rege Gothorū regnauit ānis . xli . Sobrius
autē & pudicus admodū fuit pius & humilis ideo recte
nomē casti sortitus est : quare deus ei p̄cipuas contulit
uictorias : quia scriptum est uir humilis loquetur uictori-
as . Nam magna arabum multitudo asturias ingressa est
quā Alfonso deo duce prostrauit . lxx . milibus arabū
cesis edificator fuit p̄cipuus ecclesiarū iter quas ouetēn .
& Astoricēn . cōstruxit & dotauit . & ut cultus dei auge-
retur plurimū fuit sollicitus . quare auxit deus domū &
regnū suum : gratissima est enim deo templorū edificatio
& reparatio . Nam ut sacra scriptura cōmemorat . Abra-
ham q̄primū edificauit in terra Cham altare domino .
illico audire meruit . tibi & semini tuo dabo terrā hanc
Sed & Salomon quia prius edificauit domum dei . q̄
palatiū regiū : auxit deus regnū suū & siluerūt corā eo oēs
inimici eius . Demū hic Alfonso Gothorum pristinam
gloriā pene extinctā ad hominū memortā reduxit . & ad
eandem ecclesiam Ouetēn . reliquias sanctas ex Toletō &

*humilis
fuit uictor*

*ecclesias ouetēn & astor-
construitas & dotauit*

*3 atq . gratissima deo dicitur
edificatio & reparatio
3*

*3 nō uidetur uerū si
u. transportar et felu
ex toletō q̄m . erat diu de
ita*

aliis partibus honorifice transportauit. Hic rursus ut a multis fertur: uicit Carolum magnū regem Francorum & Rolandum: & ceteros a seculo famosos dictos pares apud montes Pyreneos in ualle quę hodie: hospita uallis dicitur. Iste Alfonsus religione & pietate Constantinum magnū imitatus fuit. Numā Pompiliū superans: nec mirum si exteriores deuicit hostes: qui interiores supera- uit: carnē uidelicet ad libidines prouocantē. Nam Hye- ronymo teste Iudith castitas hostem Olofernem uincere meruit: quę seuissimū sui hostem superare potuit. Hoc tē- pore sedit Romę Stephanus .iiii. & Pastasius & Euge- nius: in imperio Carolus magnus filius Pipini .ii. hic Carolus fuit coronatus a Leone papa .iii. in Basilica san- cti Petri. Cum regnasset super Francos annis .xxxiii. hic primus Francoꝝ romanis imperauit annis .xiiii. & cum Michaele & Nichoforo imperātibus apud Constā- tinopolim cōcordauit: & inuicē se iuuarent & fratres ap- pellarētur: & gręcus imperator haberet orientem Caro- lus uero & successores occidentem.

Capitulum .x. de Ramiro primo qui fuit .x. rex post Hispanię cladem & de gestis suo tempore

RAMIRVS huius nominis primus filius Vere- mūdi regis prædicti .x. rex fuit a Pelagio sed .xlvii ab Athanarico primo rege Gothorum: regnauit annis sex / mensibus .ix. Incepit autē regnare Anno do- mini .dcccxxiii. hic dum in castella pro accipiēda uxore morā traxisset. quidā Nepotianus comes palatinus tēp- tauit regnum occupare: cui Ramirus festina & armata manu restitit & tandē eum fugauit: quē iterū bello cepit & in monasterio uitam finire fecit. Hic Ramirus adeo dilexit Garlam infantē fratrem suum propter uirtutes &

merita sua . ut eum secū conregnare fecit & ita cuncta gu-
bernabat ut Ramirus inter quos fuit singularis unitas :
Nec unq̄ audita est scintilla discordiæ . Suo etiã tempore
gens Normānorū in numerā littoribus Galitię applicuit
cui Ramirus occurrit : & cum eis confligit . Tandem .
lxx . nauibus Normānorū succensis & copiis eius fuis .
qui euaserunt inglorii abierūt : iustus est enim deus : cui
ysaya teste ingrata est omnis uiolenta prædatio & ut ait
Iob iudicat opera & scelera aliena occupantiū : quia dig-
num est ut propriis careat qui aliena rapere conatur : ut
illud prophete . in se experiatur . ue qui de prædatis quia
de prædaberis . Hic felix rex cum Sarracenis apud Cala-
gurrā decertauit : in quo bello sanctus Iacobus apparuit :
& cesa sunt multa milia Arabū & Calagurra cum adia-
centibus partibus in deditiōe Ramiri deuenit . bello in-
quam apparuit sanctus Iacobus . nō fecte ut olim de ca-
store & poluce finxere Romani . merētur catholici princi-
pes diuina auxilia . cum infideles persecūtur celo ampli-
andi legē dei . nō augēdi regna tēporalia . Sic Machabei
pro lege dei sui certantes contra Thimotheum . uisus est
sensibiliter de celo . uir dei : iudeis auxilia præbēs & iudā
incolumem seruans : & iterum contra Lisiam apparuit
sanctus dei de celo in ueste candida hastam contra hostes
uibrans : tandem obiit Ramirus in domino . Tempore
huius regis præfuit sedi Romane . Valentinus deinde
Gregorius . iiii . in imperio sedit Lodouicus primus cog-
nomento pius Caroli magni filius . Hic fuit natura ipsa
clemētissimus ideo uocatus est pius imperauit ānis . xxvi

Calagurra Imperatorum

apparuit scti Jacobi

*in memoria huius apparuit
uit. Rex ramire & echna conpositi
& privilegium / a probante reor
echna & magnates Regij . &
sis populis q̄ in hoc certau
fuerunt / ut in perpetuum de
canonice dicta echna . pen
qua / o die votū scti Jacobi
cupatur . q̄ in toto tū instell
sol in tū . sabbē . dol p
to de la tablada ara . / s
annuatū dictū privilegij
in echnis sufraganijs de
echna scti Jacobi . vñ dictū
tū . tenē tū sol uere*

Capitulū xi . de Ordonio primo qui in Hispania
xi . loco regnauit post eius cladem & de gestis suo
tempore.

ORDONIVS Ramiri filius regnavit Anno domi-
ni . dcccxxvii . & fuit . xi . rex a Pelagio ab Atha-
narico uero primo rege Gothorū . xlviii . regnavit
annis . x . Hic genuit quinque filios . Alonsum . Veremū-
dum . Nuniū . Ordoniū & Froilā . Hic aduersus Vasco-
nes rebellantes exercitū congregauit . quo simul & patriā
subiugauit . quā paululū seuerē rex . Regē quendā iuda
imitatus qui populū Edon rebellātem & ne ei foret subie-
ctus summopere conantē graui seruitute afflixit . dignū
iudicās ut qui humanitatis dulcedinē . non sapiūt . acer-
bitatis pocula degustēt : hic Ordonius in reditu Arabes
inuenit patriā depopulātes . quos uicit atq; fugauit : &
iterū Muçā principē Sarracenoꝝ . patriā infestantē de-
uicit . x . milibus militibus cęsis . & Lupus filius Muçe
qui in Toletō pricipabatur Ordonio se subiecit . hic Cau-
riā Salamanticā recuperauit : huius Ordonii tēpore sedit
Romę seruius : in imperio Lotharius huius nominis pri-
mus Lodouici filius qui solus imperare temptauit . Sed
fratres eius Carolus & Lodouicus cōtra eum insurgūt .
& magna utrinq; strage secuta pax initur . Nā regno di-
uiso Carolus in Frantia . Ludouicus in Germania . Lot-
tharius uero qui maior natu erat . tenuit Italiā & eā par-
tem Frantie quę dicitur Lothoringia ab eodē Lothario
sic dicta . Deinde Lotharius seculo ab renuntiato habitū
monachalem suscepit & regnum filiis diuisit .

Capitulū . xii . de Alfonso cognominato magno
qui . xii . fuit post illius cladē & gestis suo tēpore

ALFONSVS huius nominis . iiii . cognominatus
magnus . filius Ordonii . xii . rex fuit a Pelagio :
ab Athanarico uero . xlix . incepit autem regnare
Anno domini . dcccxxxiii . regnavit annis . xl . genuit

quatuor filios : **Garsiam** Ordoniū & **Froilam** . & hii tres
successiue regnarūt : genuit & **Gundisaluū** archidiaconū
ouetensem . Contra Sarracenos uictoriosus fuit : & pluri-
ma sibi loca subiecit . Inter cetera subiugauit **Alabā** . **Co-**
limbrā cepit atq; **uiseum** & alias urbes in Portugalia &
catholicos terminos dilatauit . Hic amator fuit pietatis
& iustitie & bella cōtra Arabes assiduo gessit . & **Galliā**
Gothicā & populos **Vasconū** & **Nauarrorū** non paruas
terras quas Arabes detinebāt flāma & cēdibus coartauit
ecclesias plurimas edificauit : **Constantinum** & plurimos
cristianissimos imitatus . qui firmamētū imperii in reli-
gione & fide collocarūt : quod & gentiles cēsaes egerūt :
falsos deos colētes : illi enim teste **Valerio** ita se humana-
rum rerū comertia gentiūq; cuncta imperia se obtinere
existimarūt si diuine potentie bene atq; constāter fuissent
famulati . Tandē hic **Alfonsus** filiū **Garsiā** sibi recōcli-
auit : & cōtra Arabes eum misit . qui . xii . milia cecidit .
Hic p̄iceps **Alfōsus** & si catholicus & animosus fuerit :
crudelitate tamē simul & īgratitudine nō caruit . quēdā ex
regibus israhel . imitatus de quo scriptura commemorat
quia pietatē & religionē sua crudelitate maculauit . Nam
Veremūdū **Nūniū** **Ordoniū** & **Froilā** fratres suos oculis
priuauit : quia ut fertur in eius necē cōspirabāt . Sub hoc
Alfonso militauit : extrenuus ac nominatissimus miles
Bernardus de **Carpio** . Cuius ad regē fides ac ad parētes
pietas . & clarissimarū uictoriarū felicitas . nulla obliui-
one delebitur . Huius **Bernardi** patrē nomine **Sandias**
Comitē uirum p̄stantissimū . Rex **Alfonsus** quorūdam
emulorū suorū suggestione captiuaui : tanq̄ parum sibi
fidum . Nam teste **Emilio** probo est hoc cōmune uitium
apud magnos principes liberaſq; ciuitates . Vt inuidia
glorie Comes sit : & libenter hīs detrahūt quos uirtute
eminere altius uident . Tanta enim erat patris & filii in

*gundisaluū regis filius
diaconi ouerij*

*Alfonsus
Reuice*

rebus bellicis & omnium uirtutum genere prestantia ut
ceteri magnates equo animo eum non intueretur . quare
regi de eis obloquebatur . Bernardus igitur sepe regem
suppliciter exorauit : ut eius genitorē libertati donaret :
nec inuidis suis aures daret : id etiā expetebāt ingentia
patris & nati obsequia eidem regi prestiti : Illud precipue
quo idem rex fidei Bernardi exploratissimū argumentū
agnouit . Nam cum apud Benauentū Alfonsus contra
Mauros preliū cōsereret : quippe qui interfecto eius equo
& in terra prostratus : & multitudine hostiū obsessus : ex-
tremo foret periculo adductus : nihilominus fidelissimus
Bernardus de suo equo descendēs regi assignauit : quo
egregio facinore & insigni fidei experimento : e manibus
Arabum regē exemit ut alter Ionathas qui se tunica spoli-
auit sua & eam David dedit : ne iminens periculū incur-
reret : imitatus illum fidelissimū seruū quē Valerius cō-
memorat : qui ut dominū proscriptum a morte liberaret :
permutatis cum eo uestibus & domino per Posticū misso
se se dominū quē hostes querebāt finxit : imitatus deniq̃
amicum bruti qui uidens hostes : brutū inuestigasse : ille
falso se brutum aseruit ut uere brutū liberaret . Sed uerū
est quod sapiens ait : quia ingratus sensu : derelinquit li-
berantem se : & uix dimidiū reddet : qui solidum debet .
Rursus Bernardus relegebat aliud nō inferius benefi-
cium . Cum enim ciuitas camorēsis a Sarracenis obside-
retur : presidiiis copiis ac strenuitate Bernardi ab hostibus
liberata est : quo tempore rex Alfonsus eidem Bernardo
patrem liberaturū pollicitus fuerat : uerum quia ingrati
animus causas semper inuenit : ne referat & nūq̃ deder-
dendo recolit qui semper denocendo cogitat : quia scrip-
tum est per sapientem : ingratus etiam si potuerit reddere
aduersabitur . Rex ipse post plurimas preces . Respon-
dit Bernardo nullo pacto patrem uelle liberare ipsecq̃

nō fidei
nāz quorū

Bernardus ut alter quintus Crispinus quem Valerius
cōmemorat: qui ingratum cōtra se principē prius mo-
nere q̄ uincere maluit: Iterum regem hortatur ut patrem
relaxet. Rex uero cominationē ei mortis indixit si de ea
re amplius loqueretur ut de eo sapiens loqui uideretur:
quia ingratus cōuitia & maledicta reddet ei & pro ho-
nore & beneficio reddet contumeliā: Bernardus igitur
suis & amicorū copiis fretus terras regias uastat & inui-
ctus sed uoluntaria pietate motus maximas deprēdatio-
nes subditis regis infert. Contra quem Rex exercitum
mittit: sed quia pietas ad omnia ualet. Bernardus regis
exercitum deuicit & duces exercitus captiuauit: quos eo
pacto regi trāsmisit ut patris liberationē obtineret: quo-
rum precibus simul & omniū regni magnatuū instantia
Rex ipse deuictus: annuit & solēniter pollicitus est patrē
Bernardi liberare: si Bernardus castrū del Carpio regi
assignaret. Idē egit Bernardus illico libens. Rex uero
misit ad urbē Legionēses ut pater Bernardi duceretur.
Sed quatuor ante diebus obierat: quę res cū regi secreto
īnotuisset: iussit corpus examine certis unguētis & aquis
calidis perungi & optimis pannis uestiri supra equū ut
uiuus crederetur: putans promissioni fecisse satis mor-
tuum reddere qui uiuū dare promiserat. Cum igitur rex
intelligeret aduentū eius obuiā ei fecit & Bernardo patrē
assignauit: qui ut primū eum mortuū cognouit: incōso-
labiliter lacrimatus est: cui rex loco consolationis quę pro
causa & tempore debita erat: grauius cominatus est: ut
omni mora postposita a regno exiret: quod sine mora
expleuit Bernardus & ad Carolum dictū caluum regem
Frātie se trāstulit. Sed nec inuidiā fugit a suorū cōspectu
recedēdo. Quinimo quāto maior fuit eius gloria tanto
amplius emulos comparuit: eumq̄ absentē persequēbā-
tur. Ille tamen tantam ingratitudinē dicam in auditam

inuidiam passus a caritate patrię recedere non potuit :
in galliis enim militans saluberrima auxilia patrię contra
Mauros tulit : maiorem consecutus gloriã : odio q̄ obse-
quio emulorū : non parua fuit huius principis ingrati-
tudo . Nec aliter Themistodi accidit qui cum principi
gręcie tantum pręsidiis & consiliis impēdisset : ut per eū
rex uitam simul & gręciã recepisset : tamē eo usq̄ ingrati-
eū Themistodes sensit : ut pro cuius uita & regno paulo
ante triumphauerat : non debitã sibi uicem sed nec mise-
ricordiã reperiens ab eo effugere cogeretur . Sic rursus ut
apud Machabeos legitur Demetrius egit : qui cum de
manu hostiū Anthiocenorū a Ionatha sepe liberatus esset :
paulopost se ab eo alienauit : quē ualide persecutus est :
Sic & Ioas rex iuda pro maximo a Ioiada pontifice re-
cepto beneficio : maximã ingratitudinē persoluit : cum
filiū eius occidit : ut apud Paralipo . Scriptura sacra cō-
memorat : habēt tamen quedã Hispanorū annalia Alfō-
sum regē post hęc omnia sibi Bernardum ob sua ingētia
merita recōciliasse amboq̄ contra Sarracenos gloriosa
simul bella gessisse . Nec aliter Salinatori & Neroni acci-
disse Valerius refert : cum enim inuidia Neronis per in-
gratum senatum missus esset in exiliū . Senatus cognoscēs
ingrate egisse aduersus Salinatorē qui plurima Ro . reip .
beneficia pręstiterat : illum cum honore reuocauit . Atq̄
simul & Neronem cōsules creauit : qui pristina inimicitie
obliti apud Methaurū fluuiū . l . milia penorū captiua-
runt . Sic Marchus Lepidus & Fuluius . Sic Scipio &
Tiberius depositis grauissimis inimicitis in mirã utilēq̄
reipu . amicitia deuenere . Refert Lucas Tudensis tēpore
huius Alfonsi . iiii . apud Cordubam a Sarracenis tunc
occupatã : regnasse quendã Machometū nomine qui cū
quadam die ad amenissimū uiridariū uariis & odoriferis
arboribus & rosis consitum diuertisset : ait ad eum unus

miles . O quam pulcher quā dulcis sapidus & delectabilis est hic mūdus : si homines non essent morituri . Ad quē Rex erras : inquit grauius in eo quod loqueris : si enim non esset mors utiq̄ ego non regnassem . Ad quē rursus quidam sapiens qui aderat : grauius inquit : tu erras . O rex dum ideo carā habes mortē quia tibi regnū attulit odias ergo mortē necesse est quia tibi breui regnū auferret . Quare tu magis pre ceteris timere debes mortē qui magis ceteris perditurus es per mortem . Adde quia si dulce putas regnare : amarissimā puta & mortē quę ne regnes efficiet . Mihi igitur crede O rex mortem minus timet : teste Romano Vegetio qui minus delectationis minusq̄ terrene habet felicitatis mors enim quęq̄ suauiā spernit : odit alta fastigia quę diu stare non sinit . Ad quē rex quid igitur regnare iuuat ? At ille ut honore rex solū fruatur & gloria : cui autem teste Aristotele hec non sufficiunt : tyrannidem exercere non regnare dicendus est : nec regnat quē ratio non regit . Eo tempore sedit Romę Leo . iiii . & Iohannes . viii . demum Benedictus . iii . & Nicolaus primus in imperto p̄fuit Lodouicus . ii . Lotharii filius de quo paulo ante diximus .

Cap . xiii . de Garzia primo qui fuit in Hispania
xiii . rex post eius desolationē & de gestis suo tēpore

GARSIAS primogenitus Alfonsi . xiii . rex fuit post
cladem Hispanie post Athanaricum uero primum
regem Gothorum quinquagesimus . Incepit autem
regnare Anno domini . dcccxxxiii . regnauit annis . iii .
Hic Arabū terras duris incursionibus afflixit : & breui
tempore p̄clara bella contra Arabes confecit : inter
cetera deuicit : & captiuauit Aiolas Regem Maurorū &
cū magna p̄da rediuit ad propria & cū religiosissimus

& catholicus foret præciosa spolia ecclesie sancti Saluatoris Ouetensis contulit. Imitatus Grattianum cesarem qui uota sua deo dirigens; inextimabilem hostium multitudinem apud Argentariam Galliarum oppidum incredibili felicitate prostravit: & Romam rediens liminibus sancti Petri partem spoliolum dedicauit quam siquidem uictoriam cultura recte fidei & eximie religionis tribuit. Sic & Iosue ob eius religionem & ad deum deuotum cultum Gabaonitas mirabiliter cecidit: Gedeon quoque religione plusquam armis deuicit: Garstas igitur post tres annos propria morte obiit: sepultus apud Ouetum. Eo tempore sedit apud sedem apostolicam Adrianus .ii. in imperio Carolus .ii. cognomento caluus rex Francorum Ludouici .ii. filius. Hic audita morte imperatoris nepotis sui properat: & Iohannem papam .viii. & romanos sibi concilians: imperator efficitur: secundum Vincentium contra eum tamen a Ludouico fratre suo rege Germanie bellum paratur: quia eo inconsulto imperium usurpauit tandem cum ab Italia rediret in Frantiam creditur ueneno extinctus

Capitulum .xiiii. de Ordonio .ii. qui .xiiii. loco in Hispania regnauit post cladem & de gestis suo tempore.

ORDONIVS .ii. frater Garstie predicti .xiiii. rex fuit & .li. post Athanaricum primum regem Gothorum Incepit regnare Anno domini .dcccclxxxvii. regnauit annis .viii. mensibus .vi. hunc Ordonium Alfonsus præfecerat Galetie adhuc uiuens. Hic prudens & sagax fuit in bello captiuum duxit principem exercitus regis Cordube & plurimas alias uictorias contra Arabes obtinuit: totam fere Lusitaniam deuastauit: & castrum Alarum occupauit: ecclesiam Legionem plurimum decorauit

& dotauit: semel tantum fuit uictus a Mauris: quo bello fuerunt captiuati Legionenses & Astoricenses Episcopi hic Astoricēsis Episcopus Pelagiū nepotem obsidē dedit & tandem apud Cordubam per Abderrame regē Sarra- cenorum martirio coronatus est: Ordonius ipse a princi- pio tam pius & mansuetus fuit. Ut Tito & Vespasiano & Anthonino comparari potuerit. Verum quia insolens est regia dignitas & festinata prosperitas gloriam suam appetitu uindictę maculauit: & non mediocribus uitiis uirtutes pristinas debonestauit: sed uerum est quia ut in- quit Valerius: sicut aliqui degenerant a parentum nobi- liate & dignitate: sic aliqui degenerant a seipsis & pristi- na uirtute & probitate: sicut Nero de quo q̄tum ad sui principatus initium dicit Seneca in libro de clementia: Nemo uiuens homo unī homini tam carus fuit: sicut tu populo Romano difficile hoc fuisset: nisi naturalis tibi bonitas inesset: qui tandem omnium nequissimus euasit. Ordonius ergo uitiis accessit: sed infeliciter ei successit. Nam pro eo q̄ impleuit iram suam iniquitate & dolo ac loquutus est in fraude pacifica: regni Legionensi hono- rem & præminentiam perdere meruit: ut alter Trifon quem scriptura recolit: ne ueritas fallat: quę ait propter iniustitias & dolos regna transferri degente ingentem. Hic enim Ordonius crudeliter & impie agens Comites castelle qui tunc regi legioni subiiciebātur: subsecuritate uocatos apud Carrionē dolo cepit: & tandem apud le- gionem in carceribus occidi iussit: fuerunt autē quatuor Comites sic interfecti: Nunius Fernandi & Donus Al- mudo Aluo Didacus filius suus & Fernandus gul quę res plurimum displicuit deo & hominibus & non parū uirtutes Ordonii obtenebrauit. Fatendum est enim iusta fuit regis indignatio contra Comites: qui uocati a rege suo pro iusto & pio bello uenire contempserūt: uerūtame

tam acrem uindictā inferre non debuit: pr̄sertim cum
uiolatione fidei a se prestite. Nam cum scriptum sit: quia
iustus ex fide uiuit; non recte iustitiam exercet qui fidē
a se oblatam uiolat: quę etiam hostibus seruanda est. Hęc
aliter fecit Ioab ut scriptura cōmemorat: qui uocauit in
pace Amasen ad colloquium: & quasi osculari uellet: in
dolo eū percussit. Sic & Anthiochus rex locutus est uer-
ba pacifica cōmorantibus in iherusalem: & illico in dolo
irruit super eos & percussit plaga magna. Sed & Ismael
ut apud Machabeos legitur ergo Doliā ducem Egechie
regis apud Massad a se inuitatum insidione occidisse.
Sed tanta fidei uiolatio per Ordoniū perpetrata perpetua
uindicta punita est. Nam ob eam causam prouincia ca-
stelle: quę hactenus regibus legionis subiiciebatur ob
illud scelus a subiectione p̄dicta se subtraxit. Castellani
enim regibus legionis deinceps rebellarunt: & iudices
denobilioribus patrię elegerunt uidelicet Nunium rasura
uum nobilissimi principis Fernandi Gundisalui Co-
mitis & Lainum Caluum proauum egregii bellatoris
roderici .i. ex quibus descendunt reges castelle. Dicitur
uero Ordonius genuit: Alfonso & Ramirum. Huius
tēpore sedit Romę Iohannes .viii. in solio uero imperii
iii. Ludouici Germanie filius ac nepos ex fratre Caroli
Calui. Hic annuentibus sibi quibusdam Romanis im-
perium adeptus est. Hic Carolus corpore & animo defi-
ciens ab optimatibus repudiatur & Arnulphum in im-
peratorem eligunt.

Capitulum .xv. de Froila .ii. qui fuit .xv. rex in
Hispania post cladem & de gestis suo tempore

FROILA .ii. frater Ordonii & filius Alfonsi .iii.
xv. rex fuit post cladem Hispanie. Sed .lii. post

Athanaricum primum regem Gothorum . regnare autē incepit Anno domini . dcccclxxxiiii . uno āno & duobus mensibus regnauit : genuit quatuor filios Alfonsum . iiii & Ramirū . ii . uterq; fuit rex . Item Ordonium & Froilam . Hic seuus fuit occidit enim multos nobiles : & tandem lepra percussus est : ut alter Sylla Romanus qui ob eius crudelitātē pediculari morbo percussus extitit : digne quidem a uilissimis animalibus uita prouatur : qui nobilissimos homines morte affectit : nihil egit memoria dignum . Eo tempore sedit Romę Martinus . ii . in imperio Arnulphus filius Caroli magni nepotis ex fratre Caroli . iii . hic Arnulphus filius Caroli non tamen legitimus tandem imperator efficitur & pediculis moritur : nam irremediabiliter ut fertur ab eius corpore scaturiebant uermes qua afflictione obiit : huius tempore Franci imperium perdiderunt : quod apud eos fuerat circiter . cxx . annos .

Capitulum . xvi . de Alfonso quarto qui in Hispania . xvi . loco post cladem regnauit & de gestis suo tempore .

ALFONSVS . iiii . filius Froile xvi . rex fuit a Pelagio primo rege post cladē Hispanie & . liii . post Athanaricum primum regem Gothorum cepit autem regnare Anno domini . dcccclxcv . regnauit ānis quinque mensibus . vii . Hic ex Ximena genuit Ordoniū uocatū malum : ipse uero Alfonsum monachus effectus regnū Ramiro fratri dimisit : & tandem penituit . Nam apostatauit a religione & monasterio sancti Facundi tandem iuit legionē ubi in regē erexit . Sed a fratre Ramiro captus & excecatus fuit . Ramirus imitatus Ludouicū regē Francorum qui Carolum magnum filium suum pro eo

q̄ apostatauit & plurimis sceleribus genus regū macu-
labat: carceribus trusit atq̄ execauit. Alter enī Iulianus
apostata effectus erat: Ordonius uero filius huius Al-
fonsi apud Cordubā iterfectus est: hoc tēpore p̄fuit sedi
apostolice Stephanus .v. & formosus & successiue Boni-
facius .iii. in imperio uero Ludouicus .ii. filius Arnul-
phi ī isto Ludouico cepit deficere progenies Caroli mag-
ni & cessauit imperiū Francorū & huius Ludouici tēpore
italici ceperunt imperare. Hic Ludouicus propter tyran-
norū Italię insolentiam nō habuit benedictionē impertalē

Cap. xvii. de Ramiro .ii. qui in Hispania .xvii.
rex fuit post cladem & de gestis suo tempore

RAMIRVS .ii. frater Alfonsi & filius Froile .
xvii. rex fuit post cladem Hispanie . Sed .liiii. ab
Athanarico: cepit autem regnare Anno domini . dcccii
regnauit ānis .xix. mensibus .ii. Hic genuit duos filios
Ordonium & Santium qui ambo fuerunt reges. Hic
bellis deditus contra Arabes uictorias obtinuit. Nam
sociatus nobili Fernando Gundissalui Comite castelle:
apud Osnam cōtra Arabes gloriosam obtinuit uictoriā
huic Ramiro Abenaye rex cesar auguste obedientiam &
tributa dabat qui tandem fiducia regis Cordube: nedum
rebellauit: sed castellam ingressus est: usq̄ ad Simancas
ubi grauissimo bello cōmisso. Tandē .lxxx. milia Ara-
bum ceciderunt & Abenaye proditor captus est. Vix
tot milia hominum uno p̄elio cesa reperimus non a ro-
manis non a Carthaginēsis: non deniq̄ ab Alexādro
quare putandum est pieq̄ credendum angelo duce ut in
castris Senacherib tantā cēdem contigisse: clariores tamē
uictorias ac cesorum numerum latius infra tangemus
cum de Alfonso .viii. agemus ferūt Hispanoy annalia

q̄ cum Abenaye rex Maurorū p̄dictus cum magnis
copiis castellam intrasset: n̄nulli Barones Ramiro per/
suadebant stipendiis admittendos esse quosdam Barba/
ros dictos Alarabes inimicos Abenaye. Illicq̄ se uelle
cristianos iuuare pollicebātur: si eis salaria militaria sol/
uerētur: plures uero ex militibus Ramiri negabant Bar/
baris stipendia danda fore: Ramirus uero ut alter Cato
senior errare ultimos grauit̄ aseruit. Si enim Barbari
inquit uicerint: non a nobis sed ab hostibus mercedem
exigent illis soluendam q̄ si uicti fuerint: nec a quibus
stipendium petatur: nec qui petent erunt futuri. Ceterū
cum parta uictoria contra Abenaye regem Maurorum
milites Ramiri de diuidendo spolia contenderent: que
pauca admodum erant: Ramirus singulis militibus:
singulos nūmos argenteos solum distribuit: dicēs quod
apud Quintum Curtium Alexandrū in pari casu dixisse
fertur: longe melius fore pauperes domū redire: q̄ diui/
tes extra eam mori. Sic & Catonem seniorē dixisse: ait
Polibius. Nam cum librā argenti militibus suis distri/
buisset: ait felicius esse ut multi cum argento q̄ pauci cum
auro a bello reuerterētur. Habēt annalia Hispanie cōtra
hunc regem Ramirum rebellasse duos nobiles de regno
legionis uocatos Fernandum yuanens & Didacum Nu/
nii. Adeo ut Ramirus nullo pacto posset eos a seditio/
nibus retrahere: immo facti sunt uassalli Aceffe regis
Sarracenorū: qui ab eisdem militibus instigatus congre/
gato exercitu terras Ramiri hostiliter inuasit. Cui Ra/
mirus adunatis gētibus suis animose occurrit & ut deo
placuit Sarraceni uicti & cēsi sunt. Sed & capti illi duo
nobiles contra quos uentilato iuridico processu fertur ca/
pitalis sententia. Sed illico plurimi nobiles regni regi
supplicarunt: ut eis ea uice indulgeret: supponentes ca/
pita sua si amplius rebellarent: quibus rex Ramirus ut

erat natura clementissimus dono inquit uobis uitā illorū
expertarq; an uincā beneficiis quos minis & terroribus
flectere non ualui. Quare sua illis bona restituo ac certas
illi uillas regio munere tribuo: ipsi itaq; milites cōspecta
tanta erga eos regis clementia: & beneficentia deinceps
fidelissimi omniū fuerunt: imitatus est Ramirus illum
principē quē Seneca in debeneficiis recolit: qui cum non
posset quendam potentem militem sibi satis conciliari:
uxorem consuluit: quę dixit ei: fac quod medici solent
facere: qui ubi usitata remedia prodesse non possunt:
temptant contraria: tu ergo si seueritate nihil profecisti:
nunc tempta per uiam clementie. Ille igitur uxoris con-
siliū sequens ei nedū indulgit sed munera dedit: fuitq;
deinceps sibi fidissimus adeo ut illum heredem faceret:
hic itaq; actus Ramiri clementia & beneficentia plenus
plures uite Ramiri insidiantes sibi deuotissimos & fide-
lissimos reddidit: ut uerum sit: quod idem Seneca ait:
quia grauiter errat si quis extimat ibi tutum esse principē
ubi nihil est tutum a principe: securitas enim securitate
pensanda est. Rursus hic Rex Ramirus maiores uicto-
rias obtinuisset: sed a fratre Alfonso impeditus est: quē
quia excecavit penitentia ductus monasteriū sancti Iuli-
ani construxit: ibiq; fratrem sepeliuit: salubri cōsilio ductus
penitentiam egit: ne cominata sibi celitus penas lueret:
ut a quodam sancto uiro dicitur habuisse: dicente salua-
tore: si dixerō impio morte morieris & egerit penitentiā
a peccato suo cōuertar ad eum & si penituerit: ego peni-
tentiam agam super malo quod cogitauī. Hoc tempore
sedit Romę papa Romanus & Theodorus & Iohannes
ix. & Leo. v. & Cristoforus in imperto Berengadus &
Cōradus Alamanus huius nominis primus: hic successit
Ludouico tertio in Germania: Hic coram principibus
regni instituit Regem Henricum filium Ottonis ducis

Saxonum quo effectum est ut cessaret progenies Caroli
in regno Germanie .

Capitulum . xviii . de Ordonio tertio qui in His-
pania . xviii . loco post cladem regnavit & de ge-
stis suo tempore .

ORDONIVS . iii . filius Ramiri . xviii . rex fuit a
Pelagio primo Rege post cladē Hispanie & . lv . ab
Athanarico primo Rege Gothorum : cepit autem reg-
nare Anno domini . dccccxx . regnavit annis quinque .
Hic genuit Veremundum paulo post Regem . Hic pru-
dens fuit : uerūptamen frater eius Santius quē Ramirus
ex sorore Garſie Regis Nauarre susceperat : fauore & au-
xilio eiusdem Garſie & Fernandus Gundissalui Comitis
Castellani attemptauit eundem Ordoniū fratrem a regno
expellere . Sed Ordonius derelicta Vrraca uxore sua :
quia pater eius Fernandus Gundissalui Comes fratri fa-
uebat . Duxit aliam in uxorem in nullo Pompeium imi-
tatus qui Iuliam uxorem licet Cęsar̄is hostis filiam non
modo non repudiavit : sed eo tenatius dilexit : maiorisq̄
honori habuit : sed nec animum Iulie patris nec mariti
odium mutauit : tam tenere itaq̄ maritum amauit : ut cū
Pompei uestem cruore respersam de castris adductam
uidisset : de salute mariti territa exanimis concidit : partū
edidit : quem uentre conceperat : & cum magno dolore
expirauit : Illa deniq̄ uiuente dissidia inter Cęsarē & ma-
ritum quieuerunt . Mortua uero tranquillitas orbis &
urbis sua parua uirtute truculentissimo cruore perturbata
est : Cęterū quia Galitia fauebat fratri : Santio Ordonius
cōgregato exercitu Galesos perdomuit : usq̄ ad ulis bo-
nam . Tandem facta est concordia inter Ordonium &
Comitem Fernandum . Hoc tempore p̄fuit Romane

sedi Sergius & Anastasius in imperio uero Berengarius
de isto Berengario primo & de secundo ac de Hugone &
Berengario .iii. nulla fit mentio in Cronica Vincentii

Capitulum . xix . de Ordonio quarto qui in His-
pania . xix . loco regnauit post cladem .

ORDONIVS . iiii . cognomento malus filius Al-
fonsi excecati . xix . rex fuit & . lvi . ab Athanarico
primo Rege Gothorum . Hic tyrannice regnum usur-
pauit : ideo non attribuuntur ei anni regni nec cōcurrētia
quia omnia supputantur sub Santio : hunc Ordonium
cum nōnulli hortarentur : ut atam infesta tyrānide absti-
neret & cum Santio componeret . Ad quos Ordonius
dixisse fertur : quia regnādi auiditas nō nisi gladio amit-
titur : imitatus est Ordonius immo secutus Adriani im-
peratoris sententiam : qui ut ait Volcatus Gallicanus di-
cebat : quia misera conditio regnātū de affectata tyrānide
non aliter q̄ eis occisis credi potest : hic Ordonius duxit
uxorem filiam Fernandi Gundissalui Comitis Castellę
Sed propter scelera eius eā sibi abstulit & fugatus a reg-
no per Santium apud Cordubā occisus est recte quidem
ab hoste infideli occiditur : qui infidelis & hostis auxiliū
inuocat ut illud prophete experiat qui ait consumētur
impīi ab idolis quibus sacrificarunt : dignum enim ui-
detur ut abexteris cedatur qui suos cedere conatur : hoc
tempore sedit in cathedra Petri Anastasius in imperium
Berengarius secundus

Capitulum . xx . de Sāto primo qui primus rex
fuit legionis & magne partis Hispanie & quo-
modo Castella fuit liberata a subiectione legionis

SANCIUS huius nominis primus nominatus
grossus filius Ramiri & frater Ordonii . xx . rex
fuit a Pelagio primo Rege Hispanie : post cladem & .lvii
ab Athanarico primo Rege Gothorum : cepit autem
regnare Anno domini . dccccxxvi . Hic regnavit annis
xiii . fuit intolerabili pinguedine grauatus : quare pacem
fecit cum Abderame Sarraceno Rege Cordube : qui co-
piam medicorum habebat : Cordubam igitur adueniens
& magnifice susceptus : conuocatis medicis Antidoto
cuiusdam herbe a grauitate pinguedinis est liberatus :
Intolerabilis pinguedo pro morbo habetur iuxta illud iu-
uenalis . Montani quoque uenter adest ab domine tardus
Hunc annalia tradunt : herba curatum : uerius dicerem
maturus necatum . Nam in iudicum . li . dicebat unus
ex Regibus Egypti nunquid possum deserere pinguedinem
meam : dum uero Santius apud Cordubam moram tra-
heret : magnates regni Asturiarum & Fernandus Gun-
dissalui Comes Castellę Ordonium malum in principem
elegerunt : qui habuit uxorem Ximenam dicti Comitis
Fernandi filiam quo audito Santius fretus auxilio Ara-
bum Regis Cordube uenit in Asturias & Ordonium
malum fugauit & domitis rebellibus regnum recuperauit :
Ordonius malus uictum se : exhibuit & in nullo restitit :
quare Comes Fernandus ei abstulit uxorem : Hic San-
tius deuotus fuit & construxit monasteria apud legionem
qui Rex legionensis existens : ex pacto facto cum Fernan-
do Gundissalui Comite & domino Castellę a iurisdictione
Regum legionensium quibus hactenus obediebat Castellam
perpetuo liberauit . Obiit Santius ut creditur ex ueneno
adeo enim est infida Regum fortuna ut uel gladio crebrius
aut ueneno eos mori sepe contingat : reliquit autem Ra-
mirum filium suum qui postea Rex . Eo tempore sedebat
Romę Anastasius . iii . & Iohannes . x . in imperio Hen-

ricus primus . Hic primus dicitur inter Reges Theoto-
nicos fuit filius Ottonis ducis Saxonie quo defuncto
filius eius Otto primus in Regem coronatur : aliqui non
computant in numero imperatorū quia nec benedictio-
nem obtinuit : nec in Italia regnavit .

Capitulū . xxi . de Ramiro tertio qui . xxi . loco
regnavit in legione & magna parte Hispanie post
cladem & de gestis suo tempore .

RAMIRVS . iii . filius Santii . xxi . rex fuit a Pe-
lagio primo Rege post cladem Hispanie & . lxiii .
ab Athanarico primo Rege Gothorum . Cępit autem
regnare Anno domini . dccccxxxvii . regnavit annis .
xxv . Hic quinq; annorum existens de consilio matris cū
Arabibus pacem fecit : interim Normānorū multitudo
cum Rege eorum Gundriedo : littoribus Galicie appli-
cuerunt : urbes & loca vastantes & cum uellent discedere
nobilis Comes Gūdifsaluus Santii : uocato nomine do-
mini & Iacobi apostoli mirabiliter sunt prostrati & in
ore gladii cęsi nauigiis eorū succensis : Interim Arabes
rupta pace cum Ramiro : patriam castelle & legionēsis
insequuntur cędibus & incendiis cuncta vastantes : &
uenientes gamoram funditus eam subuerterunt : Rami-
rus uero duxit uxorem Vrracam : hic etate & actibus
puer insolenter regebat : quare Galecii Veremundū filiū
Regis Ordonii : in Regem apud Copostellam creauit
contra quē Ramirus cum magno exercitu uadit : & p̄lio
cōmisso uterq; inuictus a p̄lio discessit non sine graui
utriusq; gentis cęde : plurima incommoda hic Rex
sua imprudentia expertus est quia Comiti Gundifsaluo
parum credidit : scriptum est enim Rex sapiens stabili-
mentum regni & qui spernit consilia perdet populū suum

& iterum apud Daniele[m] consurget Rex imprudens & non prosperabitur . Obiit autem morte communi apud legionē absq[ue] liberis . Tempore huius Ramiri Regis legionis erat dominus Castellę Garfias Fernādi filius nobilissimi Comitis Fernādi Gundissalui . Cum igitur iussu eiusdem Garfie Comitis nobiles uiri septem infantes filii Gundissalui gustius de lara . terras Sarracenorum inuaderent : ex insidiis & proditione perfidi auunculi sui Roderici uasti traditi sunt ad manus Sarracenorum . Nam & si horribile atq[ue] infaustum auspiciu[m] conspexissent in uia . Viderunt enim aquilā seipsam percutientē ; multiq[ue] eiusdem suaderent ne ultra procederent . Illi tamen non acquiescentes illico obuiarunt auunculo proditori : qui sub pacis uelamine eosdem nobiles infantes deduxit ad insidias paratas : eius enim industria latebant : duo Sarracenorum Reges uidelicet Aliquamte & Viara magnis copiis muniti cōmisso itaq[ue] bello Tandem uicti pariter & occisi fuerunt infantes p[re]dicti . Sepe enim prodigia & auspicia futura indicant. Sic enim ante mortem Iulii Cęsaris ut ait cornestor fulgur cecidit iuxta statuam eius quę Iulia dicitur : & de nomine eius . C . litterā capitālē amputauit : mortē eius p[re]signans . Rursus iuxta Martianum . ii . de nugis philosophorum plerunq[ue] deus cōmonet mortales uel syderis cursu uel fulminis iaculo : uel prodigiali nouitate sicut excidium Troie stella super domum fascem ducens : uiamq[ue] significans in Ida se condidit : quo signabatur Troianos ad domum Anchise fugituros : hęc tamen auspicia siue prodigialia signa terrere sed nec mouere catholicos debent : similes enim actus auium & animalium secundum sanam doctrinam contingere possunt : excorporum supra celestium dispositione quo casu signa quędam sunt circa naturalia . Non nunq[ue] uero accidunt diuina dispositione quę ita disponit : ut per

aliqua animalia certa futura prenostentur. Veluti cor-
uus qui pascebat Heliam: sed plerumque talia contingunt
diaboli illusionem: qui per tales actus animalium decipit
quos prospicit pronos ad talia credendum: ut tandem
inducant ad demonum culturam uel ut ipsos fideles ter-
reant: quo facilius ab infidelibus uincantur: cum fidei iactu-
ra: quemadmodum Hispanica annalia referant accidisse
tempore nobilis uiri Fernandi Gundissalui Comitis Ca-
stelle patris huius Garzie Comitis. Nam cum potentis-
simus Rex Sarracenorum Almanzor adunatis copiis:
terras Christianorum inuaderet: prefatus Comes Fernan-
dus Gundissalui ei uiriliter occurrit. Ea igitur demonum
deceptione uisus est ingens draco in aere uolitans ignesque
euomens atque terribiles ulullatus emittens: cum uero
Christianus exercitus non parum terreretur: Fernandus
Comes eos confortans illa demonum esse prestigia ad
terrendos decipiendosque fideles suadens ut in deo spem
ponerent: commisso igitur sequenti die bello Sarraceni ui-
cti fuere: Hoc tempore sedebat Romae Stephanus . vii .
& Iohannes . xi . & Leo . vii . & Stephanus . viii . In im-
perio sedit Berengarius . iii . hoc tempore graue scisma
fuit in Italia .

Capitulum . xxii . de Veremundo . ii . Rege legi-
onis & magne partis Hispanie & de uictoriis &
de gestis suo tempore

VEREMVNDVS . ii . filius Ordonii . xxii . Rex
fuit a Pelagio primo Rege post Hispanie cladem
& . lix . ab Athanarico primo Rege Gothorum . Hic mor-
tuo Sancto patruo suo & Ramiro consobriuo . regnum
legionem . ad eum deuolutum adeptus est: Anno domini
dcccclxii . regnauit annis . vii . hic binas successiue uxores

duxit. Ex prima Alfonso genuit postea Regem: hic
contra Almanzor Regē Maurorum qui usq; ad Com-
postellam cuncta uastabat: uiriliter pugnavit assistente
Garcia Fernandi Comite Castellę & eum primo deicit;
deinde Almanzor reassumptis uiribus regnum legionis
potenter ingreditur: adeo ut Rex Veremundus cogere-
tur fugere in Asturias sanctis reliquiis in Ouetum trans-
portatis. Tandem Almanzor legionē obsedit: & ciuitas
occupatur muris destructis. Deinde cuncta deuastans
faustu & superbia elatus: in patriam rediit Osnam &
Berlangā obtinuit. Nec his Almanzor contentus, iterū
in Galetiam ingreditur per partem Portugalię Compo-
stellanam cepit ecclesiam eamq; dirupit: sed locum ubi
erat corpus Iacobi fulgure territus uiolare non ualuit.
Sed statim penam tanti sacrilegii suscepit. Nam incredi-
bili dissinteria percussus uix euasit: reliqui morte subita
perierunt: quorum spolia Veremundus colligi fecit. Tu-
etur enim deus quę sua sunt: tuentur & sancti. Sic enim
in libris Iudicum sacra scriptura cōmemorat quia Barba-
ros sanctum templum domini contaminantes apprehē-
dit tremor & horror ne facerent quod cogitarant: quin-
immo Machabeorum principes illico post templi uiola-
tionem ingenti uictoria potiti sunt: dixeruntq; uadamus
mundare templum domini quod & si Priscorum gentiliū
annalibus credimus sacra offendentes hii multos dimi-
sere. Sic Dionisius tyrannus: quia templum proserpine
uiolauit simul & spoliauit: ac Esculapio Barbam euulse-
rat a regno eius filius deiectus est. Sic & Varro quia pa-
rum honorauit sacra templa Canensem cladem pati me-
ruit: Itē Varro propter sublatas regulas a tēplo Iunonis
locrine insanus factus est. Sic rursus & Quintus Flami-
nius quia offendit sacra Romanis suis memorabilē illā
stragem apud Trasimenum perpessus est. Deniq; Nero

ipse & Domitianus fidei nostre hostes penas luerunt sacrilegiorum intempla commissorum. Valens quoque perfidus quia sacra & religiosos insequabatur diuino miraculo in bello contra Gothos uiuus celesti igne consumptus est. legitur denique intripertita quae Pompeio obsidete Ierosolimam Aristobolus & Hircanus intra urbem plurimum diffidebant dum alter ingressum Pompei impedire alter ut intraret niteretur: quae discordia efficit ut libere Pompeius urbem caperet: captiuatis itaque Aristobolo & filiis: Hircanum dimisit pontificem & ducem ciuitatis. Interim tamen romani insolentes ex uictoria effecti: sacrum templum irreuerenter polluunt: equosque in porticu locant: & sacra multipliciter profanarunt. Qua de re fertur Pompeium ex illo tempore in felicem fuisse & semper uictum qui ante uictoriosissimus fuit. De hac uiolatione sacrorum tangemus infra sub Sancto maiore. Tandem igitur reformata pace inter Veremundum & Garciam Fernandi Comitum Castellae ambo personaliter Almanzor insequuntur: qui iam exercitum magnis copiis auxerat: & apud oppidum decanatanagor prope Sortiam bellum est commissum: in quo plurimi Mauri ceciderunt: quo dolore prostratus Almanzor uitam finiuit apud Medinam celi. Rursus in eodem loco filius eiusdem Almanzor post dies paucos uictus & fugatus est: Veremundus igitur tantis uictoriis plenus rediit gloriosus: hic postea leges Gothorum confirmauit: uitiiis tamen non caruit facilis enim fuit ad credendum. Ex qua re seuitas exercuit: presertim contra Episcopum Compostellanum quem thaurum ferocem iniecit: qui mansuetus effectus ad Episcopum innocentem accedens cornua in manibus eius dimisit. Hic Rex etiam Episcopum oueten. in carcerauit & tam diu pluuia cessauit & ingens siccitas terram oppressit: quousque Episcopus liberaretur. Eo itaque liberato pluuia habundanter de celo descendit quo miraculo Veremundus

*multu.
efring. g. compostela
in ueneru. comisi*

compunctus ecclesiam sancti Iacobi & cetera pia loca per
Almāgor dirupta restaurauit & penitentiā de cōsilio prelato-
rorū egit. Cauere catholici p̄ncipes debēt sacrilegas manus
in Episcopos domini mittere : qui ait nolite tangere Cri-
stos meos : & in prophetis meis nolite malignari : sed
imitari debēt Cōstantinū gloriosum qui teste Eusebio Ce-
sariēn . dicebat : absit ut nos deos iudicemus . Quid enī
mirū si nostra pietas eos dignetur honorare : quibus deus
in suo eloquio honorē tribuens . Illos deos aliquādo an-
gelos nominauit : & subdit dei ergo solius est eos iudi-
care : eo per prophetā dicente deus stetit in cōgregatione
deorū : in medio autē discernit deus . Ea igitur de re p̄-
ncips ille deuotissimus felicissimus fuit & uictoriosissimus
longe aliter sacra annalia perhibēt de his qui sacerdotes
dei inhonorāt . Sic Sedechias Rex cū yheremiā prophetā
captiuasset pessima occubuit morte : Ogas itē Rex quia
contumelias intulit sacerdotibus : eisq; penas pollicens
statim lepra in fronte respersus est : quis enim dubitat
iniuriam ministris illatā deo inferri : cuius sunt ministri :
qui ait qui uos tangit me tangit : & qui uos spernit me
spernit . Tandē Veremundus obiit relicto Alfonso filio
& Rege . Hoc tempore sedebat Romę Martinus . iii . &
Agapitus . ii . & Iohannes . ii . Et in imperio Lotharius
imperator huius nominis . ii . hic imperauit apud Italiā
annis duobus .

Capitulū . xxiii . de Alfonso quinto qui . xxiii .
Rex fuit in regno legionis & magne partis His-
panie & de uictoriis & de gestis suo tempore .

ALFONSVS . v . filius Veremūdi . xxiii . loco post
cladem regnauit Anno domini . dcccclxxix . reg-
nauit annis . xxvii . hic genuit Veremundum regni sui

successorem & Santiam quę nupsit Fernando filio regis
Nauarre qui & Rex Castellę fuit. Sed & propter eam
regnū legionis adeptus est: hic Alfonsus prauo ductus
consilio cum esset puer: Therasiā sororē suam cuidā Ab-
dale Sarraceno Regi Toleti uxorē dedit: ut ei auxilium
pręstaret cōtra Regē Cordube: ipsa autē sancta femina
renuens suasit Abdale ne eam tangeret: alias Christus fi-
lius dei eum percuteret. Rex autē impius talia deridēs:
eam amplecti tēptauit. Sed illico ab angelo percussus est:
quasi ad mortē quare uocatis familiaribus sanctā uirginē
auro & argēto ac pręciosis uestibus Onustā ad legionē
remisit quę in monasterio sancti Pelagii uitā celibē fecit.
Quid enim mirū si Christus castitatis amator uirginitatis
sectator uirgines suas tueatur. Cum teste Egisippo gen-
tiles uirgines falsorū deorū patrociniō tute legātur. Clau-
dia enim uirgo uestalis teste Valerio cum insuspitionem
stupri uenisset & simulachrū deę matris inuado Tiberis
ad probandā suā pudicitā peterēt: fertur cingulo duxisse
nauē quam multa hominū millia trahere nequiuerunt.
Ex eo tamē Alfonsi tēptato infelici Cōtubernio quo ma-
gis ipse culpe reus arguitur eo magis filie pudicitia lu-
stratur: Hęc enim uirgo imitata est Corneliā Scipionis
filiā cunctis seculis cōmēdatissimā: quia spreuit nuptias
Ptolomei Regis Egiptiorū Barbare religionis ac sectę.
Pater uero parū imitatus est quosdā Imperatores Ro-
manos qui quanq̃ omnia possent: tamē nequaq̃ cum po-
tentissimis ex terrarū nationū nuptias fecere & si Cęsar
Cleopatre regine Egipti se uinxerit: penas ut putatur eo
scelere luit &: M. Antonius interfecto Cęsare non alieno
supplitio emēdatus cum eadē Cleopatra fędus nuptiarū
iunxit: filiosq̃ suos Regibus iudeorū nuptiū dedit. Ex
quo flagitio sibi manus inferre coactus est: hic Alfonsus
apud Viseum in Portugalia: quę tunc Arabum erat &

quam tenebat obsessam a sagitta cuiusdam Sarraceni
letaliter est percussus : & uitā finiuit . Sed paulopost Fer-
nandus primus Rex Castellę Gener eius iterū Visē .
cuiatē obsedit : tandem eam cepit . Sed balistariū Sar-
racenū qui Regē Alonsū percusserat diuersis mortis
supplicis affectit atq; in uindictā necis Alonsi maximā
Sarracenoꝝ multitudinē cecidit . Eo tēpore Santius Co-
mes Castellę apud Cordubam Arabes famoso prelio
deuicit . Sedit eo tēpore Romę Benedictus . v . Leo . viii
Iohannes . xiii . & Benedictus . vi . & Benedictus . vii .
In imperio uero sedit Otto . ii . Hic Otto primus secūdū
Sicardū primus imperator fuit Alemanorū usq; ad tēpus
presens . Hic Otto apud Medebruth ecclesiā mirifice
edificauit & in ea fuit tumulatus Otto uero secūdus Ro-
mę moritur : sepultus apud sanctum Petrum .

Capitulum . xxiiii . de Veremundo . iii . qui in
regno legionis . xxiiii . loco regnauit & quomo-
do post istum Castella in regnum fuit erecta

VEREMVNDVS . iii . filius Alfōsi . xxiiii . loco
post cladem Hispanie regnauit : & ab Athanarico
primo Rege Gothorū . lxi . Rex fuit : cepit autē regnare
Anno domini . M . vi . regnauit annis . x . Hic Vere-
mundus Rex legionis desponsauit Santiam sororē suam
infanti Garsie filio Santii Comitis & domini Castellę :
qui Garsias apud legionē proditorie est interfectus : ut
illud Lucani dici possit nulla fides regni : sociis omnisq;
potestas impacēs cōsortis erit . Deinde eadē Santia de-
sponsata est Fernando filio Santii dicti maioris Regis
Nauarre qui postea ut paulo ante diximus fuit primus
intitulus Rex Castellę propter uxorē quę erat filia Santii
Comitis Castellę & cū inter hos Fernādū & Beremūdū

dissensio orta fuisset : propter successionem regni bellum inter eos initum est apud Carrionē & Veremūdus regno pariter & uita priuatus : & trāslatū est regnū legionis ad dictū Fernandū propter Santiā uxorē suā qui etiam fuit Rex Castelle & sic regna Castellę & legionis fuerūt unita in persona Regis Fernandi . Vt olim Romanoy & Albanoy . Item Persay & Babilonie : Igitur usq; ad istum Regē narrata est genealogia regū legionis nam Castella regebatur per Comites ut prēdiximus nec hactenus fuit regio titulo illustrata . Sepe enim sic disponēte dei prouidentia regna aut erigūtur aut subprimūtur . Nam Augo. teste Regna deus distribuit ut ei placet cui nihil iniuste placet : quādo enī uoluit regnū dedit romanis sicut dedit Assiriis uel persis Castella igitur erecta est in regnū cuius sectio siue diuisio a regno legionis deo disponēte facta est quēadmodū Alexandrū Macedonē fecisse liber Macchabeoy ostēdit : qui prouintias pueris suis diuisit & illi posuerūt sibi diademata sic & prouintia Iuda quę sub regno israhel fuit : postea regio titulo fuit decorata : nec id ingrātū fuit deo quod ex eo liquido patet : quoniā Ieroboan primus regnauit in Iuda . Cūq; uellet eam prouintia tanq; per tyrannidē diuisam persequi & regno israhel ut hactenus fuerat subicere : prohibitus est populus iussu dei ne pugnare contra fratres suos : Vnde subdit Augo. manifeste cōprobari iussu aut uolūtate dei aut uindicātis aut sic occultis nobis causis disponētis : quasdā regiones sic diuidi : ut duo regna efficiātur : non nunq; regius titulus supprimatur ut dietim conspicimus in Lombardia & Burgūdia quę antiquo tēpore titulo Regio gaudebāt . Sic & in Hispania|Valentia|Cesaragusta . Item Hispalis Corduba Toletū quę oīa regiis titulis olim lustrabātur Rursus non est obmittendū quia ab Athanarico primo Rege Gothorum in Hispania usq; ad Rodericum cuius

tēpore Hispania destructa & a Mauris occupata est. Hispania ipsa gubernata fuit sub titulo regio Gothorū: Postea uero Pelagus qui Hispaniā restaurare & recuperare cepit. Licet degenere descenderet Gothorū ut diximus. Tamen ipse & posteri sui non fuerunt intitulati Reges Gothorū. Sed sumpserūt titulos legionis & Asturiarū: deinde Castellę prout eas a Sarracenis recuperarūt: Huius regis tēporibus sedit in cathedra Petri Benedictus. vii. & Iohannes. xiiii. & Gregorius. v. & Iohannes. xv. In imperio uero sedit Otto. iiii. filius Ottonis. ii. Hic coronatus fuit Rome a Gregorio. v. & ut fertur in Italia fuit ueneno extinctus & hiitres Ottones per successionem generis regnarūt. Post eos uero ecclesia romana instituit ut per officiales imperii eligatur Imperator. Vnde uersus Maguntinē. Treuerē. Coloniē. quilibet imperii Cancellarius horū palatinus dapifer dux portitor ensis Marchio Prepositus Camere Pincerna Bohemus hi statuunt dominum cunctis per secula summum

Cap. xxv. de Santio dicto maiore qui. xv. loco regnavit post cladē & quomō fuit primus castellę propter uxore

SANTIUS dictus maior Rex Nauarre filius Garzie tremulēti regis Nauarre. xxv. rex fuit a Pelagio primo Rege Hispanie post cladē & .lxii. ab Athanarico primo Rege Gothorū: huic non cōputantur anni regni quia paruo tēpore prefuit tanq̃ Rex Castellę: hūc propter uxore Eluirā filiam Comitis Castellę. aliqui primum Regem Castellę intitularūt. ut supra dictū est. Alii uero Fernandū filiū eius propter matrē in Castella & legione primum Regem effectualiter dixerūt. utcūq̃ sit Santius dici potuit propter uxore primus rex Castellę quia ut iura uolunt. Vir corruscat honore & dignitate uxoris. Sed

*eluirā p̃ heredem
de castella*

ip. 201
Fernandus filius eius ex successione efficitur fuit rex legi-
onis & Castellę: hic Santicus ex dicta Eluira genuit Gar-
siã & ex cõcubina Ramirũ bastardũ de quibus inferius
dicetur: Santicus itaq; instigatus ab uxore Eluira prædicta
sorore infantis Garsie, qui fuit dominus Castellę, iustis-
sime condẽpnauit Comites Enecũ & Didacũ ac Roderi-
cũ uela filios Comitis uela, quia proditorie interfecerunt
præfatum infantẽ Garsia dominũ Castellę. Nã post longã
obsidionẽ in castro de monçon. Tandem eos cepit &
sententialiter cõburi iussit. Ceterũ hic Santicus maior bellũ
graue gessit cõtra Beremũdũ regẽ legionẽ, & plurima
castra & loca ab eo euicit: hic cum esset magnus uenator
Aprũ sequutus est usq; in ecclesiam sancti Antonini, quę
tunc in quadam silua nemorosa sita erat. Nec eo tempore
aliqua populatio nec ecclesia cathedralis ibi erat. Cũ uero
aper ad altare sancti martiris confugisset. Santicus rex
conatus est illũ uenabulo percuttere sed propter irreuerẽ-
tiã sacri templi & reliquiarũ beati martiris diuino flagello
percussus illico obrigit brachiũ eius, nec potuit bestiã
percuttere: Rediẽs igitur ad se & prostratus apud altare
Tandẽ præcibus beati martiris, uires brachii fuere sibi
restitute, ipseq; ecclesiã mirifice edificauit: & opulenter
dotauit atq; in cathedrã erigi optinuit & ciuitatẽ Palen-
tinã edificare & populare incepit. Hic Santicus irreuerẽter
se habuit uolẽs bestiã apud sacrum altare interficere imita-
tus seuum illũ Sillã romanũ qui Mutiũ Sceuolã ad tẽ-
plũ ueste quo nihil Santicus Romę habebatur obfugietẽ
arãq; ipsã amplexantẽ irreuerẽter gladio perfudit: ut
ait Augustinus quod Sacrilegiũ inultũ dii non permisse-
runt: summã certe reuerentiã antiqui sacris tẽplis præsta-
bãt. Nec uiolẽtã aut sanguineã effusionẽ in eisdẽ templis
patiebãtur: Nam scriptura sacra quandã securitatẽ cunctis
animantibus polliceri uidetur, dicens ingredietur bestia

latibulum suum & in antro tute morabitur: Adde quia fugiētes prę lassitudine bestias persequi . non est actus fortitudinis: Simile narrat Herodotus decambisse qui in Egipto contēpnēs tēplū in eo uulnerauit Apim bouē quo scelere equo descendēs pugione seipsum trāsfodit: Rursus Meleager quia interemit aprū Calidoneū . sacrū Diane mortis causam sibi prębuit: Cresus quoq; cum aper facer se ei ī uenatione offerret . casu quodā siue quia rem sacrā rex ipse polluisset . filiū suū Atim occidit . dum hastā iacularetur in aprū: Vide quę de irreuerētia tēplorū & sacrorū . Diximus supra sub Veremūdo . ii . Huius regis Santii tēporibus sedebat in cathedra Petri Iohannes xvi . & Benedictus . viii . qui fuit a papatu electus & fuit teterrimū scisma in ecclesia . de quo alibi dicemus . In imperio uero sedit Henrricus . ii . hic secūdum Richardum filius fuit Conradi

*atq; palos qui carceres
uenerunt ala fuerunt*

Cap . xxvi . de Fernādo primo qui . xxvi . loco post cladē regnauit & quomō in Egna castelle & legionis fuerunt unita

FERNANDVS huius nominis primus filius Santii maioris prędicti . xxvi . rex fuit a Pelagio primo rege Hispanie post cladē & . lxiii . ab Athanarico primo rege Gothoy: Cępit autē regnare Anno domini M . xvii . regnauit ānis . xl . Hic ut diximus duxit uxorem Santia filiā Alfōsi regis legionis sororē Beremūdi . quo sine filiis decedēte Fernādu prędictus propter uxorem Santiam regnū legionis optinuit . quo euenit ut iste Fernādu uirtualiter & ex successione . primus rex intularetur in castella & legione: hic genuit ex Sātia uxore Santū Alfōsum / Garfiā / & Eluirā & ex cōcubina Fernādu qui fuit sancte romane ecclesie cardinalis: hic Fernādu optimus prīceps fuit & ualde bellicosus Colimbriā in Portugalia ab Arabibus occupatam sancto Iacobo

*atq; Fernādu alie gite
Aluis Fernādu Regi
fuit cardinalis*

uisibiliter apparēte optinuit & maiorem Portugalie par-
tem sue dictioni subiecit : Nam ut ait Lucas Tudē . dū
hic Fernādu eandē ciuitatē Colimbrie a Mauris detētā
obsideret . accidit quendā Episcopū grecū nomine hosti-
anū limina sancti Iacobi uisitasse . & cum multis referētū-
bus audiret gloriosum apostolum Iacobū ut militē sepe
uisum fuisse auxilia Cristianis ferentē deridens nolite in-
quit . apostolū uocare militē sed pastorē aut piscaorē dum
igitur ea nocte dormiret . apparuit ei sanctus Iacobus .
dicens noli hostiane dicere me non fore militem . contra
Cristi persecutores . quod ut pro explorato habeas : ecce
iam equito laturus auxilia regi Fernādo . qui per septem
annos obsedit Colimbriā . & ut sis certior cōspice clauēs
quibus cras hora tertia aperiā portas ciuitatis Cristianis
qua reuelatione perterritus . facto mane canonicis eccle-
sie cōpostellane reuelauit . & compertum est ita euenisse .
Sepe enim diuino nutu in somniis reuelantur futura .
quemadmodū ait Polibius . quia ea nocte qua mortuus
fuit Achilla rex Vgnorum . Imperator Martianus . tunc
apud Costantinopolim residēs . uidit in somniis Archū
Athille fratrū . ex quo sequētī die affirmauit mortuū fore
Athillā . In domo huius Fernādi nutritus est inclitus uir
Rodericus Cidus . qui postea Valentīā a Mauris opti-
nuit . Sic & Philippus p̄iceps Macedonū nutritus est
apud Epaminundā Thebanū . De quo pauca ex multis
insequētī capitulo dicemus . Cum autē Garstas rex Na-
uarre frater Fernādi torqueretur de fratris sublimatione .
& apud Anaiarū egrotaret . Fernādu rex eum uisitauit :
Sed Garstas eum decreuerat retinere : cuius maliuolam
mentē Fernādu agnouit & incolumis ad propria reme-
auit . quē infirmantē . rex Garstas frater eius similimodo
personaliter uisitauit : Fernādu uero uices ei gerēs captū
custodiri fecit . Ut de eo illud sapiētis uerum sit : quia qui

ut ad faciendū eū an apparuit
sancti Iacobi in somniis

fraudem cogitat incidet in eam & iterū laqueū aperuit & cadet in ipsum: Sic **Andronicus** in eodē loco occubuit. Vbi alios fecerat trucidari. ut apud **Machabeos** legitur. sed & **Amon** eodē patibulo quod alteri parauerat est suspensus: Postea uero **Garfias** a carceribus euadēs uindictā procurauit & cōgregato exercitu castellā ingreditur. cui occurrit **Fernādus** cum copiis suis & inito prēlio. Cum **Garfias** insolens esset & suoy animos non haberet in eo bello uictus & cesus est. ne hostes quantūcūq; debiles cōdēnamus: Nec aliter **Remus** egit. cogitauit enim fratrem regno pellere: quod ille presentēs **Remū** non modo regno priuauit sed uita. **Fernādus** uero fratre occiso & fugato motus pietate suis iussit ne fugiētes lederent. corpusq; **Garfie** honorifice ad monasteriū de **Anaioro** quod ipse cōstruxerat deportari fecit: Sepe enim prosperitas hominis causas inuidēdi reprobis occasionaliter tribuit. Sibiq; tandē in perniciē uertitur. Sic **ysaac** cū esset locupletatus paciebatur inuidias simul & insidias a **Palestini**. Sic & fratres **Ioseph** inuidebāt ei q̄ prospera ei succederēt: Nam enim propinquus inuidia parcat. Nam & **maria** atq; **Aaron** **Moyse** fratri suo inuidebāt q̄ dux a deo cōstitutus esset: regno p̄sertim inuidia innata est: cuius dignitati multi inuidēt. plures etiam cōcupiscūt: quo fit ut plerūq; fratres regnātes. non libēter fuerint ante oculos fratrum suoy: hic igitur **Garfias** iuste penas inuidie luit: & iniquitas quā fratri inferre cogitauit: in se reuersa est ut puniatur in quo delinquit. Sic **Saul** cogitauit capere **Dauid** & ipse in manus eius incidit. Sic & **Amasan** cogitauit occidere **Ioab** qui eadem fraude eum percussit: nam quasi osculari eū uellet gladio effudit intestina illius hic igitur **Fernādus** fratre mortuo. regnū fratris obtinuit & factus est **Monarcha** **Hispanie** ulterioris scilicet **Castelle** & legionis rursus **Galerie** in qua **Portugalia** &

Asturiarum terra autē Nauarre inter yberum & Pyreneos montes māsit Sātio regis Garſie filio qui poſtea occiſus eſt. Aragonia uero cum Ripagorcia Ramiro fuit aſſignata. Hic Fernāduſ cōtra Sarracenos qui partē Luſitanie occupabāt. perſonaliter accedit & multas ciuitates ac oppida fidei lucro dedit. tandem Fernāduſ ipſe ne filii ſuper regnis poſt mortē cōtenderēt. dum uiueret regna diuiſit. Nam primogenito Sātio caſtellā contulit. Alſonſo legionē Aſturias & trāſmerā. filiabus uero hyrrace & Eluyre cōtulit çamorā & Taurum Alſonſo fratre id petēte. Garſie uero totā Galetā aſſignauit cum ea parte quę dicitur Portugalia. Hic multas eccleſias & pia loca conſtruxit & dotauit. huic Arabes celſiberie & carpētanie tributa ſoluebāt. & inſtante die mortis ſue. quē ſibi reuelauit beatus yſidorus. feliciter obiit. Vir certe fuit cuius regū externorū cōparādus. non ſolum fortuna ei alludēte. Sed magnitudine animi. pietate religione: ac Sobolis felicitàte: Sepultus eſt in eccleſia ſancti yſidori apud legionem quam ipſe conſtruxerat.

Cap. xxvii. de ſtrenuitate & nobilitate Roderici Cidi dicti cāpiatoris & de præclaris geſtis ſuis & quomodo recuperauit Valentiam

QUÆTERVM quia ut diximus tēpore huius Fernādi floruit eternis uictoriis Rodericus Debiuar cognomēto Cidus Campiator exigūt eius ingētia merita ut paucula ex multis in mediū afferamus de eius ſtrenuitate ac in numeris uirtutibus: Rurſus de excellētiffimis eius uictoriis quę totū pene orbē replerūt: Duxit itaq; originē Rodericus Cidus ex illuſtribus & antiquis Comitibus caſtellę ſignāter a clariffimo uiro Layno Caluo. qui una cū Nūno raſura. longo tēpore per ſe ſuoſq; ſucceſſores iudicauit caſtellā. nam prædictus Laynus genuit Fernandum Layni. a quo genitus eſt Laynus Fernandi

qui genuit Nuniū Layni . a quo genitus Laynus Nunii .
a quo genitus est Didacus Layni . qui ex uxore sua Te-
resa Nunii : que neptis erat ex cōcubina Regis legionis
genuit . illustrem bellatorē Rodericū prædictum qui fuit
pater Eluire regine Nauarre . ex qua natus est Garfias
Rex Nauarre . Pater domine Blanche que fuit regina
Castelle uxor Santii regis dicti desiderati . Ex quo ma-
trimonio genitus est Rex Alfonsus . viii . ex qua breui
genealogia aperte cōspicitur excellētissima Roderici Cidi
generis claritudo . Verum magnifica ac inclita eius gesta
tam excellētia & sempiterna sunt . ut ea magnus non cape-
ret liber : Succincte tamē quedam pauca sumatim tan-
gemus : fuit Rodericus creatus miles per prædictū Fer-
nandum Regē legionis ea præsertim die qua Colimbriā
a Mauris recuperauit . Præfatus igitur Rex cū cognos-
ceret . strenuitatē prudentiā & uirtutes Roderici . sciens
quod scriptū est per sapientē quia legatus fidelis sanitas
& ipse est protectio fortis . & iterū sicut frigus niuis in
die messis . Sic homo fidelis ei qui misit eum . decreuit
cōmittere Roderico gubernationē Burgē . ciuitatis &
Castelle : Cum igitur quinque Reges Sarracenoꝝ terras
Cristianoꝝ ei cōmissas hostiliter . ac ualida manu ingressi
forēt . Rodericus multitudine Maurorū non perterritus
cum quadam animi latitudine & strenuitate eos insequi-
tur in domino cōfusus . qui ut ait Iob prout ei placet dat
fidelibus suis uictoriā . tandē eosdem reges Mauroꝝ &
eorum copias gloriose deuicit : atq; plurimos captiuauit :
Deinde superauit simul & interfecit . fortissimū militem
Martinū Gomecii qui Calagurā nomine Regis Rago-
num occupabat . & ciuitatē ipsam regi Fernādo subiecit :
præterea hiis uictoriis non contentus : cecidit maximum
exercitū Arabū prope oppidū sancti Stephani de Gor-
mas . qui magna spolia de terris Cristianoꝝ deportabāt :

Demum uero cum Rex Alfonso .vi. eundē Rodericū ad Regem Sibilie uassallū mitteret . ut solitum tributum reciperet . euenit ut Roderico morā apud Sibiliā trahēte Rex Granate plurimis nobilibus Cristianis sociatus qui erant ab Hispania exules . durissimū belū contra regem Sibilie prædictū ageret . Rodericus itaq; ad defensionem Regis Sibilie uassalli regis Alfonsi uiriliter accessit . tādē regē Granate & prædictos nobiles prostrauit & plurimos captiuaui : Rursus maxima ui & arte castrū fortissimum de Alcozer a Mauris cepit & parum post duos Reges Sarracenoꝝ eundē Rodericū in dicto castro obsidentes mirifice deuicit . & ingentia spolia reportauit : post prædicta . bellū campestre tribus uicibus gessit cum Raymundo Comite Barchinone . & regē Denie & tocies eū deuicit : & postremo captiuaui : quē tandē liberaliter relaxauit . Deniq; Petrum regē Aragonū in campo collatis utrinq; signis strenuissime deuicit atq; cepit quem cum multis nobilibus domus sue magnifice liberauit : Post has præclaras uictorias & plurima alia quas enarrare operosum foret . cepit sibiq; subiugauit inclitā ciuitatem Valētie . contra quē Rex de Marruecos dictus Vnes . potentissimā ex Africa classem parauit . & tandē obsedit Valentīā quinquagīta millibus equitū & centū millibus peditū : Rodericus uero Cidus non expectata longa obsidione ei animose occurrit . cōmissioq; durissimo bello . Demum ut deo placuit uicti sunt Arabes magna eorū parte cesa & captiuaata Rex uero Vnes percussus sese & quos adunare potuit ad classem recipiētes . patriā infelicitate petierunt : Ipse uero Rex ex uulneribus post paucos dies uitā mestus finiuit : Iniungens Buchar potentissimo fratri suo . ut tante iniurie non inmemor q̄tocius eam uindicaret : Buchar igitur adunata sua potentia Valentiam petit : tante itaq; erant Arabum copie . ut teste

Gilberto qui Africanam historiam contexit . in castris
Regis Buchar magna tentoria quinque millia reperiebantur
præter Pampiliones innumeros : Cum igitur exercitus
Roderici innumeram Maurorum multitudinē ex-
pauescerēt : Rodericus ad suos ait finite timere . armorū
enim uarietas non militum strenuitas est . quam conspi-
citis : adducens illud Titi Quintii consulis Romani qui
cum uideret milites suos : ex aduentu exercitus Regis
Antiochi in Poloponesum . non parum puidos ad eos
ualde probe & facere ait . Cum Calcide apud hospitem
cenarem . mirareret multitudinē carniū hospes ad me
inquit . eas omnes porcinas esse . sed condimentis atque
apparatibus differre . proinde ait . nec uos admiremini
Antiochi copias . nam sagittarii astatu . equites . ac pedi-
tes . Siri sunt . quos sepe uicistis : nunc tamen solis armis
sunt diferentes : Qua spe confortati hostē uicerunt : Hiis
igitur dictis contra hostes Rodericus Cidus uiriliter
occurrit . ubi accerrime pugnatum est . nec sine ancipiti
fortune uarietate . Nam Sarraceni de multitudine confi-
dētes ac priorē cladē mestissimis animis recolētes in Cri-
stianos primos impetus plusquā uiriles dederunt . sed diui-
no auxilio nostris opem ferente . in progressu prælii im-
becilles animos & minusquā femineos habuisse rerū euentus
demonstrauit . Nam in eodem bello . Sarraceni uicti &
prostrati sunt . habent enim illius temporis annalia ultra
xxx . millia in bello occubuisse . præter captiuos & eos qui
in mari submersi sunt . Ipseque Buchar illorū Rex uictus
& fugatus infelix euasit : quem cum sui inproperarent quod
non a Rege : sed a priuato homine esset uictus finite inquit
talia loqui . non dignitas sed strenuitas uictoriam cōpa-
rat . & addit quid enim mirum . si unum Regem uicerit
qui plures eadem die . superare solet : nec mihi inquit
pudori est . ab eo uinci qui meliorem me fratrem deuicit

nam si uinci oportet . præeligerem abhercule uinci q̄ cum
Sardinapalo uincere : Imitatus es in hiis uerbis Buchar
Darium . qui ut ait Quintus Curtius gratum sibi esse
aseruit . si Alexandrum uincere non posset . nec sibi de
decori putauit q̄ a tali clarissimo duce uinceretur : Rode
ricus igitur deuictis hostibus ex eo bello ditissima spolia
assecutus est . de quibus magna oblationes ecclesiis & piis
locis deuotissime obtulit . Nec in uita hic gloriosus Dux
Arabes deuicit . Sed mortuus ut eius habent annalia :
Ex huius Roderici nobili stirpe . procedit nobilis domus
de Mandoga ut historie ferunt . hic certe Rodericus
Cidus nunq̄ reperitur superatus . sed semper uictor eua
sit . non impar Iulio Cæsari qui ut aiūt signis collatis quin
quagies dimicauit & Marco Marcello qui . xxxix . ui
cibus fuit præliatus & totiens uictoria potitus : quibus
hic Rodericus inbellâdo par fuit . In uictoria tanto glo
riosior . quâto illi non pro religione sed pro Caduco . im
perio dimicarunt . hic uero non pro terreno incremento
sed fide catholice augmento conflixit : Fuit Rodericus
tante bonitatis ut quos armis subegit . clementia magis
uicerit : Sed ut paucis agamus . quâte excellētie & uirtutis
prædictus Rodericus Cidus fuit . Inter cetera ex honore
ei a Rege Alfonso . vi . filio huius Fernandi præstito . fa
cile cognoscitur : Rodericus enim ex Valentia discedens
noningentis electis militibus sociatus . ad curiam Al
fonsi Regis apud Toletum accessit . iustitiam petiturus
contra infantes Carrionis propter iniurias factas uxoribus
suis filiabus eiusdem Roderici : Alfonso igitur cog
nito aduentu Cidi . obuiam exiuit ei honorifice : cui ut
ubertorem exhiberet honorē . leuius semper cum eo per
totam uiam & urbem incessit eumq̄ usq̄ ad eius hospiti
um sociauit . cunq̄ sequenti die Rodericus Regem in
suo palatio uisitasset . quereretur a Rege quoniam in loco

se & suos sedere uolebat . ad quem Rex non tam urbane
q̄ prudenter . tam ingentia inquit sunt merita uestra ut in
nullo alio loco nisi mecum uobis sedere cōueniat . Nam
merito sedere debet apud Reges qui solet uincere Reges
decernimus igitur sedem uestram contiguam imposterū
sedi regie in mediatamq̄ esse debere : lōge certe arbitrato
nostro rex Alfōsus moderatior prudētiorq̄ fuit q̄ Actius
poeta . quem maximus Valerius cōmendare nititur . qui
Iulio Cēsari amplissimo ac florentissimo imperatori in
collegium poetarum uenienti . non assurrexit . quasi in
comparatione studiorum . aliquanto inferior esset Cēsaris
maiestas : sed nisi fallor istius humanitas & illius petulā/
tia facile ex eo conspicitur : dum iste regia dignitate insigni/
tus priuatā uirtutē honorauit . ac ille infime conditionis
uir . tante maiestati impudēter non assurrexit : Huius Fer/
nandi temporibus sedit in cathedra Petri Romę Iohan/
nes . xviii . & Benedictus . viii . fuit maximum scisma in
ecclesia dei de quo alibi dicemus . In imperio uero sede/
bat Henrricus secundus

Capitulum . xxviii . de Santio . ii . & de preclaris
gestis suis & de ceteris occurrentibus suo tempo/
re & de eius genealogia

SANTIVS . ii . primogenitus Fernandi . xxviii .
Rex fuit a Pelagio primo Rege Hispanie post cla/
dem & . lxiiii . ab Athanarico primo Rege Gothorum
Cepit autem regnare Anno domini . M . lvii . regnauit
annis sex : hic cum Alfonso fratre suo coucertans . reg/
nū legionis a patre diuisum ui accepit . Ipse uero Alfonso
metu fratris Santii ad Regem Tolleti Maurum . dictū
Habalmone se transtulit . qui solenniter est receptus : Eo
autem apud Tolletum manente Garsias alter frater se

transtulit ad **A**garenos regni **C**ordube . quorum presidio incepit Portugalam Regi **F**ernando subiectam infestare . cui occurrit **S**antius apud Sanctum **A**nderium bello itaq; commisso **S**antius uincitur & captiuatur simul & **N**unius de **L**ara & **G**arsias de **C**abra . plurimis ex suis cesis . **G**arsias tamen uolens uictoria prosequi **S**antum quattuor suis militibus commisit custodiendum . Interim uero nobilis **A**luarus **F**anes **M**inaya . qui erat de fidelioribus **S**antii . recollectis gentibus quas adunare potuit circuibat : ut leo rugiens querens dominum suum : quem ut uidit ait . ad milites custodes **S**antii . dimittite Regem uestrum o proditores : tam animose igitur atq; strenue cum illis conseruit . ut eos uicerit illorumq; equos **S**antio & ceteris captis assignauit . qui omnes reassumptis uiribus . ceteros **S**antii milites dispersos congregant . Interim uero nobilis **R**odericus **C**idus cum tricenis electis militibus applicuit . opem laturus **S**antio : Iterum ergo configitur . & post multa **G**arsias uictus est pariter & captiuatus . fuit deniq; interfectus infans **S**antius **N**utricius & director **G**arsie & plurimi alii : **G**arsias utiq; scuit uicere . sed nescuit uictoria uti ; **N**ec enim parum esse debuit uincere . a quo uiribus uinci debuit : sed uerum est quia ut ait **V**alerius . sepe uictor ab ipsa uictoria uincitur . Idq; accidit cum uictor immoderate ipsam uictoria ad insolentiam uertit . ut enim idem **V**alerius subdit . **D**ecet uictorem uictoriam temperare . & insolentes animositatis impetus . cum pietate & ratione ab animo cohibere : quia ut aiunt ipsa optatissima uictoria . moderatione temperari desiderat : fatemur uincere egregium est sed superuincere inuidiosum : **H**inc alius ex sapientibus ait . quia uictoria assequi gloriosum est : sed uictoriam insequi periculosum : libuerat enim Regi **G**arsie . reliquias ipsas uictorie non persequi . aut humanitatis

intuitu . aut quo testes superessent uictorie sue : sed iuste
ab ipsis belli fragmentis fractus & superatus est : qui ui-
cto quippe & captiuato principali hoste : ymo fratre .
contentus non est . nec enim modo hostem sed & fratrem
persequabatur : quare hostilem decuit animum deponere
ac aduersam calamitatem . fraternis lacrimis deplorare :
non penitus exterminare : memor illius prudentissimi
ducis **Abner** . quem libri **Regum** comemorant . qui ait
ad **Ioab** . nunquid usq; ad internitionem tuus mucro
deseruet ? An ignoras q; periculosa sit desperatio ? & sub-
dit usq; quo non dimittis persequi fratrem tuum ? sed iam
ad **Santium** reuertamur . qui potius ultima uictoria :
Garsiam captiuum apud **Lunam** castrum in **Asturiis**
uinculis trudit : Hic **Santius** terras sororis uoluit occu-
pare . & cum **Hurracam** sororem conclusam apud **ga-**
moran teneret a quodam uellido proditore proditorie .
est interfectus . proditorem autem ipsum **Rodericus Ci-**
cus insequens interfecit : Proditor inquam putabat se
rem gratam fecisse **Hurrace** . sorori illius : tamen acerbis-
sime tulit . & uindictae operam dedit imitata magnum
Alexandrum qui teste . **Q. Curtio** familiarē proditorem
atq; interfectorem **Darii** in uindictam proditoris fratri
Darii concessit trucidandum : dicens falli eos qui ab eo
proditoris premium expectarent . Imo uiolate fidei ne-
minem actiorem fore uindictam q; seipsum : **Santius** itaq;
sic in regna & fratrum dominia ambiens uita caruit atq;
regnis : parum imitatus **Scipionē Africanum** qui adeo
Leito caritate fraterna coniunctus erat : ut supplex roga-
ret **Senatum** ne prouintie fors : que a fratre suo eripienda
erat ad eum transiret dicens dignitates fratribus se optare
non eripere : **Santio** itaq; sine liberis decedente magna-
tes regnorum **Alfonsum** qui a facie fratris ad **Regem**
Sarracenorum apud **Tolletum** confugerat per nuntium

secretissimum reuocarunt. Tandem Alfonsus prestito iuramento q̄ Regi Tolleti & filio suo amicus esset liber permissus est ad regna accedere qui obtento regno quod perdiderat atq̄ etiam regnū fratris ac imperii diadema accepit. ut infra dicemus: Huius Santi tempore sedit Romę. Victor. ii. qui imperiali fauore factus est Papa & Stephanus. ix. & Benedictus. x. & Nicolaus. ii. & Alexander. ii. In imperio uero sedebat Henricus. iiii. hic fuit filius Henrici. iii. imperatoris: hic suscepto imperio secundum Sicardum patrem suum cepit ac in uinculis mori fecit. Quare iusto dei iudicio punitus est quia patrem debonestauit: nusq̄ aut raro legitur tale facinus nisi de Ioue qui saturnū patrem captiuauit & regno spoliauit si fabulis credimus. Mitridates etiam regnandi gratia contra patrem dimicauit. & Sarsaster cōtra Tigranem patrem Armenie Regem pugnauit. Decessit enim sine filio successit ei Lotharius Dux Saxonie

Capitulum. xxix. de Alfonso sexto qui. xviii. loco post cladem Hispanie regnauit & quomodo ab eo Reges Portugalie ortum & initium habuerunt & de uxoribus & prole Alfonsi. & quomodo recuperauit Tolletum & alia loca a Mauris & qualiter ecclesia Tolletana ex Mesquita fuit consecrata & de his quę ob eam rem acciderunt & de preclaris uictoriis & uirtutibus eius

ALFONSVS. vi. filius Fernandi & frater Santi xxviii. loco regnauit post cladem & lxx. post Athanaricū primum Regem Gothorum: Incepit autem regnare Anno domini. Mill. lxxviii. Regnauit annis xliii. Ex hoc descenderunt Reges Portugalie ut statim dicemus & supra diximus. In prima parte. capitulo xii.

ubi egimus de origine Regum Portugalię & aliorum
Regum Hispanie hic igitur Alfonsus filium masculum
non genuit. Sed plures filias reliquit ex sex uxoribus.
Ex prima procreauit Hurracham. ex aliis uero genuit
alias filias. ex quarū una quę fuit Sarracena filia Regis
Sibilie uocata çaida ad fidem conuersa maria cognomi-
nata genuit infantem Santium qui in quodam prælio
occusus est ut statim dicemus. Ex quadam uero concu-
bina genuit Therastiam quę nupsit Henrrico Comiti Lo-
toringie & dedit eis in dotem partem Galetie quę nunc
Portugalia uocatur ex quibus descendunt Portugalię
Reges. Nam ille Henrricus Comes fuit pater primi
Regis Portugalię. Hic Alfonsus. vi. Rex Castellę Tol-
letanam urbem uariis uastationibus fatigatam post lon-
gam obsidionem obtinuit. modo qui sequitur. Reg-
nabat enim Alfonsi tempore in Tolleto Alemaymon
Rex Sarracenorum qui singulari federe & amicitia Al-
fonso uinctus erat adeo ut Alfonsus ipse iurauerat eun-
dem Regem & filium suum iuuare & in uita eorum pro-
tegere: idç sibi fideliter obseruauit: Verum uita functis
eodem Alemaymon & filio Alfonsus solutus a fide præ-
stita durissimum bellum gessit contra eandem urbem.
Tandē necessitate famis uenerunt Sarraceni in ditionē
Alfonsi: eo pacto ut Sarraceni ipsi tanç cives & uassalli
manerēt in urbe retinerentç domos & agros: Rursus
illeſa eis maneret Mesquita maior euſdem urbis. arces
uero & ççtera omnia ad manus Alfonsi dederunt: De-
creuit igitur Alfonsus in eadem urbe dimittere Regina
uxorem suam & Bernardum electum Tolletanum: ipse
uero pro occurrentibus rebus ad regnum legionis se-
trāstulit: Interim itaç Regina ipsa spiritu dei uigorata
& Bernardus quadā in tempeſta nocte multis Cristianis
sociata militibus. Mesquitā Sarracenorū ingrediuntur:

maxime
uinoz
ra qny
no & tolo

Costantino poltano

y wcodicio qayudaſe
ganazil Byno de bal
a yaya by ajen deſpoſe
o ual byo de almaymon
de qyaua mner to
almaymo y ſen ſu
myoz ajen bizolaſe

que ex pulsis cunctis Machometi spurcitiis in ecclesiam
sancte Marie dedicata & per Bernardum deuotissime
consecrata est. altareque erectum & inibi celebrauit Archi-
episcopus: Sarraceni uero ruptis uestibus simul & in
ternis uisceribus plurimum fuerunt conturbati: & illico
lamentabiles querelas per suos Legatos apud Regem
fecerunt. Quare Alfonsus accerrime iratus & uehemen-
ter contra Reginam & electum indignatus est: Itaque cun-
ctis dimissis rebus Toletum celerrimo gressu peccit: de-
liberauerat enim & firmo animo fixerat Reginam &
Archiepiscopum publice interficere: Et quia sciebat plu-
rimos Barones pro Regina & electo fore exoratu-
ros: Iurauit Rex presentibus legatis Sarracenorum nihil
facere eorum que pro parte Regine & Archiepiscopi sibi
foret petitum: dicebat enim iniuriam non Sarracenis sed
eidem Regi fuisse factam: asserens quia cum omnis rex
non nisi pacto & fide subditorum regnet indigne Rex
appellari potest: qui pacta & fidem subditis non seruat.
tandem Regina & electus intelligentes Regem tam acri-
ter esse commotum. clerum & omnes religiosos processio-
naliter & Regis filiam inductam cinere & cilio in medio
processionis incedentem premiserunt: quos cum Rex
uidisset ut erat deuotissimus descendit de equo ut sacris
solitam reuerentiam ageret. & cum filiam conspexisset
nulla paterna pietate flexus: Vah. inquit matrem so-
ciabis in morte: Iuravi nil agere eorum que petitura
es: Filia uero que iuramentum nouerat instructa quid
diceret peto inquit domine mi Rex ut Reginam tibi ter-
reno Regi. non parentem sed celesti Regi fidelem simul
& Archiepiscopum illico interficias: tunc Rex obstupuit
quinimo tam pia sagacitate deuictus ad filiam ait: libe-
rasti o filia a morte matrem sed perpetuo maritali carebit
consortio. nedum enim uerba expleuit & uidit uniuersos

Sarracenos utriusque sexus sibi obuiam facientes : qui
mutato proposito regi supplicarunt ut omnino regine &
Archiepiscopo ueniã daret . asserentes multis retro die-
bus per certũ uaticiniũ idipsum nutu diuino futurũ esse :
tunc Rex penitus placatus acquieuit precibus supplican-
tũ & letus intrauit ciuitatẽ primo tamẽ ecclesiã ex Meq-
quita cõsecratam deuote uisitans : in medio porte reginã
sac co inductã & Archiepiscopũ pontificalibus ornatum
inuenit : qui regi aiunt peccauimus in te o Rex sed ora-
mus cõsidera peccati causam & finẽ respice : Rursus quia
felix est culpa que tam insigne templũ meruit obtinere :
Felix paucorũ trãsgressio : qua multorũ peccata purgãtur
Tũc Rex manus presulis deosculãs : Reginã amplectẽs
regale palatiũ peciit : cõmendãda est industria filie Regis
qua perniciosum Regis iuramẽtũ . in matris beneficium
uertit : Imitata Anaximenẽ preceptorẽ Alexandri . Cum
enĩ teste maximo Valerio ipse preceptor occurrisset Ale-
xandro festinanti ad excidiũ cuiusdã rebellis urbis gre-
cię : cum primũ eum Alexander uidit . timẽs ne ire sue
preces opponeret iurauit non se facturũ quod peciisset :
tunc Anaximenes obsecro inquit ut urbẽ dirruas . qua
solerti industria ciuitas liberata est : Postq̃ uero Rex Al-
fonso Toletũ & ad iacẽtia loca fidei lucro dedisset mãsit
aliq̃diu apud eandẽ urbẽ regiã cum magna nobiliũ &
militũ copia : Verũ milites eius balneis & delitiis plus
solito se dedere : quẽadmodũ in eadẽ urbe Tollerana Sar-
raceni agere soliti erãt : Cum igitur quidã Barbari dicti
Alarabes ex Africa trãsissent uastassentq̃ prouintiã Car-
thaginẽsem : exercitus Alfõsi eis occurrit & peccatis Cri-
stiani populi . apud Alcaçar de Consuegra uicti & pro-
strati sunt : Ibiq̃ interfectus fuit Sãtius infãs filius Alfõsi
occubuerũt etiam septẽ nobilissimi Comites a quo tristi
euẽtu locus ille . usq̃ in hodiernũ diẽ uocatus est septem

comitū: **R**ex uero filii mortē equanimiter tollerauit: uerū tamē cū inuestigasset **R**ex solertissime cur nā milites arma & bellicas labores . non satis ferrēt a sapiētibus respōsum est causam fore potissimā . quia plus solito milites luxurie & balneis uacabāt: Iussit igitur **R**ex ut omnia balnea destruerētur: prohibens libidines ac delittas . quę militum corpora simul & animos effemināt: Demum induxit hastiludia torneamēta & alia bellica exercitia: qua solertia pristinas uires milites recuperarūt: Imitatus est rex **A**lfonsus **S**cipionē consulē in **H**ispania qui ut ait **V**alerius & recitat **A**ugustinus . ix . de ciuitate dei . ut fortissimos numātinorū spiritus contunderet iussit . ut omnia quę uoluptatis causa cōparata erāt: auferētur: quo effectū est ut duobus millibus **S**corthorū a castris expulsis sit **R**omanorū exercitus a tali . luxurie Sentine uacuatus recreata uirtute animosam **N**umantiam deleuit

Capitulum . xxx . de **G**eloyra & **H**urracha filiabus **A**lfonsi & de prole earum & quomodo **A**lfonsus **R**ex **A**ragonum duxit uxorē **H**urrachā & de eius impudicitia & qualiter uterq; cōiunx propter irreuerentiā ecclesie pessima morte obierūt & quomodo **A**ragonenses quendam a se in Regem electum regno priuarūt & **R**amirū monachū in regē erexerūt.

QUATERVM **A**lfōsus cernēs se filiis masculis orbātū auiditate procreādi filios futuros regni successores quandā nobilem duxit cōcubinā dictā **X**imenā nunēs . ex qua genuit **A**lfonsū **I**ordanis sic appellatū quia in flumine **i**ordanis fuit baptigatus: Nā ipsa cū **C**omite predicto uiro suo **S**iriā transfectauit tēpore illius maximi pasagii . in quo **R**aymūdo **C**omite & **D**uce **I**herusalē **T**ripolim & **A**ntiochiam lucro fidei acreuerūt . Hic igitur **A**lfōsus

eg. do B
et tole
vno d
capit
pasag
infra de

de quo agimus Hispaniarū decus & lumen fuit dextera
eius p̄sidium patrie ut Macedonum Alexander . ut
Epirotarū Pyrrhus ut hebreorum Moyses | Iosue | & Ge-
deon . ut deniq; illius antique Hispanie Vrinatus : qui tot
cladibus romanos afflixit | & nouissime ut Rodericus Ci-
dus campiator ac Fernandus . iii . de quo in suo loco di-
cetur : Plurimas deniq; alias uirtutes Alfonsi narrat Ro-
dericus Archiepiscopus in sua historia : Tempore huius
Alfonsi : Rodericus Cidus ualentia acquisiuit : de cuius
uictoriis & clarissimis gestis diximus supra sub Fernādo
primo patre huius Alfonsi : Hic autem Alfonsus iam
in senio constitutus cum filios non haberet masculos fili-
am eius Vrracam uiduam : quam ex Regina cōstantia
genuerat & quam Raymundo Comiti Barchione uxore
dederat mortuo Comite qui filium Alfonsum reliquit
Alfonso Regi Aragonum matrimonio copulauit : ex quo
nullum filium suscepit ymo plurimum cum ea discors
fuit pro eo quia ut dicitur inhonestam uitam ducebat :
q̄ rem tarde intellexit Rex : palā enim de eius impudi-
citia dicebatur : Ipse tamen ignorabat : quia teste Se-
neca nouissimi incōmoda domus nostre didicimus : Nec
aliter de Metella uxore Sille narrat Ieronymus cuius
tam nota erat impudicitia ut Arhenis cantaretur quod
Sylla ignorabat : quinimo secreta pudenda domus sue .
non aliter q̄ hostium conuitio didicit : Nec aliter accidit
Gneo Pompeio uictori urbis : qui impudicissimā uxore
sortitus est . Ferunt historte quosdam familiares Alfōsi
ei suasisse ut Vrracam uxorem tantopere impudicā repu-
diaret ad quos ille probe & facete ait illud Marci Anto-
nini Cēsaris : cum enim uxorem de adulterio suspectam
haberet suaderentq; plurimi ut eam repudio daret : Ille
dixisse fertur . Si uxorem dimittimus reddamus & do-
tem : Dos autem erat imperium : Alfonsus igitur post

Urinatus.

*el conueto lo sabe alq
como le acmteciado fu*

multa præclara opera ad dei cultum & ad fidei defensionē
gesta obiit morte comuni & apud monasterium sancti
Facundi una cum Gayda alias dicta Maria sepultus est
fertur enim eum ante recepisse habitum monachalē: fide
tamen ob fratris sui Santi timorem. Hic magnus edifi-
cator fuit ecclesiarū: Reparauit enim ecclesiam Toletanā
Instituit burgē. utranq; mirifice dotauit: Post mortem
uero Alfonsi. vi. prædicti Regis Castellę. Alfonsus rex
Aragonum in regnis Castellę & legionis temptauit reg-
nare propter uxore & fuit non parua discordia aliis fa-
uentibus Regi Aragonū: aliis præsidia ferentibus Al-
fonso filio Vrrace. Tandē post plurima dissidia & bella
obtinet Alfonsus filius Comitis & Vrrace: Ferunt His-
panorum annalia hanc Vrracā irreuerentē fuisse ecclesiis
& piis locis. Sepe sacra templa spolando & ecclesie mi-
nistros uituperando & capiendo: Quare iustissime acerr-
mas suorum sacrilegiorū penas soluit: Cum enim bellum
gereret contra Alfonsum imperatorem filium suum in-
gressa est monasteriū sancti ysidori legionē. atq; a mo-
nachis importune petebat pecunias: Cum uero illi dice-
rent se non habere: Iussit militibus ut ecclesiam spoliarēt
ornamentis & calicibus: illi non sunt ausi: Quare ipsa
indignata templū cunctis iocalibus spoliauit: Cum uero
egrederetur limen ianue media crepuit cunctis uiden-
tibus & iudicia dei laudātibus: nec dissimili morte inte-
rūt: Alfonsus Rex Aragonum. maritus Vrrace: Fer-
tur enim multa sacrilegia perpetrasse: ecclesias spoliasse:
& ob eam rem: creditur diuino iudicio punitum esse: Nā
ultimo bello quod contra Sarracenos apud fragā conse-
ruit occisus est & ut ait Rodericus Toletanus nulla eius
uestigia reperta sunt: eodem Alfonso Rege Aragonū
sic interfecto. ut ait Lucas Tudē. nonnulli proceres &
Barones regni Aragonie decreuerunt eligere quendam

nobilem appellatum Petrum Tares : multorum iudicio
probū : Qui ut se uidit in regio trono se supra se extulit :
Incepit enim despiciere nobiles regni & leges ac consue-
tudines patrias abrogare : Cum igitur pro more regni
curie generales tenerentur essentq̄ Barones & nobiles
uocati : plurimi Aragonenses & Nauarri : qui primo
uenerant . non exierunt ut est moris Regi nouo obuiam
nisi solus unus miles uocatus Petrus Tigon : ceteri uero
peccerunt Regis palatium ut uiderent an aliquod curiali-
tatis signum Rex eis ageret : Ille uero indignatus iussit
portas palatii sibi claudi : Barones uero & nobiles sequenti
die curias sine Rege celebrarunt : atq̄ inprimis Petrum
Tares titulo & regno pellere decreuerunt quia cum in
honore esset . non intellexit : Sed uerum est illud Aristoteli
quia magistratus uirum ostendit : Non parum pe-
riculi est priuatos homines in magnis magistratibus nō
expertos subito ad regale fastigium sublimare : Nam te-
ste philosopho . Nuper ditati & exaltati nesciunt ferre
magnas fortunas . Quinimo ut plurimū sunt despectiui
Dedignantur enim amicos priores : notos ignorant :
histriones honorant : Comites contempnunt : grandia
loquuntur : sublimia meditantur . rationi subesse non pa-
ciuntur : præesse moliuntur : sunt deniq̄ subditis honerosi
omnibus infesti : Quare ut inquit Seneca talibus repete
exaltatis facilius est potentiam amittere q̄ acquirere : Ex-
pulso igitur Petro Tares regnicole Aragonie cōmuni
consensu reuocarunt a monasterio Ramirū monachum
præpiterum filium legitimum Santii Regis Aragonū
& fratrem Alfonsi sine filiis præmortui : cui dederunt
nobilem uxorem uidelicet filiam Raymundi Comitis
Pictauiē. optentaq̄ dispensatione apostolica genuit uni-
cam filiam : Sed non putamus alienum a proposito fore
breui diserere : quid interim Ramiro & nobilibus suis

*de rebus de aragonia
en p̄ tizon p̄ca ff*

*et pitaceus dixit qd p̄
Epatus uirum dicit*

acciderit: **N**arrant enim Hispanorum annalia **R**amirum
fuisse probum uirum & penitus diuine contemplationi
deditum: sed ualde simplicem agibiliū inexpertū: Con-
tingit autem ut necessariū bellum contra Sarracenos con-
fereret. Ille uero armorum & equitandi usu expers equū
ascendit: **N**obiles uero scutum in manu eius leua posu-
erunt & lanceam in dextera: **R**ursus dixerunt ei ut bri-
dam siue frenum caperet: Ille uero ponite inquit in ore
quia utraq; manus occupata est: & ita actū est: Tandem
Sarracenos uiriliter aggreditur: & eos strenue deuicit:
nihilominus nōnulli **B**arones de huiusmodi actu & cę-
teris simplicitatibus tam assiduo & irreuerēter irridebāt:
ut Ramirus ferre equo animo non posset: **Q**uare depo-
sita monachali simplicitate animū induit plusq; militarē
Nam undecim nobiles ad se apud **H**oscā uocatos **G**la-
dio ferire fecit: & ad superstites ait in uulgari Hispanico
Non Sabe La uolpeia con quien trobeia. quod est dicere
Nescit uulpecula cum quo ludit: **Q**uo terribili exemplo
ceteri perterriti nedum ab irrisione cessarunt: sed et insi-
dias parabant: Ramirus uero se & regnū **A**lfonso. viii
Regi Castellę dicto imperatori recōmisit quousq; filia
eius fuit nubilis quam accepit uxorem **R**aymūdus Co-
mes Barchinone: qui postea fuit Rex Aragonum &
Comes Barchinone: **D**einde dictus Ramirus donauit
eidem Regi Castellę **S**oriam cum districtu: quę ante ad
regnum Aragonie pertinebat: Cunctis igitur paccatis
Ramirus rediit: ad monasterium ubi celebem uitam
egit: **B**arones ergo ac nobiles Aragonie: quo pacto
non incusem Regem iridentes non facile inuenio.
Scio scriptum esse non iridebis homines in amaritu-
dine animi sui. **V**nde de Regibus uidetur dictum
illud ysaye: **I**lludam illusores eorum & iterum **a**bhomi-
natio domini: **o**mnis illusor: & rursus sapiens iridētes

erūt deridētes sine honore: Deniq; scio iuuenes irridētes
Heliseum urfi lacerarunt: sed & uiri Sadoch irriserunt
principē Gedeonem sed luerunt penas: Gezabel quoq;
irrisit Acab qui pessima morte obiit: Verūtamē quomo-
do Regem a tanta crudelitate excusam ignoro: p̄sertim
in monachali innocentia nutritū: qui sepe illud Seneca
legerat: nondū felix es si te turba nō deriserit: si uis beatus
esse cogita hoc primū cōtēpnere contemni: & iterū idem
Seneca ad honesta uadenti cōtēpnendus est ipse cōtēptus
& Cicero nemo contemni timet. nisi qui se cōtēpnendū
arbitratur. Hoc tempore sedit Romę Gregorius .vii. &
Victor .iii. & Vrbanus .ii. In sede uero imperii Hen-
ricus .v. filius Friderici primi: Hic fuit coronatus a Ce-
lestino mortuus est in Sicilia: quo mortuo orta est dis-
senso in imperio quibusdam eligentibus Ottonē filium
ducis Saxonie: Aliis uero Philippum fratrem quondam
Henrici Imperatoris.

Capitulum .xxxix. de Alfonso .vii. intitulato im-
peratore qui .xxix. loco post cladem regnauit &
quomodo regna iterum diuisit & de clarissimis
gestis suis.

ALFONSVS .vii. p̄dictus nepos Alfonsi ex
filia intitulatus imperator Hispaniarum .xxix.
Rex fuit a Pelagio primo rege post Hispanie excidiū &
lxxvi. post Athanaricū primū regem Gothoy. Incepit
regnare Anno domini .M. cviii. regnauit ānis .li. hic
diuisit iterū regna: nam in regno Castellę instituit primo-
genitū Santū: in regno legionis Fernandū secūdo natū
Diuisio siue partitio regni & si plerunq; fiat ex uoluntate
dei aut uindicātis aut p̄sentia dissidia tollentis ut inquit
Augustinus simpliciter tamen regnorū diuisio minime
ad perpetuitatē regni cedere cōpertū est regnū quidē teste
philosopho nō nisi unitate firmatur: hīc pro benedictione

singulari deus in uno principatu unicum principem constituit: dicente scriptura per prophetam: adducam uos de medio nationum in gentem unam: & rex unus erit omnibus imperans: quemadmodum pro maledictione datum est ut regnum diuidatur quia ut ait Sapiens: propter peccata populi multi principes eius: Sic propter scelera salomonis & filii Ieroboan eius regnum diuisum est: fatemur tamen quia non nunquam ad uitanda inter fratres intestina dissidia expedit regna inter eos partiri idcirco plurimi imperatores fecere ut supra diximus: **Q**ue siquidem regnorum particio & si discordiis protunc occurreribus prouidere uideatur. maiores tamen timentur inquietudines: Adde quia facilius partes diuise ab hostibus inuaduntur quam totum in unitate roboratum: **H**ic igitur Alfonso regna diuisit: In qua re dum filiis presentibus prouidit: futura scandala non uitauit: quousque regna iterum unita fuere ut inferius tangemus: **H**ic fuit uir bonus strenuus & mansuetus multa castra & oppida a Mauris signanter calatrauam cum adiacentibus sue ditioni subiecit: huius Alfonso tempore mortuo Alfonso Rege Aragonum & substituto ei Ramiro monacho fratre suo: Alfonso Rex Hispaniarum cepit Aragoniam infestare: & ciuitates ac castra citra Hiberum occupauit: tandem in concordiam redierunt: ut Rex Aragonum predictam patriam in feudo teneret a Rege Hispaniarum essetque ei pro dictis locis uassallus: quod fideliter obseruauit: usque ad obsidionem Conche: in qua fertur Alfonso regi Aragonum Homagium remisisse: hic se imperatorem Hispaniarum appellauit: Nam principatum tenebat a mari oceano usque ad mare mediterraneum: Sortitus est Alfonso duas uxores Berengariam atque Vrracam: Ex Berengaria genuit Santium & Fernandum: Helisabet & Beatricem: Hec itaque Beatrix nupsit Ludouico regi France: Fuit hic Rex Alfonso gloriosus & uirtuosus magnas prouintias & urbes

fidei lucro adiecit : usq; adeo ut Sarraceni ei seruirent in tributo & ad curias suas ut subditi uenire cogerentur : Huius tempore Ludouicus septimus rex Frantie gener Alfonsi decreuit uisitare limina sancti Iacobi : Deniq; uoluit Alfonsi Soceri curiã aceruari : fuerat enim eidẽ Ludouico falso suggestũ . reginã Francoꝝ uxore suã filiam Alfonsi non esse legitimã : Alfonsus igitur sociatus regi Nauarorũ Ludouicũ apud burgẽ . ciuitatẽ solennissime recepit : quẽ sociauit usq; ad Cõpostellã ; eumq; expleta peregrinatione Toletũ cõduxit . ubi rex curias generales indixerat : Interfuit in eisde curiis . Raymũdus Comes Barchinone . & plurimi alii principes fideles pariter & infideles : Fuitq; tanta inibi addunata nobilitas . ut Rex Frantie palã dixerit non fuisse in orbe simile regis curiã Alfonsus uero plurima dona Ludouico & militibus suis cõtulit : Fuitq; habũde certificatus uxore suam legitimã fore filiã Alfonsi imperatoris : Quare plurimũ delectatus rediit incolumis & hillaris in Frantiã : quẽ Rex Nauarre & Comes Raymũdus usq; ad Baionam sociarũt : Hic Alfonsus iustitie zelatissimus fuit : fertur enim patriã regni sui executores quos Alguaciles uocamus non indigẽ : ibiq; ministrabatur iusticia : habet enĩ gesta huius regis : quendã rusticũ Galecũ apud Toletum . querelas egisse cõtra unũ potentẽ milite bona sua inuadentẽ : cui rex Alfonsus breuẽ litterã concessit : inungens ut illico miles quẽ astulerat rustico assignaret : ille uero pro restitutione minas mortis laboratori intulit : regẽ itaq; rusticus iterũ addit : qui cõmotus finxit se egrotũ & interim secreto Galetã peciit celeri gressu domũq; militis obsedit : quẽ tandẽ cepit & prope eius domũ suspendit : quo singulari actu multi perterriti fuere & ab inuasionibus & rapinis abstinerũt : Hic Alfonsus Cordubam magno exercitu obsedit cui princeps Sarracenos qui eã regebat

de uiribus suis diffidens . exiuit obuiam ciuitatis clauis offerēs : **A**lfonsus ergo accepta ciuitate eam cōmisit cui dam **M**auro sibi fideli sub Homagio : tandē procedens per maritimā **A**lmeriā obtinuit : deinde **B**aegam : ibiq̄ relicto filio suo **S**atio obiit in uia ex egritudine sub quadam arbore in monte qui dicitur del muladar : Hoc tēpore sedit in cathedra **P**etri Innocentius . ii . & post eius obitum **C**elestinus . ii . & **L**utius . iii . quo tempore fuit magnū scisma . In imperio autem fuit **C**onradus . ii . & **F**ridericus primus hic **C**onradus nepos **H**enrici imperatoris & sorore benedictionem non habuit.

Cap . xxxii . de **S**antio . iii . desiderato appellato qui post irruptionē Hispanie . xxx . loco regnauit & de uirtutibus & gestis suis .

SANTIVS . iii . cognominatus desideratus primogenitus imperatoris **A**lfonsi . xxx . rex fuit a **P**elagio primo rege post cladē Hispanie & . lxxvii . post **A**tharicū primū regē **G**othoy . Cēpit autē regnare Anno domini . **M** . clix . regnauit anno uno . hic cum intelligeret mortē patris concito gressu corpus eius duxit **T**oletum : ibiq̄ honorifice sepeliuit : Hic uxorē duxit patre uiuēte blancā filiā **G**arsie regis **N**auarre : qui fuit nepos ex filia nobilis **R**oderici **C**idi . Ex qua suscepit **A**lfonsum qui post eum incunabilis existēs regnauit in **C**astella Hic rex **S**antius multis uirtutibus pollebat : & clipeus nobiliū dicebatur : & erat enī humanissimus nulli fides eius : nulli uictus : nulli auxiliū defuit : Imitatus **S**imonē **A**theniēsū ducē . cuius tanta fuit ad suos caritas & beneficentia : ut nullus inopia rei familiaris mēstus esset : multos locupletauit : suoq̄ sumptu extulit : ut eo mortuo nōtam dux q̄ omniū pater extinctus uideretur : **F**ernādus autē frater **S**atii cui pater regnū legionis dimiserat licet pius & benignus tamē quorūdā prauis consiliis abstulit

feuda & castra quibusdā nobilibus : quę pater eius concesserat : Illi uero regē Santū Castellę adierunt : qui congregato exercitu regnū legionis ingreditur : Fernandus tamē bello captus est : qui tandē fratris arbitrio se cōmisit : quē frater cōspiciēs nudū regalibus uestibus induit : Imitatus Pompeiū regē Armenie . qui fratrem bello captiuatū genibus flexū iacere non permisit sed benignus fratrem recreauit & diadema quod amiserat : capiti imponere iussit : uitāq; simul & regnū cōtulit : eque pulchrum iudicās & regē uincere & facere : nec aliter Santius & si regno fratris imo suo potiri potuisset fratrem sibi cōciliauit quē futurū heredē in spiritu pręsensit : Tandē rebus compositis unusquisq; in patriam rediit : Rex uero Santius consumatus in breui compleuit tempora multa : placita enim erat deo anima illius : Ideo festinauit eū dominus adducere de medio iniquitatis : Obiit enim apud Toletū uocatus est enim desideratus : quia pręmature tam dilectus de terra delectus est : Hoc tempore sedit Rome Lutus . iii . In imperio prędictus Fridericus primus . Hic dux fuit Sueuorū & nepos Conradi imperatoris . Hic coronatus fuit ab Adriano Papa . Cum igitur trāsisset in orientales partes & fatigatus magno estu in quodā fluuio nataisset sumersus est ut dicitur i Cronica Sicardi

Cap . xxxiii . de Fernādo secūdo qui post cladē Hispanie . xxxi . loco regnauit in legione & frater eius Santius in Castella .

FERNANDVS . ii . frater Santii & filius Alfonso imperatoris . xxxi . rex fuit a Pelagio primo rege post cladē Hispanie & . lxxiii . post Athanaricū primū regē Gothorū : Cępit autē regnare in regno legionē . Anno domini . M . clxx . regnauit annis . xxxi . Eodem enim

tempore Santius in Castella regnauit. & Fernandus in
legione. sed non equali peryodo in regnis perdurarunt.
Santius enim uno anno sed Fernadus .xxxi. p̄fuit. Sā-
tius itaq; cum recte pie & iuste regnauerit. licet paucis
annis lōgo tamē tēpore uixisse censendus est: Nam etas
hominū bene distributa lōga est. si male breuissima: diu
enim uiuit qui diu impie uiuit dicēte Salomone. si quid
impiorū longē uitē fuerit: in nihilū reputabitur: Vnde
Seneca decipitur qui propter canos & rugas in fronte
putat: diu uixisse: Hic Fernadus sic ut permissum est p̄-
mature mortuo Satio rege Castellē eius fratre qui Alfō-
sum filiū anniculū reliquerat: ut quidā aiunt ad regnum
aspirabat. aut ut alii uolunt nepotē sibi uassallū subicere
tēptauit. Sed obstitit explorata ac eternis laudibus illu-
strata erga Alfōsum nobiliū suorū fides: p̄sertī duorū
fratrū Manrici & Nunii Comitū de Lara: Cū enim ipse
Alfonsum mortuo Satio patre incunabilis agens a no-
bilibus Castellē iure in regē electus atq; receptus esset.
Fernadus de quo agimus patruus eius. manu armata
regnū Castellē ingreditur & magnā eius partē occupauit
persequeretur enim miro odio Manricū: & Nuniū Co-
mites p̄dictos: quibus Sātus rex filiū cōmiserat: Ipsi
igitur nobiles uiri. non ualētes aliud efficere. Homagio
protunc ab eis p̄stito assenserūt regis Fernadi uoto: ut
Alfonsum tanq̄ uassallū sibi traderet Alendū. Cū igitur
Fernadus oppidū Sorie peteret ubi erat puer: esset corā
patruo adductus cepit plorare: cui Fernadus ne ploraret
blādiri cepit: tunc Comes Manricus sciēs quod scriptū
est quia in tēpore tribulationis fidelis agnoscitur omni
timore deposito ad regē ait: puer inquit lactari cupit.
nō seruire. nutricis potius mamillis q̄ patruī obletamētis
indiget: lōge magis puero opus esset lactātis solatio q̄ pa-
trui palatio magis optat lac q̄ sanguinem: longe magis

*Nat. ad nobile factū dicitur
omittitur de Lara p̄ saluā
dorese suo*

et expedit ablatatus uagire : q̄ coactus seruire : Voluisti
hodie | 0 | Rex efficere quod natura nō patitur . Cupis enim
ut tibi pręstet Homagii formā : qui formare uerba non
didicit : Cupis rursus ut tibi seruire incipiat : qui uix ui-
uere inchoauit : Optas ut tibi Homagiū dicat : qui quid
sit quod petis ignorat : & ut paucis sed ueris tua pace
agamus . uis ut tibi fiat uasallus : qui dominus iure fore
deberet : Fac igitur quod tibi liber : Sed uide an liceat :
nos cedemus tempori non rationi : dum tu respicis pueri
etatē : non tui honestatē : Si igitur placet puerū ad nutri-
cem adducā quę eū lactabit : postea iocunde uidebit eum
Rex . Iterum uero quidā miles dictus Petrus Melēdi :
iussu Comitū ascēdit equū & puerū sub mātello abscon-
sum celeri gressu duxit ad oppidum Sancti Stephani de
Gormag idēq; cum intimatū esset Regi Fernādo qui Al-
fōsum auide expectabat nimia ira indignatus est con-
tra Comites . Illi uero quodā rubore perfusi dixerunt se
uelle Regē querere & ad Fernādū adducere Comes itaq;
de lara Paulū cęteros pręcedēs ad oppidū pergīt Sancti
Stephani . puerūq; ad arcem de Atiença attulit . nec pu-
tauit ire cōtra Homagiū . ut dominū suū aut a morte aut
seruitute liberaret : Fernādus ergo rex . Nuniū diffidauit
ille uero statim se regi pręsentauit : quē Rex toruo oculo
conspiciēs proditorē appellauit . Sed Nunius patienter
tulit . dicēs id egisse ut dominū suum liberaret . nec crede-
bat contra regni instituta egisse : Fernādus itaq; rem de-
duxit ad consilium & a cunctis proceribus iudicatum est .
Comites minime contra Homagium quinimo strenue &
fideliter egisse . quo pręclaro facinore . Rex Santius aut
a morte aut a seruitudine liberatus est : Manricus igitur
& Nunius eterna sunt laude comēdandi . qui nedū uitam .
sed honorē domini sui . uitę proprię prętulernut : imitati
fidelissimos illos Ioiadam & Ioroçabeth . quos scriptura

sacra cōmemorat . quia absconderunt Ioas paruū filium
in uirtute sua & in cubiculo suo : contra Athaliā & ceteros
semen regis extinguere molliētes : sic puer Ptolomeus
Rex Egipti : quē pater eius Ptolomeus Romanoy fidei
cōmiserat . per eorundē Romanoy fidem & probitatem
ut ait . Valerius defensus est contra patruos & Egiptios
regnū illius eripere molliētes : Hic Fernādus deuicit in
prelio Alfōsum qui primus fuit Rex Portugalie : Huius
Fernādi tēporibus sedebat Romę p̄dictus Lutus . iiii . In
imperio uero Fridericus primus de quo paulo āte diximus

Capi . xxxiiii . de Alfonso . viii . qui post cladem
Hispanie . xxxii . loco regnauit & de clarissima eius
prole & bellis & uictoriis suo tēpore occurrētibus

ALFONSVS . viii . cognomento bonus filius regis
Santii . xxxii . Rex fuit a Pelagio primo Rege
Hispanie post cladē & . lxx . ab Athanarico primo Re
ge Gothorum : Incepit autem regnare in regno Castellę
Anno domini . M . clx . & regnauit ānis . lxx . Hic Al
fōsus ut paulo āte p̄diximus patre Sāto uita fūcto inter
iplos uagitus infantie regnare cepit . Nec parū fuit mi
raculi eum intāta euasisse innocētia : quē tot pectora no
centia insidiabātur . Sed nec carebat misterio illū incolu
mem posse seruari . quem tāta ambitio : aut tanta inuidia
inuaserat : Quare futurū uidebatur ut quem maxima fi
des defenderat . maxime ipse fidem defenderet . & inter
multos clarissimus euaderet . quem clarissima auspicia
futurum clarissimū demōstrarunt : Hic igitur Alfonso
post annos sue adolescentie . non sine conflictu . sed
cum uictoria feliciter exactos : Duxit uxorem Leonoram
filiam Richardi Regis Anglie . ex qua genuit tres filios
scilicet Santium . qui obiit in infantia & Fernandum

Strenuissimum atq; excellentissimum Principem : qui cū
esset . xxv . annorum : apud Maoritum communi morte
obiit . Deniq; genuit Henricum qui postea regnauit .
Genuit rursus plures filias : uidelicet dominam Blancā
que nupsit regi France : ex qua genuit sanctū Ludouicū
etiam regem Frantię . Nec mirum cum ex generoso se/
mine nascatur ī quauis spete : optima proles fuit igitur
singularis felicitas . Huius Alfonsi tam egregiam clarāq;
obtinuisse prolem : que ipsum pene orbem excellentissi/
mis principibus repleuit . teste enim Aristotile : multi/
tudo & bonitas prolis magnam felicitatem parentibus
affert . pro singulari enim munere cōcessit deus Habrahe
& Iacob ut uiderent filios : & filios filiorum suorū : pacē
super Israhel . Adde quia probitas filiorum plerūq; de/
riuat a patre & transit in filios : quia scriptum est . Iu/
sticia illius in filios filiorum suorum : & sicut teste sapiēte
filius insipiens ignominia patris : ita uirtus filiorum
gloria & felicitas est patris : nec enim parua fuit gloria
Pauli . Q. Mucium & reliquos preclaros habuisse filios
qui in eodem genere laudis : patrem ne dixerim imitari :
sed excellere uisi sunt . Sic & Africanus in re militari
paternis laudibus addidit . Id ipsū fecerunt Thimotheus
& tres eius fratres Cononis filii qui imbelli laude do/
ctrineq; & ingenii : prestantia non inferiores patre fuerūt
hii optimam hereditatē a patribus receperunt : tales ui/
delicet patres obtinuisse : patres quoq; prestantissimum
patrimonium filiis reliquerunt : cum tales filios genuis/
sent . Rursus quid felicius Metelli Romanorum Prin/
cipis felicitate : si prolem respicimus ? Quid preclarus
filiis si patrem non despiciamus ? Hic enim Metellus cō/
sul : imperator : triumphator ex uxore pudica : quatuor
inclitos genuit filios : tribus consulatibus & censuris &
una pretura . Giges deniq; Lidorum : rex adeo prole

Blanca mater Ar. ledon. r. Reg.
France.

atq;

rex adeo

felicissimus fuit ut Apollinis oraculum cōsulere sit ausus
an quisq; se filiis felicitior foret. Iterum Alfonso genuit
dominā Berengariam quę fuit uxor Alfonsi Regis Le/
gionēn. Ex qua genitus est gloriosissimus Fernā Rex q
Hispalim Cordubam & totam fere Bethicam & Vāda/
liam a Mauris obtinuit. Ex eadem rursus Berengaria
genitus est Alfonso qui dictus est infans Moline. Itē
dictus Alfonso .viii. genuit Hurracam quę fuit regina
Portugalie & Leonoram quę fuit regina Aragonie. Hic
Alfonso a Mauris in prelio deuictus est: apud locum
de Alarcos. Fuit autem dux Maurorum Miramome/
linus qui prosequens uictoriam: multa castra acquisiuit
obseditq; arcem delos arcos: presertim quia cognouerat
nobilem uirum Didacum de Haro dominū de Vistaya
post prelium in eadem arce receptum esse. Sciebatq; ob/
fessis uictualia defecisse: Miramomelinus itaq; iurauit
super Alcoranum q; si Didacus de Haro illico sibi non
assignaret castrum: omnes gladio ferret. Verum cum
apud eundem Miramomelinum exularet: nobilis uir
Petrus Fernādi de castro: occasione inimicitiarū cū Nu/
nio & Aluaro Comitibus de Lara: generis eiusdem Di/
daci suscepit idē Petrus Fernādi onus intinādi Didaco
uotum regis Sarracenorum. Exposita igitur legatione
Didacus necessitate famis compulsus: deliberauit arcem
assignare: eo pacto ut omnes secum existentes saluaretur
quod placuit regi exceptis comitibus de Lara: qui de/
bebant capti assignari Petro Fernandi inimico eorum:
pacto igitur inito: rogauit Didacus Petrum Fernādi ut
secū duos milites deferret: idēq; Petrus iurauit q; assignato
castro Mitamolino eadem hora: omnes existentes
in arce liberarentur: preter Comites de Lara. Didacus
uero mandauit suis: ne castrum redderent post quatuor
horas recessus sui: ille uero assumptis secū eisdē Nunio

Petrus Fernandus de Lara

& Alvaro generis suis : exiit de castro & infra paucas
horas aliud castrum cristianorum securus peccit . Cum
itaq; Petrus Fernandi letus admodum esset putans se
habere ad manus Comites de Lara ac inuenisset eos
abiisse cum Didaco : doluit se illusum . Nihilominus ser-
uans quod iurauerat : cunctos qui in arce manserant ille-
sos abire fecit : datis per Didacum duodecim obsidibus
de assignando castrum ut statim dicemus : sic itaq; auidi-
tas uindictae Petri Fernandi optima arte illusa est . Ceterum
non oberrabimus ab incepto proposito : si breui inseru-
erimus quid huius incliti Alfonsi temporibus eidem
nobili Didaco de Haro acciderit . Fuit enim Didacus ut
ferunt Hispanorum annalia Alfonso regi carus : pluri-
mumq; acceptus : nam erat uir strenuus corporis atq;
animi uiribus polens . Verumptamen apud semetipsu
cunctis fortior uidebatur : quinymo bellandi arte ani-
mositate & fide plurimis se prestare arbitrabatur . Ut
alter Metelus : quem Salustius in iugurta comemorat
qui quaq; gloria & uirtute clarissimus : tamen ei erat arrogas
atq; cōteptor animus : qui arrogantia comune nobilitatis
malum est . Ea igitur infelicissima die qua rex Alfonso
confligere debebat cum Miramomelino rege Mauroy
prope Alarcos : Didacus ipse quatuor probleumata
publice & arroganter deuouit . Erat primum nullo peri-
culo dominum suum imbello dimittere : secundum q; nulla
necessitate castra aut arces domini sui hostibus traderet
Tertium q; si unq; obsides assignaret : illos omnino redi-
meret . Quartum q; iam conferto prelio : si semel calca-
ribus equum percuteret : contra Sarracenos nullo discrimi-
nine respiceret retro . Sed altissimus deus cuius est om-
nis fortitudo & potentia : fregit arogantiam eius : quia
scriptum est : qui se iactat & dilatat : deo displicet & iur-
gia concitat : & in Ecclesiastico scribitur : Nec te extollas

*no usq; iusue antro
tes aliquid signate
p. facturos inpreliis*

nō usq̄ infini.

in cogitatione anime tue : uelud taurus : ne forte elidatur
uirtus tua per stulticiam & folia tua comedat : & fructus
tuos perdat : & relinquantur uelud lignum aridum in he-
remo . Hinc Augustinus in libro de conflictu uictorum :
desine grandia loqui . Frangit deus omnem arrogantē :
magniloqui cadunt : inflata crepant : tumefacta premū-
tur . Itaq̄ tantam arrogantiam Didaci de Haro : deus nō
sustinuit : quippe ea die cōtra predicta quatuor : aut me-
tu : aut infelicitate uel necessitate agere coactus est . Nā
uicto exercitu cristianorum : ipse Didacus plurimos cri-
stianos fugere conspiciens : ad arcē de Alarcos aufugit
at cum cerneret uictualia deesse : exiens de castro suis mi-
litibus sociatus : impetum in Arabes fecit ut tandem ut
euadere posset . Verum sui eum deseruerunt : cum itaq̄
retro respiceret : neminem prope se uidens : uerecunde
fatis rediit ad arcem . Rursus eadem die duodecim mi-
lites Miramomelino regi Sarracenorū ex pacto obsides
assignauit : ipseq̄ sequenti die incolumis sed infelix euasit
& arcem infeliciter hostibus consignauit . Sic itaq̄ eadē
quatuor eadem die nescio an insolentius ac impudentius
fregit ac uiolauit : nec defuit qui ei palam iactantiā suā
improperaret dicens : O Didace memor esto : quia in
quo multa te acturum iactasti : in eo multos offendisti
Iactantia enim ut inquit noster Quintilianus : audienti-
bus non modo fastidium : sed etiam odium generat : q̄
enim se iactant hoc facere . tanq̄ superiores aut fortiores
sibi uidentur . Quare supra modum ceteros premere &
despicere creduntur : hinc & noster Seneca ait quia ma-
gnanimitas si se supra se extollat : facit uirum minātem
inflatum : iurgidum : inquietum : cunctis odiosum . Tu
ergo : o Didace illud Scipionis utinam animo cogitas-
ses : qui militem taciturnum esse debere ad exequendum
ad faciendum potius : q̄ ad dicendum proniorem . Tu

ergo qua die te uerbis obstetasti: ea te operibus defraudasti: & qua die uouisti: ea uotum fregisti: ut in te illud sapientis impleatur: superbia tua extulit te: & iterum est qui hodie extollitur: & cras decidet: uerba tua te poluerunt: Sed hostes non terruerunt: quia ut poeta ait: non semper ferit quodcumque minabitur archus: heri uerbis hostes uicisti: a quibus hodie uictus euasisti: Vt imiteris Damaspum quem Machrobius commemorat: qui cum policeretur aprum solus interficere. Cicero quesuit an ipsum uenabulo uel uerbis interficere promittebat.

nota bona facere

Capitulum . xxxv . de gloriosa uictoria Alfonsi . viii . contra Sarracenos in illo famoso bello de nauibus Tolose: & quomodo crux cristi preciosa uisibiliter opem tulit: & de innumera multitudine cesorum: inferuntur etiam copie interfectorum in antiquis bellis & ceterarum nationum.

LIBET igitur breui diserere gesta Alfonsi . viii . post infelicem cladem peccatis populi cristiani susceptam apud locum delarcos . Postquam idem Alfonsus a Miramomelino rege Sarracenorum sic infeliciter uictus fuit: conspiciens peccatis suis id euenisse compunctus corde multa pietatis opera fecit: fundauit enim atque dotauit monasterium de Holgis: & hospitale regis apud Burgem ciuitatem: & alia plurima monasteria monialium. Fernandus itaque filius eius cum esset ingentis roboris animi: incessabiliter interpellat patrem Alfonsum ut Miramomelinum regem Maurorum pauloante uictorem agrederetur: pater uero cum conspiceret Sarracenos instructos copiis multis ac in locis saltuosis manere. Ad filium ait: agrederer o fili hostes libens: si plurimos tibi similes in castris meis conspicerem: & hostium uires

HP. us melior

expertus non essem: imitatus Paulum Fulvium qui cōtra Macedones consul missus cum essent hostes in locis inaccessibilibus: ortante eum Nasica optime indolis iuvene: ut hostes adorirentur: facerem inquit istud: si tua mihi etas fuisset: aut tibi mea experientia: Verum pluries expertus sum non tutum esse: ut recenti infelicis clade prostratus: aduersus instructam aciem dimicem. Tandem Alfonso precibus filii atque sui animi amplitudine roboratus: eundem regem Sarracenorum disfidauit. Interim Rodericum Archiepiscopum Tolletanum Romam misit: pro cruciata quam confestim obtinuit. Adueniente igitur die belli congregato & instructo exercitu Sarraceni in multitudine confidentes ut moris habent clamitabant magnis uocibus & diuersis sonorum & tubarum strepitibus rigeant: ut nostris timorem: suis uero animum darent. Cum uero Alfonso suos hostium potentiam formidare conspiceret: ad eos ait quod Salustius in Cathesinarto refert. Semper inquit in prelio illis est maximum periculum qui maxime timent: nobis ergo o cristi milites: audacia pro muro: spes pro securitate: gloria pro uictoria: iusticia pro certitudine uincendi habeatur. Et subdit nec uos conturbent hii hostium clamores: illis enim pauor est in animo: quibus efusa uox est in ore. Imitatus est Alfonso magnū Alexandrū qui ut Quintus Curtius refert contra Dariū pugnatū in simili casu ad suos formidantes ait: Quid Barbarorum clamoribus turbamini: qui timoris habent testimonium: non confidentie probationem. Nam & canibus infeliciores mos est: quanto plus defecerint uires: eo magis latratibus indulgere. Expletis igitur hiiis uerbis. omnes in domino confortati Sarracenos impetunt. Vtrunq; itaque pugnatum est acerrime & non sine uarietate fortune: eo auxilium ferente coram quo fortuna

pulcherrimo

ipsa aut nihil est : aut nihil potest . Tandem Arabes
mirabili strage fusi & cęsi sunt : fuit hoc bellũ famosũ di-
ctum de nauibus Tolose ubi crux cristi uisibiliter opem
tulit . Meruit hic **Alfonsus** sua ad cristi crucem deuoti-
one & reuerentia crucis triumphatissime auxilio uincere
ut alter **Constantinus** **Constancii** filius : qui ut inquit
Casiodorus aduersus **Maxetium** pugnaturus : uidit per
somnia signum crucis in celo : flamineo more ruti-
lare : & angelos assistentes atq; dicentes : In hoc signo
uinces **Constantine** : Triumphauit autem **Constantinus**
in signo crucis ut nec solus unus de suis in bello mor-
tuus atq; captus fuerit : quo effectũ est ut crux quę pri-
mo apud **Romanos** supplicium fuerat : in numismatũ
figuris sit descripta litteris ascribentibus : hoc est inuin-
cibile signũ dei uiui . Fuit itaq; tam gloriosum hoc bellũ
sicut unq; in **Hispania** accidisse legitur . Cęsa enim fuere
circa . cc . milia **Arabum** . Stupēda clades : inaudita
lues tot interfectorum hominum multitudo : quę non
miseranda : non deflēda . Sed cum summis gaudiis re-
ferenda atq; immortalis deo gratulanda est . Quis enim
Barbarorũ miserebitur : quos cum non ledimus catho-
licã fidẽ euertere : nosq; & nostra diripere : sueq; perfide
subicere conspiciamus : tantam itaq; cęsorum stragem :
tantamq; occisorum multitudinem ut eo bello **Alfonsus**
intulit : nulla referunt annalia : Nam & si clartora bella
truculentioresq; p̄liorum cędes recolimus . huic **Alfonsi**
uictorię non facile comparantur : ut enim refert **Orosius**
in primo congressu **Alexandri** cum **Dario** : sexcentum
milia **Perfarum** bellantium fuere : quę non minus arte
Alexandri : q̄ uirtute **Macedonum** ubi magna cędes
fuit **Perfarum** . In exercitu uero **Alexandri** tantũ centũ
uiginti equites : & octo pedites defuere : parum uero
post : **Darius** cum quatuor centum milibus peditum : &

Abisfrone & uis

n 11

centum milibus equitum in acie prodiit: pugnaq; co-
mittitur: amboq; reges uulnerantur: tandem Darius
fugit: cęsaq; sunt octuaginta milia peditũ: equitũ uero
decem milia: capta autem quadraginta milia: & rursus
Darius spe pacis amissa: quatuor centum milia peditũ
& centum milia equitum congregauit & Alexandro ab
egypto reuertenti apud Tarsum bellum cõponit: raroq;
in nullo prelio ut in hoc tantum sanguinis effusus est:
totusq; oriens in potestate Alexandri uenit: quantus
autem numerus militum Alexandri ceciderit: non tra-
dunt scriptores. Veterum enim mos est ex ea parte que
uincit: occisorum numerum non ponere: ne uictoriam
maculent damna uictoris. Deniq; contra Pyrrhũ apud
Luchaniam Curius consul bellũ gessit: ubi octuaginta
milia peditum: & septuaginta milia equitũ regem Pyr-
rhum habuisse ferunt: Ex hiis triginta sex milia cęsa re-
feruntur. Rursus Regulus aduersus duos Hasdrubales
& Amilcarem acerrimum bellum gessit: Vbi triginta
milia Romanorum ceciderunt: postea uero anno ab ur-
be condita Quingentesimo sextodecimo apud Arcum
comisso prelio. Attilius consul est occisus octoginta mi-
libus Romanorum cęsis. Cęterum Silla Mitridaticum
bellum cepit: initoq; prelio cũ Archelao confligit: Vbi
nonaginta milia interfecta referuntur: parum uero post
cum Mitridates adiutorium Archelao misisset: secũdo
prelio quinquaginta milia ex suis interfecta sunt. Item
Iulius Cęsar apud Rodanum Gallos bis uicit: Vbi
quadraginta milia Gallorum ceciderunt: Sed & Tibe-
rius Preuignus Augusti Germanos bello superauit:
Vbi centum uiginti quatuor milia cęsa & captuata ferũ-
tur: Quod bellum maximum & formidolosum quin-
quaginta legionibus gestum est: nec fere ullum maius
bellum post Punicũ fuit. Postremo ut id Orosius refert

anno urbis condite . dcccxxv . Vespasianus templum
Iherosolimis dirrupit : murosque urbis solo equat : & ibi
sexcenta milia iudeorum interfecta : Cornelius & Sue-
tonius asserunt . Iosephus uero undenes centena milia
iudeorum gladio & fame periisse : nonaginta uero mi-
lilia toto orbe dispersa . De Romanis uero uix . xxv .
equites ceciderunt .

Capitulum . xxxvi . de his que acciderunt regi Al-
fonso . viii . post famosum bellum nauium Tolose
& de ciuitatibus & locis que acquisiuit & de singulari
facinore circa arcem de çorita & obitu eius .

SUPEREST igitur ut ad Alfonsi preclarissima
facta & eius tempore gesta redeamus : Postquam itaque
bellum predictum de nauibus Tolose toto orbe famosum
Alfonsus feliciter expleuit creuit ad maiora animus . Ut
enim inquit Valerius felicitate obtente uictorie : roboratur
nobilis animus atque nutritur ut clartora semper agre-
diatur : illaque cum laudum cumulo perficiat : prosequitur
igitur uictoriam sibi a deo missam : & post multa labo-
riosa bellica certamina : plurima loca a Sarracenis euicit
lucroque fidei adiecit : presertim Calatrauam : Alcaram :
Concham cum districtu Alarcon : castrum dominarum
Vbetam Baegam & innumera alia castra & oppida que
tempore Alfonsi . vi . fuerant a Mauris occupata : nec
putamus alienum a proposito nostro breui referre quoddam
non dixerim preclarum facinus . Sed & dolendum pa-
riter & ridendum exemplum quod & si Alfonsum non
parum afflixerit . Tandem sua prudentia & industria in
eius utilitatem & gloriam uersum est : Rebellaue-
rat contra Alfonsum miles quidam dictus Lupus de Arenis : seque
in arcem famosam de çorita inclusit atque intrusit : ex qua

vide quoddam nobile factum

*vide lupum de arenis rebellauit
et rex*

incomoda plurima finitimis ingerebat. Cupiebat rex quæ
maxime castrum simul & militem ad manus habere. Idcirco
cum quidam mimus siue bufo dictus Dominguellus fa-
cetus sed prudens qui apud Lupum erat intellexisset re-
gem ipsum arcessiuit sibi quæ castrum & militem se daturum
policetur: percunctatus a rege quonam pacto id fieri
posse confidebat. Ille ut erat astutus remque diu animo
digresserat: regi utilem: sed funestam maliciam aperuit
ut uidelicet pateretur se aliquem ex regis militibus in fa-
cie citra mortem percutere: statimque ad castrum fugeret
ut Lupo castellano nuntiaret: quendam ab eo militem
in regis presentia pro eo interfectum quia de eodem Lupo
detraheret proditorumque appellasset: Qua occasione grate
eum reciperet & tandem castrum ad regis manus dedu-
ceret. Annuit rex: sed non reperiebatur qui se percuti
a bufone permetteret. Affuit tandem quidam nobilis &
grandeuus miles Petrus Didaci. Is ut rex castrum ob-
tineret passus est se a bufone in facie percuti. Expleto
igitur concepto facinore: Dominguellus concito gressu
ad arcem fugit: castellanoque retulit ob eius honorem in
regis conspectu militem occidisse: que res pergrata Lupo
fuit: illumque dilectum habuit: & custodibus arcis pre-
posuit. Cum igitur captata die castellanus in camera
raderetur oblata opportunitate lancea bufonem spatulas
eius perfodit. & illico interemit ac per locum ab eo de-
stinatum ex arce extens ad castra regis deuenit: Cui ex-
pleui inquit que promisi: Lupum proditorem interfecit
Eoque loquente: Nepos Castellani ad regem accessit: cla-
uesque arcis donauit. Meruit certe Lupi proditio ut alia
proditione plecteretur: quia scriptum est: delictum actor-
um insequitur & dignum fuit ut ei qui fidem fregit: fides
frangeretur ipsa. Sed dum proditio punitur: illius no-
bilis fidelitas ad celum usque extollitur qui facie se perpetuo

uulnere truncari permisit ut domini statum incolumem redderet. Fuit hic Alfonsus mire patientie & longanimitatis qui sepe a subditis conuicia impugne ferebat. Aiunt enim annalia Hispanie iuuenem quendam: non satis moribus ornatum licet nobilem: preteruram ciuitatis Toletane ab eo postulasse. Rex uero etatem & mores illi impedimento fore dicebat: ad quem iuuenis liberior quam modestior: & tu inquit rex mihi etatem improperas: qui in cunabulis regnare cepisti. Demum plures agnosco qui tecum pridie pila & alea luserunt: a te preteruris & honoribus exaltatos: sed ut puto ideo illos ad dignitates admisisti: quia simul cum eis lusisti: me uero ideo repellis quia cum rege non lusi: risit rex faceciam iuuenis & libertatem in lacessendo in regem presertim qui ludendo atque ridendo proscribere solet: itaque nulla ira commotus armis & equo iuuenem donauit. Imitatus Cesarē Marchum Antonium: qui cum quendam adolescentem non satis morteratum: honorem petentem repelleret: monebatque ut se bonis artibus muniret: quo postulato honore dignus haberetur. Ille libera fronte ad Cesarē ait: multos agnouit o Cesar qui tecum in arena pugnarunt: tecumque gladiatorum arte usi sunt: quos pretores & tribunos euexisti: quod Cesar patientissime tulit. Post predicta igitur clarissima Alfonsi gesta & amplissimas uictorias ipse gloriosus Alfonsus a domino uocatus in quodam rure oppidi de Areualo uocato: gutierre munom grauius infirmatur: uitamque finiuit & secum Hispanie gloriam sepelluit. Hoc tempore sedit Rome Urbanus. iiii. quo etiam tempore ciuitas sancta Iherusalē a Sarracenis occupata est. hoc etiam tempore Constantinopolis a Francis & Venetis capta est. Eo etiam tempore floruit in Hispania sanctus Dominicus institutor ordinis predicatorum. hoc tempore sedit in imperio Henricus. vi. & Otto. iiii.

In quibus m...
Munio dny dicit
Et qdano la batall
de nauas de...

Hic Otto per industriam Innocentii pape . iii . imperiū obtinuit : Philippo interfecto : hunc Ottonem tandem Innocencius papa excommunicauit & deposuit : quia contra eius uoluntatem ingressus est regnum Apulie : quod conabatur auferre Frederico regi Sicilie . principes Alamanie Fredericum elegerunt : & Otto scismaticus moritur

Capitulum . xxxvii . de Alfonso . ix . qui post destructionē Hispanie . xxxiii . loco regnauit : & quomodo in isto Alfonso iterum regna fuerunt unita .

ALFRONVS . ix . filius Fernandi regis Legionis . xxxiii . rex fuit a Pelagio primo rege post cladem & . lxx . ab Athanarico primo rege Gothorum . Cēpit autem regnare Anno domini Millesimo . cc . regnauit annis . xxviii . hic ex domina Berengaria filia inc litu Alfonsi . viii . regis castelle genuit ut diximus excellentissimum regem Fernandum . iii . fidei catholice propagatorem : qui Hispalim & totam Vandaliam & maiore partē Bethice : sue dittoni & lucro fidei subdidit : in quo Fernando fuerunt regna Castelle & Legionis iterū unita ut apud Romanos mortuo Lepido & Marcho Antonio qui partiti inter se orbem fuerāt : fuit ergo hęc reintegrationo regnorum Castelle & Legionis ad maius firmissq; principatus stabilimentum & quietudinem ingentem ut sub eodem Fernando . iii . dicemus : quia scriptum est in libris regum : unum uirum queras & totus populus erit in pace . Rursus hic Alfonsus . ix . genuit etiam Alfonsum dictum infantem Moline . Tandem Alfonsus rex fedus iniuit & renouauit cum nobilissimo Alfonsus . viii . rege Castelle olim socero suo & ab eo plurima castra dono accepit & plurima dissidia inter utrumq; regnum seddata fuere . Tēpore huius Alfonsi . ix . accidit

cuiusdam fidelissimi militis preclarum facinus non nisi
sempiternis laudibus commemorandum & a cunctis no-
bilibus arcum custodibus non modo animo fieri debendum
sed imitandum : hic enim Alfonso ab Vrraca Nouerca
sua sorore Didaci de Haro domini de Viscaya non parum
offensus patre Fernando uita functo : eandem Vrracam
etiam sibi non satis fidam simul & Didacum fratrem suum
a regno expulit : castrumque famosum de Guiar : septem
continuis annis obsedit plurimumque affligit : cui Didacus
de Haro quendam fidelissimum castellanum prefe-
cit : uidelicet nobilem uirum Marchum Gueterrii cuius
fides : constantia & animi magnitudo : nullis preconiiis
fatis lustrari potest . Cum enim & longa obsidione non
modo homines : sed cuncta uictualia deessent : Gueterrius
Castellanus solus : sed forti animo sociatus in castro per-
mansit . Erantque ei cibi animalium : coria : herbe demum
ac mures & cuiusuis generis bestia quam occupare po-
terat : his igitur consumptis : Marchus suspensus ad collum
arcis clauibus : inedia fameque consumptus ad portam in-
teriorem turris in medio cardinis fere exanimis prostra-
tus decubuit : sic itaque mansit integra die . Effectus igitur
Marchus spiritu & uiribus deficiens : quod incolumis
patrare solitus erat . Unde moriens se se in media porta
intranibus obicem opposuit : ut nemo nisi supra eum
intraret : cum nullus dum uiueret contra eum ingredi
potuerit . Rex uero solitum impetum ad arcem dirigens
neminemque resistentem prospiciens : apponi iussit ad mu-
rum scalas : ascendentes nobilem uirum semiuiuum repe-
riunt : castrum non se custodientem : arbitantes igitur
qui ascenderant castellanum mortuum ad regis presentiam
supra humeros detulerunt : lacrimatus est igitur rex ob
uiri illius ingentem uirtutem : curamque de eo gessit reme-
diisque adhibitis : paululum conualuit . Cum itaque rex ob

*Aut uisus infans ad famosum
facinorosa uisus hinc
quodam castrum in honore*

eius egregia gesta ac pertinacissimam fidem plurima ob-
tulisset : absit inquit **Marchus** ut a te o rex aliquid capiam
qui gloriam qui honorem arripuisti meum . Erat mihi
sempiterna gloria in arce mori : quam tu ut uiuerem ab-
stulisti : ibo si permittis ad dominum meum libens : ut
uitam adimat quam tu in uicto donasti : Sed quid agam
fidem ei prestitisti quam non nisi morte persoluerere poteram
perpetuas igitur contra te o rex agam querelas qui ne
fidem persoluerem impedisti : tandem **Marchus** a rege
dimissus : **Didacum** eius dominum in **Affrica** exulantem
mestus adiit : a quo gratissime receptus : cumque rei se-
riem cognouisset : die una per celebri cum a multis nobi-
libus **Guterrii** fides & constantia ad astra usque tolleretur
ad eos ait **Didacus** . Verissimum atque fidelissimum **Gu-**
terrium extitisse castellanum nemo ambigit . Verumptamen
castrum libenter reciperem meum : **Marcho** fiducialiter
commissum : quod insulsum atque seuum & inhumanum
uerbum cum **Marchus** audisset : seque de fide incusatum
nec illam satis domino prestitisse putans : illico curiam
regis **Legionis** petiit : uillissimisque uestibus inductus pro-
lixam barbam : negligentesque deferens capillos : inter
canes uenatorios se in regis aula recepit : atque cum illis
panem angustie in terra pluribus sumpsit diebus . Tandem
a quibusdam nobilibus notus relatum est regi . **Marchum**
Guterrii inter eius canes uitam agere . Admiratus rex
cum eum eflagitasset cur illud egisset : ille rem gestam
apud **Didacum** dominum suum enarrauit : effusis lacri-
mis supplicans ne rex ipse pateretur ut profugus & tanquam
proditor per mundum discurreret : etque morem gereret :
ut fidem ipse seruaret castrumque ei redderet : cui rex pru-
dentissimus : libenter inquit te ab eo periculo liberabo :
effecit igitur illico castrum ut erat armis & uictualibus
munitissimum ei redderetur : illudque **Marchus** cum uellet

domino restitueret ac fidem seruaret: **M**archus itaq; le-
tus arcem plene possidens ad **Didacū** scripsit ut ueniret
castrum suum recepturus: petens ut fidem homagiūq;
remitteret: cui **Didacus** fidē uiri admirans ei rescripsit
ut arcem regi legionis traderet: eūq; nihilominus a fide-
litate & homagio liberans: consecrāda certe & perpetuo
illustranda est illius immortalis uiri fides: quam non
aliter arbitratus est se plene domino soluere potuisse:
nisi ut castrum redderet aut uitam: nec a fide se uerbis
sed fato: non fame: sed morte liberatū credidit. sed
nec minus liberalissimi atq; magnificentissimi regis ex-
tollenda est liberalitas que ut **Marchi** constātissimi im-
petus fidē seruaret optatissimū sibi & a se preciosū | iocale
non modo precio numario: sed multorum sanguine cō-
paratum: hic nobilis **Marchus** imitatus est claros uiros
Casilinatos qui cum **Hanibalis** obsidionem paterentur
alimentorum facultate defecti: lora cortaq; necessariis
usibus subducta atq; a scutis detractas pelles: feruenti
aqua resolutas ederent: tali cibo uti sustinuerunt: ne
fidei constantiam Romanis prestitam uiolarent. Nec
aliter quidam **Cretensium** nobilis animus egit: qui in
arce obsessus ad ultimam penuriam compulsus fuit: ac
iumentorum urina sitim correxit: quia dum uinci timuit
id passus est quod uictor eos pati cogere non potuisset
ut ait **Iulius Frontinus**: sed de eximia fide & constan-
cia antiquorum in custodiendis arcibus lacus tangimus
in libris de **Castellanis** & bellorū ducibus quem nuper
edidimus. Hoc tempore sedit in cathedra **Petri Innocē-**
cus. iii. in imperio prefatus **Otto** de quo paulo ante
diximus.

Capitulum . xxxviii . de **Henrico** primo qui post
destructionem **Hispanie** . xxxiiii . loco regnauit: &
de intempestina eius morte .

HENRRICVS huius nominis primus filius incli-
tissimi Alfonsi .viii. regis Cestelle & Leonore filie
Ricardi regis Anglie .xxiiii. rex fuit a Pelagio primo
rege post cladem & .lxxi. ab Athanarico primo rege
Gothorū : regnare itaq; incepit anno domini Millesimo
ccxiiii . regnavit annis duobus : hic cum esset puer . xi .
annorum : statim mortuo Alfonso . viii . patre suo : in
regem assumitur : matre eius defuncta : regni governa-
tionem suscepit nobilissima domina Berengaria soror
sua : parum tamen post Alvarus comes filius Nunnii
comitis specialem curam regis pueri suscepit : hic tēpore
Alfonsi : viii . patris Fernandi : potentia : diuitiis &
fauoribus existens plurimum creuerat : insoleus itaq; ef-
fectus non parua dissidia seminavit & contra dominam
Berengariam guerrā mouit : & temptauit puerum regē
filie regis Portugalie nuptui tradere : quinimo Alvarus
ipse oblitus fidelitatis : immemor beneficiorum : crude-
lis in patriam unitatis hostis plurima discrimina regno
attulit & bellum contra regem & matrem Berengariam
aperte gessit : quia scriptum est : homo apostota omni tē-
pore iurgia seminat & iterum semper iurgia querit impi-
us & discordias prouocat : & rursus sapiens ait : homi-
nes pestilentes dissipant ciuitatē : sed uerū est quia Ari-
stotele teste in . iiii . politicorum existentes in excessibus
fortune : potentie aut diuitiarum : subici nec uolunt nec
sciunt : quod uidere libet in pueris infantili etate gaudē-
tibus qui propter delicias etiam parentibus & doctori-
bus subici nesciunt : quare subdit idē philosophus quia
non contingit bene principari qui sub principe non fuit
aut bene subici non consueuit . Temptauerat enim Al-
varus ut diximus Henrricum regem puerum : filie regis
Portugalie nuptui tradere : regina & magnatibus regni
inuietis : idq; de facto obtinuit : & quia se contingebāt

*de rebus qm illa de ore talis emanavit p[er] p[er] m[er]ito no[n] g[ra]t[ia] p[er]
dominam Berengariam ipsius henrici sororis filia[m] filio[n]is d[omi]ni d[omi]ni
telle (cogno[m]ente bono) que nuptiis fuit data d[omi]ni Alfonso d[omi]ni
legio n[ost]ri qui postq[ua]m ea sus[cep]erat d[omi]ni fernandus d[omi]ni 3[us] qui cepit p[er]*

consanguinitatis gradu: nec ad quietem regni expediebat: ab Innocentio papa. iii. celebratum est inter eos legitimum diuortium: super quo emanauit illa famosa decretalis: & si necesse de donacionibus inter uirum & uxorem. Sepe unita coniugia inter sanguinis uinculo coniunctos: prauos exitus parturire conspiciamus: idq[ue] scriptura sacra nos docet: ait enim Daniel in altera uisionum suarum: se ferrum uidisse mixtum teste fictili: que licet commiscebantur humano semine: non tamen adherabant: quemadmodum ferrum teste terre commisceri non potest: quod uerbum sacri interpretes de Romano regno exponere uisi sunt. Illud enim diuidendum erat in orientale & in occidentale ut coniungeretur facta sunt plurima conubia: & de Marcho Antonio & Cleopatra Sed & plurimis aliis libet reperire: qui licet humano semine commiscebantur: non tamen amicitie uinculo sibi ipsis adherabant: quinimo eo grauiores surgunt iniquitates. Vt igitur ad Henricum reddeamus celebrato diuortio cum moram traheret apud Palatiam. casualiter obiit. Nam eo ludente cum ceteris pueris nobilibus tegula cecidit & cerebrum eius illisit: siquidem minus prouide custoditus: quidam ex domicellis tegulam ludi gratta proiciens: regem in capite uulnerauit. Ex quo post duos dies spiritum exalauit: post cuius obitu plurima disturbia Aluarus comes procurauit. Sed tandem inclitus Fernandus filius Berengarie: ut iustum & debitum erat in regem Castelle feliciter est assumptus: que tamen simul & Berengariam comes Aluarus insequeretur: postea tamen diuino iudicio idem comes per milites Berengarie & regis Fernandi filii sui captus est: & qui multos offenderat & fidelitatem debitam non seruauerat: in offensoru[m] manibus iuste deuenit: carceribusq[ue] mancipatur: quos non euasit: nisi plurima castra que

*com et d[omi]ni Berengarie
cuius et infante[m] d[omi]ni
Lina qui e[st] sepultus
censio demata
fuerunt ad m[er]ito
rati p[er] d[omi]ni d[omi]ni
enq[ue] uidit d[omi]ni
re m[er]ito 3[us] p[er] d[omi]ni
emancipat illa
de re talis et p[er] d[omi]ni
et hoc e[st] uerig ut re
alia p[er] d[omi]ni
annali*

*It[em] ad m[er]ito d[omi]ni
Minio dila teja
palencia*

occupauerat/restituerat : Sic itaq̄ impletum est in eo illud
sapientis : qui in altum mittit lapidem/cadet super caput
eius : Aluarus itaq̄ lapidem scandali misit in altum : ut
altum uidelicet & eminentis sceptrum regis deprimeret :
digne igitur cecidit super caput eius : deus enim in la-
queo suo humiliavit eum : quia teste sapiente : qui parat
alteri scandalum offendetur in eo : superbus Amon &
dissipator unitatis qui erat secundus a rege : incidit in
scandalum quod regine & Mardocheo parauerat . Sic
& Camillo consule faliscos proditoris supplicium luisse
comperimus : quod aliis parauerant . Sedit tempore hu-
ius Henrici in cathedra Petri Innocentius . iii . in im-
perio uero Otto . iiii . de quo paulo ante diximus .

Capitulum . xxxix . de gloriosissimo rege Fernando
qui post cladem Hispanie . xxxv . loco regnavit in
Castella & Legionis : & quomodo utrumq̄ regnum
fuit in eius persona unitum : & declaris eius filiis &
quomodo Bethicam totā recuperavit & de uictoriis
& clarissimis eius operibus uirtutibus & uictoriis .

FERNANDVS excellentissimus huius nominis
. iii . filius Alfonsi regis Legionis & domine Be-
rengarie filie inclitissimi Alfonsi . viii . regis Castelle
xxxv . rex fuit a Pelagio primo Hispanie post illius cladē
& lxxii . ab Athanarico primo rege Gothorum : regnavit
annis . xxxv . hic mortuo casualiter ut premisimus Hen-
rico auūculo suo : cepit regnare in castella āno dñi Mil-
lesimo . ccxvi . qui uiuente Alfonso rege Legionis patre suo
regnare incepit in Castella . postea uero . xvi . anno re-
gni sui predictus Alfonsus Fernandi pater decessit : cui
Fernandus ipse successit in regno Legionis . In regno
uero Castelle successit ex predicta domina Berengaria

filia primogenita inclitissimi . viii . regis **C**astelle sine li-
beris masculis decedentis . Itaq; regnum Castelle dicte
domine Berengarie naturali optimoq; iure debebatur :
sic igitur Fernandus ex patre in regno legionis ex matre
in Castella regnavit : fueruntq; in eius personam regna
unita:que unio & reintegratio monarchie Hispanie facta
est anno domini Millesimo . ccxxxii . duxit itaq; duas
uxores successive Beatricem filiam ducis Barbantie ele-
cti in Imperatorem Alamanie : ex qua genuit Alfonsu
x . qui post eum regnavit : genuit deniq; Fredericum &
Hemanuelem & Philippum & Sancum & Henricum
hic Henricus Fernandi filius longo tempore exulavit
tempore fratris sui Alfonsi ut sub eo dicitur . Defuncta
uero Beatrice contraxit cum Iohanna filia comitis de
Pontis : ex qua genuit Ludouicum & Leonoram : hic
Fernandus gloriosus rex fuit qui proprie augustus dici
potest : quia plurimum regna auxit : laudamus Camillu
pro eo q; patrie fines dilatauerit : sed longe plus Fernā-
dus perpetuis laudibus consecrandus est : qui tante uir-
tutis fuit ut & bona patrie auxerit & mala in hostes trā-
stulerit : licet enim in eius personam regna unita fuerint
postea tamē diuino assistente auxilio longe maiora regna
& dominia lucro fidei attulit : uicit enim plurima bella
contra perfidos Machometes : recuperauit deniq; His-
palim : Cordubam & partes adiacētes : necnon uniuersam
Vandaliam & Bethicam : fuit deniq; Fernādus re-
ligiosissimus : nec enim tantum laudandus est q; de no-
bilissima & antiqua regum prosapia originem traxerit :
quantū q; uictorias ingentes consecutus sit : sed de hoc
inter cetera predicandus est : q; inter fulgura palacii &
honorum culmina . deum timuerit : ecclesiam coluerit &
inter regalis sanguinis & diuiciarum affluentiam: materi-
iam uirtutū non deseruerit : dicente scriptura sic protegit

sapientia | quod non protegit pecunia : hic princeps sacri-
ficiis & orationibus assiduus erat : Alexandrum superās
de quo ait. Q. Curtius quia eo sacrificante omnis homi-
num turba deorū laudibus uacabat : Nec ad bella per-
gebat | quin deos suis precibus conciliaret : rediensq; de
castris primo templa quam aulam petebat : Rursus hic
Fernandus armis excitatus fuit : laborum bellicorū pa-
cientissimus : toto fere uite sue tempore bellorum contra
infideles iustissimo exercitio uacabat : sciebat enim quia
ut Cato Censorinus & Vegetius de re militari referunt
ars & exercitum solent prestare uictoriam : non enim
multitudo militum : non numerus annorum : non splē-
dencia auroq; fulsa arma triumphum uincendi compa-
rant : sed bellandi exercitatio & frequens usus : nutrit
enim audaciam conserendi frequētia | quia eodem Catone
teste : nemo facile metuit quod se fecisse sepe cōfidit : qua-
re Fernandus ipse suos milites uerbis sapientissimis : &
congressibus frequentissimis ad armorum exercitium
commonebat : inquit illud sapientis Vegetii : quia
in pugna amplius solet usus prodesse | quires : nā si do-
ctrina & usus cessat armorū : nihil uillanus differt a mi-
lite : rursus semper illud Augustini . iii . de ciuitate dei
in ore gerebat quia per annos septingentos & unum ab
Hostilio tullio usq; ad Augustum cesarem : una tantum
estate Romana uiscera sanguinem non sudauerunt . de-
niq; fuit Fernandus in ordinandis aciebus prudentissi-
mus : in congrediendo strenuissimus : deniq; pius | man-
suetus | deo & hominibus carus : humillimus quoq; fuit
quare merito uictorissimus fuit : quia scriptum est : uir
humilis loquetur uictorias : sepe enim totius fere Africe
Mauri contra Fernandum transfretauerunt : Hispaniāq;
ualida manu uastantes : quos Fernandus mirabiliter
fregit : & contra eos diuina potentia uictor euasit : hic

Fernandus ut alter Alexander quem Iustinus commemorat : tam gloriosus in preliis fuit : ut cum nullo hoste congressus est : quem non uicerit : ullam urbem obsedit quam non expugnaret : nullam gentem agreditur : quã non calcauerit : fertur in ore eius ille propheticus uersus semper resonabat : dominus mihi adiutor & non timebo quid faciat mihi homo : quia igitur in deo confidit : fugerunt a facie eius inimici illius & requiem dedit illi altissimus & liberauit eum a concussione & afflictione hostium suorum & per eum contriuit dominus baculum impiorum : uirgãq; iniqui dominantium confregit : quicquid animo cõcepit ac agere cepit : feliciter deo adiuuante compleuit : dimisitq; amplissimum principatum Alfonso decimo filio suo a mari oceano usq; ad mediterraneum & quicquid in illa infelicissima clade tempore regis Roderici ultimi regis Gothorum Sarraceni occuparunt : Fernandus ipse post multa annorum spatia felicissime recuperauit : Regem uero Granate tributarium fecit . nã ut ait Cusentinus omni die mille Morabetinos aureos ei persoluebat & ad illius curias uenire tenebatur & uocatus etiam contra Mauros . ccc. milites mittere astringebatur . fuit deniq; hic gloriosus princeps : tante moderationis & uirtutis ut nunq; nisi iustis ex causis cuiq; bellum indixerit illud Augusti Octauii semper commemorans uidelicet iactantis esse animi & leuissimi ardore triumphandi & ob Lauream id est folia infructuosa in discrimen per incertos euentus certaminum securitatem fidelium cuium precipitare . & iterum aliud Scipionis semper in ore gerebat : malle se unum ciuem seruare : q̃ mille hostes occidere . hic catholicus Fernandus de tot & tan preclaris uictoriis non intumescens : nec de tanta dominiorum amplitudine superbiens : uictorias ipsas deo altissimo tribuebat : & incrementa fidei ac cristiane religionis

potius q̄ terrene dominationis mente gerebat : atq̄ pro
ea fide assiduis periculis se exponebat : de quo uerius q̄
de Pyrrho dici potest : quia non satis erat illi pro salute
pugnare : nisi salutem pro fide contemneret . Hic prin-
ceps interrogatus : cur longe plus regni fines auxisset !
q̄ multi eius primogenitores . quippe qui recuperauit
quę illi perdiderunt : respondisse fertur uerbum suo au-
ctore dignum : & sempiterna commemoratione dignum .
patres inquit mei fortassis animo gerebant principatum
terrenum exaltare : potius q̄ fidem plantare : augere sibi
populum multum : sed non stabilire diuinum cultum .
quare decepti sunt in adinuencionibus suis . Itaq̄ ad ce-
lum oculos uertens : tu domine qui scis corda & renes
hominū nosti : quia non meam : sed tuam gloriā quero
non tan caducorum regnorum : q̄ fidei tue cristianę re-
ligionis augmentum desidero . Deniq̄ semper illud in
ore gerebat : quia non propter eius merita : sed propter
infidelitatem hostium : omnia prospera ei successissent .
Sciebat enim deuotissimus princeps : quia sic Moyses :
sic Iosue : sic Dauid uicerunt regna . tunc enim prostra-
runt hostes : cum pugnarunt animo tuendi & augendi
religionem unius ueri dei . Sic & Iosaphat rex Iuda : di-
cebat militibus suis : credite in domino pro quo pugna-
tis : & securi eritis : & nehemias . deus inquit noster pro
quo pugnamus : pugnabit pro nobis & dabit uictoriā
nos ipsi faciamus opus . Nihil profecto tantum ad ui-
ctoriam confert : q̄ recta bellandi intentio in uera iusticia
stabilita . Scriptum est enim : iustus iuuabitur in die pe-
riculi sua iusticia : & iterum iusticia eleuat gentes . hinc
& apostolus bellare admonet per arma iusticie & loricā
fidei . Nam ut scriptura commemorat : sancti per fidem
uicerunt regna . Iusticia autem belli ex ipsa recta bellātis
intentione procedit : dicente Augustino : illa bellū iuste

ba xpiani p̄ncip̄

iuste suscipi posse : in quibus non est nocendi cupiditas :
ulciscendi crudelitas : & libido dominandi . tali quippe
intentione bellantibus : uictoria promittitur . Nam ut
inquit Gregorius : non deerit certantibus optata uictoria
si desit in animo humana gloria . hinc Bernardus : ex cor-
dis inquit affectu : non belli euentu pensatur uel periculū
uel uictoria cristiani hominis : quia si bona fuerit causa
pugnantis : pugne exitus malus esse non potest . Rursus
Ambrosius : O homo ideo non uicisti : quia de tuo pre-
sumisti . Qui uero bella etiam contra infideles gerit : nō
augende aut tuende religionis gratia : sed amplioribus
dominiis potiendi aut quadam humana gloria : parum
uictoria fruitur . Sic Romani qui ut ait Augustinus nō
diligebant gloriam propter iusticiam : sed iusticiā prop-
ter humanam & inanem gloriam : ingentes clades passi
sunt : & quanquā pro puniendis orbis malis aliquando ce-
lenter bella confecerunt : ipsam tamen uictoriam celerius
perdiderunt : quod facile comperiet qui recolet quā diutur-
na bella a ueteribus gesta fuere : quā uarios euentus : quā lu-
ctuosas clades : & quā parū diuturnas uictorias experti sūt .

Capitulū . xl . de nonnullis incidentibus que huius
Fernandi tempore in diuersis partibus occurrerunt
& de ortu pestifere parcialitatis in Italia uidelicet
Guelforum & Guebelinorum : & quomodo eo tem-
pore per Iacobum regem Aragonie Maiorca & ce-
tere insule baleares lucro fidei acreuerunt & de felici
obitu huius Fernandi : & quomodo prohibuit sibi
fieri statuta : & de diuisione in imperio : & qualiter
in discordia electus fuit Alfōsus huius Fernādi filius

FERNANDI igitur predicti tempore : uaria in or-
be occurrerunt digna relatu : Nam seua est orta

parcialitas in Lombardia inter eos qui fauebant parti
ecclesie Romane & fauentes imperio. ex quo tempore in-
cepit pestifera parcialitas Gebellinorum & Guelforum
que fuerunt nomina duorum fratrum in Tuscia: qui in
has duas partes se diuiserunt. Gebelinus enim seque-
batur partes imperiales. Guelfus partes ecclesie ut Cō-
sentinus ait. Rursus eiusdem Fernandi tempore. Iaco-
bus rex Aragonum: cum Fernandi regis adiutorio sū-
ma strenuitate insulas baleares: que Maiorca & Mino-
rica dicuntur a Sarracenis deuicit: & lucro fidei addidit
ut Consentinus refert. Postq̄ igitur Fernandus omnia
feliciter peregisset. tandem ut deo placuit: licet cum gra-
uissimo cristianitatis damno potius q̄ suo beatum dedit
deo spiritum qui eum creauit: quo die audite sunt uoces
in celo: en moritur iustus & nemo considerat. Cuncti
fideles ob eius obitum incessabiliter flebant dicentes:
utinā talis princeps aut nō nasceretur: aut non moreretur
quo nullus ante eum bellis feliciter fuit aut in pace mo-
derator. In cunctis liberalissimus: in amicos fidelissimus.
Habent enim Hispanorum annalia: quia cum hic glo-
riosus princeps in agonia mortis esset constitutus: a quo-
dam milite interrogatus est: quale sepulcrū aut statuā
sibi iubebat apponi. Cui ille: immaculata inquit ut po-
tui uita mea ac gesta | sint mihi sepulcrum & statua. Imi-
tatus Catonem seniore ad quem cum amici dicerent
plurimorum ubiq̄ principum erecta fore insignia sepul-
cra & statuas. Ille malo inquit | ut homines flagrent: cur
Cathonis statua posita non est: q̄ cur est posita. Rursus
cum Fernandus paulo ante eius obitum non ignoraret
precium ab infidelibus esse datum pro eius morte: di-
cebat ad suos. me inquit nō querunt: sed patriam. putāt
enim Mauri facile Hispanias obtenturos: si Fernāndus
moreretur: sed & credunt Hispaniam ipsam uinci non

Jacobus
opini
in Italia

at morte regis fernandi

posse : si Fernandus non uinceretur : nec aliter teste Por-
libio . Scipio iunior de se dicebat . Recte inquit qui pa-
triam oppugnant me prius uolunt de medio tollere . Nō
enim Romam casuram putant Scipione superstite . Nec
uictum Scipionē si Roma ceciderit . Huius gloriosi Fer-
nandi regis tempore ut scribit Martinus Cusentinus :
quoddam mirabile ad nostre catholice fidei defensionem
accidisse fertur . Nam cum apud Toletum quidā iudeus
gratta ampliandi uineam suam rupem cominuisset : in
medio saxi concauitas reperta est ubi liber erat folia li-
gnea habens : descriptus tribus linguis : Hebreis : Gre-
cis & latinis . scriptura uero quasi unius psalterii uide-
batur . Hic liber de triplici mundo diserebat ab Adam
usq; ad Anticristum . principium uero tercii libri inci-
piebat a Cristo sic exordiens . in tercio inquit mundo fi-
lius dei nascetur in mundo ex uirgine Maria : pacieturq;
pro salute hominū : quod cum iudeus conspiceret : sta-
tim cum familia sua sacro fonte renatus est . In fine itaq;
libri dicebatur : q; tempore Fernandi regis inueniri de-
bebat . Sed de huius gloriosissimi Fernandi regis deuo-
tione : religione : pietate : strenuitate : ceterisq; eius innu-
meris uirtutibus : & triumphantissimis uictoriis parū
a nobis in hoc epilogo dicetur . Exigerent enim preclara
gesta eius integrum uolumen . Accedit quia Rodericus
Toletanus archipresul in hoc Fernando . iii . etatis sue
contemporaneo historiam clausit . Cuius uitam : gesta
atq; preclara factora in calce historie sue diserte conte-
xuit . Temporibus huius Fernādi sedit in cathedra Pe-
tri Innocentius . iii . qui ad petitionem baronum : &
totius regni Portugalie : deposuit uerius suspendit ab
administratione regia : regem Portugalie dans illi coad-
iutorem Alfonsum de quo habetur . M . c . grandi de
suplenda negli . prela . libro . vi . post obitum eiusdem

*Itq; ad factum de iudeo
Rupin conueniente*

*Nota quare fuit sus-
pendit ab Regno quid rex
portugalię*

pontificis sedit Honorius . iii . natione Romanus : post
 cuius obitum sedit Gregorius . ix . natione Campanus
 & Celestinus . iiii . natione Mediolanē . Romanum
 uero imperium gerebat Fredericus . ii . Henrici quōdā
 imperatoris nepos qui **Ottone** iam deposito ab electori-
 bus imperii: consilio & presidiiis Philippi regis Francie
 imperator est electus anno Millesimo . CCX . ut refert
 Vincencius . Hic Fredericus coronatus fuit Rome ab
 Honorio . iii . de facto tamen imperauit non iure : qui
 tandē depositus & obstinatus anathema Apuliam petiit
 quem egrotantem **Manfredus** filius eius naturalis ad
 regnum Sicilie ambiens : timens quia conualesceret fecit
 suffocari . quo mortuo electores imperii in duos se diui-
 dunt : quidam **Alfonsum** regem Castelle filium huius
 Fernandi . iii . alii **Ricardum** comitem Cortumbie : fra-
 trem regis Anglie : quo scismate longo tempore durāte
 tandem **Alfonso** rex Castelle celo ut aiunt cristiane pa-
 cis succensus & Gregorii pape precibus resignauit . **Ri-**
cardo deniq; mortuo electus est **Rōdolfus** comes **Ane-**
burgensis . Verum licet propositi nostri fuerit genealo-
 giam & ortum regum & regnorum Hispanie : clarioraq;
 eorum gesta & successus solum a tempore huius Fernādi
 . iii . usq; ad moderna tempora Henrici quarti nunc fe-
 liciter regnantis contexere : pro eo quia idem **Rodericus**
 archiepiscopus in sua cronica precedentium regum gene-
 rationes: gesta atq; successus latiore sermone profecutus est.
 Nos tamen quedam preclara ab eo intacta addentes:uo-
 luimus sumatim & sub quodam epilogo geuealogiam &
 successiones omnium regum percurrere qui ante Roma-
 nos & post eos: in Hispania principatum obtinuerunt :
 eos etiam qui ex **Vandalis** : **Huguis** : **Gothis** regnarūt
 incipientes ab **Atharatico** primo rege **Gothorum** : &
 demum sequentium regum qui post miseram cladem

*He Bodul fo fue el
 funda dor dela casa de
 Austria y del por de la
 ca debaro viene el enp.
 nro. v. nro. Rey de spaña*

Hispanie : & a tempore Pelagii usq; ad hunc Fernandū
inclusiue regnarunt. Contexuimus etiam clariora eorū tē/
poribus gesta: necnon exterorū principū & clarorū uirorū
comdata exempla breuius q̄ uoluimus : ut tandem ce/
teros reges qui post eundem Fernandum : usq; ad hec
nostra tempora in eisdem regnis prefuerunt successiones
pariter & successus aptius continuemus .

Explicit Tertia pars huius historie .

Incipit quarta pars historie Hispanie : in qua enarran-
tur genealogie successiones & successus regum Hispanie
post Fernādū . iii . usq̄ ad Henricū . iiii . nunc feliciter
regnantē . Inferūtur deniq̄ egregia documēta ac preclara
& comemorāda exempla antiquorū Romanorū : Grecoꝝ
& aliorū Priscorū excellentū uirorū ad legētū instructionē

SUPEREST UT Iuxta POLLICI-
tum ordinē quartā partem attingamus
in qua referūtur genealogie : successiones
ac clariora gesta regū Castelle & Legionis
& aliorū regū Hispaniarū post Fernādū
. iii . qui Bethicā & Vandaliā a Mauris
recuperauit usq̄ ad Henricū . iii . nūc feliciter regnātē &
dū Hispanicas res fideliter referimus : Romanorū & ex-
teriorū principū similia exēpla pariter & documenta | mo-
res & uitā hominū tangētia succinte recolemus & pri-
mo de Alfonso . x . filio dicti Fernandi .

Capitula quarte partis historie Hispanie .

- Capitulū primū** de Alfonso . x . filio Fernandi . iii . & de
Violanta eius uxore : & quomodo tēptauit aliā uxorē re-
cipere : & de exitu eius rei : & de eius nobili prole ac de
uirtutibus illius | presertim de solertia in legibus cōdēdis .
- Capitulū . ii .** de liberalitate huius regis Alfonsi | & mira
ad calamitosos cōpassione : & quomodo grandi pecunia
redemit imperatorē Cōstantinopolitanū captiuarū a Sol-
dano Babilonie : & de claris eius uictoriis cōtra mauros .
- Capitulū . iii .** quomodo Alfonsus . x . recuperauit oppida
de Niebla & del Algarbe post longā obsidionē & singu-
larē perseuerantiā : & quomodo incōsulte liberauit regnū
Portugalie ab eo tributo quo regibus Castelle tenebatur

ut ad eius curias ueniret : & de maximis scādalis prop-
terea subortis .

Capitulū . iiii . quomodo hic Alfōsus . x . fuit electus im-
perator Alemanie & de infelici eius rei : & de discordia
inter sanctum Ludouicū regē France & eundē Alfonsū
super iure regni : & de causis discordie : & quomodo fuit
dissidium per matrimonium sedatum .

Capitulū . v . quare iste Alfonsus . x . dictus est astrolo-
gus : & quomodo de sensu suo presumēs : opera dei dixit
melius fieri posse : & qualiter fuit diuinitus correptus
de tanta arrogantia : & de infortunis & incomodis que
ex ea causa passus est : & de ceteris incidēciis tēpore suo .

Capitulū . vi . de Sancto . iiii . filio Alfonsi : & de uirtuti-
bus & uictoriis eius : & quomodo recuperauit a Mauris
Tarifā & alia loca : & cōbussit magnā classē Sarracenorū
& qualiter Alfonsū patrē uenientē de imperio non ad-
misit ad regnum .

Capitulū . vii . de quibusdā crudelitibus Sancii : & de
bellis & scādalis ex ea causa secutis : & de singulari fide-
litate Alfōsi Petri de Guzman obsessi in Tarifa : qui pas-
sus est filiū interfici ne arcē assignaret : & de morte Sācii
& de aliis occurrentibus suo tempore .

Capitulū . viii . de Fernando . iiii . rege Castelle & Legio-
nis : & de mirificis uirtutibus domine Marie matris &
tutricis eius : & quomodo omnes reges Hispaniarū difi-
darūt eundē Fernādū impuberē & cōtra omnes obtinuit
prudētia & meritis predicte matris eius & nobiliū uiroy

Capitulū . ix . de uirtutibus Fernandi . iiii . presertim in
iusticia ministrāda : & de uictoriis eius : & qualiter recu-
perauit a Sarracenis Gibraltar & alia castra : & de pul-
cra fabula quā quidā antiquus Sarracenus sibi retulit : &
de subita eius morte ut creditur propter certas indelibe-
ratas & festinas cedes nobilium .

Capitulum . x . de Alfonso . xi . & de filiis & filiabus suis & de uictoriis eius cōtra reges Bellamarini & Granate : & quomodo alcalá la real & alia castra & de suis & repentinis cedibus quorundā magnatū & de magna ingratitude contra eos admissa .

Capitulū . xi . quomodo Alfonso emēdatus de Senicia plurimū fuit humanus & magnificus . & quomodo sublimauit quendā Aluarū Nunnii de Osorio & de pessimo eius fine propter illius insolentiam .

Capitulū . xii . de preclaris uictoriis Alonsi . xi . cōtra reges Granate : Bellamarini & Marrochitanū & preciosis spoliis in bello habitis quę Alfonso per suos oratores Ro. pontifici trāsmisit . & quomodo idē Alfonso lōgō tēpore & constantissime obsedit las algecitas quas recuperauit . & qualiter quidā Sarraceno ut liberaret ciuitates ab obsidione tēptauit regē Alonsū in suo tentorio proditorie interficere . & de singulari clemētia qua erga eum usus est . & quomodo idē Alfonso easdē urbes populauit

Capitulū . xiii . qualiter Alfonso . xi . predictus obsedit oppidū de Gibraltar & de peste superueniēti ī castris eius & de singulari perseuerātia in obsidione . In qua tandem peste obiit relicto herede Petro eius primogenito & de lamentabilibus : sed sese tuo memorandis uerbis Alonsi ad suos tēpore mortis prolatis . ac de aliis prudētissimis sentenciis & futuris uaticiniis cuiusdā greci regis cōsiliarii ad Petrum libere habitis .

Capitulū . xiiii . de Petro primo huius nominis rege Castelle & Legionis . xi . rege post irruptionē Hispanie . & de causis odiorū inter eū & Blācā reginā uxorē suā . & quomodo & per quē rex ipse fuit maleficiatus & de sinistris successibus huius rei & qualiter maleficio & arte demonum similia fieri possint .

Capitulū . xv . de prole regis Petri & domoribus ac uiciis

eius signanter de plurimis crudelitibus quas infra tres propinquos ac nobiles & regnicolas exercuit. & de quodā sapiēti respōso regi Petro dato a quodā prudētī greco.

Capitulū .xvi. de singulari & detestanda cede iussu regis Petri facta de rege Granate dicto Rubeo ad eūdē Petrū secure & cōfidēter ueniēte . & de aliis homicidiis nobiliū & cuiū apud toletū factis & de irreuerētia eius ad matrē.

Capitulū .xvii. quomodo Henrricus & alii fratres regis Petri fugiētes eius seuiiciā : regē Aragonū petierūt . & de bellis inter dictū Petrū & regē Aragonū & fratres Petri quomodo Henrricus regni titulū assumpsit : & regnū Castelle potenter ingreditur .

Capitulū .xviii. quomodo rex Petrus & princeps Degales cū copiis Anglicorū pugnauerūt cū Henrrico qui pro ea uice uictus fuit . & qualiter iuit infantia & recollectis gentibus Petrū insequitur : & tādē eū interfecit apud oppidum demontiel & de aliis dignis rebus que pro tunc acciderunt inter eos .

Capitulū .xix. de Henrrico .ii. rege Castelle & Legionis & de calamitatibus quas passus est post interfectionē fratris . & qualiter predicta fratricidia Petri & sua in eis & eorum posteritate punuita creduntur .

Capitulū .xx. q̄ regū delicta pro rei publice quiete plerunq̄ toleranda sunt non uindicāda . & de malis que fecuntur ex talibus homicidiis & uindictis quod ostenditur plurimis documētis & exēplis sacre scripture . & de ceteris incidentibus tempore huius Henrrici .

Capitulū .xxi. de Iohanne .i. rege Castelle & Legionis dicti Henrrici filio . & de clarissimis uxoribus & filiis eius & de bello cū Portugalsibus & de causis eius . & de infelici fine eiusdem belli .

Capitulū .xxii. de secūdo bello inter Iohānē regē & ducē Alencastrie filiū regis Anglie . & de causis eiusdē belli

& de cladibus & malis ex eo secutis . & tādē de felici cōcordia per matrimoniū Henrrici filii Iohannis regis cū Catherina filia dicti ducis . & de iopinata & festina morte eiusdem regis Iohannis & de illius uirtutibus & accidētibus suo tēpore in ecclesia dei .

Capitulū . xxiii . de Henrrico . iii . Iohannis filio rege Castelle & Legionis & de clarissimis filiis eius . & de infante Fernando eius fratre minore natu . postea rege Aragonū & de uxore & inclitis filiis eius & quomodo omnes Hispanie uix tantā nobilitatē sustinere potuerunt .

Capitulū . xxiiii . de uirtutibus huius Hērrici . iii . presertim de ingenti eius religione & de iusticia | & liberalitate . Demū de filiabus eius quibus nupsērunt | presertim de uirtutibus Marie que data ē uxor regi Aragonū & de tēpestina morte dicti hērrici & de occurrētibus suo tēpore

Capitulū . xxv . de Iohāne . ii . Henrrici filio rege Castelle & Legionis qui regnare incepit in cunabulis & de Catherina matre & Fernando patruo tutoribus eius . & de uxoribus & filiis & filiabus suis . & de preclaris uictoriis Fernādi tēpore infātie Iohannis . & qualiter recuperauit antiquerā & singulari fide & igētibus uirtutibus Fernādi

Capitulū . xxvi . de uacatione regni Aragonie per obitū Martini regis | tempore dicti Iohānis regis Castelle & de cōpetitoribus in dicto regno . & qualiter Fernandus cū presidiiis regis & regni castelle regnū Aragonie optinuit captuato comite Vrgellē .

Capitulū . xxvii . de singulari cura & industria Iohannis regis Castelle & Fernandi regis Aragonū pro extirpatione scismatis in dei ecclesia . & qualiter pro bono unionis se subtraxerūt a benedicto . & quomodo sūmis affectibus laborarant pro cōgregatione concilii Constāciē & de unione ibi secuta .

Capitulū . xxviii . quomodo Iohannes rex Castelle duxit

uxorē inclitā Mariā filiā Fernandi patruī sui . & de matrimonio Henrrii infantis cū Catherina sorore Iohannis & de dissidiis ex ea causa subortis . & de Iohanne rege Nauarre & Blanca uxore eius . & de Aluaro de Luna miro modo acceptissimo regi Iohanni . & quomodo Iohannes rex Nauarre & fratres Aluarū persecuti sunt .

Capitulū . xxix . de intestinis dissidiis inter Iohannē regē Castelle & Alfonsū & Iohānē regē Aragonū & Nauarre & fratres suos occasione Aluari . & quomodo infans Henrrius a Iohanne rege Castelle fuit bis incarceratus & tandē relaxatus . & de magna congregatione exercitus utriusq; partis & de concordia inter eos facta per mediū legati apostolici & inclitarū reginarū castelle & aragonie .

Capitulū . xxx . de clarissima uictoria Iohānis regis Castelle cōtra Sarracenos . & de innumera multitudine Arabū occisorū . & de iterata discordia inter Iohannē regem Castelle & Iohānē regē Nauarre & infātē Henrriū propter Aluarū de Luna & gubernationē regni . & quomodo obsederūt & ingressi sunt oppidū de medina ubi erat rex Iohannes . & de reuerentia ei exhibita & fuga Aluari .

Capitulū . xxxi . de redditu Aluari ad regē . & de iterata discordia . & de bello apud oppidū de Almedo in quo Iohannes rex Nauarre & Henrrius & sibi adherentes fuerunt uicti : & de confiscatione dominiorū suorum . & tandē de concordia secuta . & infelici exitu illorum : qui contra regem arma mouent .

Capitulū . xxxii . de ingenti affectu Iohānis regis Castelle ad Aluarū de Luna cuncta regentē & cuius sūma dilectione nullis monicionibus nec iminentibus periculis retrahi poterat & tandē ob Aluari insolentiam : amor in odiū mutatus est . & quomodo singularius corda regum sūt in manu dei : que facile quo uult ea dirigit . & de nobilitate regalis animi & de multis exemplis que ad ema

rem adducuntur .

Capitulū . xxxiii . qualiter Aluarus de Luna predixit rui-
nam suā : quē tandē Iohannes rex Castelle apud ciuitatē
Burgēn incarcerauit & facto legitimo processu decolari
publice iussit dominiis & bonis partim cōficatis / partim
filiis concessis .

Capitulū . xxxiiii . de uirtutibus regis Iohānis & de eius
felici obitu . & de erectione Henrri . iii . filii eius in regē
eo uiuēte & de obitu Alfōsi regis aragonū apud Neapolī

Capitulū . xxxv . de scismate in ecclesia dei extirpato apud
cōstātiā tēpore huius regis Iohānis Castelle . & de Mar-
tino papa ibi electo & de Eugenio eius successore . & de
congregatione concilii Basiliēn tēpore eiusdem Eugenii
& de infelici exitu illius congregationis & ceteris occur-
rentibus suo tempore .

Capitulū . xxxvi . de Henrrico . iii . filio Iohānis moder-
no rege . & quomodo in inicio regni sui quietauit omnes
differētias cū Iohāne rege Nauarre sibi reconciliās baro-
nes extra regnū existētes . & demū quomodo post prestitā
reuerētā Calisto pape . ii . nouiter assumpto : regnū Gra-
nate potenter ingreditur plurimis magnatibus regni co-
mitatus & quomodo duxit uxorē sororē regis Portugalie

Capitulū . xxxvii . de dissidio inter Iohānē regē Nauarre
& Carolū filiū suū . & qualiter Henrricus rex Castelle fa-
uebat Carolo quo mortuo regnū Nauarre potēter ingre-
ditur aliquas terras sibi subiiciēs . Deinde qualiter prin-
cipatu Cathalonie Iohanni regi Aragonū rebellante Io .
rex Castelle sūma moderatione usus dominū Cathalonie
sibi oblatum nō admisit & de causis quare hoc fecit .

Capitulū . xxxviii . qualiter tēpore huius Henrri . iii .
oppidum de Gibraltar & plura alia loca recuperata sunt
Mauris expulsis & de uirtutibus & preconis huius
Henrri . & qualiter plurimos ad magnos honores

sublimauit & de ceteris preclaris ab eo & suo tēpore gestis . presertim qualiter fuit magnificus & liberalis . & qualis liberalitas est laudāda uel improbāda in principe.

Capitulū . xxxix . de strenuitate huius Henrici . iiii . & de eius humanitate : pietate & mansuetudine & ceteris illius uirtutibus : presertim de tēperantia & sobrietate . & quomodo fugiebat ornatū regiū & queuis molia delicamenta

Demū qualiter plurimos nobiles exaltauit . & quomodo delectabatur in uenacionibus & de incomodis huius exercitii frequentati .

Capitulū . xxxx . de his que acciderunt in ecclesia tēpore huius Henrici & de romanis pōtificibus qui eo regnante presuerunt : presertim de eorum laudibus & preclaris gestis & de opusculis auctoris huius historie sub eisdem pontificibus & illorum iussu editis . & de Frederico imperatore & de duplici eius aduentu ad urbem romanam

Prologus in Quarta parte .

Quod scribēdi ratio & rerū magnitudo ut in hac quarta & ultima parte post enarratas breui stilo genealogias successiones simul & successus regū Hispanie presertim Castelle & Legionis usq; ad gloriosissimū Fernandū huius nominis . iiii . qui Hispali / Cordubā & totā pene Vandalicā & Bethicā lucro fidei catholice adiecit : historiā ipsā cōtinuemus etiā genealogias : successiones & clariora gesta sequentiū regū post eundē Fernandū usq; ad Henricum . iiii . nunc feliciter regnantē . Verū ut historiā ipsā pulchriorē elegantiorēq; reddamus solitū obseruabimus ordinem . Nam ad narrationes rerū Hispanarū aliqua insignia & preclara ac relatu digna gesta & dicta tam ex sacra scriptura : q̄ ex annalibus Romanorū priscorum & Grecorū similia exēpla aptabimus moraliaq; documenta

& sapientum sententias addemus ut qui hanc Hispanie
historiã percurrerit . ceterarũ etiã partiũ clariora facta le-
gisse letetur . & aliquid ad humane uite informationem
attigisse uideatur. Demũ historiã ipsã rerũ Hispanicarum
altius repetemus . pro eo maxime quia prefati Roderici
Toletani historia . regũ sequentiũ tẽpora nõ attigerit . sed
solũ in eodẽ Fernando . iiii . narrationẽ clausit . Itaq; age-
mus in hac quarta parte de . xi . regibus qui post Fernã-
dũ . iiii . predictũ in Hispania . Castella uidelicet & Legi-
one rgnarũt : atq; in prouinciis eidẽ principatui subditis
& de eorũdẽ regũ genealogiis & successiõibus ac claris
gestis : nec omnia particulatim tangemus . sed solũ illu-
striora . quilibet enim rex pro rerũ occurrentiũ magnitu-
dine & uarietate . unũ expeteret uolumen . si cuncta cõ-
texeremus . Verum quia in occurrentibus aut recentibus
rebus scribere : nõ parũ discriminis & difficultatis uerti
solet . pro eo q; iuxta scribentiũ uarias passiones plerũq;
uaria aliquando ficta narrantur . Nos ueritatẽ rerũ ge-
starũ pro scuto sumẽtes . nec adulationibus : nec odiis uin-
cemur . Sed prout ex ueridicis Hispanie annalibus carpere
potuimus . & ab egregiis & omni exceptione dignis per-
sonis ab illis presertim qui nõnullis ex narrandis rebus
interfuere didicimus : rerum gestarũ seriẽ describemus .
absit enim ut ipsa historiarũ notitia que ad eruendã ueri-
tatẽ inuenta est : contra eandẽ ueritatẽ militet : Nam teste
Isidoro . sapientes preterita hominũ gesta ad institutionẽ
presentiũ historiis demandarunt que & si sũmis retro tẽ-
poribus acciderũt : si tamen ueritate nituntur q; maxime
nos dirigũt atq; quodã certo testimonio admonent que
sequi : que rursus uitare debeamus . quosdam enim longe
magis priscorũ gesta mouet : q; uisa recenter . ut enim in-
quit Gregorius ex transacta priscorũ hominũ uita didi-
cimus qualiter nos in subsequenti conuersari debeamus

& casiodorus instructus redditur animus ad futura quādo preteritorū preclara gesta ad memoriā recolimus .hinc poeta ait preteriti ratio scire futura facit . Ea de re Cicero cū de oratore agit . historia inquit tēporū testetis est ac lux ueritatis : uita memorie : magistra uite . Incipiemus igitur ab Alfonso . x . filio gloriosi Fernandi . iii . de quo paulo ante egimus .

Capitulū . i . de Alfonso . x . filio Fernandi . iii . & de Violāta eius uxore & quomodo tēptauit aliā accipere uxore : & de exitu eius rei & de eius nobili prole & de uirtutibus illius presertim de solertia in legibus cōdendis .

ALFONSVS huius nominis . x . glorioso Fernādo . iii . patri eius in regnis successit āno domini Millesimo . ccli . hic . lxxiii . rex fuit post Athanaricū . i . regē Gothorū . & . xxxviii . a Pelagio . i . rege post cladē hispanie . Regnauit autē . xxxii . annis duxit uxore Violantā filiā Iacobi regis Aragonie . ex qua cū prole nō susciperet arbitrans defectū generandi in ea fore misit oratores ad regē Dacie petens in uxore speciosissimā eius filiā dictā Cristianā . Ille uero ob celebritatē nominis Alfonsi regis filiā comitatā pluribus nobilibus suis ad eum transmisit & tandē Hispalim applicuerūt . Interim uero domina regina Violanta ex Alfonso concepit & peperit inclitā Berenguelā . postea dominā Guadalfaiare . Cū igitur Alfonso intelligeret filiā regis Dacie ab eo tātopere exoptatam aduentasse ingenti rubore & uerecūdia confusus est : nec sciebat quo nā modo tante leuitati cōsuleret : non tamen illius pudiciā attēptauit . sed sūmo studio remedia inq̄rebat : quod Philippus frater eius conspicuens qui erat abbas Valisoleti & de caueis rubeis ac electus ecclesie hispalēn clericatu dimisso : obrulit se Cristianā ducere ī uxorem : que res gratissima admodū fuit regi Alfonso : deditq̄

berenguela

Alua Val de Corneia

Nota como casso el
y don a de Portugal
y don a beatrix hy
y don a del Rey don
Alfonso X de castilla

in dotē aluā & Valdecorneia & alia plurima castra & do-
minia . sic itaq; perniciosū huius facti initiū accomodato
fine reparatur . Alfonsus igitur Violantā plurimū dilexit
& genuit ex ea Fernandū primogenitū qui postea cōtra-
xit matrimoniū cū domina Blanca filia sancti Ludouici
regis France : ut inferius tangetur . obiit autē Fernādus
ipse uiuente patre . genuit deniq; idē Alfonsus alios fi-
lios Sancū uidelicet qui postea regnauit : ac Iohannē &
Iacobū ac Petrū : Berengariā & Leonorā . Ex concubina
uero genuit Beatricē que fuit uxor Alfonsi regis Portu-
galie . Ex qua genuit Dionysium qui fuit rex Portugalie .
Iohannes uero secundo natus eiusdem Alfonsi regis
fuit ualde strenuus & animosus in armis : duxit uxorem
dominā Margaritā filiā magnifici marchionis mōtuffer-
rati : ex qua duos filios genuit : hic Iohannes preclara
bella gessit contra Mauros : plurimaq; castra & oppida
ab infideliū faucibus eripuit : toto tēpore huius Alfonsi
exulauit infans Henricus frater eius ut ait Cusentinus
quia eundē Alfonsū fratrem non satis honorabat nec unq;
manū regis ut moris est uoluit osculari : quare idē Hen-
ricus Rome senator efectus est fauentibus sibi quibusdā
nobilibus : Tandē fauēs Corradino contra Carolū regē
Sicilie ab eo in regno uictus est . Vt igitur ad Alfonsū
redeamus fuit hic princeps excelsi ac magni animi & ad
grandia mentē dedit : nā ueluti teste ysidoro : Moises le-
ges hebreis tradidit . Lycurgus Lacedemoniis : Solon
Atheniesibus . Romanis uero Numa Pompilius prout
a numinibus acceperat . Sic hic Alfonsus legibus con-
dendis deditissimus fuit . Nam conspiciens per diuersa
uolumina plurimorū principū & populorū leges disper-
sas fore : eadē curiositate qua olim romani usus est . Illi
enim Augustino teste post Romā conditā ab Atheniē-
sibus leges Solonis receperūt : quas tamē postq; accepere

meliores ac comodiores facere conati sunt. Idcirco ut de legibus Lycurgi Lacedemonii ferunt: quibus Lycurgus ipse ex Appollinis auctoritate leges illas se instituisse finxerit quod romani credere noluerunt. Qua de re leges ut ab hominibus non a diis latas admiserunt: Nec aliter Alfonso effectum. leges enim romanas in regnis suis legi fecit licet minime eis subiiceretur. Demum ex omnibus summa moderatione & ratione ac equitatis uibramine, septem libros quos partitas uocant instituit & salubriter compilauit in quibus sacratissime leges non solum ad causas hominum decidendas: sed ad diuinum cultum dirigendum augendumque continentur. Denique idem Alfonso rerum in orbe gestarum librum accomodatissimum per sapientes scribi fecit quem generale historiam hispani appellant. Rursus hic Alfonso ad arma strenuo se uertens: regnum Murcie a Carthagine noua usque ad Chinchilla a sarracenis recuperauit: Murciaque christianis populauit: quam ciuitatem plurimum dilexit & illa fidelissima ei fuit in aduersitatibus suis ut inferius tangemus:

Capitulum. ii. de liberalitate huius regis Alfonso & mira ad calamitosos compassione & quomodo grandi pecunia redemit imperatorem Constantinopolitanum captiuatum a Soldano Babilonie & de clavis uictoriis eius contra Mauros.

PLVRIMIS quidem uirtutibus Alfonso predictus fuit presertim liberalissimus munificus atque magnificentissimus erat. inter plurima igitur illius principis magnifica gesta breui aliqua differemus. Cum enim apud ciuitatem Burgensem sollemnissimas nuptias celebraret Fernando dela cerda primogenito filio suo cum domina Blanca filia sancti Ludouici regis Francorum interfuerunt inuitati ab eodem Alfonso multi principes de maioribus orbis. uidelicet Philippus primogenitus eiusdem sancti regis Ludouici

dy partidas

general y Aori

unua na Cartago

qui postea regnauit in Francia . Rursus Eduardus etiã
primogenitus Anglie qui nepos erat filius sororis Alfõsi
Itẽ infans Petrus primogenitus Iacobi regis Aragonie
Itẽ infãs Sancius frater eius . Itẽ Fredericus & Emanuel
& Philippus infantes fratres Alfõsi . Item Sancius ac
Petrus & Iohannes infantes filii eiusdem regis Alfõsi
eratq; tanta inibi congregata nobilitas . quanta a multis
seculis pacis tempore coadunata non reperitur . quibus
principibus tam excelsa tanq; assidua parabat conuiuia
ut excedere uideretur Cayum Caliculam & Vitellium . q
ut ayt Suetonius . prandia & cenas simul regibus pararũt
adeo ut in una famosissima cena duo millia electissimorũ
magnorũq; pisciũ . & septẽ millia auiũ siluestriũ inedulũ
preparasset : hic Alfõsus Metellũ excessit qui ut aiũt fa/
mosã imo infamẽ fecit cenã . cuius excelsum difficilius est
referre q; intelligere . Itaq; nõ facile credi posset quãta fuit
Alfõsi industria in eisde festis atq; cõuiuiis : quãtus mini/
strorũ ordo : quãta sedulitas obsequii : quanta urbanitas
hospitis . ubi Alfõsi iussu uictualibus in foris dimissis .
nullus erat custos ut quisq; quibus uellet frueretur . nu/
mularii publice aderãt qui omnibus forẽsibus quas pe/
tebant pecunias dabãt : & erãt alii deputati ut si quẽ male
uestitũ uiderent Illico indumentis iam factis tegerent :
ne diferendo negare uiderẽtur . festis uero finitis . incre/
dibilia dona eisde principibus cõtulit nec fuit quisq; ita
minimus qui regis liberalitate fraudaretur . Vt igitur pau/
cis agã . tãta fuit eius liberalitas ut quẽadmodũ de ro . po .
Valerius ait sicut tantũ accepisse uix inuidiã uitare potuit :
sic tantũ tribuisse gloria carere nõ potuit . Ceterum eisdem
nuptialibus festis durantibus allata est oportunitas ut
alia Alfõsi regis excelsa magnificentia & ingens pietas
toti orbi claresceret . Cum enim Imperator Constantino/
politianus ob cristiãni populi demerita a perfido magno

*Itẽ de libertate p̄cis alfõsi
si in libertate eadẽ impera
toris .*

Soldano Babilonię bello uictus & captus foret : & decem milibus marcharum argēti eius relaxatio esset composita Imperatrix uxor eius Romanū Pontificem arcessiuit qui partem tertiam redemptioni donauit : Rex deniq; Francię cristianissimus certam quorā itidem persoluit : poscebat igitur ipsa Imperatrix ab eodem Alfonso cuius liberalitatem & uirtutes audierat ut sibi atq; tā pio operi subueniret. Alfonso igitur honorifice Imperatricem suscepit . & in regia aula unacū regina consorte locauit : cumq; conspiceret redemptionem Imperatoris in longum protrahi . considerans illud Ambrosii . quia illa uera est liberalitas ut fratres ac proximos tuos non despicias : si eos in manibus hostium cecidisse cognoscas Quoniam melius est ut ipse subuenias : quibus pudor est ab aliis sumptus deprecari : aut alteri postulare subsidium : attendens deniq; . quia proprium est liberalis & magnifici libēter ac cito facere quia teste Seneca . Duplex est benignitas . cui accedit celeritas : quare idem Alfonso Imperatori simul & Imperatrici compatiens eam ad prandium cum regina fecit inuitari : illa uero uouisse asseruit . nunq; ad mensam sedere : nisi liberato Imperatore pariter & marito . Rex igitur Alfonso audito tam insigni facinore coniugalis fidei . ei simul & infortunio totis uisceribus compatiens ad Imperatricem uerba fecit : exorans ut leta & consolata pranderet : pollicens infra decē dies totam argenti summam liberaliter numeraturum . Addidit deniq; uelle oratores ad Soldanum dimittere q; Imperatricem incolumem conducerent & pro liberatione instarent : igitur infra eundem terminum uniuersam argēti summā persoluit : Voluit tamē id quod ab Imperatrice sumopere petiit . Ut Romano pontifici atq; regi Francię quicquid ab eis exegerat illico restitueret : quod & nobilis Imperatrix effectualiter impleuit . Extollenda

certe & perpetuis laudibus consecranda est huius Prin-
cipis liberalitas . que enī excelsior magnitudo animi esse
potest : q̄ magnum Principem a misera magni Principis
seruitute abducere : & tantam pecuniam contemnere ut
tantum principem redimeret : Nec enim fratrem & pro-
ximum licet per multa terrarum spacia remotum atq; in-
cognitum neglexit : quia ut inquit Gregorius : Vera cō-
passio diuidi locis nō potest : & si corpore longe disiun-
gitur : mēte tamē quē diligit habet : Hic Alfōsus q̄m diu
humilis fuit uictor extitit quia scriptum est : uir humilis
loquetur uictorias . Cum uero se supra se extulit & aro-
gantiam induit : infelices successus expertus est . Huius
enim regis temporibus Rex Granate munitus auxilio
Maurorum Africę . rupta treuga quam cum Rege Al-
fonso pepigerat plurima castra regni Murcię ui obtinuit
deinde obsedit ciuitatem de Xericio Imbethica & occu-
pata ciuitate arcem diuersis machinis debellabat : quam
nobilis uir Gasias Gometi Carrillo custodiebat : dirup-
tis igitur muris interfectisq; custodibus : solus Castella-
nus mansit : qui ultra humanas uires non dixerim se . sed
duo parua mēnia quę intacta restabant . custodiebat . fe-
citq; grandem stragem in Arabes . quod Rex Granate
cōspiciens ne interficeretur sed uiuum omnino caperent .
districte p̄cepit quodq; ut facilius explerent : curuatis
ferris eum trahebant : qui carnes trahi undiq; maluit q̄
uiuus capi : tādē amplius agere non ualens captiuatus
est . Quem rex Granate ob eius ingentem fidem liben-
ter cōspexit . eumq; de illatis uulneribus sollicite curatum
incolumem Regi Alfonso transmisit . Superauit profe-
cto hic Gomecius duorum brutorum cōstantiam in ob-
sidione Mutinēses . Rursus nec illi par fuit L. Antonius
Perusie & Q. Cicero . qui obsessi ī Gallia fortissime obsi-
dionem tulerunt . nec ipsi Cretenses pares fuere Gomecio

qui in obsidione Metelli ad ultimam penuriam compulsi
iumentorum urina sitim sedauerunt. Sed Comecius nos-
ter Saguntinos nostros imitatus rores noctis ob aque
defectum lambebat Numantinorum quoque fidem emu-
latus est. qui a Scipione obsessi ob victualium defectum
humanis carnibus pascebantur nec aliter egeruntur Ca-
laguritani. qui a Pompeio circumsepti uxores & filios de-
uorarunt. Sic & Aquilegienses qui sub duce Menofilo
obsessi. a Maximino pro neruis funes ex capillis matro-
narum ad arcum & balistarum usum fecere. idque teste Liuiio
Romae actum comperimus: quo euenit ut ueneri calue
templum a Senatu constitueretur.

Capitulum iii. quomodo Alfonsus .x. recupera-
uit oppida de Niebla & del Algarbe & quomo-
do inconsulte liberauit regnum Portugalie ab eo
tributo quo regibus castelle tenebatur & de scan-
dalis propterea subortis

ALFONSVS itaque .x. de quo sermo est. in regni sui
incipiis oppidum de Niebla in Vadalicia per Sarra-
cenos diu occupatum mensibus decem obseditque
illudque machinis continuo debellauit. Occurrit tamen in
castris suis innumera quedam muscarum plaga que man-
ducare homines non sinebat: quin & illas unacum cibis
commanducarent: Ex qua re omnes fere de castris uen-
tris fluxum quem dissinteriam uocant incurrerunt. plu-
rimique moriebantur: Cum barones & milites regi suaderent
ut ab obsidione discederet. ille tamen perseuerandum di-
xit. in re incepta ut alter Ioab in obsidione Rabba: qui
ut scriptura sacra testatur. suorum suasionibus non acqui-
euit. donec ciuitas licet cum suorum incomodo caperetur
Sciebat enim quia ut Hieronimus ait absque perseuerantia

nec qui pugnat uictoriam. nec uictor palmam triumphi
assequitur. Vix itaq; Alfonsus uerba expleuerat: illico
duo monachi ad Regem accesserunt monentes ad perse-
uerantiam obsidionis. quoniam Mauri uictualibus ca-
rebant. muri deniq; rupti erant. plagā uero muscarū pol-
licebantur cessare. si eorum consilio Rex annueret: per-
suaserunt enim regi ut publica banna acclamarentur: ut
quisquis certam muscarū summam ad quosdam puteos
prope castra afferret duos turonenses argenteos pro sa-
lario obtineret. qua industria euenit. infra biduum tribus
profundis puteis muscarum spurcitiis repletis: plaga
muscalis simul & dissenterie morbus penitus cessarent:
qua re a Sarracenis cognita. non modo Regi oppidum
dedere. sed & alia castra & oppida ad comitatū Algarbi
spectantia presertim Gibrleon. Huelua. mora castro Ma-
rin. & q̄plura alia: post predicta uero. Hic Alfonsus
quandam filiam bastardam uxorem dedit Alfonso regi
Portugalie. cui doris gratia castra & patriam de Algar-
be quam pauloante a Mauris euicerat liberaliter assigna-
uit. Ex quo tēpore Reges Portugalie. Algarbi Reges
se se intitularunt. Predictus igitur Alfonsus Rex Portu-
galie ex eadem Alfonsi filia genuit Dyonisium. Hic fa-
ctus adolescens cum nobilissime indolis ualde prudens
atq; decorus foret. Regem Alfonsum auum suum apud
Hispalim uisitauit. cui enixe & pro singulari munificen-
cie dono postulauit quatenus regnū Portugalie digna-
retur ab eo tributo liberare quo Regibus Castelle & Le-
gionis tenebatur: uidelicet ut ad eorum curias Reges
uocati accederent. & demum trecentos Milites contra
Mauros requisiti mittere astringerentur: Rex uero Al-
fonsus & si rem difficilem conspiceret. paululum substitit.
Sequitus tamen cuiusdam militis consiliū: ut alter Amō
filii David qui consilio Ionadab rem fecit sibi & populo

sup ad factu

damnosam. ut erat magnificentissimus nepoti cū suo. nec minus tocius regni discrimine complacere decreuit. Res igitur ad consilium deducta est. Cum itaq; egregius & nobilis uir **Nūnius de Lara** quid sibi uideretur dicere moneretur: dignū est inquit Rex ut plurima huic clarissimo nepoti tuo beneficia conferas: id enim natura. id tuorum suorumq; ātīqua nobilitas expostulat. & tibi in nara profusa liberalitas. Verum ut regnum Portugalie ab hoc tributo non tam persone tue quam substantie regnorum tuorū debito. tam facile liberēs: neq; decere nec te id facere posse uideo. **Alfonfus** igitur **Rex** qui iā rem animo conceperat. contra **Nunniū** uerba non satis decentia indignatus protulit: eumq; odio habuit. sicut **Sedechias Rex** **Hieremiam** odiuit. pro eo q; rem ingratiā sed ueram & utilem ei dixerat. **Alfonfus** igitur ceteros afflagitat illi uero quo Regis uoluntas tenderet conspicientes. Regem nepoti complacere debere. consulebant. quod & **Rex** sine mora expleuit. **Nunnius** uero ea hora nec petita nec obtenta Regis licentia discessit. fuit enim res ipsa maioribus regni ingratiissima ne dixerim incommodissima: quippe que unam p̄cipuam causam futuris magnisq; dissidiis attulit. nō enim paulo post **Philippus** infans frater Regis. & **Nunnius de Lara** predictus. ac **Lupus Didaci de Haro.** & **Stephanus Fernandi de Galicia.** **Fernandus** item **Roderici de Castro** ac **Ximenus Roderici dominus delos Cameros** & **Aluarus Didaci de Asturias.** ac **Lupus de Mendoga.** plurimiq; alii **Barones** ultra numerum trium milium se a naturalitate & fide simul & obedientia **Alfonsi Regis** expediuerūt. eāq; ei subtraxerunt. ad quos placandos cum **Rex Alfonso** quosdam mitteret causamq; discessus quererent. dixerunt illud **Micheę prophete** Volimus restaurare regnum. & restituere sicut erat āte. Ad Regē itaq; granate accesserūt

bellumq; contra **Alfonsum Regem** acerbissimum gesserunt. non sine maximis cladibus quod non paruo tempore durauit. Nec ab re. nã Hieremias propheta pestilentes uocat. eos principes qui minuunt ciuitatis & regni iura quare de eis ait. luxit terra & infirmata est pulchritudo populi. quia principes transgressi sunt leges patrum & ius mutauerunt. dissipauerunt pactum: propter hoc maledictio uorabit terram. Longe aliter dux & princeps **Machabeorum** effecit: de quo scriptura ait quia dilectissimus & honoratissimus a populo fuit quia dilatauit gloriam regni sui. Quare dilatatus est honor eius & fines gentis sue.

Capitulum .iiii. quomodo hic **Alfonfus .x.** fuit electus Imperator **Almanię** & de infelici exitu eius rei. & de discordia inter **Sãctum Ludouicum Regem Francię** & eũdem **Alfonsum** super iure regni & de pace secuta

D Vamq; igitur hic **Alfonfus .x.** ob eius sagax ingenium & ingentem liberalitatem & ad omnes munificentiam per totum fere obem cõmendatissimus esset. Viciis tamen non caruit. Fuit enim nõ tam magni quam superbi elaticq; animi arrogans plurimum & quadam sui sensus singularitate confusus. Demum egregiorum operũ emulator erat. nec enim modo maxima queq; agredi conabatur. & illorum erat auidus. sed potius inuidus uidebatur. quicquid enĩ pulchri quicquid memoria dignum. a quouis gestum cernebat. acerrime debebat ab eo gestum non fuisse aut effici non potuisse: Imitatus **Iulium Cęsarem** ut **Suetonius** refert. qui cum orbẽ circueñs **gades Hispanię** aduenisset ibiq; **Alexandri** imaginẽ uidisset. ingemuit suamq; ignauiam detestãs. quod nihil

a se memorabile esset actum. ea etate. qua alexander orbem
subiecerat. Et ut paucis agamus tam cupidus glorie fuit
Alfonfus ut aliquando glorie sue. ut ita dixerim indig-
naretur: si alius quouis modo eius particeps erat. plerumque
enim duces ac capitaneos suos uictorias insignes obtu-
nisse dolebat. Imitatus Alexandrum magnum quem
Quintus Curcius recolat: qui audiens agis Regem La-
cedemoniorum rebellantem. Cum postea Antipater ei-
us nomine illum uicisset. hostes quidem suos uictores fore
gausus est: sed Antipatrum uicisse tacitus indignaba-
tur. sue glorie detractum arbitrans quicquid accreuisset
aliene: Ceterum Alfonso de se supra se plerumque presu-
mebat & non nulla non satis deliberate temptauit. Est
enim ut inquit Seneca prudentis Principis. quanta sit res }
concupita discernere. & non cito facilia iudicare. que op- }
tat. atque in magnis dubiisque rebus. non diffinire. sed sus- }
pensam tenere sententiam. Nam Alfonso ipse ab aliqua }
parte electorum imperii Romanorum Imperator electus }
est. Quamquam in discordia. Tandem cum re indigesta nec }
magnitudine eius pensata. ad imperium suscipiendum }
pergeret. cognita eius elatione imperii ne dixerim confir- }
matione. sed nec possessione potitus est. licet ut quidam re- }
ferunt callide actum est. ut occasione uitandi scismatis in }
imperio Romani Pontificis iussu iuri imperii resignare }
uisus esset. idque egit apud Belicardum prope Auinionem }
sic non nullos duces sub Aureliano per ambitionem im- }
prudenter ad imperium orbis aspirasse legimus nec ad }
concupitam potestatem deuenere. sed penas ambitus lu- }
ebant. Fuit denique Alfonso & in ceteris rebus infortu- }
natissimus. Nam rediens in Hispaniam non paruas per- }
pessus est persecutiones. reperit enim plurimas funestas }
nouitates primo inuenit fore mortuum Fernandum eius }
primogenitum filium. Reperit etiam Reges Granate

& Belamarini dictū a Benynçaf magnas intulisse clades
in Vandalia & Bethica. ubi cesti fuerunt Sancus infans
Aragonie & Archiepiscopus Toletanus. Verum cū co-
gnouisset Sancum filium eius secundo natum post Fer-
nandi primogeniti mortem uiriliter & strenue ac summa
cum prudentia & dexteritate patriam ab infidelibus de-
fendisse illosq; a Bethica expulisse. obtinuit q̄ omnes sta-
tus regni Sancum predictum in primogenitum iurarēt
& reciperent. non obstante q̄ ante eius ad imperium dis-
cessum Fernandus primogenitus fuerat iuratus & post
illum Alfonso dela cerda eius filius: Aiunt tamen
non nulli Sancum præter omnem Alfonsi uoluntatem
ad primo genituram fuisse assumptum. quinimo asserunt
eundem Sancum Alfonso eius patrem ex imperio ue-
nientem ad regni gubernationem non admisisse. ut infe-
rius tangemus. Hic Rursus Alfonso licet strenuus in
armis fuerit nō tamē felix. suo licet tēpore aliqua pars re-
gni Murcię regno Castelle cessit: Sed ut quorūdam est
opinio. id a patre inclitissimo Fernando effectum fuisse.
Rursus hic Alfonso non caruit uicio crudelitatis sed &
ingratitude quosdā enim nobiles sibi fidissimos. emu-
lorum sugilatione occidi iussit: Huius deniq; Alfonsi
tempore nō parua orta est discordia inter Sanctum Lu-
douicum Regem Francię & eundem Alfonso Regem
Castelle. Ludouicus enim filius erat ut diximus domine
Blance primogenite Alfonsi. viii. Regis Castelle. Ex cu-
ius successione regna sibi debere pretendebat. Nam Rex
Fernandus. iiii. pater eiusdem Alfonsi filius erat Domine
Beringuele filie secundo nate Alfonsi viii. predicti. Sed
ad sedandam tam pestiferam discordiam matrimonium
contractum fuerat inter Fernandum de Lacerda primo-
genitum huius Alfonsi. x. Dominam Blancam filiam
Sancti Regis Ludouici. Ex qua idem Fernānus genuit

Alfonsum & Fernandum dela cerda neuter tamen in re-
gno successit. Sed Sancius secundo natus eiusdem Al-
fonsi .x. quem Alfonso ipse in Regem sibiq; omnes de
Regno iurare obtinuit. Cum tamen ad eum regna mini-
me ut aiunt spectabant sed ad predictum infantem Fer-
nandum dictum dela cerda primogenitum Alfonso etiã
primigeniti. Huius Alfonso .x. nepotem Sancti Ludor-
uici ex filia ut diximus.

Capitulum quintũ Quare iste Alfõsus .x. dictus
est astrologus & quomodo arroganter opera dei
dixit melius fieri posse & qualiter fuit diuinitus
correptus & de infortuniis & in cõmodis que
ex ea causa passus est & de ceteris incidentiis
tempore suo.

Nec solum hic Alfonso .x. nominis sui gloriam in
legibus condendis in effundendis diuitiis ceterisq;
magnificis gestis ampliare contentus est: sed aut arro-
ganter aut quia natura ad id eum impellebat. Astrono-
mia delectabatur. Quare & astrologus appellatus est.
cuius nomine nescio an sapiẽtia tabule Alfonso & alie
astrologice considerationes compilate sunt, & sub eius
regio nomine lustrantur: Rursus Alfonso appetitor
erat laudum, sed rebus ipsis magnifice gestis. potius q̃
adulatoriis sermonibus letabatur. Cum enim pro adi-
piscendo imperio ut diximus in Almaniã pergeret:
apud Narbonam quendam eloquentissimum oratorem
orationem de eius laudibus habere desiderantẽ perorare
prohibuit. dicens exornatas uerbis laudes ad Principes
adulationis aut metus fuisse suspectas. addens talia lau-
dum preconia non nisi mortuis qui illustria egerunt de-
bebãtur. cum scriptum sit. lauda post mortem magnifica

See no 29

See no 29

post consumationem : Imitatus Poscenium nigrum im-
peratorem .qui ut Helius Sparcianus in eius uita ait .cū
quidam eximius orator qua die Poscennius Imperator
creatus est. Panigericum laudum suarum recitare uellet .
dixit scribe laudes Marii uel Hannibalis aut cuiuscunq;
ducis optimi uita functi .& dic quid ille egerit. ut illum
nos imitemur .Nam uiuentē laudare. irrisio est. maxime
Imperatores a qbus beneficia sperantur. Rursus facile est
eos ad celos usq; attollere & diuina de eis scribere . qui
proscribere aut necare possunt . Hic Alfonsus ut tradūt
Hispanorū annalia. diuina opera que perfectissima sunt .
& cum summa sapientia pondere numero & mensura
creata iudicare quippe & emendare conatus est : ore enī
blasphemo dicebat palam si a principio creationis hu-
mane dei altissimi consilio interfuisset . non nulla melius
ordinatusq; cōdita fuisse | o uana o funesta | o superba atq;
inutilia uerba. non sic Dauid sentiebat . dicens mirabilia
opera tua domine & quis cognoscat nimis : & iterum q
magnificata sunt opera tua domine . omnia in sapientia
fecisti . & sapiens omnia opera dei bona | nec est qui addat
Nam & redemptoris testimonio ipse Salamon cum tota
sapientia sua . qui cūcta ab Isopo usq; ad cedrum perseru-
tatus est . minimum dei opus nec intelligere & longe mi-
nus iudicare est ausus . inquit Cum me ueterem ad co-
gitandum opera dei . uidi esse afflictionem spiritus & ua-
nitatem . cum non possit homo illa explicare sermone &
iterū idem sapiens . plurima inquit sunt uerba hominum
multamq; in disputando uanitatem habentia . sed & alibi
idem sapiens stolidi inquit hominis est intelligere uiam
suam : quanto ergo stolidior qui opera dei non modo
intelligere . sed emendare conatur : Hinc Apostolus su-
perbiam inquit in tuo sensu nunq; dominari permittas :
hic igitur princeps de suo sensu cōfidēs . hęc arrogātissima

*Hic Alfonsus dicit opus
quia ipse possit emendare*

uana atq; superba uerba sepe repetebat. sed non caruerit
diuina ultione. Accidit enim q; miles quidam dictus
Petrus Martini de Pampliega deum timens. instructor
& curam gerens infantis Manuelis. uidit in somniis
uisionem quendam pulchrum aspectu hominem ange-
lum uidelicet albis indutum ei dicentem latam esse in
diuino Consistorio contra Regem Alonsum sententiam
ut exheredatus moriatur sed & crudeli morte. nisi peni-
teat. Miles uero de uisione perterritus. causam quesuit
cui blasphemiam inquit angelus Alfonsi uanamq; teme-
ritatem diuina opera corrigere molientis id meruisse.
Monuit ergo eundem militem ut ad Regem accederet.
eumq; ad penitentiam hortaretur. miles uero celeri gressu
Regem apud Burgis commorantem adiit. cui cum tre-
more uisionem retulit. atq; ad retractandum. que tam
impie dixerat penitendumq; summopere monuit. Rex
uero qui iam preualuerat in uanitate sua. militem derri-
dens a se expulit. Iterum uerba illa sacrilega repetiit. Si
tempore creationis humana interfuisset plurima melius
ordinari potuissent. Cumq; post paucos dies Rex apud
Segobiam moram traheret. quidam heremita uite san-
ctissime. eandem reuelationem habuit. Regem igitur ac-
cessit monetq; ut de peccatis suis presertim tam damnatis
sacrilegisq; uerbis penitentiam agat. alias sentiret ultio-
nem. & quia scriptum est in uanitate cordis sui compre-
henditur peccator. Rex ipse Alonsus ut alter Senache-
rib in blasphemia prestitit & ut alter Nabuchodonosor.
confirmatus est ad superbiam. quare testante scriptura
Cecidit de solio suo & gloria eius ablata est. Heremitam
igitur Rex coruo iratoq; uultu contempsit. & ut insipi-
entem abire iussit. Iterum uerba illa nefanda repetens
Holofernem imitatus achior increpantem. quia soli deo
potentiam attribuebat. Ea igitur nocte misit deus tam

horribiles & insolitas tempestates & spiritus procellarū,
tot deniq; tonitrua tot fulgura. tot coruscationes & ful-
mina ut celum cadere putaretur: sed & in cubiculo regis
sagipta fulminea uestes **R**egis atq; **R**egine comburens.
Rex uero attonitus. uix loqui ualens. cubicularios custo-
descq; monet. ut illico heremitam illum ad se deferāt. **V**e-
rum tanta erat tempesta ut nullus palacium exire uale-
ret. ut citius tamen ualuerunt. heremitam adducunt. quē
ut **R**ex uidit procidens ad pedes eius. **E**go inquit sum
qui peccaui. heremita uero illud ecclesiastice imprimis ad
eum ait. homo. accusaris fabula uana & audacia cordis
tui. & iterum quis posuit in uisceribus tuis sapientiam:
nunquid consiliarius altissimi tu es: o utinam **R**ex me-
mor fuisses uerba **R**egis sapientissimi **S**alomonis. uani-
tatem & uerba mendacii aliena fac a me. **H**is igitur uer-
bis **R**ex ipse simul & metu instantis mortis cum magno
animi merore eidē heremite cōfessus est & publice uerba
nephanda retractauit: **C**um itaq; lacrimis plurimis pe-
ctus conterebat. incipiebat cessare tempesta: quinimmo
quanto artius dolebat. tanto tranquilior serenitas cerne-
batur. nec ipse a terra oculos leuauit. quousq; plene pro-
cellosa rabies conquiesceret. Itaq; meruit humilitate con-
sequi. quod superba sui presumptione demeruerat: deinde
uero uitam mutauit in melius. **V**erum tamen ut quidā
asserunt. ex ea & aliis causis regno in uita exhereditatus
est. a filio. a quo ueniens de infelici conquesta imperii nō
est admissus. ciuitas tamen **M**urcię quam ille a **S**arrace-
nis euicerat. nunq̄ ab eius obuiam discessit. ob quā cau-
sam **A**lfonsus cum apud **H**ispalim moreretur cor suum
euiscerari iussit & ad **M**urciam differri sepeliriq; in ec-
clesia **S**anctę **M**arię per eum constructa: concedens ci-
uitati priuilegium. ut in signū singularis fidelitatis septē
coronas in armis & insigniis defferret: **H**ic **A**lfonsus

postq̄ dicta uerba nephāda protulerat. infortunatissimus
fuit. quippe qui pro eius arrogantia imperium ut aiunt
ad quod electus fuerat. perdidit. Adde quia cum rediret
plurima infortunia passus est ut prediximus. Nam Sar
raceni plurima bella uicerunt atq̄ interfecerunt Sancium
infantem Aragonie. nec nō Archiepiscopum Toletanū
Nunniū de Lara. & plurimos nobiles & barones reg
ni: Deniq̄ obiit Fernandus dela cerda filius eius pri
mogenitus. & licet ut diximus filium relinqueret. tamen
Sancius secundo natus regni sceptrum eodem Alfonso
uiuente ut ferunt occupauit. nec eum uenientem admisit.
sed apud Hispalim regno priuatus diem clausit extremū.
Huius Alfonsi. x. tēporibus prefuit Romane sedi Alex
ander quartus natione Campanus. de ordine fratrum mi
norum. qui in publico Consistorio comburi fecit. quendā
libellum inter cetera continentem religiosos pauperes de
elemosinis uiuentes non fore in statu saluationis. condē
nauitq̄ dictum libellum & auctorem eius uidelicet fratrem
Guillmum de sancto amore: Rursus idem Pontifex aliū
libellum cōdemnauit. & comburi fecit in quo asserebatur
legem euangelii neminem ad perfectum ducere. sed legē
spiritus asserebat deniq̄ legem euangelii sic se habere ad
legem spiritus. sicut legem ueterem ad legem gratiē: ad
debat deniq̄ legem Cristi finiēdo anno domini .m. cclx.
quo tempore lex spiritus subintrare debebat. quē siquidē
pestifera heresis ex uerbis. Io. Ioachim originem trahebat
& non paucos illis diebus habuit sectatores post eūdem
Alexandrum prefuit successiue Urbanus quartus natio
ne Gallicus. quo mortuo sedit Clemens natione Prouin
cialis & Rursus Gregorius decimus Lombardus & In
nocencius quintus Burgūdus. & Adrianus quītus Ge
benen: & Iohannes .xxi. natione Hispanus. & Nicolaus
iii. Romanus. & Martinus .iiii. Italicus. In Romano

uero imperio sedit predictus **F**redericus . quo defuncto circa partes **B**asilie . electus est predictus **R**adulphus quam electionem **G**regorius **P**apa quartus in fauorem **P**assagii terre sancte . ad quod plurimi anelabant approbavit : ad cuius instantiam idem **R**adulphus crucē suscepit . transmarinam . imperauit autem annis .xviii. absq̄ imperiali diademate

---

Capitulum sextum de **S**ancio .iiii. filio **A**lfonsi xxxvii. **R**ege post **P**elagium & de uirtutibus & uictoriis eius . & quomodo recuperauit a **M**auris **T**arifam & alia loca & qualiter **A**lfonsum patrem uenientem de imperio nō admisit ad **R**egnum.

Sancius huius nominis quartus **A**lfonso huius nominis decimo patri suo in regnis successit anno domini Millesimoducentesimo octuagesimo quarto . **R**egnauit autem .lxxxiiii. loco post **A**thanicum primum **R**egem **G**othorum . & .xxxvii. post **P**elagium primum **R**egem post **H**ispanie cladem . regnauit annis .xi. **O**btinuit igitur regnum **S**ancius excluso licet defacto **A**lfonso dela cerda nepote predicti **A**lfonsi . ex **F**ernando primogenito pre mortuo . dum ad imperiū pergeret qui siquidem **A**lfonsi nepos & filius primogeniti eidem **S**ancio preferendus omnium iudicio uidebatur nihilominus aut fortuna sua aut populorū cōsensu uel ut creditur eodem **A**lfonso propter **S**ancii uirtutes & ingentia merita id uolente & procurante ut supra diximus : uel ita deo disponente . qui regna transfert atq̄ concedit pro sua ineffabili prouidentia . **I**dem **S**ancius regnorum suscepit sceptrum . regnauit autem .xi. annis . **H**ic duxit uxorem dominam **M**ariam filiā infantis **A**lfonsi dicti de **M**olina

fratris gloriosissimi Fernãdi .iii. Ex qua domina Maria genuit Fernandum .iiii. post regnantem. Petrum. & Philippum. & Henrricum qui fuit mutus. Hic Sancius strenuus & animosus fuit. preclaracq; bella contra Machometes confecit. eosq; sepe uicit. ac plurima castra & oppida suę dittoni subiecit: inter cętera cum magna perseuerantia & longa obsidione insigne oppidum Tarifam a Mauris feliciter recuperauit. Sed & ultra alias preclaras eius uictorias Regem de fec. Machometem dictum a Benyuçaf singulari uirtute prostrauit ille enim maximã classem ut transiret in Hispaniam parauerat. contra quem Sancius Rex transmisit nobilem uirum Benedictum gachariam Almirandum suum: qui uniuersam classem obtinuit. & cęteris nauigijs combustis terdecim galeas mixtas Sarracenis armis & equis ad nostra littora incolumis deduxit. fugato a Benyuçaf Rege Maurorũ. quę nobilis Almirãdus insequutus usq; ad littora Affricana dicta Tingitana. Hic Sancius patrem Alfonsum parum glorię ex imperio reportantem & inde redeuntem ad regni sceptrum non admisit. Quare ut putatur non diutine regnauit ut in se experiretur. id quod Ruben in patrem peccans passus est. cui Iacob pater ait effusus sis sicut aqua nec crescas quia maculasti statum patris tui. & rursus Absolonem imitatus est non tam in regni ambitione q̃ sceleris punitione qui Dauid patrem e regno pellere temptauit. sed infelix fuit eius. conatus dum occubuit insolita morte. Nec Sancius ipse primus in orbe fuit qui patrem regnandi gratia. a Principatu pelleret. Cum Darium interfectum legamus a filio Artabano ut citius regnaret. Sed & alius Darius cum a xerse patre indulgentissimo Rex esset factus. tamen duobus ei fratribus assistentibus in patrem conspirauit: ut regno priuaret; cuius sceleris penas luit. Rursus Tullia Tarquini

superbi uxor. patrem Seruium Tullium occidit super cuius cadauer Carpentum inferri iussit. ut sibi & marito Romanę urbis regnum accresceret denique si poetis credimus Iupiter Saturno patrem regno expulit.

Capitulum septimum de quibusdam crudelitatibus Sancii & de bellis & de scādalis ex ea causa sequitis & de singulari fidelitate cuiusdam nobilis obsessi in Tarifa qui passus est filium interfici. ne arcem assignaret & de eiusdē Sancii obitu

Sancius .iiii. de quo sermo est. plurimis uirtutibus polluit. quę Reges non mediocriter ornant. precipue tamen in bellis discipline militaris fuit seuerissimus custoditor. sepe enim pro parua inobedientia milites uirgis cęsit manus amputauit: inobedientesq; in medijs castris securi iussit percuti. non nunq; propria manu cecidit: Nam cum contra Sarracenos bellum gereret orta semel seditione & tumultu in exercitu cum per alios sedari nō posset: processit Rex Sancius nudus sola indutus camefia ac se in medio suorum inuicē pugnantium iniect: dicens o strenui milites. Vbi est fides uestra nō in uestros commilitones. sed in me gladios figite qui uos huc adduxi: ac cum ab armis non cessassent. ille inermis ut erat arrepta lancea duos percussit milites. qui principales intumultu uidebantur. dicens aut Sarracenos. uestros hostes aut me percutite qui uos percussi: nec hodie eiusdem infidelibus tantam detis gloriam & uobisipsis tam funestam ignominiam ut gladiis uestris non hostibus pereatis. nunc omnes aut metu aut pudore aut ab armis abstinerunt: Nec parum regii animi magnitudo extollenda. sed admiranda est. quę eo tempore exigebat obedientiam. ubi obedientia non est. & inter distantes

gladios Rex ipse milites ferri ausus est. ubi milites Re-
ges suos ferre audent. Imitatus Auidium Cassium Im-
peratorem de quo Volcarius Galicanus pulchre ait. Cū
enim in eius exercitu grauis seditio orta esset ille rustico
sagulo tectus. processit. dicens percutite me si audetis. dū
tamen disciplinam militarem nō deseratis. quo uiso cun-
ctis ab armis quiescentibus. meruit timeri. quia non ti-
muit: quę res tantum militaris obedientie Romanis ad-
didit tantumq; hostibus timorem. iniecit ut pacem ab
Imperatore peterent: Sancius itaq; Rex difficile putabat
Principem uincere posse nisi a suis militibus timeatur.
Sēper enī in ore gerebat illud de arci ducis Lece demio-
rum ut recolit Iulius Frontinus Imperatorem aut ducē
exercitus. potius timendum esse q̄ hostem: Hinc Marcus
Cato dicebat. seditioem in exercitu aut inobedientiam:
paucorum pena grauius puniendā fore: Sic Appius
Claudius ac Fabius Rutilius sic & Iulius Cęsar sepe ege-
runt. qui orta seditioe inter milites. paucis percussis ca-
stra paccasse & fidem militum reparasse referuntur: sed
ad Sancium redeuntē a quibusdam uiciis nō abstinuit:
fuit enim iracundus pariter & seuus & ut cętera omitta-
mus apud Pacensem ciuitatem una die quatuor milia ci-
uium inhumaniter & repentino impetu iussit occidi: pro
eo q̄ ciues ipse eiusdem Sancii timore alios ciues eorum
hostes ex ciuitate expulerunt. & quosdam trucidauerunt.
Timentes igitur ne Rex in eos seuiret. Alfonso del
Cerde predictum eiusdem Sancii ex fratre nepotem uite
saluande gratia. in Regem erexerant: Rursus aliam nō
mediocrem: addidit seuiam. Cum enim apud oppi-
dum de Alfaro moram traheret: celeri iudicio & irato
ac turbato animo pariter & uultu occidi iussit nobilem
uirum Lupum comitem & dominum Viçaię: Captua-
uit deniq; infantem Iohannem fratrem suum. quibus ex

causis maxime clades sequute sunt: Nam Didacus filius
eiusdem Lupi comitis & plurimi nobiles & barones ei
& dicto Iohanni fauentes. ad Iacobum Regem Arago-
nie confugerunt: apud quem obtinuerunt ut relaxaret
Alfonsum dela Cerda filium Fernandi primogeniti Al-
fonsi .x. quem in uinculis tenebat de quo sub eodē Al-
fonso decimo egimus quibus Rex Aragonie annuit.
Alfonfus igitur dela cerda assumpto titulo regio Castelle
regnum armata manu ingressus est. quibus Sancus oc-
currit & bella grauissima sequuta sunt durauitq; dissidiū
tribus annis. tandē matrimonio pacatū est: Nam idem
Iacobus Rex Aragonie Helisabet filiam huius Sancto
de quo agimus duxit uxorem: Iohannes uero predictus
frater Sancii Regis ab eo lesus. cum se a uinculis liberū
conspexit ad uindictam infeliciter properabat. Nā Vli-
bonam clam petiit indeq; nauigio transfretat in Affricā
& Abeniacob Machometum Regem Bellamarini ac-
cerfit. a quo honorifice receptus est cui suasisit Iohannes.
ut si gentes & classem ei cōcederet facile est oppidum de
Tarifa assignaret. quod pauloante Rex Sācius eius fra-
ter euicerat: concessit igitur ei abenyugaf quinque milia eq-
tum & magnam peditum copiam. applicantes igitur ad
littora nostra oppidum predictum Tarifam obsederunt.
cuius custodiā gerebat nobilis Alfonso Petri de Guç-
man. Quare decreuerunt oppidum expugnare quod sex
continuis mensibus. machinis & omni artificio debel-
abant. cum itaq; infans ipse Iohannes & alius infans
Sarracenus fratre abenyugaf uiderent Alfonso Petri &
& obsessorum constantiam. nuncios misere ad eos offe-
rentes pacem. si certam pecunie summam persoluerent
& thesauro Alfonso quem inibi esse putabant. auditis itaq;
legatis obsessi omnes quasi uir unus & uno ore dixerūt.
dicite his qui uos miserūt turpe admodū esse insignibus

Ducibus paratam uictoriam pecunia uēdere. nec minus
turpe est fortibus uiris libertatem suam p̄cio cōparare:
quibus auditis uerbis . Iohannes infans ait ad Sarrace-
nos . nosco ego homines . nec p̄ce nec p̄cio flectentur .
Imitati sunt **Alfonſus Petri & ſui Priscoſ** illos Hispanos
non minoris fidei & uirtutis uiros . quos cum apud Ci-
minium sic tunc appellatam ciuitatem **Lusitanię** . brutus
consul Romanus lōga obsidione afflixisset . ipsiq; obsessi
pertinaciter arma retinerent . temptata redemptione per
Bruti legatos . illi responderunt ferrum sibi a maioribus
relictum esse quo urbem suam tuerentur non aurū . quo
libertatem ab auaro Imperatore emerent : Cum igitur
nec sit Iohannes infans & Sarraceni obsedentes profice-
rent : opus est inquit . Iohannes sanguine ut Alfonso
Petri uincamus : Manebat enim filius Alfonso Castel-
lani eo tempore in eiusdem Iohannis obsidentis seruitio
missis igitur nunciis ad Alfonso Petri ut oppidū simul
& arcem Iohanni assignaret . alius filium iugularet Alfonso
ipse fidei & probitatis magisq; uite filii sollicitus imi-
tatusq; Aulum Fuluium Romanū preclarissimum uirū
ad eos qui uenerāt uerba faciens : dicite inquit mittenti
uos quia non Iohanni aduersus patriam filium genui .
sed patrie aduersus Iohannem omnesq; mortales : Dicite
rursus . quia si filium Iohannes gladio cecidit . mihi glo-
riam . filio ueram uitam tribuet eidem uero seuienti sem-
piternam ignominiam & ad inferos damnationem : Si
uero filius liberatur ut fidem ledam uita eius mors mea
est . & indelibilis macula : qua idem filius uiuendo mo-
rietur . malo enim orbatus filio q̄ fide uiuere : malo deniq;
gloriosam filii mortem q̄ turpem utriusq; uitam : filios
plurimis ex causis inuiti sepe perdimus . fidem uero &
honorem nisi uolens nemo perdit . Optat Iohannes imo
hostis . ut similis sui fiam . qui parum estimat fidem quam

Itend.

non habet. nullam infelix ipse putat iacturam honoris .
quem diu ante perdidit . Iugulet igitur filium . ut furori
atq; perfidie suę honorisq; meo faciat satis : dabocq; illi gla-
dium . quo id triste spectaculum mihi dulcissimum exple-
at & dum uerba finiret . gladium supra muros in castra
Sarracenorum demisit . quo ab impio Iohanne suscepo .
nunciisq; auditus . illico uidente patre & gladio patris fi-
lium transfodit . Consultus profecto Iohannes ipse ob-
patris ingentem fidem . filio de se bene merito pepercisset
Imitatus . **M.** Antonium qui cum nullo pacto Centuri-
onem a Cęsarıs fide retrahere potuisset . atq; ob eam rem
filium eius occidere decreuisset . constanter Centurio ad
eum ait . nullo filiorum supplicio adduci posse ut Cęsarıs
miles esse desineret & Antonii esse inciperet : qua perse-
uerãtia ut inquit Liuius quo constantius uitam filiorum
contempsit . eo facilius uitam ab Antonio impetrauit :
Cum igitur Sarraceni cernerent omnem spem defuisse
habendi castrum . infeliciter ab obsidione dicefferunt :
Cęterum ad Sancium redeuntes . pro sedandis dissidiis
inter eundem Sancium & Iacobum Regem Aragonie .
quę plene perante dictum matrimonium non fuerãt so-
pita . arbitri electi sunt . pax tamen non pro tunc sequuta
est : sed treugua ad tempus indita . Interim Sancius ab
hac uita subtrahitur & obiit morte communi . filium suũ
primogenitum Fernandum reliquit regnorum successo-
rem . quem ex inclita domina Maria eius consorte genu-
erat quam eidem filio dimisit tutricem ut statim latius tã-
gimus : **Hic** Sancius ob repentinas & iniustas cędes q̄s
perpetrauit . plures angustias & persecutiões passus est
uelut alter abimelech . qui ut securus regnaret . nedũ fra-
tres sed plurimos alios gladio cecidit . sed scriptura sacra
testante . paruo tempore regnauit & multa aduersa passus
est . Huius Sancii tēpore sedit i Petri cathedra Honorius

quartus Romanus & successiue Nicolaus quartus Lō,
bardus . In imperio sedit Radulphus primus comes de
Nasone qui pugnavit contra Albertum Ducem Austrie
filium Radulphi Regis Romanorum predecessoris sui
in qua pugna Rodulphus occiditur anno domini .m.
ccxcviii. diademate non est potitus. ~~~~~

Capitulum viii. de Fernando quarto Rege Ca/
stelle & Legionis :xxxviii. post cladem Hispanie
& de summa pudicitia ac uirtutibus Domine
Marie matris & tutricis eius & quomodo ob/
tinuit contra omnes Reges Hispaniarum qui
diffidarunt eundem Fernandum impuberem. ~~~~~

FERNANDVS huius nominis .iiii. filius Sancti
predicti in Regnis Castelle & Legionis successit
anno domini .m.cccxcv. Hic post Athanaricum primū
Regem Gothorum .lxxv. Rex fuit & post Pelagium pri/
mum Regem Hispanie post cladem .xxxviii. regnavit
autem annis .xv. Hic Fernandus etatis erat .ix. annorū
cum regnare cepisset . sed excellentissima domina Ma/
ria fideliter tutelam gessit : hęc Domina Maria ut paulo
ante diximus filia fuit Alfōsi infantis de Molina & ne/
ptis clarissime domine Berenguele matris gloriosi Re/
gis Fernandi .iii. qui Hispali & totam Bethicā a Mau/
ris recuperavit . Hęc igitur regina Maria Sancio marito
uita functo cum a multis foret monita ut secundas con/
traheret nuptias cum etas & forma ingens suffragaretur
illa ut alia Iulla Romana quam Valerius cōmemorat ne/
quaq̃ inquit hoc faciam . si enim maritum bonum sortita
fuero ut ante habui nolo timere ne perdam . si scelestum
& discolum quid necesse est post bonum pessimum susti/
nere : subdēs felix & pudica matrona nunq̃ preter semel

*(ut q̃li p̃ exemplum q̃dā m̃r̃
Iulla ne q̃herit 2. ab imp̃)*

nubit quia ut Porcia Romana teste Orosio dicebat mul-
torum connubiorum experientia cuiusdam intemperat̄ie
signum est. Imitata fuit hęc inclita Regina Valeriã Me-
salorum sororem quam idem Orosius recolit quę amisso
uiro suo cum rennueret secundo nubere & de causa in-
terrogaretur respondit sibi semper maritum suum uiuere
addens eam non esse uiduam quę filium patris imaginē
gestantem pro marito colebat. subdens iterum quia non
prolis sed potius cupiditate libidinis nubit quę supersti-
tem filium habet. Itaq; ad suos reuersa qui ut nuberet
monebāt: ait non satis fidos fuisse Regi talia commonē-
tes. Nam desiderare eā ad secunda uota transire. nil aliud
uidebatur q̄ Regi eorum domino insidias optare. Igitur
illustris ipsa Regina feminea benignitate deposita. ani-
mum plusq; uirilem induit: & quamq; ut sapientes aiunt
cetera uirtutes multum habent admirationis. sed pietas
ad filios plurimum amoris: tam exuberans fuit in hac
una matre ad filiū pietatis cura. ut nō minus admirati-
onis q̄ dilectionis habere uideretur: Nā uelut alia Re-
gina Hester omni periculo se exposuit pro liberatiōe po-
puli sibi commissi. Cum igitur prospiceret propter filii
teneram etatem omnes Hispaniarū Reges & alios emu-
los contra eam & filium surrexisse siquidem una eadēq;
die filius Fernandus predictus a Regibus Aragonie
Nauarre necnō Portugalie ac Granate diffidatus foret
Alfonso deniq; dela cerda se pro Rege Castelle gerebat
Rursus infans Iohannes titulum regni Legionis usur-
passet. qui omnes crudelem guerram diuersis in Regni
partibus mouissent ac ualida manu regna filii uastassent
ipsa tamē Regina Maria iactans curam suam in domi-
no tanta prudentia tantaq; dexteritate Harum magna-
rum quidem tempestatum uitauit naufragium ut paulo
post omnes ipsi eius hostes inceptis rebus nō preualerēt

nec modo armis iura filii tuebatur. sed orationibus ieiun-
niis assiduiscq; elemosinis ac suę regię persone maceratiõe
Ferunt enim Hispanorum annalia hanc dominam tam
strictam in se ut filii sui curia .parsimoniã & paupertatē
seruasse : Vt uasa argentea non haberet sed tantum ficti-
lia & lignea: cuncta enim quę habere poterat aut paupe-
ribus aut edificandis sacris templis uel stipendiis mili-
tum pro Regni defensione certantum profusa assiduacq;
manu diffunderet . sed nec procerum & magnatum Re-
gni fidelitas quieuit. ac probitas subditorum . uidentes
enim multitudinem inimicorum . ac Regis sui pueriles
annos intuentes . sua nobilitate & fide confortati illustri
Regine assistentes & pręsidia ferentes animos plusq; ui-
riles assumpserunt . nam ultra illorum eximiam fidem :
cõmiseratio infantilis etatis regię & materne pietatis eis
animos auxit : quare contra omnes hostes preualuerunt
Imitati Macedones quos Plutarchus commemorat qui
puerulum Regem suum tam fortibus animis tutati sunt
ut ostenderent suis hostibus Regem : non uirtutē Ma-
cedonibus defuisse : quare ob tantam subditorum fidem
& matris pietatē ingentem Regem ipsum ab omnibus
inimicis dominus liberauit & preualuit aduersus eos qui
tribulabant animam suam . Nam actiores hostes eidem
Regine & nobilibus suis pacem optatam ultro optulerunt
alii uero Reges imo hostes breui tempore a regno pulsi
sunt: Rex tamen Aragonie qui Regnum Murciaę occu-
pauerat post plurimas guerras & clades. tandem oppida
de Oruela prope Murcia & aliquante . elche & quedã
alia castra Regni murcię ex arbitrarij sententiã usq; in ho-
diernum diem obtinuit : residuum uero regni Murciaę
cessit Regi Fernãdo tollit autem hoc arbitrium dyonisius
Rex Portugalie pro sedandis dissidiis : quamq; oppida
predicta Regi Aragonie ad iudicata ad regnũ Castelle

uoff.

expectassent. cui arbitrio cessit Regina inclita ne filius sub teneris annis agens. tot simul aduersantium persecu- tionibus affligeretur Hęc sancta Regina ut alia Noemi sollicita & prudentissima fuit in agendis suis & uelut alia Olda prophetissa quam scriptura commemorat tam prudenter Iosiam Regem direxit ut aduersa uentura sua sapientia inprospera couerteret: post plurima itaq; huius nobilis Regine pia opera Cenobium Sancti Francisci Vallisoleti & septē alia deuota monasteria propriis sump- tibus construxit: Fernādus igitur factus adolescēs duxit uxorem Constantiam filiam Dyonisi Regis Portugalie. Ex qua genuit Alfonso .xi. postea Regem Castelle Itē Leonoram quę uxor data est Alfonso Regi Aragonum Cum igitur deus uocasset Reginam ad illud infallibile Regnum ubi sine tedio & absq; fine regnatur: Illa inter cętera recōmisit filio barones & nobiles qui ī eius tenera etate contra Reges Aragonum nauarre Portugalie & Granate & cęteros hostes militauerant: & presertim no- bilem uirum Iohannem Alfonsi de Haro. qui mira uir- tute uicerat Iohānem Nūnii quem captiuum eidem Re- gine & Fernando eius filio presentauerat: quę una res totalem uictoriam hostiū Fernādo attulit. Nā ut dictus Iohannes Nunnii liberaretur assignauit Fernando Regi oppida de Palençuela quod tunc idem Rex obsidebat & castrum Xerique duennas tariego. lerma. cannete. moya. & histar quę omnia effecerūt ut predicti Reges & cęteri hostes Fernandi animum perderent & ad pacem prope- rarent. uerum tamen non satis tam singulare seruitum predicti Iohannis Alfōsi recognitum fuit. per Alfonso .xi. huius Fernandi filium ut statim latius dicetur.

Capitulum .ix. de uirtutibus & uictoriis Fernādi
iiii. & qualiter recuperauit a Sarracenis Gibraltar

*Construtio monasterij
sancti francisci. Valde.
eti*

& alia Castra & quid faceri retulit quidā antiquus
Sarracenus & de subita eius morte ut creditur
propter certas indeliberatas & festinas mortes
nobilium

FERNANDVS. igitur sicut etate sic uirtute cres-
cebat erat quidem iustus & rectus curiasq; genera-
les pro subleuandis grauaminibus sepe congregabat:
cumq; apud Burgis ex omnibus suis regnis curie tene-
rentur: applicuit nobilis Maria Didaci de Haro filia
Lupi comitis & domini Vigcaie quē ut diximus Rex
Sancus quartus apud oppidum de Alfaro occidi iusse-
rat quē siquidem Maria Didaci infanti Iohāni nupserat
Cum igitur dictus Lupus eius genitor sine filio mascu-
lo decessisset: dominium Vigcaie ad illā optimo iure per-
tinere dicebat: petebatq; sibi iusticiam ministrari: pre-
sertim Didacum de Haro patrum suum predictę pro-
uincie usurpatorem: Rex igitur Fernandus auditis hinc
inde plene partibus tullit sententiā qua Didaco de Haro
ad eius dumtaxat uitam usum fructum Vigcaie iudica-
uit: post mortem uero eius predicta Maria obtineret
eandem Vigcaiam: durāgo: & patriam dictam incartati-
ones: Rursus Lupus de Haro filius predicti Didaci de
Haro obtineret Valmasedā Ordūnam & Villalua & Losa
quam sententiam omnes partes emologarunt: post pre-
dicta Fernandus Rex bella cōtra Machometos feliciter
gessit: illisq; magnas clades intulit. Nā iter cetera famo-
sum oppidū de Gibraltar & de cannete post longā obsi-
dionē suę ditioni subiecit. In quorum recuperatione pre-
cipue militauit Iohannes Nūnii de Lara: Nec tamē pu-
taui obmittendam faceciam ridendam simul & notandā
cuiusdam Sarraceni quam predicto Fernando retulit:
Cum enim oppidum predictum de Gibraltar uenisset

in deditiōnem Regis Fernandi: ex pacto Sarraceni utri-
usq; sexus exeuntes de castro optabant transfretare in
Affricam. inter quos accessit ad Regem quidam Sarra-
cenus uenerandus centū fere annorum: qui ait ad Regē
Nescio quid mihi & tibi sit domine Rex: aut cur me tā-
topere persequeris. Erā ego quondā cuius Hispalēn. &
Rex Fernādus proauus tuus cū illā ciuitatē obtinuit me
inde expulit. ego uero contuli me Xericio. Postea super-
uenit Alfonsus. x. auus tuus & capta ciuitate me inde ex-
pulit nudum & percussū tandem applicui oppido de
Tarifa ubi domum fabricaui: & dum me tutū putarem
uenit Sancius pater tuus & castrū ui & armis obtinuit.
& simili modo pulsus fui de domo mea: postea conside-
rans q̄ in nullo loco eorū quę Sarraceni in Hispania ob-
tinent: tutius uiuere poterā quā in hoc fomoso castro de
Gibraltar decreui in eo dies meos finire meos. nūc uero
tadē tu uenisti & castrū obtinuisti. Exoro igitur excellētā
tuā digneris mihi & familię meę scafā aut paruū aliquod
nauigiū cōcedere: ut in Affricā transeā finiāq; dies meos
paucos & malos: cū aliqua quiete: nec dieti uideāt oculi
mei tot gētis nostre clades: Rex uero Fernādus subirridēs
simul & cōpatēs donauit eū muneribus cōcessitq; nauigiū
pro se & illis miseris quos ipse delegit: quo humanitatis
preclaro facinore a uicinis oppidis cognito sese sine san-
guinis effusiōe Fernando dedere: nec alia arte Quintum
Metellū celtibricas Hispanię gētes expugnasse legimus
qui quosdā Celtiberos intercipiens humanitatē propin-
que uictorię preferens nō solū eos incolumes remisit. sed
ab obsidione discessit. quo tā clementi facto nō unius ci-
uitatis mēnia. sed omniū Celtiberorū urbiū aīos cepit
effecitq; ut ad eas redigēdas ī Romani populi deditiōnē
multis obsidionibus opus nō esset. Postremo hic Fernā-
dus & si uictoriosus fuit & multis uirtutibus polluit:

quibusdam tamen uiciis nō caruit : fuit enim in credēdo detractoribus promptus . & ex quadam ut putatur rigiditate iusticię impuniēdo celer : Ex qua re a deo punitus creditur . Nā cū apud oppidū de Martos duo nobiles de Caruaial corā eo de prodicione accusarētur . Rex ipse p̄cipiti iudicio p̄cipitari eos de altissima rupi iussit . Illi tamē sese innocentes asserabant . quare cū humanū deesset auxiliū ad diuinū recurrerūt : & propter iniustā mortem Regē citarūt ut infra . xxx . dies corā diuino cōpareret tribunali . rationē de tā iniqua morte redditurus . Aduenīte igitur die citatiōis . cū esset Rex apud ciuitatē Gienēn post somnū meredianū repertus est mortuus . Alii ferunt morte cōmuni expirasse : an autē hęc subita mors a casu uel a fortuna an ex predicta obuenerit causa . iudicio diuino relinquendū est . cuius iudicia abyssus multa abstinere profecto debent principes a festino & p̄cipiti iudicio . Hinc Rex & patriarcha Iob . causam inquit quā nesciebā diligentissime in uestigabā . Vbi Gregorius ad ferendam mortis sententiā p̄cipites esse non debemus . nec temere indiscussa iudicare : maiora enī crimina credenda nō sunt mox cū audiūtur . sicut scriptura cōmemorat de Phitfare qui leuibus uerbis cōiugis credulus . sententiā tulit cōtra Ioseph . nec aliter egit tyrannus ille quē Seneca in libro de ira cōmemorat qui irato & festino iudicio tres occidit innocētissimos milites . Vnū quia rediit de uia sine socio quē dicebat ab eo interfectū . & cū duceretur ad suppliciū uenit socius quē cū executor iusticię cōspexisset : uiuumq̄ duxit ad Principē . Ille uero festinus & iratus ait . ad primū te iubeo interfici quia damnatus es . Secūdo dixit te simili sentētia dāno quia causa damnationis socii fuisti . Tertio uidelicet lictori dixit . te quoq̄ occidi iubeo quā mihi imperanti non paruisti . Huius Fernandi Regis temporibus sedit ī cathedra Petri : Celestinus . v . & successiue

*At causa mortis Pe
ut p̄cipiti iudicio opina*

Boñifacius .viii. natione Campanus. & deinde Benedi-
ctus .xi. Lombardus & clemens .v. Burgūdu. Vacauit
sedes duobus annis & totidē mensibus. In Imperio ue-
ro prefuit Rodulphus .ii. de quo paulo ante egimus.

Capitulū .x. de Alfonso .xi. qui post cladē His-
paniē .xxxix. Rex fuit & de prole sua & de uicto-
riis eius contra Reges Bellamarini & Granate
& quomodo recuperauit Alcala la real & alia ca-
stra & de eius repetinis cedibus quorūdā mag-
natū & de magna ingratitude cōtra eos cōmissa

ALFONSVS huius nominis .xi. filius Fernādi .iiii.
successit in regnis Castelle & Legionis cepit reg-
nare anno domino .m. ccc. x. fuit aut. lxxvi. rex ab Atha-
narico primo Rege Gothorū & .xxxix. a Pelagio qui
primo regnauit post cladē Hispaniē. Regnauit autē ānis
xl. Hic duxit uxore Mariā filiā Regis Portugaliē ex q̄
genuit Petrū q̄ post eū regnauit sed ex nobili femina Le-
onora de Gugman .genuit Henrricū & Frēdericū filios
naturales. primū fecit comitē de Trastamara alterū ma-
gistrū Sancti Iacobi .genuit etiā Sāciū & Teliū comites
Petrū & Didacū. quos ultimos paulo post Petrus eius
filius occidit: hic Princeps strenuus & ualde animosus
fuit: plurima preclara bella contra infideles gessit. Deui-
cit enī Almohagen Machometē & demū yucef Reges
Bellamarini & Granate. nā lucro fidei & suę dittoni ad-
iecit alcala de beneay quā nūc regalē appellamus & plu-
rima alia castra & oppida: Hic Alfonsus iuuenis satis re-
gnare cepit & quorundā prauo consilio aliquos magnos
uiros de se & regnis suis bene meritos inhumaniter gla-
dio cedi iussit. Oblitus enim maximi & acceptissimi ob-
sequii quod Iohannes Alfonsi de Haro dominus Delos

cameros Fernando Regi patri suo pauloante ī bello cōtra
Reges Aragonū & nauarre sedulo & utiliter pręstiterat
ut supra diximus. eundē Iohannē Alfonsi apud oppidū
de Agufeto interfici iussit : ut uerificaretur quod uulgo
dici solet : quia sepe magno & peculiari seruitio magna
succedit ingratitude : Rursus nō minor fuit seuiicia & in
gratitudo quā in nobile uirū Gundissaluū Martini ma,
gistrū de Calatraua iniuste exercuit : qui cum principalis
capitaneus esset : in cōfinibus regni cōtra Mauros. Gra,
natenses bellū cāpestre conseruit cū abomalich uocato in
fante Picaço filio Regis Almohacen. qui & Africa cum
magnis copiis ex cōdicto quorūdā perditissimorū cristi,
anorū transierat : ut ciuitates Delas : Algeçiras : & Gi
bralrar obtineret : Et nō nulla alia cristianorū oppida &
castra inuaderet. In quo bello pugnatū est acriter & non
sine uarietate fortunę . sed diuino assistente presidio pre
dictus infans Picaço & plurimi Sarraceni occisi sunt. &
nō pauci captiui & post tā insignē uictoriā Alfōsus Rex
suasu & consilio Alfonsi : Fernandi Coronel : eiusdē Iohā
nis Alfōsi emuli . Iohānē predictū acerrime persequutus
est . Obseditq; in quodā castro suo & tandē idē Iohannes
Alfonsi cōfusus de sua innocētia deq; suis seruiiciis Regi
& regno prestitis inductus uexillis & ceteris Vanderis
quas pauloante in bello contra infantē Picaço obtinue
rat regie pietati imo morti se obtulit : Rex uero irato nec
satis deliberato aīo iniuste & inhumaniter eū occidi iussit
Profecto non mediocris fuit Regis Alfonsi ingratitude
nec dissimilis ei quā Solon passus est ab Atheniensibus
quibus nō solū leges dedit toti orbi consecrandas sed ci
uitatē dominā Grecię fecerat ab ea tamen patria quā de
fendit profugatus in cyprū exilio datus est nec in ea hu
matus est quā lustrauerat. Hęc igitur cedes & īgratitudo
Alfonsi plurimum honoris & glorię ei abstulerunt quas

quidam potius ex iuuenili impetu emulorumque consilio. quam sui animi prauitate putant accidisse: Verum non mansit in ultimum tam iniquum Alfonsi Fernandi Coronel consilium: nam pari forma. qua Alfonsus eius persuasione magistrum predictum de Calatraua occidi iusserat. eadem seueritate Petrus huius Alfonsi .xi. filius predictum Alfonsum Fernandi Coronel occidi fecit. apud oppidum de Aguilar dela Frótera. ut uerum sit quod saluator in euangelio dicit. quia quae mensura messi fueritis remecietur. & uobis Nec aliter euenit superbo & insolenti Aman. sicut scriptura testatur. quod precepto Regis Assueri eo supplicio occubuit quod parauerat innocenti Mardocheo: Sed & Andronicus eodem genere pene. quo iniuste occiderat adoniam summum sacerdotem. uita priuatus est. contra similes ait Ieremias ad prophetas Babilonie reddite iuxta opus suum & iuxta ea quae fecerunt facite illis

Capitulū .xi. quomodo Alfonsus emendatus de se uicia plurimum fuit humanus & magnificus & sublimauit quendam aluarum Nunii de Osorio & de pessimo eiusdem militis sine.

UERVM licet hic Rex Alfonsus .xi. aut iniquis consiliis aut prauorum hominum emulatione seu iuuenili calore aliqua iniusta egerit. Postea tamen plurimum penituit & se errare cognouit quinimo deposita crudelitate. humanitatem & benignitatem induit. idcirco in eo bello ostendit quod contra Portugalenses gessit. nam offensus a Rege Portugalię. qui ciuitatem Pacensem iniuste obsederat regnum Portugalię ualida manu ingressus est: pietate tamen & humanitate motus militibus iussit. ne pauperes innocentes in aliquo lederent. Cumque sui comilitones. ccc. nobiles Portugalenses bello captiuos cepissent: ipse Alfonsus in propria eos ad castra Portugalensium incolumes deduxit

ne a suis offenderetur. quod cum uidissent maiores regni
 Portugalię. tanto beneficio magisq̃ armis uicti suaserunt
 Regi ut cū **Alfōso** Rege clemētissimo concordaret. quod
 & actū est: pax inter eos sequuta est. nec aliter **Camillum**
 Romanorū consulem egisse **Valerius** ait. qui cū quosdam
 faliscos ex hostiū exercitu interciperet. eos incolumes in
 patriā remisit: qua animi magnitudine & moderatione.
 illorū animi sunt capti. quorū mētia nō nisi magno san-
 guine expugnari poterant: Deniq̃ dictus **Alfonsus** li-
 beralis & munificus fuit. & plurimos exaltauit iter quos
 quendā **Aluarū Nūnii de Osorio** plurimū & breui tem-
 pore sublimauit: Nā inter cętera cōtulit ei plurima castra
 oppida & uillas. creauitq̃ eū comitē de **trastamara** a deo
 ut ex humili statu unū de maioribus regni eū cōstitueret
 quippe q̃ secūdus post **Regē** erat: Verūtāmē cū dictus
Aluarus fortunā suā non satis agnosceret: sed & insolēs
 esset. temptauit superbo & temerario aīo ducere in uxore
 dominā **Leonorā Regis Alfonsi** sorore: quod **Rex** ipse
 conspiciens cernensq̃ non satis prouide **Aluarū** tā celeri
 motu ac p̃cipiti ascēsu exaltasse. quippe quē iā cōtuma-
 cem in pluribus cōspiciebat. ueluti qui ip̃guatus & di-
 latatus contra eū qui fecit illū calcitrabat: Cōmemorans
 deniq̃ q̃ eusdē **Aluari** consilio occidi iusserat nobilem
Iohannē dominū de **Viçcaya** consanguineū suū: decreuit
 prudenter deprimere quē leuiter exaltauerat. peciit enim
Rex ipse ut **Aluarus** assignaret castra & fortalicia que
 sibi contulerat quod **Aluarus** pertinacissime renuit. quī-
 ūmo erectus in superbiā regi resistere temptauit: Vt de eo
 scriptura in libro **Ester** dicere uideatur. multi inquit bo-
 nitate & principū honore qui in eos collatus est. ab usū
 sunt in superbiam nec cōtenti sunt gracias non agere de
 beneficiis sed in dominū prosiliunt. **Alfonsus** itaq̃ for-
 mato cōtra eum legitimo processu eū fuisse proditorem

*isti rex alfonsus exaltauit
 quosdam aluaros cōstituit
 alios eū deprecipit*

3. 14

3

3

publice declarauit. paulopost accidit eundem Aluarum
morā trahere in quodā oppido suo de Beluer quod fue-
rat hereditariū predicti Iohannis domini de Viggaya ei-
usdē Aluari consilio interfecti. Cumq; dictus Aluarus
arcē uellet ingredi. custos dictus Ramirus flores permisit
eū intrare & claua quā manu gerebat caput Aluari con-
cussit atq; elisit & ex muro demisit cadauer ī terra: ueluti
idem Aluarus fecerat dicto Iohāni domino Viggaye quē
suo consilio apud taurū Rex interfici iusserat. Ramirus
uero illico corpus nudū ligatū asino regi obtulit. is plu-
rimū letatus corpus exanime cōburi fecit bonis suis oī-
bus cōfiscatis sic itaq; actū est: ut sicut Ieremias ait uices
ei redderentur iuxta opus suū & id sibi fieret quod aliis
effecit uelut de Andromico legimus qui propter iniustā
cedē Adonie sacerdotis eius consilio ad missam Anthio-
cus illū purpura exutum fecit uita priuari.

Capitulū. xii. de preclaris uictoriis Alfonsi .xi.
contra Reges Granate & Africe. & de preciosis
spoliis quę in bello habuit & Romano Pontifici
transmisit & quomodo post longā & cōstantissi-
mā obsidionē recuperauit ciuitates Algeçiras &
quomodo quidā Sarracenus tēptauit in tēptorio
Regis Alfonsi eum proditorie interficere & de
singulari clemencia qua usus est erga eū. & quo-
modo populauit predictas ciuitates.

ALFONSVS itaq; uitam suam recolens & delicta
iuuentutis suę ad pia & iusta opera conuertere cu-
piens. omnipotenti deo per quē Reges regnāt solenniter
uouit bellū cōtra infideles indefinenter gerere primiciasq;
uictoriarū ei offerre: Cū igitur Almohagen Machome-
tus Rex Marrochitanus & Bellamarini sociatus Rege

Granate cum magna pennorum copia obsedisset oppidū
nostrū de Tarifa & .xxii. machinis muros perforasset. oc-
currit illi Rex Alfonso comitatus Alfonso Portugalie
Rege. acerrimo itaq; bello conferto pugnatum est ingenti
contencione. cumq; diu utrinq; dubia sorte cederentur.
tandē ut diuine bonitati placuit Reges ipsi Maurorum
uicti & cęsi fuere. In castris uero eorundē Arabū pluri-
ma pęciosa spolia inuenta sunt. de quibus deuotus Rex
Alfonso recognouit ipsā uictoriā obtinuisse nō uiribus
suis. sed deo eam tribuente. Imitatus patriarchā Habra-
ham qui habita quinq; Regum preclara uictoria optulit
summo sacerdoti dei altissimi decimam spoliōrū belli &
uelut alter strenuissimus Gedeon qui deuictis hostibus
eorū spoliis in templo oblati benedixit dominū dicens
abs te est domine uictoria ista. & tanq; sancta Iudith que
post Olofernīs necem atq; uictoriā obtulit in templo dei
pęciosa spoliōrū Dauid quoq; qui gladiū quo superbū
Goliā decolauit sanctificauit domino in templo sācto suo
Horū itaq; sacra uestigia secutus Alfonso summo Pōti-
fici illius temporis donaria ex hostiū spoliis deuotissime
transmisit centum uidelicet Mauros in bello captiuos &
totidē equos ita ut singuli Sarraceni singulos equos per
capistra & in altera manu paruū uexillū deportarēt quos
precedebat miles quidā Regis nuncius uexillum Regis
Sarraceni bello captū deferēs. que siquidē preclara ensenia
Romanus Pontifex hilari uultu conspexit & sequēti die
processione solenniter facta gracias altissimo de tanta ui-
ctoria persoluit. quod utiq; uexillū hodiernis temporibus
in ecclesia sancti Petri huius alme urbis cernitur: Rur-
sum sanctū eius propositū prosequens postq; castrum de
alcala la real & alia plurima a Mauris recuperauit. forti
& cōstanti animo obsedit ciuitates Delas Algeçiras. xxii.
mēsibus & in ea obsidiōe gentes suę innumeros labores

227 machinis

q̄t̄ misit ista alij de
hij sumo pōtifi

perpelle sunt: Nam inter cetera singulis diebus trium
mensium pluit & iterum cessante pluuia. ignis Maurorum ca/
liditate in castris Regis Alfonsi proiectus adeo inualuit
ut magnam uictualium & ceterarum rerum partem consumeret. fa/
mesque ob eam rem ualida exercitum Regis affligebat. Verum
tamen ut potuit suppleuit regia prouidentia & per mare ali/
qua uictualium copia exercitus reparatus est: Amonebant
tamen permulti Regem ut saltim uerba bone spei militibus
daret quo facilius famem sufferre possent. Ille uero ut erat
promptus in dicendo atque perfacetus. Cathonis senioris
uermum retulit in simili casu: dicebat enim difficile esse ad uentrem
uacuum orationem habere. qui aures non habet. quippe qui
plus deletatur coquorum fumo quam oratorum elegantia exerci/
tui tamen suo compatens ea uictualia que mense regie erant
reseruata militibus distribuit hortans ut ea die paruo illo
cibo potiretur. ipseque merito pro eis ieiunaret qui pro eo
in tanta fame constituti erant: Cumque sine intercessione
ciuitates debellaret. Sarraceni inter quos erat infans fra/
ter Almohagen uidentes constantiam Alfonsi ueluti. quem
nec inundatio aquarum nec flammarum incendia nec impac/
entissima fames a proposito reuocabant. optulerunt ei ci/
uitates eo pacto ut ipsi libere ultra mare transire possent.
Rex igitur Alfonsus easdem Algeiras muris & fossis
reparauit. Ex mosqueis ecclesias fecit. aliasque de nouo
construxit atque dotauit & urbes ipsas christianis populauit
Verum inter cetera huius Alfonsi egregia & preclara faci/
nora pretermittendum non putamus illud stupendum & pene
ad mirabile moderatioms & clemencie signum. quod in eadem
obsidione delas Algeiras Alfonsus exercuit. Cum enim ui/
dissent Sarraceni Regis constantiam & se fame afflictos &
ea de re obsidionem ferre amplius non posse. Unus pertin/
nacissimus Sarracenus ex obsessis ad ceteros loquens. nunquam
inquit periculum sine periculo uincitur. Ego igitur pro

legis celo & uestra salute meam uitam morti exponam .
Exiens itaq; de ciuitate gladioq; ancipiti iter deponens
& tunicā abscondito . castra Regis Alfonsi petit & cum in
manus custodū incidisset. ait ad eos ut se ad Regē defer-
rent. cui non nulla ut eadē die ciuitates acciperet. locutu-
rus erat. Ante igitur q̄ ad Regē duceretur. ut primū illū
uidit quidā grandeuus miles Hispalēn: expoliari eum &
perquiri fecit. repertoq; gladio ad Regē ductus est a quo
Rex discursū deliberate proditionis intellexit. Cum itaq;
grauibus suppliciis plecti cuncti clamarēt: Alfonsus sin-
gulari humanitate fretus illū incolumē Regi bellamarini
in Africa constituto transmisit. premiandū. ueluti qui sa-
lutē patrię uitę suę preposuit. Rex uero Sarracenorū qui
ut creditur rei inscius erat. crudelissima eū morte affectit :
Egregiū certe facinus si a catholico esset principe gestum
Imitatus est hic Sarracenorū Rex magnū Alexandrum
apud quē ut Quintus Curtius ait. Cū unus ex Darii fa-
miliaribus qui eundē Dariū prodiderat. quippe & inter-
fecerat duceretur. illū fratri Darii cruciandū tradidit. di-
cebat enim Alexander falli eos qui proditionis ab eo
premiū expectarent . Imo uiolatę fidei neminē actiorem
fore ultorē q̄ se ipsū : sed illius Sarraceni q̄ se ultro morti
obtulit nescio cur saltem mentē liberāde patrię nō magis
comendem. quā Iuliani cristiani perfidissimi. qui tempore
Roderici Regis ultimi Gothorū. patriā prodidit. Ille enī
ut ait ex Valerio Augustinus de ciuitate dei. uelut alter
Paulus decius cū uideret remp. R. pene prostratā caput
suū pro eius salute deuouit & in medio hostiū sibi mortē
petens. comparuit. Iulianus uero ut alter Silla qui ad-
uersus patriā ita gladiū strinxit ut tantū suorū sanguinem
oculis uiderit. quantū nephas est audire : sed certe utrūq;
pulchre sed impari laude . Cicero priō de officiis. tangere
uidetur. omnē inquit caritatē superat ad patriā amor. pro

qua quis bonus uir mortē nō dubitat appetere. si patrie mors sua est pro futura: sicut nulla detestabilior inhumanitas quā eorū qui lacerauerunt cū scelere patriam & in ea funditus delenda occupati sunt.

Capitulum .xiii. qualiter Alfonsus .xi. predictus obsedit famosum oppidū & castrū de Gibraltar & de peste superueniēti in eius castris & de singulari perseuerātia in obsidione in qua tandē obiit peste relicto Petro filio regni successore & de lamentabilibus sed memorabilibus uerbis Alfōsi ad suos tempore mortis prolatis ac de alijs prudentissimis sentēcijs & futuris Vaticinijs cuiusdā greci sapiētis ad Petrū cū sūma libertate habitis

BEDIAM ad Alfōsum redire libet porro hic gloriosus princeps cōmemorans q̄ famosum oppidū de Gibraltar suo tempore in deditiōē sarracenorū deuenerat: quidē culpa uerius proditionē sceleratissima cuiusdā uasci Petri de Neyra eiusdē oppidi custodis. qui castrum predictū sarracenis assignauit & in Africam ignominose & infeliciter transierat: Deceuit Rex ipse Alfonsus cum uniuersis copijs suis obsidionē ponere dicto oppido. Verum post septē mēses. tam ualida pestis in castris deseuit ut non dixerim die integra sed uix peste percussus. horā finiebat. adeo enim totus exercitus afflictus erat ut aut egris cōpateretur aut suspiraret mortuis; ueluti de simili peste Orosius refert sub Fabio maximo & quinto decio consulibus Romę accidisse: Quare cuncti magnates & milites consulebāt Regi ut ab obsidione pro tunc discederet. Rex uero constantissime renuit & uelut alter fortissimus machabeus ait. si appropinquat tempus nostrū moriamur in uirtute propter nomen domini. melius est

petrus de neyra

enim nos mori q̄ uidere mala gētis nostre & sanctorum:
Subdebat rursus Alfōsus ipse uiros magnanimos timo-
re mortis non debere ab obsidione ceptisq; rebus disce-
dere. presertim uictualibus sarracenis deficientibus. non
enim equo aīo audiebat discessum ab obsidiōe. pro eo q̄
infortunio suo attribuebat. eius tempore castrum illud ad
manus uenisse Maurorū: Tandē ī dies inualescēte peste
ipse cōstantissimus Rex glandula pestifera percussus est:
Ad eū igitur iam in agonia constitutū magnates ac sibi
dilecti accesserūt & ut fieri solet lacrimosis oculis dicebāt
cui nos cōmendatos relinquis quasi dicerent si filio tuo
Petro nos cōmendas gladio nos comittis: Ille uero sensū
uerborū intelligens. deo inquit summo Regi uos comitto
Rursus cū illi subicerēt. cui deniq; comittis Petrū filiū tuū
ille ingemiscens uobis inquit si bonus erit. sed id me
pluris q̄ mors angit. Cū enim qualis futurus sit. non ig-
nore. doleo acerbissime talem uobis relinquere heredem
& dominum. qui meliorē uobis filiū dimisisse optarē: &
tandem subdebat. licet enim Adriani Cēsaris sentētia fu-
erit. quia successorē nemo odit. Ego fateor. Petrū ut filiū
diligo. ut successorē non amo. nec ut Regem futurū letor
sed cum natura & fors ipsa tulit. qualiscumq; futurus sit
necesse uideo Rex uester sit: ea de re uos oēs ei comittā.
non quia bono. sed quia filio. Orate igitur deum ut eius
mores in melius cōmutet & seuiam in mansuetudinem
uertat quia teste Salomone ipse est qui cor Regis dirigit
& quocūq; uoluerit uertat illud: ipse rursus Regis Assue-
ri crudelitātē inclementiā conuertit: Verum cū nonnulli
consolandi uerius assentandi gratia ei dicerēt noli o Rex
contristrari q̄ hucusq; Petrus discolor uisus sit Iuuetus
quidē aliquid insolentie habere solet sed speramus pro
uectior etas sed & probitas tua aqua degenerare sibi pu-
dori erit ipsa deniq; regia dignitas mores mutabūt suos

*At q̄ iste rex fuit
Petrus p̄p̄ter (2 ad uel)
Ep̄us.*

nouumq; & tibi similem eum reddent: Sed utcunq; sit recordare inquit Philippi Alexandri patris sententie. quam Quintus Curcius commendat. nam & si male de filio sentiret moriens tamen ait. minime se egre mortem ferre cum filium superstitem & Regem relinqueret: quibus Alfonsus .erratis inquit. ille ut tyrannus & tyranni filius locutus est. tyrannidis enim illa ut aiunt misera conditio est . ut auidius eam ad posteros relinquunt. q̄ ipsi iocundius exerceant aut deserere possint. Reges enim qui natura regnant filios non tam Reges q̄ bonos relinquere peroptant. quid enim glorię? quid honoris. patribus accreuit: ex Neronis ex galicole .ex Domiciani imperto: qui parentum memoriam & laudes suis ipsi sceleribus perpetuo macularunt: scriptum est enim confusio & ignominia patris. impius filius. & iterum dolor patris indisciplinatus filius quibus dictis & ecclesie sacramentis deuote receptis se deo committens . animam beatus afflauit . obiit autem die sancto ueneris quo Christus crucem ascendit. anno eiusdem Saluatoris Millesimo .ccc.l. Voluit enim Alfonsus licet cum suo periculo reipublicę cristiane consulere ut alter Codrus de quo Valerius commemorat contra quem cum Peloponenses bellum gererent . Athenienses responsis acceperunt illos futuros uictores quorum Dux periret . quod Codrus audiens . scienter se hostibus iniecit ut occideretur . malens mori ut hostes uincerentur q̄ uiuere hostibus non superatis . Alfonso igitur uita functo : cuncti regnicole luxerunt eum plantu amarissimo . Sed auxit merorem quia dissimilem filium suscepturi Imo passuri erant : Habent enim illius temporis annalia . quendam sapientissimum grecum eiusdem Alfonsi consiliarium uisa expectatq; ab eo Alfonsi Regis & Petri filii morum disparitate mortuo Alfõso publicę sed lacrimabili uoce super funus

In sequentibus
et ad uentum q̄da gr̄
et papu n̄f & petro filio
usq; mori alfonsi

dixisse: defle inquit o misera hesperia. tanto Principe. Imo
patre patrię orbata: gemitus incessanter emitte. Vno
enim eodemq; tempore agnoscere cogeris. qualem ami-
seris Principem & qualem habeas. aut qualem habere
debueras: utrunq; ergo inconsolabiliter deplora. impari
tamen dolore. patrem inquam internis singultibus plan-
ge. quia talis est a te Princeps ereptus. sed filium uehemē-
tius defle quia talis est super te erectus: patris acerba
merito tibi mors fuit. sed filii uita acerbior: pater tue
fuit utilitati donatus. filius uero tuę punitioni predesti-
natus patris uita tibi fuit solacio. filii tedio erit atq; sup-
plicio: patris obitus tibi fuit dolor: filii uero uita tibi
erit merori: Sed forte quia patrem piissimum non satis
coluisti. tam discolum atq; seuum filium pati meruisti: ut
enim talem habere patrem. postulabat ordo suorum me-
ritorum: sed ut talem filium patereris exigebant culpa
subditorum: Sepe enim ut sancti interpretes aiunt pro
meritis subiectorum deprauatur uita rectorum: quia
scriptum est dabo eis Regem in furore meo. Sic & econ-
tra promeritis presidentium bene disponitur uita serui-
entium. sed est quo paululum consolers si consolatio di-
ci potest. non enim tu sola es quę has bonorū & iniquo-
rum Principum sustines uicissitudines. Sed nec est Pe-
trus solus. qui a preclaris parentibus degenerat. Habra-
ham siquidem dei amicus plures pessimos filios habuit.
Dauid quoq; præter Salomonem iniquos filios genuit.
Sed & ipse Salomon cui dono dei nemo in sapientia cō-
paratur flagitiosissimum Roboam filium genuit. Ta ceo
de gentilibus ut de filio Scipionis maioris. qui adeo dis-
similis fuit patri ut eum non imitans sed gloriam macu-
culans. a militibus Antiochi Regis contra quem pater
pugnabat. se capi permisit: Sic & filius Fabii maximi
egit qui tante fuit nequicię. atq; se uicię. ut senatus ipsum

bonis & honore paterno priuaret extimantes indignum
q̄ honores tam honorifice a patre quesiti . causam tantis
uiciis in filio preberent : Ea igitur uerba cum Petrus
cognouisset . Iratus ad eundem sapientem . incipiam in/
quit in te ueritatem quam dixisti exequi . quare gladio eū
ferri iussit . Exoratus tamen Petrus . ne in ipsum quasi in
patris funus seuiret distulit dicens / uolo ut in tua uana
sapientia menciaris & do tibi ueniam . qua cuncti agno/
scant quia longe insolentior atq̄ imprudencior est . qui
talia Principi impugne dicit . q̄ Princeps ipse qui talia
audit & impunita relinquit : ad quem gręcus sapiens
intrepide ait optarem id ex uirtute ageres . sed quia omnis
crudelis timidus est : in me ideo iniuste nō seuis . ne iuste
in te populus seuiat : Utinam mentitus essem in miseris
subditis tuis . ut mihi uera dicēti . tuam exerceres nequi/
tiam . sed prothdolor non est illis mentita iniquitas tua
Et qui uidebunt . annuncient : tandem iniquitas tua fi/
nem dabit . quia scriptum est . qui seminat iniquitatem me/
tet eam : & iterum iniquitates suę capiunt impiū : Qua/
re in uerticem tuam iniquitas tua descendet atq̄ in me/
mortiam redibit malicia tua . quia propheticum illud
experieris : & ecce crudelitatis tuę ultor erit fraternus
gladius . & iterum tradam impium in manu proximi sui
quia de te alius propheta ait propter crudelitatem tuam
uisitabit deus regnum tuum : & dabit illud proximo tuo
meliori te . quibus dictis euanuit a conspectu Sathelitem
Regis . & transiit in Africam ubi plurima ut aiunt ua/
eticinatus est de futuris : Sunt qui asserunt ex illa hora
Petrum tetendisse insidias cunctis fratribus suis . quorum
aliqui impias eius manus nō effugerunt . Qua uero arte
Petrus Rex temptauerit gręcum predictum ad se redu/
cere & qualia responderit . infra sequenti capitulo habetur
Temporibus huius Alfonsi . xi . prefuit in sede Romana

Io. xxii. & successiue Benedictus .xii. & Clemens sextus Gallicus Imperauit autem eo tempore Albertus Dux Austrie filius Rodulphi Regis Romanorum. qui apud oppidum Aquisgrani electus est: Hic misit solemnes oratores ad Bonifacium pro optinenda confirmatione. quam idem Pontifex multis rationibus concedere renuit pro ea uice dicens eum reum lese magestatis tandem in odium Regis Francie eum confirmauit subiciens sibi quantum potuit. regnum Francie hic Albertus regnauit x. annis tamen sine corona tandem occisus fuit a nepote filio fratris anno domini .M. cccviii.

Capitulum xiiii. de Petro huius nominis primo Rege Castelle & Legionis .xl. post irruptionem Hispanie & de causis odiorum inter eum & Blancam Reginam eius consortem & quomodo & per quem fuit maleficiatus & de sinistris successibus huius rei & an maleficio & arte magica odium uel amor induci posset

PETRVS primus huius nois Alfonsi .xi. predicti filius inmediate ei successit in regnis anno Cristi redeptoris natiuitatis .M. ccc. l. Hic lxxvii. Rex fuit ab Athanarico primo Rege post cladem Hispanie & illius miserrimam irruptionem. Regnauit autem annis .xix. qui longissimi regnicolis uisi sunt: Huius Principis uitam gesta atq; utinam egregia facinora describere nonnulli. non tam ut opinor extollendi quam laceffendi desiderio: Nos uero non libenter hanc assumimus pro uinciam. Verum cogit inceptus dicendi ordo ut hystorie ueritas respondeat. & qualis quisq; fuerit qualiaue egerit. talem & talia nudo sed uero ac libero calamo describamus. Optaremus quidem eiusdem regis gesta ta clara

1350

19

forent atq; insignia ut clariora nos atq; illustriora litteris
aut scriptis facere possemus. Sed uerum est quia ut aiunt
habent hoc cuiusc; principis obscura gesta ut & si excu-
sari forsan aliquando possint. laudari tamen minime. &
quod non parum Regum ipsorū miseram conditionem
ostendit. Illud est quia quantalibet illorum sint clara fa-
cinora. perpauca tamen detestanda aut non felicia. perop-
tima ab eis gesta deturpent. ut uerum sit quia in paucis
offendens factus sit omnium reus. Hic itaq; Petrus do-
nis nature locuplex satis fuit statura procer uultu deco-
rus corporis uiribus prepollens & robustus plusq; Regē
decet sed & quibusdam animi dotibus non caruit si illis
recte uti uoluisset. fuit enim ingenio uelox astutus. & affa-
bilis in persuadendo promptus & dulcis armis deniq;
strenuus in congregiando primus. rebus bellicis tritus.
superbos atq; inobedientes. raptores uiarumq; insidiato-
res miro modo persequebatur. Sed ea uirtutū dona pre-
clara quidem eius generis sunt ut ornatum non felicem
Principem reddant. Quibusdam enim capitalibus uiciis
sorduit non utiq; a parentibus traductis. sed ut aiunt
asceleratis familiaribus inductis. In primis igitur Petrus
imitari patrem non studuit. quinimo. nequiuit pater tan-
tam gloriam acquirere. quantam filius sedauit: Duxit
igitur Petrus uxorem Blancam filiam ducis Borboni:
quam paulo post nuptias apud Vallemoleti dimisit. licet
defacto & celeri gressu pergat in Montaluam ubi dege-
bat Maria de Padilla sibi admodum dilecta concubina:
Verum quia apud multos non satis note sunt odiorum
cause inter Petrum Regem & Blancam eius consortem
que repudio occasionem dedisse uidentur: & a diuersis
diuersa narrantur: decreuimus rem ipsam breui contex-
ere sequentes hystorias non modo a scriptoribus His-
panis editas. sed ab exteris famosis historiographis

quædam in imaginatiua hominis fortis impressio: ex qua amor & cõcupiscencia uiri ad unam mulierem applicatur & ab altera aufertur. Rursus demones operando extra nos & intra nos possunt facere ut una eademque res sub una figura . & demum sub alia uideatur extra nos enim . nam facile agit demon in aere materiam specularem : constat itaque ista specula sensibilia fieri posse talis dispositionis ut res aliter refulgeant & sub alia figura quæ sit : Cum itaque demones in aere possint eandem materiam specularem formare secundum similem dispositionem quæ est in speculis ostendentibus rem non secundum figuram quam habent . per consequens poterit efficere ut refulgeat res in materia speculati non secundum figuram quam habet . prohibendo ergo per positionem alicuius obstaculi mihi in sensibus quæ linee a re uisibili non ueniant ad oculum meum secundum rectum incessum . sed solum per reflexionem ab eadem natura speculati in aere facta . faciet ut res appareat mihi alterius figure quæ sit : Hinc pulchre Augustinus li. xviii. de ciuitate dei . nemini dubium est arte demonum efficere posse . ut uideantur esse quæ non sunt . non quidem realiter cõmutando . sed fantasiã hominis alterando . quæ etiam cogitando per rerum innumerabilia signa uariatur . & cum corpus non sit . tamen similes mira celeritate formas capit sopitis ac oppressis hominum sensibus : ad aliorum sensum nescio quo in effabili modo figuram corpoream posse produci . hec Augustinus : Sed & intra nos idipsum demones agere possunt : quoniam per inordinatum motum spirituum . potest res apparere alterius forme quæ sit : Constat itaque demones posse ipsos spiritus mouere inordinato motu & diuerso . quo fiet ut una uice res appareat unius figure . alia alterius . conaigitur Petri eadem in substantia existente . demonis arte

De potestate demonum

Augustinus . lxxviii.

^

1 p p

no Jaf

effici potuit ut serpens uideretur quippe & moueretur .
Verum quia ut ait Sapiens in insidiis suis capiuntur
iniqui : referunt historie eundem Iudeum ac tanti scele-
ris complices paulo post iuste ab eodem Petro ob alias
causas gladio fuisse cesos . Itaque inuenit aliquando Petrus
iuste quos puniret iniustus : quid enim tam iustum quam
ut odio habeantur . qui odia seminant : ut recte de hiis
propheta dicat consumentur ab ydolis quibus sacrifi-
carunt : & iterum inueniatur iniquitas eius ad odium
& in Ezechiele scribitur qui oderit sanguinem innocen-
tem sanguis persequitur eum : .

Capitulum .xv. de prole Regis Petri & de mo-
ribus & uiciis eius & de plurimis seuiis quas
in fratres propinquos & suos nobiles & reg-
nicolas exercuit

PETRVS. ergo Rex de quo agimus prudens satis
& bellicosus admodum fuit. sed & in armis stre-
nuus : & quod mirabile dictu est in bellis ipsis plusquam
expediebat audebat . sed pacis tempore plusquam oportuit
timebat. quo effectum est ut publicis & campestribus
bellis magisquam ciuilibus eius potuit laudari fortuna . quam
tandem deturpauit . posuitque maculam in gloria sua. Pe-
trus ergo expulsa ut diximus Regina Blanca concubine
adherens . aut natura ipsa uel astrorum constellatione que
eum ad seuiam impellebat . aut ut diximus maleficio
predicto infectus . uel potius peccatis populi exigentibus
que plerumque agunt ut diuina iusticia in prouincias pec-
catrices seuiat . dicente scriptura per prophetam . tradam
eos in manu dominorum crudelium . & Rursus dabo
eis Regem in furore meo . & iterum erit eis Rex Asur
uirga furoris mei : Postquam regno prefuit agere insolentius

descriptas: inter quos insignis historicus Ptolomeus de
Luca rem ipsam luculento . sed lacrimabili stilo describit
Petrus igitur eodem Ptolomeo teste Blancam Reginam
a principio tenerrime dilexit ueluti quę uenustate corpo-
ris & morum integritate pollebat : sed ut aiunt inimico
humani generis procurante. Implacabile odium Petrus
contra Reginam innocentem conceperat : maleficiatus
ut creditur industria Marie de Padilla quam prius con-
cubinam dilexerat: nam illa uidens per Regem cōtemp-
tui habitam .machinata est per tritos in arte magica Re-
gem ipsum in Regine odium deducere : quam rem per
certa maleficia demonum quidam iudeus se facturum
obtulit. qui etiam singulari odio contra eandem Reginā
conspirauerat. pro eo q̄ deuotissima catholica Regina ef-
fecerat apud Regem : ne iudei in Regis curia fauores
officia & honores obtinerent : quinimo apud eundem
Regem pene concluderat omnes iudeos a regno pellen-
dos . ut in Francia actum erat. Modus autem inducen-
di odia & maleficia ut aiūt talis fuit : Donauerat Regina
Petro pulcherrimam zonam auream multis gemmis &
preciosis lapillis ornatam : quam Petrus Regine amore
sepe deferebat : Maria uero de Padilla Regine emula :
calide operata est ut zona illa ad manus magici iudei
aliquādiu perueniret . quam tali maleficio effecit . ut dum
quadam festina die Rex illa precingeretur a cunctis in-
tuentibus atq̄ a se ipso non zona aurea sed quodam hor-
ribili serpente precinctus uideretur . Rex uero merito
perterritus cum quereret quid nam res illa esset : a non
nullis Regine emulis & forsan factioni assencientibus
responsum est . zonam Regine talem pulchritudinem
peperisse : Ex qua hora Petrus infestissimam Reginam
habuit . nec amplius illam uidere nec cum ea conuersari
uoluit : ut de eo uerum sit quod de Amon ad Tamar

q̄li p̄ q̄re q̄stio p̄ q̄re q̄re
fit uerum fuit

off. causę con-
romis con- Reg
6. Com.

f. An

Scriptura cōmemorat . quia maius erat odium quo eam
oderat : amore quo ante eam dilexerat : quinimo adeo
contra eam inflānatus Petrus extitit : ut processus in eā
formare iuberet : quę res molestissima fuit plurimum &
ingrata cūctis regni statibus innocentem Reginam sci-
entibus : p̄sertim Henrico & ceteris Petri fratribus .
qui omnes conati sunt ne dum Reginam defendere sed
efficere ut ad maritale consortium reduceretur . sed eo
magis animus sui natura seuus ad iram & ad uindictam
prouocatur : quare non paucos prelatos & nobiles a re-
gno fugauit ac alios gladio percussit : totumq̄ regnum
nobiliū sanguine cruentauit ac implacabili dissidio cō-
turbauit : Ea igitur re ad Innocencii . vi . noticiam deducta
Legatum destinauit uidelicet Guillelmum sanctę Marie
in cosmedin diaconum Cardinalem ut Regem ipsum
cum Regina atq̄ regni magnatibus conciliaret . Legatus
uero Regem inflexibilem repertis . parum profecit . Re-
gina uero mestissima quę innocenciam suam ostendebat
neq̄ audiebatur . pre tristitia & merore paucis post die-
bus uita functa est . Sic igitur in nostra misera Hispania
uerificatum est illud Naum prophete uacticinium : ecce
corruet ciuitas propter fornicationem meretricis spectro-
se & grate habentis maleficia . quę uendit ad gentes &
familias in maleficiis suis : & sequitur . propterea di-
cit dominus exercituum ; reuelabo pudenda tua & osten-
dam regnis nuditatem tuam : quod ad litteram calami-
tosa Hispania experta quippe & passa est : nec id nouum
est . ut enim diuine legis interpretū sententia est . peccatis
hominum permittit deus similia fieri : sepe enim ut ait
Canon per maleficos occulto sed nunq̄ iusto iudicio : deo
permittente : & diabolo preparante : demones ipsos in
humana corpora & illorum cogitationes potestatem ex-
ercere compertum est . Fit enim ipsa demonis potestate

de morte Regine

q. m. augustus

Naum

107

cepit : Incredibiles enim cedes & crudelitates in fratres
consanguineos & regnicolas exercuit : adeo ut post
Neronem aut Gaium Galicolam omnes ieuicia & cru/
delitate uicerit : plurimis deniq; aliis uiciis ut aiunt re/
sperus fuit : Ferunt enim nonnulli sibi persuasum fuisse.
gladio suorum debere occumbere . quare Petrus ipse
ut alter Herodes quem Titus Liuius commemorat Sic
in uniuersos efferbuit ut si aliquis superesset suspectus
sibi foret . nec putauit se tutum nisi genus deficeret hu/
manum . Domicianum pene imitatus : qui teste Sueto/
nio sic gladii necem pertimescebat. ut non nisi occiden/
do tutus apud se putaretur : & quod erat omni timore
timidius . speculum lapideum . illum quocunq; ibat
procedebat : ut a tergo sibi per imagines conspiceret
quid retro in eum temptaretur : uerum quia ut sapien/
tum est sententia. nunq; per scelera tutum est iter. quo ma/
gis in cunctos Petrus seuebat. eo magis omnes timebat
Ut inquit Philosophus cum timor quedam sit tristitia
ex fantasia futuri mali qui in alios seuit : futurum est
eos timeat quos ledit : Hinc noster Seneca. necesse inquit
est multos timeat . quem multi timent : Adde quia scri/
tura teste ob scelera & flagicia mortales uiribus corpo/
ris & mentis debilitantur . quia scriptum est peccauit
Iherusalem propterea instabilis facta est : Nec aliter Pe/
trus Rex licet uiribus corporis alias robustus fortis ac
strenuus extitisset. sceleribus tamen suis animo debilis
& sibi ipsi pavidus effectus est : quia teste scriptura .
pauor hiis qui operantur malum : Tandem igitur ab
ipsa sua seueicia uictus est . Nam scriptura sacra testante
sicut clemencia roboratur tronus Regis . sic crudelitate
deprimitur : Hinc Seneca. errat si quis extumat ibi tutum
esse Regem . ubi nullus est tutus a Rege : Hic itaq; pri/
mo cu regnare incepit apud Burgem ciuitatem quedam

de crudelissima
morte nobilium

nobilem Baronem dictum Garciam Iasso dela Vega
ac quosdam honorandos ciues uana quadam suspiti-
one impie occidi iussit: Deinde Hispalim adueniens
omni pietate nudatus ut alter Nero qui Britannicum
fratrem interemit. & alter Bassianus cognomine Cara-
calla. qui fratrem Getam regno & uita priuauit. Sed
uerum est quod Sapiens ait quia uir crudelis propin-
quos abiciet. Denique Petrus impie imitatus est Phara-
artem Regem Parthorum qui preter patricidia in pa-
trem simul & in filium admissa. triginta insuper proprios
fratres trucidasse legitur. non ueritus tanto ac tali san-
guine regnum male partum stabilire: Sic Petrus Rex
gladio ferri Iussit Fredericum magistrum sancti Iacobi
& Iohannem atque Didacum eius fratres impuberes.
nullius doli aut culpe conscios. nec hiis contentus seui-
ciis apud Bilbao oppidum Viccaye infantem Iohan-
nem de Aragonia fratrem eius consanguineum. occidi
iussit ne illi dominium principatus Viccaye assignaret:
eidem siquidem Iohanni principatus ipse optimo iure
debeatur ueluti qui contraxerat cum Iohana de Lara
filia Iohannis Nunnii de Lara domini Viccaye: Rur-
sus iussit interfici Alonsum Fernandi Coronel eiusdem
Regis timore in castro de Aguilar rebellantem. & no-
biles uiros Martinum Egidii filium Iohannis Alfonsi
de Alburquerque. & demum Petrum Aluari de Osorio
apud oppidum de Villanubla fecit iniuste interimi.
Nec hiis seuiiciis placatus: Inclitas Reginas Aragonie
materteram suam & dominam Blancam eiusdem Petri
uxorem quam in arce Xericii captiuam tenebat. Denique
Helisabet & Iohanam de Lara sorores eius consangui-
neas ad quas prouincia Viccaye ex paterna successione
expectabat. uita pariter & principatu priuauit. omnesque
gladio iussit occumbere: Quo euenit ut inclitam &

videt
andree
h. regina
in. an.
pupilla

nobilem familiã comitum de Lara penitus extingueret :
que utiq; domus antiqua fuit in Hispania in qua claru-
erant Gundifaluus Gustus & Mudarra Gundifalui
eius filius & plurimi excellentes uiri. & durauit usq; ad
tempus huius Regis Petri. qui has duas nobiles femi-
nas solum ex ea familia superstites iussit occidi. cessauit
itaq; uerius expirauit eadem domus comitum de Lara.
Saltem quo ad dominiũ & titulu. Nam predictæ nobiles
mulieres fuerunt filie Iohannis Nunnii de Lara domi-
ni Viçcaye. Licet nobilis domus moderna de Manrri,
que ex predicta stirpe descendunt : trahunt enim ori-
ginem a nobili comite Manrique de Lara domini de
Molina. & ea de re Caldaria ferũt in armis & insigniis
suis : Rursus ut ad Petri seuitas reddeamus : Occidit
apud oppidum de Alfaro nobilem Guterrum Fernã-
di de Toletto : Fugauitq; dominum Vascum de Toletto
archiepiscopum fratrem suum . cuius bona occupans .
tandem apud Portugalam exulem mori fecit : pluri-
mos deniq; alios magnates nobiles & ciues perimi in-
iuste fecit : adeo ut omnibus Hispanis timori esset atq;
tremori . Nam Rex Granate ei tributarius erat atq;
uassallus ad illiusq; curias uocatus accedebat. Dum hæc
agerentur. Rex Petrus qui nunq; iniurię obliuius erat
memor illorum uerborum que gręcus Sapiens tempo-
re obitus Alfonsi patris ei libere dixerat . ut sub eodem
Alfõso supra retulimus . per nuncios rogauit Regẽ Tu-
nicii & Feg. quatenus eundem sapientẽ patris sui cõsili-
arium sibiq; acceptum secure transmitteret. quem hono-
rare pollicebatur. idem etiam sapienti predicto significa-
uit : Ille uero maiore fretus libertate . Illud Solonis sa-
pientissimi respondisse fertur : qui ut ait Laercius de
uita Philosophorum cum plurimũ honoraretur a quo-
dam tiranno ut secum maneret . Solon uero migrare in

aliam ciuitatem decreuisset . Interrogatus a pluribus .
cur cum Rege habitare nollet a quo tantum honoris
sibi offerebatur : Ille inquam sapientes ac uirtute predi-
cti apud tyrannos necesse est dediscant philosophiam .
que ubiq; ueritatem defendere iubet : Demum uero
quantalibet sapientia uigeant . qui tyranno obsequuntur
similes tamen sunt calculis compotorum . quoru unus-
quisq; quandoq; plura quandoq; pauciora designat . sic
tyranni quandoq; magnum & clarum uirum honorant .
quandoq; autem sibilant indignos honore : sed pau-
lo post utrunq; sine distinctione meritorum in bursa
recludit non nunq; mittit ad ignem .

Capitulum .xvi. de detestanda cede Regis Gra-
nate iussu Regis Petri facta . & de aliis homici-
diis nobilium & ciuium apud Tolletum factis
& de irreuerentia eius ad matrem .

PETRO itaq; Rege regnante cum intestina dis-
sensio & implacabilis discordia esset in regno Gra-
nate . quibusdam sarracenis fauentibus Regi dicto Ma-
homato . aliis opitulantibus Regi dicto Rubeo uassallo
& federato eiusdem Petri : Hic Rex Rubeus ad Regem
Petrum Hispalim commorantem confidenter accessit :
primo quidem ueniam de commissis si aliquando offen-
disset . deinde contra hostem suum auxilia petiturus : Pe-
trus uero se uicie auaricie rapacitatem addens : putansq;
eundem Regem Rubeum magnos attulisse thesauros .
de nece eius inique cogitat ; sed iniquius necat : iussitq;
eum turpiter capi ac cuncta sua confiscari . & ut maiori
obprobrio esset . illum super asinum per urbem depor-
tari fecit . precone acclamante . eum proditionis causa
occurri iussit : Ut igitur Rex ipse Petrus maiorem ei

honorem afferret. decreuit eius esse lictorem. cuius decu-
erat esse defensorem: arrepta itaq; lancea. corpus Regis
Rubei perforauit. Ille uero a rabica lingua sed profusa
altaq; uoce funestum inquit triumphum & turpem ui-
ctoriam hac die explesti o Petre dum sanguinis & auri
mei sitibundus armatus inermem ad te confugientem
occidis: que una turpis cedens ultra cetera Petri Regis
scelera funestissimam et ignominiam attulit: dum cru-
delitati auri cupidinem addidit: Imitatus illū omnium
mortalium pecunie auidissimum Septumuleum: quem
maximus Valerius commemorat: Is cum Gracci ami-
cicie federe foret coniunctus audiens Opimium sic di-
ctum consulem. spondidisse tantum se auri soluturum
quantum Gracci caput ponderasset si et a corpore absci-
sum offerretur. Septumuleus lucrorum indagator. nouo-
rum malificorum inuentor. caput Gracci abscidit liqua-
toq; plumbo cauatā partem capitis ut ponderosior. esset
impleuit atq; per urbem pilo fixum. consuli Opimio ob-
tulit: Quid igitur Petrus turpius aut cogitare aut agere
poterat: q̄ eum occidere qui in eum tutissimum refugiū
posuerat: & se illi tutādum prębuit. ne ab aliis lederetur
parum certe imitatus est Augustū Cęsarem. Ad quem
cum Herodes Rex ab eo uictus supplex uenisset: seq; ei
cum summa fiducia commisisset atq; coram eo coronam
deposuisset dicēs ad te uenio. Auguste spe salutis de tua
uirtute presumens: Ad quem Cęsar imo saluus esto.
& nunc omni timore deposito regnato cercius. uolo enī
tuum augere non auferre regnum: cum tu nostrā ami-
ciciam tanti fecisti. ut & si nos aliquando offendisti. de
nobis & uirtute nostra confideris: Sunt tamen qui aiūt
Regem Petrum pro sceleris sui defensiōe dicere solitum
Regem ipsum Rubeū fidem illi fefellisse. quia presidia
non misisset. cum Petrus bellum gereret cōtra Regem

no. Scrupissima m...
95
107 maur

Aragonum : nec solum Petrus ipse Regem Granate
predictum auaricie causa interemit. sed plurimos alios
presertim dominam Blancam de Villena. quam ut in
dominiis eius succederet securi percussit : Rursus quen-
dam ditissimum iudeum appellatum Samuelem leui sibi
dilectum Almoxarifum ac thesaurarium gladio feriri
iussit. a quo ut aiunt historie sexcentamilia duplarum auri
extorsit . Itaque crudelitas que altera ex tribus causis ho-
minibus esse solet odio uidelicet. ira. aut cupiditate in
Petro omnes simul cause occurrerunt : & odio ire ac ti-
mori auariciam super addidit quia ut ait ouidius. auar-
icia ferro & sanguine aurum querit : Sed nec omitten-
dum est aliud non inferius huius Petri facinus : Cum
enim predictus Henricus frater eius ante incepta inter
eos intestina bella baronum magnatum ac omnium
statuum regni consilio. apud Toletum eundem Petrum
Regem moneret ut dominam Blancam uxorem suam
ad se reduceret . & Mariam de Padilla concubinam
pelleret : Idem Petrus falsa suspitione arbitrans. quosdam
honorabiles Toleti ciues seditionis in eum conscios :
illos publice occidi impie iussit : pro eo quod amicitia con-
iuncti erant baronibus qui eundem Petrum ut concu-
binam pelleret monuerunt : Nec aliter scriptura sacra
Saullem egisse commemorat. qui cum in Dauid seuire
optaret. falso suspicatus est Dauid & filium Ionathan.
in illius mortem conspirasse : Tandem inter eos quos
Petrus ea die neci dedit. aurifabrum quendam pro-
bum & antiquum uirum iugulandum decreuit. cuius
filius pietate naturali motus . Regi Petro supplicauit.
ne patrem innocentem occideret. aut eundem filium loco
patris morti sustineret : Petrus uero ut erat totus seuis
iracunde repletus iussit patrem liberari . & filium infontem
interfici : que res non parum addidit sceleribus huius

Itaque ad orribile facinus

Principis a cunctisque funesta iudicata est: fecissetque longe
confulcius utrumque liberare quam ambos innocentes dam-
nare: longe certe aliter Senatus Romanus effecisse fer-
tur. qui Graccum & Claudium consocios ad se delatos
absoluit. pro eo quod Graccus licet absoluendus foret. ean-
dem penam iuravit se subiturum qua Claudius. tanta
igitur fidelitate perspecta digne uterque liberatus est: Nec
in hoc quieuit huius Petri Regis crudelitas: Nam cum
domina Maria eius mater. metu illius in oppido de
Tauro se recepisset: Petrus Rex eam obsedit. Tandem
illa descendens de arce pietati filii se commisit: nonnulli
uero magnates qui cum ea erant putantes se tutos fore
si matrem committarentur. simul cum ea ad Regem uene-
runt: Petrus uero deposita omni ad matrem reuerentia
& in eius conspectu iussit occidi nobiles uiros. Videli-
cet Petrum Stephani magistrum de Calatraua: & Ro-
dericum Gundisalui de Castanneda. & Alonsum Telleg
Giron. & Martinum. & Alonsum Tello: Regina tan-
tam crudelitatem conspiciens attonita quasi mortua ce-
cidit & perterrita tristis & mesta parum uixit.

Capitulum. xvii. quomodo Henricus & alii fra-
tres Regis Petri fugientes eius seui-
ciam Regem
Aragonum peccerunt & de bellis inter eos habi-
tis. & qualiter Henricus regium titulum assumpsit.

FLAMABAT. ad superos tanta hominis seui-
cia. adeo ut sicut scriptura commemorat ad celos
pertingeret tanta crudelitas & quia scriptum est crudelis
propinquos abicit: suscitauit deus contra eos propin-
quos ipsos: Nam & uota populi hoc petebant. ut ab
ipsis propinquis & hiis quos leserat ipse abiceretur. di-
cente sapiente. angelus mittitur contra eum: Henricus

igitur & Telius ac Sanctus eius fratres & infans Fer/
nandus Marchio de Tortosa frater consanguineus ei/
usdem Petri cōspicientes quia ut in libro Hester legitur.
ferendus non est qui pietatem humanam sua crudelitate
conmaculat: decreuerunt uite eorum consulere & tante
seuicie resistere: illi ergo & nonnulli maiores regni ex/
propinquorum mortibus plurimum ulcerati: ad Re/
gem Aragonum confugerunt: qua ex causa graue ad
modum bellum inter eundem Petrum Regem Castelle
& Petrum Regem Aragonum subortum est: fueruntq;
acerrime clades ubiq; secute: sed Petrus Rex Castelle
grauiora damna regno Aragonie intulit: Nam predi/
ctum regnum personaliter ingressus gladio & igne cun/
cta consumit. ciuitatem Valencie obsedit uineis & arbor/
ibus deuastatis. ac uiridariis & solaciosis undiq; domi/
bus disruptis. eandem urbem adeo artauit ut in suam
deditionem perduxisset. nisi miraculose ut aiūt inopina/
tus succursus. aduenisset. plurimiq; ex suis ut ab obsidi/
one discederet non suasissent. Tandem inde ad alia loca
se conuertens. Tirasonam cepit: quam Gundisaluo de
Luçio commisit. Is uero non modo imprudenter sed
infideliter agens. ut cuiusdam domicelle caduca tempo/
raliq; pulchritudine potiretur. perpetuam indelibilemq;
turpitudinem & ignominiam incurrit: Nam eandem
Tirasanēn ciuitatem & arcem Regi Aragonum tradi/
dit. eo pacto ut illi daret uxorem eandem pulchram do/
micellam filiam Ximeni de Vrrea cum dote .xl. milium
florenorum. cepit deniq; Rex Petrus plura alia castra &
oppida in Aragonia: Tandem Innocencius vi. Papa
legatum misit ad Hispanias pro componenda inter eos
pace: Videlicet dominum Guillerum de Bononia
Cardinalē Is uero cū inter utrūq; Regem de pace ageret
addiit Petrum Regem Castelle. qui post multa dixit a

AA. conferto prelio Petrus uictus est magna utrinque strage
secuta. Petrus itaque fugatus in arcem oppidi se recepit.
Henricus uero castrum murari undique fecit. Petrus tandem
iniquam conditionem sortitum intelligens petiit colloquium cum
Henrico fratre: uerum ut quidam aiunt obsides postulabat
quia longe pluribus nobilibus Henricus comitatus erat
ad quem Henricus dici iussit. dicite crudeli tyranno: quia
ipse effectus ut & ipse solus esset & ego bene & fideliter so-
ciatus: Imitatus Titum quincium consulem Romanum aduer-
sus Philippum Macedonie Regem missum: Nam cum idem Phi-
lippus consulem alloqui optasset nec ausus esset quia ut
dicebat cum multis Romanis erat: Philippus uero solus
erat Macedonibus. Tunc respondit Quincius: tu inquit solu-
te fecisti quoniam fratres cognatos & amicos occidisti:
Quare dignum est ut solus maneat quia solus in orbe esse
uoluisti: Cum uero quadam intempesta nocte Petrus ad
temptoria Beltrandi de clarequin comestabilis Fracie clau-
aduenisset qui ut aiunt uerbum de Petro liberando dederat:
Henricus inscius eius securitatis. sed conscius Petrum ibi
adesse paucis comitatus sine mora temptorium Beltrandi so-
lus ingreditur. eundemque Petrum Regem aggreditur & tandem
pugione confodit: Alii tamen referunt utrumque beltrandi cal-
liditate & studio actum esse. qui & Petro fictam tribuit secu-
ritatem. & Henricum ut fratrem simul & hostem cederet euoca-
uit: Nec desunt alii asserentes. intra arcem Petrum ab Henrico
eodem beltrando conscius fuisse occisum. simul & quorundam su-
orum factione: aiunt historici quendam sapientem afrum apud eum
gracia legationis manentem. eo iam mortuo dixisse. Si Pe-
trus Rex fidis ei hominibus quibus se quasi fidelissimis &
prudenterissimis dederat aut carere potuisset aut probatis
uti licuisset. indubie nondum immunis a periculo. sed uictor
euasisset. ut cumque sit libuit diuine iusticie. ut tali morte sed
& a propinquo occuberet. qui nec propinquis pepercit.

de morte hste petri

*ap. quomodo misit
de clarequin*

nec alienis : decebatq; ut tam multi de eius unius nece
letarētur. q̄ plures de plurimorū propinquorū mortibus
doluerūt: quia ut sapiens ait. qui seminat iniquitatē metet
mala. & uirga ire suę cōsumabitur. & Augustinus de ui
ta cristiana. q̄ sanguinē innoxium effuderūt: ita dei iudiciū
sensere. ut ipsi postmodū sanguinē fundere cogerētur suū
qui fundebāt libēter alienū. Impleta est igitur in eo illa
domini sententia. quia qui gladio percutit gladio peribit
Super quo uerbo Ciprianus : excusatio nulla est si secū
dum tuā sententiam iudicaris. & q̄ feceris ipse paciaris :
Hinc noster Seneca mala exempla in caput semper per
petrantū redierūt : quia iustū est ut quod quis alieno ex
cogitauit supplicio. sepe excipiat suo : & Ouidius nec est
lex equior q̄ necis artifices: arte perire sua. A fratre igi
tūr occiditur qui fratres occidit. uelut in Tebano bello
contigit in quo frater fratrem per insidias interfecit: quare
regnū Macedonie & Persarū ob nimiam occidētis crude
litate. illi simul cū uita ablatū est Nec aliter egerūt Gaius
& Domicianus. Comodius & Heliogabalus imperatores
Romani qui propter cruentā seuiā. ferro ipsi perierunt
Sic & Silla dictator. qui in crudelitate felix appellari uo
luit: sed illico amissa imperādi potestate. celeri insuetoque
morbo decessit: Sed utinā hic Petrus Rex solus tā seui
fratricidii penā luisset: Sed nō parū timendū est ne uelut
in altero Caym fratrem Abel occidēte ī septuplū puniatur
id est usq; ad septimā generationē successorū punicio ex
tēdatur. eo sic disponēte. q̄ peccata predecessorū punit in
futuras generatiōes: ait enī in Leuitico addā punitiones
uestras in septuplū propter peccata uestra: Ferūt aliqui
ad Petrū ipsum sic uulneribus confossū & in extremis
laborantē accessisse quendā bufonē. aut histrionē eidem
Petro familiarissimū. qui nō tam miserās. q̄ uindicās. nec
tam mēstus q̄ letus. ait ad illū o Petre uelim memor sis

bello uelle cessare si Rex Aragonie iugularet quendam
Frances Empellores. qui certas cōtumelias eidem Regi
Petro dixerat: Petebat rursus ut ab Aragonia pelleret
prefectos Marchionem de Tortosa & Henrricum Teli-
um & Sancium fratres eius & ceteros eius uassallos. qui
ad eum confugerant & restitueret oppidum de Oriuela.
& nonnulla alia castra ad Regnum Castelle spectantia.
que oīa legatus predictus Regi Aragonū exposuit: Sed
ille quibusdam annuit uidelicet quia expelleret solum a
regno comites fratres Petri Regis Castelle & ceteros
eius uassallos. si debita eis stipendia persoluerentur: que
cum Petrus Castelle intellexit ita comotus celerit iudicio
comites fratres eius & ceteros nobiles in Aragonia de-
gentes condemnauit. bona confiscauit. In qua re pluri-
mum sibi nocuit. quia spem redeūdi quam ante senten-
tiam habuerant. post latum iudicium amiserūt: creuitq;
acerbius odium & acrius bellum: Rupto igitur omni
tractatu pacis Rex Aragonum & Henrricus & comites
ac ceteri magnates partes eorum fouentes. inito cōsilio
ex Galliis quasdam uagantes gētes. quas societates siue
companias appellant: quantocius euocarunt: quibus
aliisq; copiis aduentantibus regnum Castelle forti ma-
nu ingrediuntur. & Calagurram occupātes. Henrricum
in Regem sublimarunt: Cognito igitur per Petrum Ca-
stelle Regem q; frater regium titulū assumpsisset. a ciui-
tate Burgēn in qua tunc moram trahebat animo pro-
stratus in Vandaliā. deinde in Galliciam se recepit. &
quia ut sapiens ait. uiscera impiorum semper crudelia
cogitant: cum esset apud Compostellam uenerandus
pater Suerus archiepiscopus compostellanus Petro prę-
sente nec prohibente impie occisus est.

Capitulum .xviii. quomodo Rex Petrus & Prī-
ceps de Gales cū copiis anglicorū pugnauerūt

cum Henrico qui tūc uictus ex Francia gentes
colligens Petrū insequitur & tandē eū occidit
& de aliis dignis rebus pro tūc occurrētibus.

PEBVS. Igitur sic fluctuantibus Rex Petrus ad
Bayonam urbem in Vasconia tūc dominio An-
glie subditam se cōtulit. quesiturus ab Anglicis auxilia
Illico igitur applicuit Princeps de gales primogenitus
Regis Anglie magnis copiis munitus. Regi Petro
přsidia allaturus: cuius potenciam non parum uere-
bantur barones Henrico fauentes: sed fertur Henricū
forti animo eos ad bellum cōfortasse. dixisseq; uerbu n
quod Rex agis ad Lacedemonios retulisse Polibius as-
serit. cum enim apud Mantineam cōtra plures hostes
pugnaturus esset. ait eū qui multis uult dominari opus
esse ut cum multis quoq; pugnaret; Itaq; Henricus ba-
rones suos bono animo esse rogauit. asserens futurum
esse. ut plus laboris in illis spoliandis q̄ uincendis ha-
bituri erant: nihilominus fefellit eum opinio sua: Nam
contra hostes Henricus Rex potenti & armata manu
profiliit. bellumq; acerrimum cōmissum est. & tandem
Henrico comitis Teli fratris sui culpa atq; ignauia
pugnare nolentis. uictus est. plurimis captiuatis př-
cipue Eneco Lupi de Horosco quem in uinculis tru-
sum ut creditur Regis Petri iussu. quidam miles angli-
cus indigne imo turpiter interemit: Sic igitur prostra-
tus quippe & fugatus Henricus Franciam petit: col-
lectis igitur pluribus gentibus sibi a Rege Francie con-
cessis. regnum Castelle potenter ingreditur. cui magna
Hispanorum manus occurrit: Tandem non paruam
Hispanie partem occupat. Toletumq; obsedit: Cumq;
Henricus intelligeret Regē Petrū in oppido de Mon-
tiel moram trahere: Illum ualida manu insequitur &

v. retro. in comp.
AA. p. 26

uerborum quę tibi sepe ioco dicebam. quoniam necesse
est ut a lupis occidatur. qui lupos occidit. Nec hac deri-
sione cōtentus. Iterum ait crede Petre : qui sic uixit ut tu
non potuit aliter mori q̄ ut tu : & qui sanguine tuo non
pepercisti. a sanguine tuo occubuiſti. Seuior Domiciano
crudelior Nerone : Irrecōciliabilis amicis : Incredulus
familiaribus : cunctis iniquus tibi iniquior . sicut ergo
fecisti sic pateris . dignū enim est : ut qui omnes occidit .
omnes eius morte letentur . & qui in omnem sexum de-
seuit : Vterq̄ sexus de eius cęde congaudeat : cui Petrus
quasi ex animis : si aliis inquit fui seuus : tibi tamē beni-
gnus . qui ī cestu simul & homicidio te liberaui : sed uerū
ais . me iuste mori : qui te iniuste uiuere feci . patior . itē quia
in eo te amaui : in quo nequissimus es . Vestui sepe pre-
ciosis indumentis nequiciam tuam : morior deniq̄ quia
non nature donauī . sed tuę arti nequissime . Nam fateor si
homo tātum esses : & histrio adulatorius non fuisses : nō
tibi donassem . Morior rursus quia honorauī inte uiciū
non naturam . Vtinam hic Princeps tam recta in uita
egisset : q̄ uera in morte referebat : sed mortis doloribus
pressus sapienter loquitur . qui in uite gaudiis delectatus
īprudenter operatus est . O infelix Princeps ille perpēde-
bat satis . quod tollerabat : intelligebat : quod amiserat : sed
sera fuit eius cognitio : Vtinā memor dū uiueret fuisset q̄
misericordia & ueritas custodiūt regē . & ut noster seneca
ait ī quācūq̄ domū īgressa fuerit clemētia : eā tranquillā
felicēq̄ prestabit . Sed ī regia domo quo rarior eo securior
atq̄ nobilior : sed ut paucis agamus illud poeticū semper
uerū fuit q̄ instabile est regnū quo nō clementia regnat .
Sic igitur ea Petri acerrima morte finitū est illud acerrimū
bellum & Henricus in Regem a cunctis populis gra-
tanter & cum omnium regnicolarum applausu assumi-
tur . A nōnullis asseritur Petrum perpendisse quendam

sibi familiarissimum insidias parare: quare multis audi-
entibus dixisse fertur: nihil est cur mori non debeam:
Si a me ipso caueri me oportet: ut alter **Dion** tyrannus
qui cum a dionisio sibi fidissimo insidias parari intel-
lexisset ait mori longe prestatius fore: quam uiuere: Vbi non
hostes solum: sed etiam amicos: atque coniunctos cauere
oportet: Tempore huius **Petri Regis** Castelle ciuitas
nostra de **Algeçira** ab Arabibus penitus destructa &
desolata est. Huius **Petri** primi temporibus prefuit Ro-
me papa **Urbanus .v.** Lombardus. Imperabat autem
primo **Henricus** comes de **Luçenburg** strenuus &
fortis: qui electus fuit statim **Alberto** occiso: qui **Hen-**
ricus parum in imperio uixit. Nam rediens ab urbe ubi
de speciali commissione **Clementis .v.** a tribus Cardinali-
bus coronam receperat in **Tuscia** apud **Bonũ** conuentũ
Obiit anno domini .**M.cccxiii.** eo igitur mortuo electo-
res indiscordia duos eligunt. Nam aliqui eligunt **Fre-**
dericum ducem **Austrie** filium **Alberti** Regis predicti
Alii uero **Ludouicum** ducem **Bauarie** inter quos gra-
uissima fuit contentio. tandem in quodam bello **Frede-**
ricus captus est: & **Ludouicus** ius imperii usurpauit.
dum hæc agerentur **Papa** **Iohannes .xxii.** processum for-
mat contra **Ludouicum** quia confirmationem petere con-
tempnit: declarans electionem nullam: ipse tamen **Lu-**
douicus quorundam potentum **Italie** fauore urbem in-
greditur & a prefecto urbis susceptus est. Tandem pessimo
ductus consilio **Iohanne** **Papa** uiuente de facto elegerit
quendam fratrem **Petrũ** de **Corbario** in **Papã** post obitum
uero **Io. xxii.** & **Benedicti .xii.** **Clemens .vi.** eligitur. qui
eundem **Ludouicum** iterum reprobauit & damnauit
precepitque electoribus ut eligant: qui **Carolus** primo-
genitum **Regis Bohemie** concorditer elegerunt & Ro-
me coronatus est.

Capitulum. xix. de Henrico. ii. Castellę rege
& legionis. xli. post cladem Hispanię & de cala/
mitatibus quas passus est post interfectionem
fratris. & qualiter p̄dicta fratricidia petri &
sua in eis & eorum posteritate punita creduntur.

HENRICVS huius nominis. ii. interfecto
ab eo Rege Petro fratre suo: illico a maioribus
& a toto fere Hispanię populo | Rex cum sumo gaudio
est assumptus: pariter & receptus: Fuit autem ab Atha/
narico primo Rege Gothoy. lxxviii. & a Pelagio primo
Rege post cladem. xli. Cepit autem regnare anno do/
mini. M. ccc. lxxix. & annis viii. regnavit non cōputatis
duobus quibus cum fratre simul & discordia p̄fuit:
nobiles aut aliqui partiales regis Petri qui eius mortis
tempore aberant: propter fidem eidem Regi Petro pres/
titam Henrico non obedierunt: quinimo Hispanias
deserentes maluerunt: ut dicebant non modo patriam:
sed uitam q̄ fidem deserere. quosdam tamen ex eis Hen/
ricus captiuauit: quibus plurima donaria conferebat si
ei obedirent: Illi tamen potius in carceribus mori: q̄
Henrico subesse p̄elegerunt. Barones & magnates ei
obedientes magnis dominijs donauit: eosq̄ plurimum
sublimauit & ex illo turbulento tempore nobiles & Ba/
rones Hispanię lōge q̄ ante ditiores & potentiores effecti
sunt. non sine regie corone diminutione. Fertur quosdā
Barones paulo ante Petro adherentes Henrico potius
mētū q̄ affectu obsequentes ei sepe exprobrasse: q̄ eum in
Regem recepissent: ad quos ille ait utilius eis fore talē
obtinere Regem: q̄ ei tales habere subditos. Nec aliter
Paulum Fuluium impari casu respondisse legimus: qui
cum a Romanis aut temporis necessitate aut ob eius in/
gentes uirtutes Consul multis inuitis electus esset: ait

Senatui se gratias non habere: quoniã non ideo electus
fuiſſet Imperator: ut ei imperio opus eſſet: quin potius
illis tali Imperatore: Obtinuit igitur Henricus pacifice
oĩa regna fratris. Hic Henricus duxit uxore Iohannam
filiã infantis Iohannis Hemanuel qui ex materna linea
proneptis fuit infantis Fernandi primogeniti Alphonſi
decimi: qui uiuente patre deceſſerat ex qua genuit Iohã-
nem primũ qui poſt eum regnauit. Rurſus etiã genuit
dominã Leonorã que fuit Regina Nauarre: Cetera geſta
& clariora facinora huius Regis Henrici tacta ſunt ſub
Petro fratre eius & aliquid dicitur ſub Iohanne primo
filio huius Henrici: Obiit autẽ Henricus apud ſanctũ
Dominicum dela Calçada Calagurritã dioceliſis. Hic
Henricus poſt interfectionem fratris in ſe & filiis non
paruas calamitates perpeſſus eſt: quas utinã regia poſte-
ritas & totius regni cõmunitas non ſenſiſſent. Nam ut
cetera taceamus nõ diu nec pacifice regna quinimo bella
grauiffima cum Portugalenſibus: demũ cum Anglicis
ſurrexerunt: que Iohãnem Henrici filium & regnũ acer-
biſſime afflixerũt ut ſtatim dicemus: Clamabat enim ad
cælum tanta utriuſq; fraterni ſanguinis cruenta effuſio:
ſed ut Henrici ultimũ fratricidiũ tangamus: Quamq̃
ad uindicandas Petri fratris ſeuicias. illiuſq; puniendã
flagicia: a deo ultor Henricus datus eſſe credatur: ipſeq;
Petrus iuſte penas ſoluit. Henricus tamen ut nonnulli
ſapientes aiunt: ſola ambitione & regnãdi gratia iniuſte
fratrem occidiſſe creditur. nec illius ſcelera iſtius fratrici-
dium excuſant. non enim Nabucodonosor infidelis &
tyrannus iuſtus fuit: quia deſeuit dei uoluntate in po-
pulũ Iſrahel. de quo deus ait. Quid dabo ſeruo meo Na-
bucodonosor Regi pro eo q̃ ſeruiuit mihi apud Tyrũ:
odio enim populi Iſrahel iuſta fuit eius exterminatio: ſed
iuiſta reſpectu ſeuietis. Vnde Gregorius infelix populus

Israhel cuius comparatione Rex infidelis seruus dei ap-
pellatus est. Petrus igitur Rex meruit talem ultionem:
Sed Henricus regnandi cupiditate fratrem occidere nō
debit quo ad presentem iustitiam: diuina uero inscu-
tabilis est: quę plerunq; uindictam exigit delinquentium
per eos qui tueri: non occidere tenentur. nihilominus
ut aiunt. Vindicta in posteros ne dixerim uerenda, sed
infligenda erat. hinc in libris Regum dixisse deum ad
prophetam legimus: propter peccata Baasa regis Israhel
demetā postera eius: sic Regis Ieroboan. Et iterum
illud quod proposito simile uidetur. Nam ad Acab re-
gem dixit deus quia occidisti: & possedisti demetā pos-
teriora tua ut Regis Ieroboā infligendo pro pena regni
diuisionem & alienationem. qua de re nonnulli aiunt
in eo Henricum punitum: in quo deliquit, agit enim
plerunq; diuina iustitia: ut qui propinquū regno priuat
& uita: parum ipse regno fruatur & uita. Sic Athalia
in tantam exarsit libidinem regnandi: ut omne semen
regiū occideret: illa tandē paruo regnauit tēpore ut alter
filius Gedeonis qui interfecit. lxx. fratres suos ut solus
regnaret: sed non diu post regnauit: quinimo quędam
mulier cerebrum eius ignominiose collisit: ut scriptura
sacra cōmemorat. Sic & Ioram filius Iosaphat regnādi
cupiditate occidit omnes fratres suos gladio: sed parum
regno potitus est. Sic & Selum Princeps Israhel occidit
gachariam Regem sibi propinquum: uno tamen mense
solum regno potitus est. Rursus in Henrico eius pos-
teritas & regni unitas mulctata creditur: quia in eo regni
diminutio incepit: dum priuatis donationibus regni
magnam partem inter nobiles partitus est. ueluti ob
Salomonis peccatum regnum Israhel diuisum & dimi-
nutum creditur. fatemur cōmendanda est liberalitas in
Principe erga benemeritos: sed fugienda prodigalitas

præsertim in principatus diminutionem . Hinc Seneca
dabo inquit egenti : sed non ut ipse egeam : succurram
perituro : sed ut ipse non peream . Et rursus ea Regis
debet esse munificentia : quæ dantis honorem non ledat
de quo aliquid tangemus sub Henrico . iiii .

Capitulū xx . quod pro rei publice quiete plerumque
quædam potius toleranda quam uindicanda sunt & de
malis quæ sequuntur ex talibus uindictis quod
ostenditur plurimis auctoritibus & exemplis .

PROPOSITI nostri non est Petri Regis de quo
egimus seua & cruenta excusare flagicia . sed illa
pro rei publice quiete nonnunquam toleranda asserimus non
ambitione non humana presumptione : nec priuata auc-
toritate uindicanda . dicente Gregorio admonendi sunt
subditi : nedum presidentium culpas considerant : audaciores
contra eos fiant . & subdit : Nam si qua enim ualde re-
gentium praua opera fuerint : ea apud semetipsos diu-
dicent : ut tandem diuino timore constricti ferre ab eis
iugum subiectionis non recusent . facta enim presidentium
a subditis ferenda non sunt : etiam si recte reprehendenda
uideantur . Cur enim ferendus non fuit Regis Petri
furor ? Cur non paululum crudelitas toleranda : non enim
diu permanere potest : quod uiolentum est : nam ut quidam
sapiens ait : si bonum ciuem patria habeat : malum tamen
Principem diutius non habebit : quid enim si populus
talem merebarur Principem ? Si enim scriptura teste omnis
potestas a deo est . Siue ad bonorum exercitium uel ad ini-
quorum penas . illud consequens est : quia cum seuum Regem
populus patitur : diuino imperio non humano paret .
fortasse patientia populi hunc Principem mitescere fecisset .
Quæ enim patria : quæ regio : quæ ciuitas seuißimos non

est passa Reges : Quis enim dubitat Romani multos
pertulisse Caliculas : ac Neronos : domicianos : galienos :
maximianos : Iulianos denique & decios pietatis hostes :
Siria Sardanapalū tolerauit . Persia Cyrum . Græcia atque
Asia Alexandrū tulit . Sicilia dionisios . Non est habendus
fidelis subditus qui subici nequit : etiam a principe
lesus . Nam ut ait Seneca . Cum Socrates per medias
Athenas pergeret : a quodam Principis Satellite alapa
percussus foret : licet pro eius summa auctoritate ad unā
illius uocem lapidari Princeps potuisset : substitit : ne sua
uindicta populi quietudo turbaretur . ne ue causam ad
uersus Principes rebellandi quouis modo dedisse uideretur .
Illud solum uerbum dixisse fertur : molestū ei fore
quod nesciret homines quādo cum galea uel sine ea prodire
deberent . Subdit denique idem Seneca . quia optimis
ciuibus & fidelibus subditis expedit : non omnia regum
facta & gesta ad iniuriam recipere : Sed tutum atque salu-
berrimum est : ut multe nos iniurie transeāt : Ex quibus
plerasque non accepit : qui necessitati parēs tolerare animo
duxit . qui enim uult esse quietus : non sit ad maiorum
uindictam curiosus . Rursus idem Seneca ad Lucilium
inquit . Sic uiuendum est cum Rege : quemadmodum
subditos nobiscum uiuere optamus . Si enim in mentē
ueniat quantum tibi in seruo liceat : cuius necis & uitę
tu dominus es : ueniat in mentem tantum Principi tuo
in te licere . Refert enim Valerius : quod cum Siracusanus
nobilis plurimas a Dionisio perpessus foret iniurias
eumque amici ad seditionē monerent : patienter id ferēdū
dixit a Principe . forsan inquit quia nos simile egimus
cum indignitate essemus . Sed uerum est quia subici
nolunt qui diuitis habundant : Dicente Aristotile in
Politicis . quia qui sunt in excessibus bonorum fortune
potentię & diuitiarum ; subici nec uolunt nec sciūt . quod

pueris accidit . qui propter delicias nec doctoribus nec
patribus subiciuntur : Exorandus itaq; & placandus
est Rex : non necandus . nullum enim tam ferocem tam
seuum natura genuit : qui non assidua obediētia & obse/
quio liniatur . presertim quia raro seuit **Rex** absq; cuius
culpa : quia scriptum est propter peccata populi dat deus
Regem hypocritam & iterum dabo inquit uobis Regē
in furore meo : Saul enī **Rex** & si malus seuus & iniquus
erat : tamen **David** ad quem regnū deo iubēte spectabat :
non est ausus eum tangere . licet ille uite eius insidiaretur
& iniuste & deo reprobante regnasset : dicens absit ut
tangam Crustum domini . Vnde ait **Augustinus** q;
Saul non habebat innocentiam : sed habebat sanctitatē
non uite sed officii & dignitatis . quare subdit q; **David**
Saul Regem honorauit uiuum & uindicauit occisum :
Rursus in ueteri testamēto legitur punitos esse : qui occi/
derunt Ioas **Regem** Iuda . quamuis idolatrā & iniquū
Sed coniurantes contra regem **Amon** licet reprobum
& idolatram iusto tamen dei iudicio percussi sunt . quia
in Regem & dominum suum surrexerunt . q; si imensa
est seuiicia Regis : consulunt sacri interpretes recurrendū
esse ad summum Regem : ut cor regis crudelis cōuertat
in mansuetudinem . sicut regis **Asueri** crudelitatem in
mansuetudinem uertit . ipse enim ait : liberabo gregem
meum de ore eorū . Fatentur tamen nonnulli philosophi
mortales : q; si fit excessus aut seuiicia intolerabilis Prin/
cipis effecti tyranni : tunc ad fortium uiroꝝ fortitudinē
pertinet ; talem tyrānum interimere : seq; pro liberatione
multitudinis periculo exponere . cuius rei exemplum in
ueteri testamēto facile reperitur . Nam **Ayot** regē **Moab**
qui graui seruitute populū dei premebat : sagitta infixā
in eius femore interemit . & factus est populi iudex .
Addunt deniq; q; nonnunq; expedit communitati bene

ordinate Principem corrigere: si delinquat & non prin-
cipetur secundū leges. maxime si id agat per contemptū.
cum ut aiunt ad cōmunitatē multitudinis pertineat illud
agere cuius oppositū est cōmunitatis destructio. Rursus
asserunt huiusmodi sapiētes quēlibet de populo posse oc-
cidere eum: quē scit & uidet procurare desolationē totius
cōmunitatis: si non habet aut non potest Principē adire
qui id agat: quia ut asserūt. illud non ut priuata persona
sed ut persona cōmunis uel Princeps agit. ista fuit quo-
rundā sententia in .iii. politicoꝝ quibus ueris existenti-
bus nonnulli asseruerūt Henricū licite occidere potuisse
Petrum: in tam periculosa tyrānide conuersum. p̄sertī
quia non ut priuata auctoritate sed ut publica ueluti qui
iam Rex electus & assumptus fuerat: illud egisse licite
potuisse asserūt. sed nisi fallimur: hoc cristianę māsuetu-
dini non congruit. cum apostolus Petrus nos moneat
non solū Principibus bonis sed discolis subditos fore:
Supradictā uero opinionē philosophoꝝ moralium de
Principe per electionē assumpto non utiq; de eo qui per
successionē regnat intelligendā fore: non incongrue dici
posset. sed hunc scrupulosum laberinthū non ingredimur
nec aliquid temere asseueramus sed rem gestam & scri-
bentū uarias sententias inserimus: quē articulum latius
discutimus in libro monarchię nuper a nobis edito. Vbi
diffuse agimus quando qualiter & per quem Reges &
Principes puniri aut corrigi possint. Vt igitur ad inceptā
historiā redeamus. illud non omittendum est. quia nec
Regis Petri multiplicata homicidia: nec huius Henrici
de quo agimus fratricidiū inulta mansere. Scriptum est
enim si utiq; est deus iustus: iudicabit eos in terra: atq;
ut paulo ante diximus. Vtinā solos auctores pena teneret:
nec ad posteros transisset: Huius autem Henrici tēpore
eo apud Burgēn ciuitatem manente in quodā tumultu

populari infans **S**ancius frater Henrici Regis sagitta
interfectus est: Rursus regnante eodem Rege Henrico
anno primo regni sui qui fuit **M**illesimus .ccc. lxx. Io.
Paleologus Imperator Constantinopolitanus plurimis
nobilibus & sapientibus uiris sociatus **R**omā uenit ad
Urbanū **P**apam .v. a quo honorifice receptus est. paulo
minus ac si Romanorum Imperator fuisset. & post mo-
destissimā discussionē quorundam articuloy in quibus
deuiare uidebantur ab ecclesia Romana: Tandem deuor-
tissime unitatē eiusdem Romanę ecclesię acceptarūt & in
solēni processione **G**ręci ipsi symbolū decantarūt spiritū
sanctū a patre & filio procedentem asserentes. Iuraruntq;
Romano **P**ontifici obedire & statuta apostolica eisq; ad
ultimū apicē obseruare: super quo ipse Imperator bullā
aureā assignauit: quę in archiuis apostolicis reperitur.
Eiusdem Henrici .ii. tempore post eundē **U**rbanū sedit
in cathedra Petri **G**regorius .xi. natione gallicus post
eius obitū scisma in ecclesia grauissimū exortū est. **N**am
Cardinales qui erant cum **G**regorio: post illius mortē
elegerūt **B**artholomeū archiepiscopū **B**arēn quē **U**rba-
num .vi. appellarūt: Sed paulo post **C**ardinales ceteri
apud **A**naniā elegerūt **R**obertū **C**ardinalē **G**ebenēn.
qui uocatus est **C**lemens .vii. asserētes propter uiolentiā
electionem primā fuisse nullā. huic **C**lementi adheferunt
Hispani. Exinde uero cōtinuatū est deterrimū scisma in
dei ecclesia. quod xl. annis durauit usq; ad **C**onstanciēn
conciū. quod incepit anno domini. **M**.ccc. xvii. in
qua generali sinodo electus est **M**artinus .v. Imperauit
autē huius Henrici tempore **K**arolus p̄dictus filius
Regis **B**ohemię.

Capitulum **xxi.** de **I**ohāne primo Rege **C**astelle
& legionis **xlii.** rege post **P**elagū & de clarissimis

uxoribus & filiis eius & de bello cum Portuga/
lensibus & de causis eius .

IOHANNES primus successit Henrico predicto
in regnis Castellę & legionis . Fuit autem . lxxx .
Rex ab Athanarico primo Rege Gothorū & xlii a Pe/
lagio primo Rege post cladem Hispanię . Incepit reg/
nare anno domini . M . ccc . lxxix . regnavit annis . xi .
hic primo duxit uxore dominā Leonorā filiā Petri regis
Aragonū : deinde illa mortua Beatricē uxorem sortitus
est unicā filiam Fernādi Regis Portugalię . quod matri/
moniū seminariū & incensuū fuit grauiissimi belli . postea
exorti : de quo statim dicetur . licet matrimonij uinculū
ad sedāda hominū dissidia augendāq; caritatē institutū
sit : ut illico dicemus : grauioribus tamen scandalis sepe
causam tribuit presertim si non recto animo fit . Sic enī
Saul filiam Nichol desponsauit Dauid dicens dabo eam
illi : ut fiat ei in scandalū . & ut quidam sapiens ait . sepe
cōiugū celebritatē infelix deturpat euentus . & cantus &
epulas & coreas luctus sequuntur . necnon lacrimę &
tumultus ut Egistus in filioꝝ cōiugis expertus est . taceo
q; quedā uxores ferro alię ueneno uiros extinxerūt . Sed
& genitoribus suis causam mortis dedere . Indeꝝ ince/
perūt clades : ubi cessare debuerūt . quod facile est cōspi/
cere : cum inter cōiunctos sanguine cōnubia cōtrahūtur :
ut latius sub Henrico primo diximus : Rursus Iohānes
ex Leonora filia regis Petri genuit duos clarissimos uiros
Henricū . uidelicet primogenitū auum moderni Henrici
Regis ac Fernandū Secūdo natū : qui postea Rex Ara/
gonū effectus est : hi duo excellentissimi fratres Henricus
& Fernādus fuerūt duo orbis luminaria : & omnibus
Hispaniis Reges & Reginas attulerūt : ut statim subici/
emus : Ex Beatrice uero . ii . uxore Iohānis nullū filium

suscepit. Tempore huius regis Iohānis duo grauiſſima bella ei & regnis ſuis ſucceſſerunt. Primum bellum fuit cum Portugalēſibus. Nam Iohānes Rex Caſtellę regnū Portugalē ad ſe & uxore ſuā Beatricē prædictā iure pertinere dicebat: quia aliquē legitimū filiū Fernādus Rex Portugalē non dimiſerat. Portugalēſes uero nonnulli Iohānem baſtardū filiū regis Portugalē magiſtrū ordiſnis militaris Dauis: ſolēni uoto profeſſum in regē uocāt. Alii uero euſdem regni nobiles Regi Caſtellę adherent. Grauia inde diſſidia ſequuta ſunt. Nam Iohannes Rex Caſtellę ius uxoris proſequēs Portugaliam manu potētū ingreſſus eſt: & Vliſbonā obſedit. ſed obſiſtente peſte obſidionē leuauit. Sequēti uero anno cum Iohānes bellū cōtinuare decreuiſſet. ſuperueniēte ei diuturno morbo res belli infeliciter ſucceſſerūt. Nam eo egrotāte. aliqui mag-nates cum rege manſerūt: nōnulli uero cum aliqua parte exercitus concito atq; improuiſo greſſu Portugaliam ſunt ingreſſi: qui non ſpectatis cęteris nobilibus Caſtellę re-ge deniq; ignorāte. quadā temeraria audacia ac iuuenili impetu ad bellū properarūt: putantes in manu ſua eſſe uictoriā: quam dolebāt uēturis nobilibus attribui. Cum igitur forēt feſſi: ueluti qui ea die longā uiam fecerant: Tandē pro parte profugati ſunt nō paucis cęſis. Merito quidem ſuę arrogātię penas ſoluerūt. licet enim a regio nuntio atq; a prudētibus expertiſq; uiris monerētur: ne ea die præliū conſererēt. illi tamē elati animo contēpſerūt dicētes. ut alter pharao. nescio dominū & Iſrahel non dimittā. Quare confuſi ſunt in medio caſtroꝝ inimicoꝝ ſuoꝝ: tam certos deniq; de hoſtibus ſe putabāt ut Por-tugalēſes futuros captiuos uendere poſſe arbitrarentur. ut alter Nichanor de quo ſcriptura cōmemorat: quia tã ſecurus de uictoria contra Iudā ſibi uidebatur: ut iudeos uenderet anteq̃ eos in campo conſpiceret: Sed tandem

superbia eorum humiliata est. quia scriptum est deiecisti
eos dum eleuarentur. Sed uerum est quod Valerius ait.
quia qui hostes despiciunt sua pericula despiciere uidentur
nam dum suis confidunt uiribus alienas iusta extumatione
prosequi non ualent: quare plerumque sentiunt ultrices. Sic
Olofernes egit: qui iurauit omnes de populo Israhel
exterminare: Sed ab eis uictus & cesus est. Sic & Be-
nadab Assirioꝝ Rex ut habetur in libris regum dixit ad
filios Israhel: hoc faciāt mihi dii & hoc addant. Si suffe-
cerit puluis Samarie pugillis omnis populi qui sequitur
me. Verum tamen pulchre responsum est illi: ne gloriatur
accintus eque ut distinctus. Itaque qui in potentia & uiribus
gloriabantur experti sunt: quod propheta ait. humiliasti
sicut uulneratum superbū. & iterum gemuerunt superbi
gigantes: ut comprehendantur in superbia sua. & Ieremias
ait arrogantia tua decepit te & superbia cordis tui qui
apprehendere niteris altitudinem. Fertur quod Portugaleses
conspicientes bellum tunc potius inchoari quam finire: non
tam delectati presenti uictoria quam futuram cladem timentes
legatos ad Iohannem Regem Castellę egrotatem mittunt pro
ferre & pace. Iohannes uero corpore debilis sed animo
fortis: uictus uictoribus dixit: non habebitis inquit
alias pacis conditiones: nisi aut regnum dimittatis: aut
uitam quam uerborum arrogatiam & uindicandi libidinem
ingratam fuisse deo putandum est: eamque non inultam
dimisit. dum paulo post ad eandem uindictam suspirans
improvisa interit morte: quia scriptum est qui uindicari
uolunt a deo inuenient uindictam. ut statim dicemus
in sequenti capitulo.

Capitulum xxii. de Secundo bello inter Iohan-
nem Regem Castellę & ducem Alencastrię &
de causis eiusdem belli & de cladibus & malis

ex eo secutis . & tandem de felici concordia per
matrimonium & de festina morte eiusdem Iohannis
& de illius uirtutibus & accidētibus suo tempore
in ecclesia dei .

DEDATO Igitur hoc intestino & graui cum Por-
tugalēsis bello successit aliud cum Anglicis
non minus acerbum . Nam dux Alēcastrię & Cloestrie
filius Regis anglię regna Castellę & legionis ad se perti-
nere dicebat ex parte uxoris Constantię filię Regis Petri
quę secundū cōsuetudinem Hispanię succedere debebat .
Iohānes uero Rex sese iure & facto defendebat : dicebat
enī inter cętera . quia dato qđ domina Constātia ducissa
Cloestrię fuerit maior filio Regis Petri : constabat tamē
nec Petrum ipsum sed nec **A**lfonsum eis genitorem nec
Fernādum . iiii . auum suum aliquo iure fuisse legitimos
Reges p̄dictorū regnorū . pro eo maxime quia **A**lfon-
sus . x . qui fuit electus Imperator Almanię pater Sancii
iiii . qui Tarifam recuperauit : anteqđ genuisset eundem
Sancium : genuit Fernādum dela Cerda . qui contraxit
matrimonium cum domina Blanca filia legitima sancti
Ludouici Regis Francie : Ex qua genuit duos filios **A**-
lfonsum dela Cerda qui se intitulauit Regem & Fernādū
& cum Alfonso absqđ liberis decessisset : successit ei Fer-
nandus frater . qui ex domina Iohanna filia Iohannis
Numneę de Lara genuit quandam filiam quę contraxit
cum Iohāne filio infantis Hemanuel : qui ex ea genuit
dominam Iohānam uxorem legitimā Henrici . ii . patris
p̄dicti Iohānis primi . Ex qua supputatione regna li-
quido pertinebant ad eundem Iohānem ex materna suc-
cessione . nec quouismodo regna expectabāt ad ducissam
Cloestrię p̄dictā : nec ad Regem Petrū per consequens
nec ad reges supradictos : Dux uero Alēcastrię & Anglici

plurimorum Hispanorum ac Portugalésium turba sociati
in iure dicte Constantie confisi exclusa quavis alia uia iuris
defacto Hispanias per partes Galicie ingressi sunt. qui-
bus Rex Iohanes strenue occurrit: & grauius bella secuta
sunt: que longo tempore durarunt. Tandem inspirante
altissimo pacis auctore & per bonorum uiroꝝ mediatioes
cõcordia matrimoniali contentio feliciter fuit sopita. Sic
enim Dauid recõciliatus est Isboseth filio Saulis. quia
Michol eius soror Dauid uxor data est. licet a principio
in scãdalũ sibi data sit ut supra diximus. Sic denique inter
Herodem Antipatꝝ & Hircanũ dissidia paccata fuere:
quia Mariannẽ Hircani filiam Herodis duxit uxorem.
A proposito igitur incepto non descendentes pro his gra-
uissimis sedãdis calamitatibus Henricus. iiii. filius pri-
mogenitus eiusdem Iohãnis primi cõtraxit cum domina
Catherina filia predictoꝝ ducis Clocestrie & domine
Constantie eius uxoris filie regis Petri. Itaque q̃ Henricus
predictus appellaretur Princeps Asturiarũ: & Catheri-
na Principissa. & sic omni iure regna Castellẽ & legtonis
fuerũt cõsolidata in personam Henrici. iiii. filii eiusdem
Iohãnis primi. Post predicta uero feliciter gesta Iohanes
Rex cum esset apud alcaladehenares quadam domina
die ante prandium equitauit equum quendam non satis
domitũ. & cum extra opidũ cursum faceret: equus ipse
tam fortiter cespitauit: ut supra Regem caderet: taliter
eum inter fellam & terrã oppressit: q̃ infra paucas horas
mortuus est: Nec dubitãdũ est displicuisse imortali deo:
hunc Principem dominice festiuitati non satis honoris
tribuisse. Nam scriptum est: benedixit dominus diei. vii.
& sanctificauit illum: nec enĩ solũ ab omni opere cessare
prohibuit: Sed & a uenationibus & uanis ioculationibus
tanta enim censura septimã diem obseruari deus precepit
ut hominem deprehensum die sanctificata colligere ligna

De morte r. 57 Iohane

licet domui suę necessaria lapidari iussit: Hinc Origenes
in die sanctificationis desine ab omnibus singularibus
operibus . nihilq; mundanum geras . Sed spiritualibus
operibus uaca. Adde quia non solum corporea exercitia
in his diebus inhibuit: sed ipsas animi cogitationes .
dicente propheta . reliquię cogitationum diem festum
agent tibi . Igitur nonnunq; huius precepti transgresso-
res grauiter punit dicens : quiescere faciam omnes dies
festos a terra . quod fit temporales infligendo penas . ait
enim per prophetam : conuertam festiuitates in luctum
uestrum . Et iterum apud Machabeos : dies festi erũt
uobis in luctum : tradunt enim annalia Anglorum
quia Rex quidam Anglię die dominica ante missarum
solennia uenatum perguit : cumq; sacerdos sacris indu-
tus diu Regem expectasset : audite sunt angelorũ uoces
sũma cum armonię suauitate missam officiãtes . Tandẽ
rediit Rex : sed non incolumis . Nam post leporem
currens equus cecidit : Regiq; ceruicem simul & tibias
fregit . Hic igitur Iohannes Castellę Rex deuotissimus
& catholicus fuit : & omnibus ecclesiis cathedralibus
donaria & redditus perpetuos contulit . Rursus dolens
uehementer de scismate in ecclesia orto : licet Henricus
pater suus decreuisset nulli contendentium adherere : hic
indignum iudicans catholicum Principem fore aceph-
alum : attendens quia secundum sententiam sanctorum
patrum scisma fouere dicitur : qui a communionẽ sedis
apostolice se suspendit . Congregari fecit prelatos & uiros
in iure diuino & humano doctissimos & ceteros regni
status : & post longam concertationem declaratum est :
ut Clementi . vii . apud Ananiam electo obedientiam
prestaret . Demum uero eo mortuo prelatum Castellę
regnum adhesit Petro de Luna appellato Benedicto xiii.
usq; ad concilium Constanciẽ . Imperauit autem eo

tempore Carolus filius Regis Bohemię . qui pergens
in Italiam imperialem suscepit coronam ab Urbano . v .
Fuit hic Imperator doctus satis & multarum litterarum
peritus .

Capitulum . xxiii . de Henrrico . iii . Io . filio .
xliii . Rege Castellę & legionis & de clarissimis
filiis eius & de infante Fernando eius fratre
minore natu postea Rege Aragonum & de
inclita eius prole .

HENRRICVS . iii . Iohanuis predicti primoge-
nitus filius regnoꝝ Castellę & legionis guberna-
cula illico suscepit . Cępit autē regnare anno domini . M .
ccc . xc . & cōputādo ab Athanarico primo rege Gotho-
rum . lxxxix . a Pelagio uero qui primo regnauit post cla-
dem Hispanię . xliii . regnauit autē annis . xvi . In cęteris
regibus regnādi tempus descripsimus . In hoc uero glo-
rioso Henrrico non tantum regnādi q̄tum uiuēdi ordinē
diferemus : nec q̄ multum regnauerit sed q̄ pie q̄ bene &
iuste uixerit asseremus : qui & si paruo tempore in mūdo
fuit . longissimo tamen tempore uiuere & regnare cęsen-
dus est . paucis enim diebus uitam mortalē sortitus est .
qui magnis p̄mioꝝ cumulis floruit : quo fit ut q̄tenus
ad dierum numeꝝ actinet . breuis fuit eius uita : sed quo
ad fructum & p̄miū longissima . ad quē sensum puta-
mus sapiētem dixisse . quia iustus cito perit . Impius autē
multo uiuit tempore in malicia sua : Vnde Ciprianus ait
magis letādum est q̄ iustus . breuē sed fructuosam uitā
transegerit . q̄ q̄ longam non uiderit : Henrricus igitur
xii . annoꝝ erat cum regnare cępit . teneros tamē annos
supplebat sūma illius grauitas & prudentia : Cani enim
illi sensus erant . Hic tempestiue duxit uxorem uidelicet

27. annis Regnauit

27

27. annis 3

castell.

omnibā ad ornandū regē regabat.

dominam Catherinam filiam ducis Cloestrie & Con-
stantie filie Regis Petri . per quod matrimonium pax
 auctore deo sequuta est inter Hispanos & Anglicos .
 ut supra diximus : Hic Princeps pacificus fuit quietus &
 mansuetus . consilio & maturitate ac omni uirtute precla-
 rus : Vacabat tamē plurimū quietudini regnoꝝ ex pre-
 teritis tumultuationibus non usq̄quaq̄ sedatis . Cum
 igitur nonnulli eum hortarētur ut reformaret regnum .
 uiolētias coherceret . quia ubi iustitia non uigebat . &
 unusquisq̄ quod libebat non quod decebat ageret . Hen-
 ricus quesuit que nam foret eius rei causa . Illi aiūt . quia
 in his tui regni inicis . neminē punis flagiciosum : pu-
 tans decori esse regibus a sanguine abstinere . Verūtamē
 ut sapiētes uolūt pro salute corporis humani . cuius instar
 habet cuiusq̄ regni res publica . plerunq̄ modicus sed
 uiolētus cruor extrahitur ne totius compagis corporis
 sanguis effundatur : Ad quos Henricus uerum inquit
 attulistis : sed uidete si a uobis ipsis incipiēdū sit . Videte
 iterum an uos ipsi uiueretis . si illico peccatoꝝ uos censura
 plecteret : Nam ut noster Seneca ait seuissime aduersus
peccātes erigimur & ipsi eadem cōmittimus . decet igitur
 ut putamus lenitiuis remediis corpus depurgare ante q̄
 igne & ferro ulcera cauterientur : Quare equanimiter a
 Regibus subditoꝝ errata pro loco & tempore tolerāda
 sunt : qui meminisse debent q̄ fortasse ipse aut sibi pro-
 pinqui & dilecti habeāt in quo tolerari desiderent : quod
 pulchre Augustinus non negauit . inquiens quia contra
 omnia uicia humana uel cauēda ne existāt uel sanāda cū
 extiterint nihil utilius putandū q̄ aliquādo seueritati de-
 trahere : Accedit quia ut sapiētes uolūt . pulchꝝ est prin-
 cipi eos plerūq̄ tolerare quos amat : Verum si ut dicitis
 plurimū inualuit hominū malicia . non parū discriminis
 & periculi est repente atq̄ districtē punire : Imitatus est :

Henricus Antoninum Pium quem Iulius Capitolinus refert. cui cum in simili euentu a suis suaderetur de reformādo rei publice statū. uideo inquit hoc tempore pay de iusto pay de honesto hoibus inesse. Adeo ut nec uos ipsi insontes sitis: Verūtamē ad id agēdū multis opus est gladiis: multis securibus ut in antiquū statū publica forma redigatur: quippe plurimis carorum modorum lamētis atq; mortibus ad eum statū quē cupitis perueniendū est. si tamen deus uitā donauerit. cum tempore iniqua purgabimus tempora: Quibus sapiētissimis uerbis. ad quos loquebatur admonuit. & insontes ad reformationis spem usq; perduxit: Hic igitur Henricus de quo sermo est. ex prædicta Catherina Anglica. duas primo filias uidelicet Mariā & Catherinam genuit: de ulteriores enim progeniē desperatus. quia ualde infirmus Vxor uero pinguiſſima erat. tādē quodā modo miraculose. diuina sic disponente clementia. idem Henricus præter omnē suā & cunctoꝝ de regno spem. genuit Iohannē. ii. patrem istius moderni Henrici regis. de qua re tota Hispania nimīū exultauit. Fernādus uero infans frater Henrici minor natu. cōtinuo cum eo erat. habēs in regno Castellę amplū patrimoniū castroꝝ & uillarum quod Iohānes pater & idem Henricus frater ei cōcesserunt: Sortitus est igitur Fernādus infra regnū uxorem nobilissimā quidem & ditissimā dominā Comitissam de Alburqueq; eius cōsanguineā filiam Comitis Sancii ex recta linea regia descendentem: Ex qua dum moram in Castella trahere. & longe ante q̄ regnū Aragoniē obtineret. genuit amplā & gloriosam prole: uidelicet Alfonso postea Aragonū & Sicilię Regem: Item Iohānem modernū Aragonū Regem. Tertio infantē Henricum magistrum sancti Iacobi: Quarto infantem Petrum qui apud Neapolī machina interfectus est. Quinto infantē

*maria
catalina*

Iohanne

Sanctum . qui magister de Alcantara postea effectus & in iuuenili etate obiit : Sexto Mariam . Septimo Iohānā clarissimas filias . quę altera Castellę altera Portugalię reginę felicissimę fuerunt . & matres modernorum Regum Castellę & Portugalię . Itaq; ex prædictis duobus fratribus Henrico uidelicet & Fernādo . progenies admodū gloriosa processit . sed uerum est quia omni glorię atq; felicitati proximū est periculum atq; permixtū discrimen . ut inde meror plerūq; cōtingat . unde procedit & gaudiū Euenit enim ut Hispania eodem fonte dissidia sentiret : quo quietem quo gloriam putauit suscepisse : Nam tante nobilitatis & uirtutis prolem Hispanię capere nō potuerunt : quo effectum est ut ea ipsa tam excellens & magnifica proles Hispanias omnes plurimū tumultuātes redderet . ut patebit illico . quę res non modo in Hispaniis singularis sepe cōspicitur . sed ubiq; cōmunis : Quocūq; enim in regno plurimi cuiq; regi filii nascuntur . totidem regno futura parantur discrimina : hinc in libris regum scribitur melior est unus q̄ mille filii impii . & Iob ait si multiplicati fuerint filii . erunt in gladio . Rursus scriptū est propter peccata terre multi principes eius : Rursus ubi multi potentes multi sunt & oppressi : fertur quendā regem Francoꝝ plures genuisse filios : & cum magnates regni in natuitate cuiuslibet filii : ut moris est publica festa agerent : Primogenitus regis non satis ob eam rem letus : interrogatus de causa mestitię : multos inquit uos ipsi festiuatis letantes . quos aliquando pacemini deuorantes : Ego etiam doleo futura dissidia quia hii omnes non tam fratres . q̄ mihi hostes nascuntur : eruntq; multi bellantes aduersum me ut non mentiatur propheta filius matris meę pugnat contra me : Subdens unus filius Regis . unitas est regno : plures uero plures discordias generant : quia scriptum est . effusa est contentio inter

*li multitudine q̄lis res
ad in regno potig ad
de stia auz q̄m q̄fua auz
in regny.*

Principes : Hic Fernandus infans obedientissimus fuit
fratri Henrico Regi nec unquam ei loquebatur nisi flexis
genibus .

Capitulum . xxiiii . de preclaris uirtutibus huius
Henrici . iii . Demum de filiabus eius & quibus
nupserunt & de tempesta morte dicti Henrici
& de occurrentibus suo tempore .

AD EVNDEM Igitur henricum . iii . redeuntes
paucula quedam ut ex multis eius uirtutibus com-
memorari libet . Fuit siquidem hic Princeps deuotissimus &
deum timens . orationi ualde assiduus . ecclesiam & eius
ministros uenerans . mansuetus . humilis . iustus . &
rectus . paruis & magnis iustitiam ministrabat : Raro
quempiam puniebat . non utique ut delicta impunita re-
linqueret : Sed ut de gente Bragmanoy Polieratus ait tam
iustus erat : ut opus punitione aut uindicta non esset . ubi
nulla fiebat iniuria . ob eius igitur ingentes uirtutes non
modo a subditis : sed ab extraneis & forensibus pluri-
mum amabatur . Adeo ut tantum auctoritatis fame &
nominis . apud exteras gentes nemo habuit . nulla aut
rara tributa siue tallias indixit . licet militibus & Baro-
nibus integra stipendia persolueret : ac munifica bene-
ficia conferret . tam liberalis fuit : ut quos non posset
officiis & honoribus preponere . locupletes teneret . sa-
laria multa auxit benemeritis . Sed & plura illis subtraxit
quos aut inhabiles aut male uersatos uidebat accipere .
dicens ut alter Antoninus Pius . quem Iulius Capito-
linus refert . nihil esse sordidius . ymo danosius quam quod res
publica grauetur ab his qui nihil in ea suo ingenio aut
uirtute conferrent : quia iuxta Aristotelis in politicis sen-
tentiam improprie ciuis dicitur : qui parum aut nihil

pre maturo

ofo

civilitatis aut utilitatis rei publice potest asferre: Cuius
modi sunt sordidi aut futiles homines quos philosophus
ipse banaufos uocat: plurimas denique Henricus expen-
sas fudit. tam in hedificando quam desolata castra reparando
presertim in fronteria Sarracenorum & regnorum suo-
rum limitibus. Nam fortalicium & arcem Murcie.
palacium denique de Miraflores prope ciuitatem Burgen-
sem & latissimum campum siue parcum murari fecit
ubi postea Iohannes. ii. filius eius. deuotissimum ce-
nobium Cartusiensium construi fecit. & ibi sepeliri uo-
luit: Rursus hic Henricus munificus atque magnificus
fuit. presertim in recipiendis & honorandis oratoribus
ad illum uenientibus. quos liberalissime donabat: Adeo
ut nullus in largitione efusior esset: nec in cunctis ho-
minum officiis moderator. se enim ipsum quo uolebat
uersabat. Nam cum tristibus seuerus: cum remissis iocunde
cum senibus grauitus. cum iuuenibus exemplariter &
comiter. Ceterum hic prudentissimus Princeps uiros
doctos atque consilio & experientia tritos plurimum dilexit
atque euexit: Dicebat enim longe plus rei publice conferre
sapientum consilia quam arma fortissima. maiora illustrioraque
intellectu quam gladio confici. Vnde sapiens & rex Salomō
id ipsum expertus ait. melior est sapientia quam uires &
uir prudens magis quam fortis: Demum idem Henricus
illud Ciceronis in officiis. semper in ore gerebat. quia
Solonis erudita consilia. non minus Atheniensibus
profuere. quam Themistodis armata uictoria: Nam ille triu-
phus semel ciuitati profuit. sed illa sapientia & consilium
semper proderit. maioris enim uirtutis esse dicebat. consilio
prouidere. nequid aduersum ciuitati accidat. quam armis pro-
hibere ne ueniat. qui enim armis hostes superat a fortune
uarietate ducuntur. quinimo ut ait Seneca. similes sunt nauigantibus.
qui fortune flatibus agitati non sunt. sed feruntur.

uideretur: nihilominus sicut prouinciis bonos presides
& rectores preponebat: eadem animi uirtute & seueri-
tate in eos acerrime animaduvertebat. quos in gerendis
magistratibus & officiis nedum delinquentes, sed ditatos
conspexit: dicebat enim eos iudices non indigere alio sin-
dicatu aut alia pessimi regiminis probatione, nisi quod pau-
peres magistratum accepissent, sed locupletes inde eua-
sisset: Imitatus est Henricus Antoninum pium Impera-
torem ut Capitolinus ait, qui quendam pretorem desig-
nans, paruo tempore in officio ditatum, ad Senatum
ait, audistis pretoris nostri filios inductos purpura qui
antequam pretor fieret, mendicum & pauperem nouimus,
sed subito diuitem factum, & subdit, Vnde queso nisi
de uisceribus reipublice & pauperum sanguine: quare
similes in officiis locupletatos, non iudices aut rectores
sed spilatores dixerim, qui creditas sibi ciuitates arbitra-
tur ut luxurentur, & diuites fiant, ut alios pauperes
efficiant: Non sic de Valentio Valerius Maximus narrat
qui post tres consulatus Romano populo acceptissimos
tam pauper mortuus est ut patrimoniū eius ad explendas
exequias non sufficeret: sic & de Marcho ueneo, qui post
plurima officia immaculate gesta: ob paupertatem, sepul-
tura caruit nisi ex colecta publica, funus honorabile ha-
buisset, sic rursus & Scipio, post res felicissime gestas in
Hispania, in summa paupertate decessit: Nec tanta pec-
cunia ab eo relicta est, que maritandis filiabus suffecisset:
Quales autem debeant esse iudices rectores & presides, qui
ad regendas prouincias & urbes a quouis principe uel rep,
deputantur & de illorum laude, Si bene presunt aut uituperio
si iniqui, lacius egimus in eo libro quem nuper edidimus
dictū speculū uitę humane ad S. D. Paulū Papā, ii,
dedicatū: Ceterum de huius gloriosi Regis prole breui
aliquid diserendum est, de Iohāne igitur eius filio post eum

*Adm. inter pauperes
quo ipse dicitur*

*Adm. At si uir chan-
ce malferit q
lucro in uide ma-
e hie catholus don-
pago sui de uide
odio pa per obsequi
lo duxa 2 die pa
tue per hypo t
ndio resto coquij pa
ma 6 in hie uo uo
vif*

*Mo
pro h
175*

*S
uo pro
laris
contu
pre p*

*pe cul
humor*

tremore laudetur qui tot ruinis proximus est : ut latius
tetigimus in capitulo . v . huius quartę partis . Verum
quia ut ait Plato in re publica bene instituta Principes
alendi sunt laudibus . & iuxta Poetam crescit laudata
uirtus . sed & Salomon in prouerbiis ait : Vir fidelis
multum laudabitur . & iterum qui graditur sapienter
ipse laudabitur : non indigne ut putamus Princeps uir/
tute præditus laudandus est ut sese uirtutibus alat & sus/
tentet . ut si a uia ueritatis & uirtutis corruat . sciat tam/
tute ob gesta obscura posse deturpari q̄ ob clara laudari
ibiq̄ molestus accedet uituperator ubi gratus accessit lau/
dator . Ne tamen penitus tacendo ueritatem offendam
paucula ex multis breui disseram : In primis hic excellen/
tissimus Rex : ut optimum decet Principem litteris in/
structus est . diurnisq̄ officiis plurimum delectatur . ec/
clesiasticum statũ ac religiosorũ ordines diligit ueneratur
& colit : ecclesias : monasteria & pia loca construit & ha/
bundanter dotat : Inter cętera monasterium de Mira
flores prope ciuitatem Burgēn Cartusiēn ordinis . in quo
Iohannes pater sepulturam elegit mirifice construxit : &
habundanter dotauit . Taceo miram structuram a primo
lapide deuotissimorum cenobiorum del Partal & reliquũ
sancti Antonii prope Segobiam & aliud sancti Ieronimi
prope Maioritum . plurimis deniq̄ aliis monasteriis &
piis locis regnorum suorum . non paruos redditus per/
petuos contulit . Deniq̄ magnus est hędificator regaliũ
edium castrorum & arcium in diuersis regni partibus in
quibus noua construxit edificia . uel uetera restaurat . nec
puduit in eis magnum fuisse thesaurum . liberalis deniq̄
admodum est . multos publice priuatimq̄ ditans & ho/
noribus augēs . quos uel mediocri familiaritate cognouit
Testes sunt nō pauci quos plurimum exaltauit : Semper
illud ore gerit a sapientibus dictum : nullam maiorem

Principis esse felicitatem. q̄ multos fecisse felices : Quę
una res & si multorum inuidiam habere potuit. gloria
tamen carere non potuit. fatemur tamen non fore com-
mendandum Principem. qui patrimonium regni incō-
sulte largitur. p̄sertim ubi nulla impellit necessitas. nec
reipublice suadet utilitas : Nam ut inquit Cicero. quid
tam leuius q̄ id agere quod diutius agere non possis ?
Vnde subdit non est commendanda effusa largitas. si
quod alteri largiris. alteri extorqueas illi dare isti nocere
Adde quia iuxta sapientum sententiam qui ultra modū
fundit. quę sunt rei publice cito ueniet ad litora pau-
pertatis. quinimo ei assimilatur. qui hostibus contra se
dat uictoriam : ut enim pulchre Philippus dicebat ad
Alexandrum & Cicero refert. quid tibi ista profusa lar-
gitas confert. per quam Macedones non te Regem
suum sed ministrum & p̄bitorem putent. quod sordid-
um esse Regi non ambigis. & subdit largitiones im-
moderatas. rapine extorsionesq̄ sequuntur. Cum enim
in dando egere ceperis. alienis bonis manus cogaris
inferre : non ergo putes laudabile nec magnificum ut
beniuolentię comparande gratia. prodigus existas : Non
enim tantum amoris esequeris eorum quibus dederis.
quantū illorum odia quibus ademeris. Ea de re Prin-
cipibus non est ita claudenda res familiaris. ut eam
benignitas aperire non possit. tunc enim laudata est
liberalitas. cum pro dignitate & uirtute cuiq̄ tribuitur
quod est fundamentū iusticię : quia teste Cicerone nihil
est liberale si non sit iustum : Donent ergo Principes
ratione & honestate preuia. atq̄ imprimis ita largiantur
ut nec aliis nec sibi noceant. nec enim liberales aut mag-
nifici sunt. qui cupiditate glorię aliis eripiunt. quod
aliis largiuntur : nedum quosdam ymmo multos ledunt
ut in paucos profusi existant : Tanta ergo sit in principe

liberalitas . quę teste Didimo ad Alexandrū . in largi-
entis incommoda non redundet : Sed & tanta existat
ut nescia sit pati dispendium . Ne paulo post idem sit
egens qui fuit largiens : rideatq; qui accepit . Rigeat
qui donauit . sed ea moderatione pensentur beneficia ut
quod transfunditur non minuat . sed augeat donantis
maiestatem . ut in falce ex qua quanto plura succendis
tanto magis facultatem recipit plus lucendi .

Capitulum . xxxviii . de strenuitate huius Hen-
rici . iiii . & de eius humanitate pietate & man-
suetudine & de cęteris illius uirtutibus presertim
de tēperātia & sobrietate & quomodo fugiebat
ornatū regiū & queuis molia delicamenta . De-
inde quomodo plurimos nobiles exaltauit . Rur-
sus qualiter delectabatur uenationibus & de in-
commodis huius exercitii si nimīū frequētatur .

HENRICVS igitur nequaquā hiis uirtutibus con-
tentus animosus est atq; strenuus . in bellicis de-
niq; exercitiis plurimum tritus & fortunatus . in con-
gressibus ac bellicis periculis primus : Imitatus alterum
ex Cęsaribus de quo annalia ferunt . nunq; militibus
dixisse ite . sed uenite : Rursus bellicorum laborum pa-
cientissimus est & longissimas uias sepe incredibili cele-
ritate confecit : armorum & equitandi peritissimis . sepe
inclinantem aciem solus restituit . obsistens fugientibus
singulos nedum retinens : sed in hostes conuertēs : De-
inde humanus mansuetus ac humilis longe plusq; tem-
poris malicia exigit . Deniq; clementissimus ac seuię
detestator . Errori facile ueniā dat : Pius quoq; & pluri-
mum miseris compatiens . nam ut alter Adrianus im-
perator . seruitores etiam paruę conditionis infirmos

sepe uisitabat . atq; de sua mensa cibos ministrabat :
medicis prouidebat oia deniq; pietatis officia ad cuiusq;
optimi priuati hominis officium pertinentia agit . obli-
tus regii fastigi : Imitatus deniq; **Antonium** pium im-
peratorem de quo ait **Iulius Capitolinus** . qui cum mi-
litem secum educatū egrotū sepe uisitasset . atq; uilia ob-
sequia sed pia prestasset . & propterea multis displicuisset
quasi Regi hoc non decuisset . ille ridens ait . quia nec
dignitas nec imperium tollit affectus : nec pietatis opera
dignitatis fastigio derogant . sed & ultra pietatis opera
tantę est mansuetudinis . atq; tam placide est leuitatis .
ut quos maiestatis quoq; contra se reos conspexerit . non
facile punit & aduersus se insurgentes diuino quodam
animo dimittit . in eadem familiaritate quam ante ha-
buerit . & ut paucis agamus . cunctis benignus & cō-
munis est : adeo ut quemadmodum de **Traiano** legitur
non pauci nec parue auctoritatis uiri eum quia cōmunis
plurimum foret sepe inculpabant dicentes illud **Valerii**
maximi . **Reges** suis subditis familiarissimos ac com-
munes esse non oportere . quia quicquid in excelso fasti-
gio positum est ut sit uenerabilius humili & familiari
consuetudine uacuum esse conuenit . Ad quę **Henricus**
respondit . talem debere esse Principem priuatis . quales
esse sibi **Principes** priuatus optasset : Nec putabat hu-
manitate . ipsam quoq; regiam dignitatem perdi . sed
augeri : illis non assentiens qui credunt auctoritatem
Principis emoliri . si familiarem se suis reddit . cum per
eam modestam quidem subditis carior fit : Ceterū cum
sepe a multis lepide argueretur q̄ non regio sed cōmuni
uteretur habitu . respondit quia regalis dignitatis . alius
debet esse testis q̄ purpurea aut preciosa uestis : addens
quia satis turpe uidebatur Principi non reꝝ aut uirtutis
excellencia . sed solo habitu . uelle a priuatis differre .

regnante statim latior erit sermo : De filiabus tamen hoc loco aliquid dicere libet: Maria itaq; prima Henrico fuit filia quam sortitus est uxorem inclitus atq; perexcellens Alfonso Rex Aragonum eiusdem marie frater cōsanguineus filius Fernandi . huius Henrici fratris . Hec domina Maria non tam patris effigiem q̄ uirtutum paternarum congeriem imitata est . & quoniam ut uolunt sapientes magistratus & potentia uirū ostendunt: qualis hęc domina fuit: illius regimen & administratio patefecit . Cū enī Alfonso uir eius assiduis guerris extra Hispanias occuparetur: presertim in Italia circa acquisitionē regni Sicilię: Dicta Maria constituta est gubernatrix . regni Aragonie . In qua administratione tanta iustitia & moderatione usa est . ut prouintiam sibi decretam in summa pace & iustitia teneret . Certus enī in ebdomada assignatis diebus . Viduas solum : orphanos : pupillos : & oppressos audiebat quibus iustitiam simul & alimoniam ministrabat . Tanta deniq; castitate pudicia & honestate flagrauit . ut totius munditię speculū uocaretur : faustus & ornatus . sed & coniunctus nobilium simul & domesticarum suarum strictissima censura per eam castigatus est . & licet Alfonso . xxv . fere annis ab ea diuertisset . Illa tamen paciens & obsequens fuit : Hec deniq; preclara regina . pacem inter Iohannem fratrem suum & Iohānē tunc nauarre regem & fratres eius sepe composuit : Exigeret rursus ordo pollicitus . ut de altera filia huius Henrici Catherina uidelicet sermo fieret . Verū sub Iohanne secūdo eius fratre . statim de ea aliquid tangemus : Sed iā libet reddere ad eundē Henricū : Cū igitur ut diximus bellū contra Sarracenos animo suo plurimum fixū esset & iter uersus granatā ageret inualescētibus infirmitatibus quibus licet iuuenis assiduo affligebatur relicto filio Iohāne herede & regnorum successore . cui simul & sororibus ut

no habuit prole
et c.

diximus tutores locupletissimos dederat. susceptis denique sacramentis ecclesie . apud Toletum obiit : ipse quidem feliciter : infelicissime tamen eo Hispani populi caruerunt : Raptus enim est ne subditorum malicia mutaret intellectum eius : aut emulorum fictio deciperet animum eius : Cuius mors non minus damnosa Hispanis fuit quam thebanis regis Epaminunde obitus : Ex quo tanta glorie & honoris regno perditio sequuta est ut non iam perdidisse Regem sed ipsi perisse cum eo uiderentur : Erat autem Henricus xxvii . annorum cum deo beatum spiritum reddidit : die uidelicet sanctissime natiuitatis redemptoris nostri : & in breui uite spatio . tempora uirtutum multa compleuit : & ut cum Hieronimo loquar de alio principe agente . Utinam gloriosi huius iuuenis Regis preconia : ceterorum principum rugosa senectus imitaretur : Hic princeps parui corporis . sed magni animi fuit : grandia cogitabat . Si prematura mors eum non rapuisset : adeo ut illud sibi conuenire uideatur quod quedam ex militibus Alexandro dixisse ferunt : si dii inquit corpus tuum exiguum auiditanti & desiderio animi tui fecissent par : orbis totus te capere non posset : Hic gloriosus Henricus non tam filio quam patri prouidens ydoneus & omni exceptione maiores tutores reliquit . uidelicet dominam Katherinam Reginam consortem suam & Fernandum infantem . ut statim lacus dicemus Eidem uero Iohanni filio suo nutricum & persone sue directorem deputauit nobilem & fidelem Baronem Iohannem aluari de Osorio : Cum igitur ob pupillarem . Iohannem . etatem non parum . disturbium timeretur : Fertur Henrico in extremis laboranti quosdam fidissimos Barones . cum lacrimis commemorasse . non mediocre imminere periculum circa regni successionem . pro eo quod Henricus ipse . Iohannem filium in cunabulis uagientem relinqueret : Fernandus uero infans Henrici frater maior natus erat eodem Iohanne :

Sed & ab omnibus regni statibus admodum amabatur
non ergo abre formidandum erat ne ad regnum aspiraret
ueluti quem nimia proles : Item regnicolarum fauor. sed
& ipsa regnandi auiditas que non imbecilia. sed fortissima
pectora temptat. ad eam rem facile impellere poterant.
addebant rursus illud Aristofanis preclarum uerbum dicentis
aut potius fingentis Periclem principem Atheniensium
ab inferis remissum & publice uaticinantem atque clamantem
non oportere in urbe nutriri leonem. qui cum se filium
leonis conspicit scit sibi coronam a natura largitam : Ad
quos Henricus moribundus. Sed animo fortis. sinite
inquit timere. scio enim neminem esse Regis filium. qui
non se regem decies in nocte somniet: nec desunt qui id
ipsum adaugeant dicentes. aut potius blandientes. quia
si filius. ergo heres nihilque ut aiunt Regis filio ut Rex fi-
at deesse. nisi regnandi animum. Ea tamen aliena sunt
a Fernandi integritate: Nosco enim illius ignoscentissimam
naturam: Cuius fidem ac ingentem probitatem expertam
habeo: Sum quidem certo certior Fernandum fratrem de-
generare minime posse a parentum nobilitate. sicut nec
a se ipso. quod uero dicitis eum a populo dilectum. id
ipsum liquido demonstrat. quante sit fidei & probitatis. nihil
enim magis ad amicum trahit quam explorata fidelitas. quia
scriptum est fideles in dilectione acquiescent ei: difficile
enim foret Fernandum ab omnibus diligi. nisi quedam
naturalis sibi bonitas & innata fides adesset: Illa enim
est cunctorum renuum eius: quare non est in Fernando tur-
menda improbitas sed admiranda atque imitanda fidelitas
qua constanti fiducia Henricus omnem formidulosam
cunctationem a suorum mentibus euulsit: Huius Henrici
iii. tempore sedit in Cathedra Petri scismate durante prefatus
Clemens septimus & Benedictus. xiii. natione Hispanus
Apud Romam uero presuerunt predicti Bonifacius. ix.

*in laudem
di uerba Regis*

& Innocentius sextus . In Imperio uero sederunt Carolus antedictus . & eo uiuente Vladislaus preuati Regis Bohemie filius . electus fuit . quem electores ut dilapidatorem deposuerunt . eligentes Robertum ducem Buarie Comitem palatinum . hic Vladislaus Imperio priuatus : peruersam heresim usitarum in regno Bohemie fouit . atq; defendit . prefatus uero Robertus sit ut premissus electus per Bonifacium . ix . confirmatus & coronatus est ; Fuit autem iustus & bonus qui Italiam est ingressus . contra Iohannem Galeatum ducē Mediolani : a cuius gentibus fugatus est & inglorius in Alemo-
niam rediit .

Capitulum . xxv . de Iohanne . ii . Henrrici filio Rege castelle & Legionis . xliiii . post cladē Hispanie & de Katherina matre & Fernādo patruo tutoribus eius . & de preclaris uictoriis Fernādi tempore infantie . Io . & qualiter recuperauit antiqueram & de singulari fide & ingentibus uirtutibus Fernandi .

IOHANNES . ii . filius Hērrici predicti . Incepit regnare āno domini . M.CCCCvii . hic ab Atharico primo Rege Gothorum . lxxxii . Rex fuit Ape-
lagio uero primo Rege post cladem Hispanie . xliiii . hic princeps ex omni parte nobilissimus fuit nec solum ex clarissimo Gothorum genere originem traxit . Sed ex illustri prosapia Imperatorum Romanorum & Grecorum ac nobilissima & sacra domo Francie . Inter cetera quidē matrimonia que inter has inclitas domus sepe celebrata fuere illud unum non parum utramq; familiā lustrauit . Fernandus enim dictus dela cerda Alfonsi . x . Regis Castelle primogenitus uxorem duxit filiā sancti Ludouici

Regis Francorum quem Bonifacius . viii . Canonizauit
ex qua genuit Alfonsum dela cerda qui auus fuit Regie
Iohanne consortis Henrici secundi que proauia fuit huius
Iohannis secundi quo fit ut Iohannes ipse per recta stirpe
descendens . vii . gradu distet a sancto Ludouico. Rursus
hic Iohannes trahit originem a Regibus Anglie ut enim
supra actum est . Iohannes ipse nepos est Iohannis ducis
Alencastris filii Eduardi ultimi huius nois Regis An-
glorum . A ceteris uero Hispaniarum Regibus nedum
descendit sed ipsi ab eius stirpe descendunt . ex dignitate
itaque & excellentia progenitorum & eorum antiquitate ut
ait Aristoteles in Rethoricorum libro Cognoscitur sum-
ma nobilitas cuiusuis principantis . Accepit autem regni
sceptrum cum esset in cunabulis non dum .xx. menses ex-
pleuerat : & die natalis domini qua pater obiit in Regem
eleuatus est . Regnauit autem annis .xlvii . ex dispositi-
one paterna duos idoneos quidem ac solertissimos tutores
sortitus est . Katherinam uidelicet matrem . & infantem
Fernandum patrum suum quo postea in Regem Ara-
gonie assumpto tutela ad Katherinam matrem in solidum
rediit : In qua tutela Olimpiadem Pyrrhi Regis Epiro-
tarum filiam imitata est que post mortem mariti Alexan-
dri filios . Pyrrhum & Ptolomeum literarum studiis instru-
fecit quibus & regnum conseruauit Sic & cenobia ode-
nati uxor defuncto marito . regnum Syrie gubernauit .
dum filii laudatis studiis & moribus uacarent : Nec mo-
do regnum seruauit sed auxit : Nec solum Regina ipsa
Katherina prudentissima sedula in filio alendo atque erudi-
endo erat . Sed in regni gubernatione uigilantissima : cum
ta enim nobilium Baronum regni ac prelatorum consilio
agebat . sed presertim duorum fidelium clarissimorum ui-
rorum . nedum fide . sed etate prudentia & experientia
probatissimorum . quos Henricus Rex eorum ingentibus

supra
Arict. mat.

uirtutibus dilexit. uidelicet. Io. de Velasco & didacū lu-
 pi de Astuniga quorū hodie nobilissima proles parentū
 nobilitatem imitatur: quinimo qua fide. qua integritate
 qua obseruantia patres & aui eorum eadem & nepotes.
 rempublicam tutati sunt: Nec aliter egerunt ceteri potē-
 tes & regni magnates. Tandem Katherina ut deo pla-
 cuit paulopost uita functa est: Iohānes igitur. xiiii. eta-
 tis suę anno constitutus. sine tutoribus agens de assēsu
 prelatorum & omnium statuum regni gubernacula sus-
 cepit: Duxit autem uxorem illustrissimam Mariam cō-
 sanguineam suam filiam Fernandi patruī predicti: Ex
 qua genuit duas filias in infancia defunctas | genuit rur-
 sus excellentissimum Henricum. iiii. Nunc feliciter re-
 gnantem: Post obitum uero Marię duxit secūdā uxore
 Helisabeth filiam Iohannis infantis filii Iohannis Regis
 Portugalię: Ex qua genuit inclitos | Alphonsum & Helisa-
 beth: nunc superstites quos altissimus conseruare digne-
 tur. Huius Iohannis tempore dum iocūda infantia gau-
 deret. Fernandus patruus eius atq; fidelissimus tutor &
 solertissimus militie dux: guerram contra Sarracenos a
 patre & fratre premortuis inceptam feliciter continuauit
 & in propria persona proficiscens multis Hispanię nobi-
 libus sociatus. regnum granate potenter ingreditur ubi
 fructuose admodum & cum summa eius laude pugnatū
 est: multasq; Sarracenis clades intulit: Cui & si a Mau-
 ris magna auri pondera oblata fuissent. Ille respuit. dicēs
 quia sanguinem illorum non aurum siciebat: & ut alter
 Scipio Emilianus. non quantū auri pondus afferre po-
 tuisset cogitauit: Sed quantum glorię & amplitudinis.
 si tantum aurum contempsisset: turpe enim dicebat si qd
 eorūq; fidei & uirtuti debetur pecunia ematur. quo euenit
 ut crudeliorem contra eos postea guerram gereret. Tādē
 urbem dictam Antequera de nobilioribus regni granate

*Si uenia in quada po-
 tate contracta. no in
 in pro genie felicitate
 data*

*quintus dies suos iste alfonso
 postea conuincit fuit
 ex alfonso tporc rera en
 tra die martis qm die
 mensis julij in loco noua
 radeo a dno abulensis
 anno dñi. mille. ccc. lxxv
 sagessio octa.*

*quintus dies suos ista helisa-
 beth uicta percussit in
 re regina excellentissime
 amore magis qua fari
 test. xvij die mensis no-
 ubris in loco de medina del
 rpe iuz meride anno dñi
 le. quinquagesimo quarto*

*ita predarissima regi dñi ccc
 nape. qm mimumo ad
 no est tuc regy aragonu
 nape dno dno fernando
 villa de ballid xlvij die
 esis octobris anno dñi
 mille. ccc. lxxv. sagessio
 vno.*

*Isti ambo regnare ceperunt anno dñi mille. ccc. lxxv
 vice prima prima die mensis decembris quo die rex
 entibus finit dies suos in villa de madrid*

*e catholicus fernandus Rex excellentissime memorie
 apis quam fieri potest ut sua magna & notoria
 lita demostret finit dies suos in loco notato
 madrida leso die martis post mediam notam hora
 secunda vice prima tercia mensis januarii anno dñi
 xvij.*

*princeps iohannes filius et primus con-
 excellentissimum fernandi et elisa-
 mortuus finit dies suos in ciuitate
 salman die diuisi franda anno dñi
 m. lxxv. v. octobris.*

per annum fere obsedit: Cūq; ex Affrica innumera Ara-
bum multitudo transfretasset, ut urbem ab obsidione li-
beraret, persuadentibus militibus ne uitę sue atq; illoꝝ
ea die finem inponeret respondit se ideo uenisse non ut
saluti suę, sed ut Cristiane religioni longiores terminos
faceret: nec modo illi cura erat de uita, dū ciuitas esset e-
uicta. Addens quia nec urbis obfese altissima menia,
nec terribilis classis copię eum terrebāt, quippe qui uel
urbem ingredi uel prope urbem sepelliri spiritu firmo
delegerat honestam mortem extimans turpi miticuloſeq;
uitę preferendam. Illico igitur urbem expugnat a qua cū
Sarraceni non paruo numero egredientes castra ipeterēt
Fernandi tamen uirtute & industria captiuantur, suade-
bant igitur multi eos omnes occidendos ut inclusorum
uires frangerentur. Fernandus uero ut alter Lucius pa-
pirius quem Plinius cōmemorat, omnes dimittendos
fore aseruit ut ipsi beneficio ceteri, humanitate & exemplo
obligarentur, tandem armorum ui, eandem adeptus est
urbem multis Arabum milibus in expugnatione cęsis
ipsamq; urbem Iohannis nepotis sui regno adiecit: Cui
uniuersam uictoriam fidelissime attribuit: uelut alter Io-
ab princeps militie Dauid, qui ut ait scriptura sacra cū
instaret capcio ciuitatis Raba, quam diu Ioab ipse ob-
federat: misit ad Dauid ut ueniret capere urbem & Re-
gi non sibi honor uictorię deferretur: Eadem deniq; die
Sarratenorum copias qui de Affrica ad succursum urbis
uenerant: glorioſe deuicit, rediitq; felix ad Iohannem
Regem: qui nō paulo post tante fidei & probitati premiū
contulit, presertim in assecutione Regni Aragonię, ut
statim tangemus: Iohannes igitur Rex sicut ętate sic uir
tutibus crescebat, deū timuit, ecclesiā & uiros ecclesiasticos
& religiosos & doctos plurimum amauit & decorauit,
diuina officia frequentabat, ut statī dicemus, hic Iohānes

natura mitis & clemens erat: Verumtamen seditonibus & magnatum ambitionibus prouidens. Fredericū ducē benauenti in uinculis trudit Alfonsū etiam eiusdem Frederici fratrem exulem fecit a regnō: postea uero in ualescentibus seditonibus nonnullos Comites & Barones tumultuantes trusit in carceribus: quos postea benigne liberauit. Verum quia huius Iohannis tempore uacatio regni Aragonum occurrit. dignum duxi cōtentiones super regno ipso occurrentes breui inserere.

Capitulum .xxvi. de uacatione regni Aragonie tempore dicti Iohānis Regis Castelle & de competitoribus in dicto regno. & qualiter Fernāus idē regnū obtinuit captuato Comite Vrgelensi.

IOHANNE igitur predicto regnāte sub tutoribus prefatis agente uacauit regnū Aragonie per Regis Martini obitum sine filiis decedentis. Super regno igitur magna admodum contentio & grauissima altercatio orta est. Fueruntq; plures cōpetitores. uidelicet hic Iohannes secundus de quo agimus & eius nomine Katharina. eius mater & tutrix: Item Fernandus infans patruus Iohannis. dux etiam Andegabie. Comes deniq; Vrgelii hii omnes ad regnum predictum Aragonie aspirabant. & unusquisq; successionis iure sibi regnum deberi asseribat. omnes tamen ut aiunt ex materna femineaq; stirpe ius pretendebant: Alius successiones antiquas alius propinquiores adducebat. que omnia in presentiarum adducere historię seriem de qua intendimus rationem excederet: Ea tamen contentio que inter infantē Fernandum & Iohannem Regem Castelle eius nepotem magis domestica uidebatur cum omni honestate summaq; uirtute & prudentia acta est. & modestissime gesta. adeo

ut nulla exterior disputatio aut cōtenciosa altercacio senti-
ta est: & ut paucis agamus .facile fuit uincere uolentes .
Tanta enim erat uirtus tanta **F**ernandi probitas & fides
& tam ingens ad illū erat caritas **R**eginę matris Iohā-
nis exuberansq; cunctorum nobilium regni Castelle ad
eum amor . q̄ nedum Fernandus nullum in adipiscēdo
regnum impedimentum sensit : Sed opimatissima atq;
grauissima p̄sidia adeptus est : quibus pacifice regnū
adeptus est : Scriptum est enim **M**ansueto & fideli da
honorem iuxta meritum suum . Fatemur non parum re-
bus Fernandi adiumento fuisse: Iohannem nepotem eius
infantia gaudere . Si enim perfecte fuisset etatis . forte res
ipsa alios habuisset successus: Conclufum est ergo per re-
ginam & magnates regni **C**astelle inclitum Fernandum
futurum debere & oportere esse **R**egē **A**ragonum . quip-
pe potentia thesaurus uires omnia deniq; p̄sidia fuere
sibi pollicita & publice proclamata . ut illud **A**thaxerxis
Regis **P**ersarum quod apud **H**ester legimus de Fernā-
do dictum uideatur . cognoscant inquit omnes qui fide-
liter **R**egi obediunt . dignam pro fide recipere mercedis
coronam . fretus igitur idem **F**ernandus his potenciis
facile fuit regnum **A**ragonie nancisci . quia ut aiunt ce-
dunt regna uictoricibus armis adde quia Fernandi in-
gētia merita longe plusq; arma pugnabāt . Teste enī **S**eneca
Certius uirtutibus q̄ uiribus uictoria comparatur . **R**e-
sistebant tamen **V**alentini plurimum & **A**ragonenses .
simul & **C**athalani : quorum plurimi **C**omiti de **V**rgel
fauebāt . ueluti intra regnum nato & dilecto . Tandē post
multa prelia hīc inde cōmissa . quod necessario armis fu-
turum erat . **S**umma cum uirtute per uiam compromissi
& iuris sopitum est . Fuere igitur iudices . olim **P**apa
Benedictus . sic in sua obedientia nominatus . ac frater
Vincencius **F**errarii postea per **C**alixtum .ii . canonizatus

sanctus & nonnulli alii : hii uero summa cum sapientia
& prudentia. cuncta librantes statum rerum ac pericula
prompta . Iura denique Fernandi Castelle infantis predicti
considerantes . eiusque potentiam progenie uirtutes denique
innumeras . & humanitatem intuentes . eidem Fernando
pro quodam necessario expediendi regnum adiudicarunt.
qui regni sceptrum nactus . Comitem Vrgellensem predic-
tum intra regnum existentem & magnas habentem se-
quelas uicēpit atque carcerauit : Hic Comes Vrgelli auus
fuit ex filia Petri de Portugalia & fratris eius Iacobi Car-
dinalis sancti Eustachi . proxime defuncti : hunc Comitē
Vrgellensem Fernandus sub compedibus ligatum misit
in Castellam ad fortalicium de Huruenna prope Palentiā
Sic itaque pacifice & feliciter deinceps regnum Aragonie
cum adiacentibus partibus obtinuit : & ad dictum reg-
num se transtulit : uxorem filiumque Alfonsum primoge-
nitum & filias dumtaxat secum ducens . ceteros uero fili-
os uidelicet Iohannem . nunc modernum Aragonie Re-
gem . & Henricum magistrum sancti Iacobi . ac Petrum
intra regnum Castelle nepoti suo Regi Castelle recommissos
dimittens suumque & uxoris patrimonium eis diuisit .

Capitulum . xxvii . de singulari religione Iohannis
Regis Castelle & Fernandi Regis Aragonum circa
extirpationem scismatis in dei ecclesia & de congrega-
tione concilii Constanciensis .

BEGNANTE eodem Iohanne secundo in Castella
& Legionibus inualuit plurimum scisma illud pestife-
rum & inueteratum de quo haecenus diximus . erat enim
in ecclesia tres Romani pontifices intitulati . Benedictus
uidelicet Aragonensis de domo lune . & Iohannes necnon
Gregorius sic in suis obedienciis nuncupati : ad cuius

scismatis extirpationem : prefati Iohannes Castelle : Fer-
nandus Aragonie Reges . summa uigilantia & solertia
studuerunt : & licet predictum Benedictum . olim Petru
de luna uocatum . intra Hispaniam natum & ibi manē-
tem carissimū haberent : & rursus Benedictus ipse : Gallie
& omnium Hispaniarum præter Portugalam obediētia
potiteretur . Unionem tamen ipsam cunctis possibilibus
remediis prosecuti sunt : quinymo unionem & pacem ec-
clesie affectibus suis preferentes cum predicto diuo Si-
gismundo cæsare tractatus inire & actum est ut predictus
Sigismundus Hispaniam bis peteret . qui sese mutuo in-
telligentes : assistente denique Cristianissimo Rege Fræcie
nonnulla apud Narbonam concordata capitula cōcludere
Ex quibus cōgregatio concilii Constanciensi secuta est :
pro quo adunando Sigismundus Alamaniam rediit :
predicti uero Reges . Iohannes & Fernandus iuxta eadē
capitula . Benedictum summopere rogant / monet / atque
contestantur unitati ecclesie consuleret . & ad resignandū
titulo Papatus animum daret . uel se Constantiā perso-
naliter conferret . pollicebantur enim sibi omnimodam
securitatem : quin uno Alfonso filium eiusdem Regis
Fernandi primogenitum cum eo mittere promittebant :
Sed Benedictus ipse . piis eorundem Regum precibus
durior effectus : utramque uiam renuit . Sed resignandi
presertim quam impatientissime audiebat . huius duriciē
etiam flectere omnes Hispanie prelati . & clerus plurimū
studuerunt : Idque per suos repetitos oratores postularūt
sed neque profuerunt : quinymo quæ subtracionem obedi-
entie eidē cominati essent : nullo pacto animus eius flecti
potuit : considerantes igitur prefati gloriosi principes .
quia teste Augustino : Melius est ut pereat unus . quā ut
pereat unitas : & iuxta Ambrosiū In corpore Cristi nullā
habet societate . qui uniuersum corpus diuidere conatur

Quippe nec ad eternam potest peruenire requiem . qui se ab ecclesia seperat per contentionem . deliberarunt ab uno a cefalo disiungi ut uniuerso iungerentur : Cōcordarunt igitur idem deuotissimi Hispanie principes eūdem Benedictum potius deserere q̄ unitatem ecclesie impedire que in promptu erat in e per eorum adherentiam quouis modo unitas differretur : Quare decreuerunt ambo Reges publice eidem Benedicto obedientias subtrahere : q̄ hec persenciens per mare furtim ex perpiniano peniscolā peccit : in regno Valentie oppidum intra mare situm : quod ordinis est sancti Iohannis quod per quendā suū nepotem tenebatur . ibiq̄ paucis eum sequentibus . ne dum uitam sed fidem simul & famam amisit . Interim uero congregatur Constancie synodus ycomenica super eodem extirpādo scismate ad quod solemnes oratores predicti Reges transmisere post quorum accessum & adhesionem concilium plenum robur & firmitatem obtinuit & factis rite & recte processibus eundem Benedictū sepius monitum & citatum damnauit . aliis antipapis libere cedentibus : quo facto patres in eodem synodo cōgregati post plurimas saluberrimasq̄ constitutiones . reformationem ecclesie uniuersalis in capite & membris cōcernētes . mature atq̄ digeste editas : ad electionem Romani Pontificis procedentes . dominum Martinum Papam quintum Romanum de domo Columne . unanimiter elegerūt . Sic igitur unitas ecclesie dei feliciter reddita est .

Capitulum . xxviii . de inclita Maria uxore prima Iohannis Regis Castelle & de grauibus dissidiis inter eum & Iohannem Regem Nauarre & infantem Henrricum & de causis eorum & de Aluaro de luna & miro affectu Iohannis ad eū .

19
IOHANNES igitur Rex Castelle & Fernandus
eius patruus ultra naturalem & propinquissimum
sanguinis uinculum . quo erant copulati per matrimo-
nia ut diximus longe magis prefatam necessitudinē ad-
auxerunt . Nam Iohannes ipse duxit uxorem Mariam
filiam Fernandi : Rursus Alfonsus primogenitus Fer-
nandi . duxit uxorem Mariam Iohannis Regis Castelle
sororem . & sic erant omnes fratres consanguinei . Hiis
igitur cōpositis Fernādus Rex Aragonum prope Bar-
chinonam in oppido Egoalada morte cōmuni obiit : re-
lictō filio Alfonso in regno Aragonie successore qui ex
Maria uxore nullum filium genuit : sed ex quadam do-
micella Valentina procreauit filium Fernandum nūc Re-
gem Sicilie . Iohannes uero Rex Castelle ex Maria ux-
ore ut diximus genuit Henrricum quartū nunc regnātē .
restabat Iohanni Regi Castelle maritanda alia soror Ka-
therina speciosissima quidem . Alfonso denicq; Regi Ara-
gonum . etiam restabant duo fratres . Iohannes & Hen-
rricus & soror Iohanna . Iohannes igitur & Henrricus
fratres Alfōsi Regis . Residebant in Castella apud curiā
Regis Iohannis : Contendebant igitur ad inuicem quis
Katherinam uxorem sortiretur utriusq; consanguineam
Tandem obtinuit eam Henrricus infans . tamen ut pau-
lo post compertum est . pater mentem Iohannis Regis
Castelle Katherine fratris . que res in cētūū fuit multoꝝ
malorum ut infra patebit sepe tamen graues seditiones
in republica oriuntur ex causis similibus . Narrat itaq;
Aristotiles Politicoꝝ quinto q; duobus uiris potentibus
propter quandam speciosam & locupletem mulierem in
quadam gretie ciuitate diffidentibus dum quilibet illā
obtinere conaretur . omnes ciues diuersi sunt quibusdam
uni:aliis alteri fauentibus . quo euenit ut pollicia ciuita-
tis mutaretur de aristocracia in oligarchiam . simile narrat

propter

Katherine

accidisse apud Delphos & iterū apud Mitilenos . Rur-
sus non paruas seditiones pariunt contracta inuictis pa-
rentibus cōnubia & longe maiora dissidia oriuntur si in-
uictis patribus aut fratribus rapiuntur quēadmodū ac-
cidit Regi Sichen filiam Iacob inuictis fratribus rapiētē:
Nā & apud Machabeos legitur de quibusdā q̄ cū clādesti-
nas nuptias celebrarent . preter mentem domini . nuptie
eorum uerse sunt in luctum . Et uox musicorū in lamen-
tum : Iohannes infans frater Alfonsi predictus sortitus
est uxorem dominam Blancam Reginā Nauarre relictā
Regis Martini factusq̄ est Iohannes Rex Nauarre . cor-
ruscauit enim titulo Regio ex Regina uxore sua : Ex qua
genuit unum filium masculum Carolum principē Na-
uarre : & duas filias . Blancam uidelicet . que data fuit
nuptui Henrico Regi Castelle moderno & alteram que
nupsit Comiti de Fluxo : Iohanna uero soror utriusq̄ Re-
gis Aragonū & Nauarre . data est uxor Eduardo Regi
Portugalię : Ex qua genuit Alonsum Regem modernū
Iohānes uero predictus Rex Castelle ex Maria sorore
dictorū Regū Aragonū & Nauarre . postq̄ ut diximus
genuit Henricum modernum Regem Castelle . Duas
postea filias habuit que in cunabulis obierunt : Hic itaq̄
Iohannes secundus Rex Castelle cū esset adolescens ca-
rissimū habuit Aluarū de luna secum connutritū ex no-
bili genere & antiqua familia de luna regni Aragonie quō-
dam Pape Benedicti . alias Petri de luna nepotem : qui
adeo fuit ei dilectus gratus & acceptus . ut longissimo
tempore Regē & regna libere gubernaret . ut laicius statī
dicemus . Fecitq̄ primo eum Comitē sancti Steffani deīde
plura dominia & terras illi donauit : & tandem procu-
rauit ut magister fieret sancti Iacobi . Hic regni magnates
& nobiles non satis ut aiunt honorabat . Rursus preter
paucos sibi aut cōiunctos aut fidos nō permittebat apud

Regem alios familiariter cōmorari. Verū cū inter ceteros
conspiceret nobiles uiros Petrum de acunna nunc Co/
mitem de Buendia ac Gomecium Carillo fratres domini
Alfonsi Carillo Archiepiscopi Tolletani a Rege non pa/
rum diligi. eos a regio cōspectu simul & fauore honeste
abegit. alios inferioris sed probe fortunę uiros Regis
obsequiis substituens. Et ut paucis agamus idē Alua/
rus prudens sagax & astutus plurimū fuit. quia ut Re/
demptor ait Filii huius seculi prudentiores sunt filiis lu/
cis: fuit deniq; simulans ea uelle que nollet. His uero
quos oderat afabilis & q̄si beniuolus apparens: balbu/
ciens sed facetus eloquio erat: repentinis respōsionibus
aut consiliis melior q̄ meditati. ut alter Tiberius. Verū
fuit in bellis strenuus insuper & animosus: Nec defuerūt
qui dicerent eum magis felicem q̄ strenuum aut fortem
Deniq; plurimas uirtutes participabat. si eas cū magis
expediebat nō deseruisset aut illis recte uti uoluisset. Faut
ei fortuna longo tempore. & tamdiu cuncta ei prospere
obuenerunt. quādiu regio honori & bono publico ani/
mū dedit: quo tēpore plurima tam bello q̄ pace preclara
quidem eius cōsilio. & animi magnitudine acta sunt:
Demum uero cum status sui incrementa ut aiunt supra
modum quereret: & ut paucis agam cuncta suo arbitrio
ueller. uirtutes pristinas sua dominandi cupidine obū/
brauit: Nam iuxta. Iero. philosophorum sententia est.
moderatas esse uirtutes excessus uero ultra modū atq; mē/
suram inter uicia computari Et teste Bernardo Cuiusq;
uiri illa summa prudentia est. non supra se extolli. nō eua/
dere inlongius. non extendi in lacius. tenere medium. si
non uult perdere finem: Huius Aluari causa multa tu/
multuosa & misera in dictis regnis acciderūt. Iohānes enī
Rex Nauarre. & fratres illū a Rege Castelle expellere
conātur. illeq; id ipsum cōtra eos temptabat: Accedit quia

pedes de anna
9no mo

Primo

animus Iohannis Regis lesus erat: pro eo quod infans Henricus cū tumultu & eo inscio Katherinā sororē suā in uxorem ut predictū est acceperat. quare creuit dissidiū ueluti scriptura sacra testāte. occasione Dine filie Iacob: quā contra mentem patris Sichen rapuit. facta est magna discordia in terra. Alfonsus uero Rex Aragonū & Iohānes Rex Nauarre. ac Hērricus fratres predicti. etiā implacabiliter stomachati erāt & Aluarus eorū emulus. ita acceptus esset Regi Castelle. & eorū incomoda procuraret. conabāturq; expulsionē Aluari a Regis Iohānis curia & presētia.

Capitulum. xxix. de intestinis dissidiis inter Iohānem Regem Castelle & Alfonsū & Iohānem Reges Aragonū & Nauarre & fratres suos. & quomodo infās Henricus fuit bis captiuatus & de cōcordia inter eos facta per mediū Legati Apostolici & inclitarū Reginay Castelle & Aragonie.

AERVM quia sanguis naturaliter sicut cū turbatur leuiter. trāsit facile in contrariā speciē cruoris ita inter sanguine iunctos cum parū leditur. ipsa tenertudo amoris: facile trāsit in graue odiū rancoris: Vt enim quidā sapiens ait sicut nullus amor equior fraterno: Sic nullū ubi cepit iniquius odiū. nulla acrior inuidia: nullū deniq; periculosius bellū: Nā teste Valerio. M. Propter priuatas dissensiones cuiuslibet reip. status ruine exponitur: Frustra enim bellū foris queritur cū domi & intra menia geritur. Quare idē Valerius subdit. quia ubi pertinax inter coniunctos intercidit odiū. plus alter alteri. q̄ uterq; contrariis castris certior hostis efficitur Ex his itaq; quas supra enarrauimus & aliis nō leuib; dissidii causis. animus Iohannis Regis Castelle nō mediocriter ulceratus erat. quippe de quibusdā infāis Hērrici

*ut q̄z odium p̄uaz
falsitas & maior
ipm p̄uaz cōuol*

simulatibus commotus. illum diris carceribus captuari iussit. creuerunt itaque dissidia nedum ciuilia & intestina que inter ciues esse solent. sed plusquam ciuilia que inter sanguine deuinctos exoriuntur: tale quippe bellum. raro sopitur nisi altera occubente parte ut Romę accidit in graciana seditione & demum in cesaris ac Pompei dissidio: in quibus funestis bellis. sepe parentes in filios seuiunt. filii in patres & fratres in sibi uterinos & Germanos: sed inter hos principes eo magis se alebat corencio. quo Henricus infans strictius carceris uinculis tenebatur. & quo Aluarus a Iohanne Rege arcus amabatur. Quare Alfonso & Iohannes Reges Argonum & Nauarre instant monentque Iohannem Regem Castelle pro liberatione Henrici fratris & expulsionem Aluari orantes ut Iohannem Regem Nauarre & Henricum consanguineos suos. secum ferre uellet. eosque tractaret ut iura sanguinis poscebant. Iohannes uero Rex Castelle eundem Henricum liberauit & consanguineos predictos complexus est. eos exortans ut a tumultibus cessarent nec Aluarum persequeretur. Henricus igitur liberatus a uinculis. eo fortius Aluarum persequeretur & gentium copias agregauit. tam implacabile quidem inter Henricum & Aluarum erat odium. ut alter eorum illud Ciceronis in Katelinam diceret. Cum enim a quibusdam ciuibus ciceroni dictum foret a Katelina incendium sibi paratum fore ait si aqua non potero. ruina urbis extingam. Execrabile certe uerbum. quo priuata eorum odia reipublice grauiam peperisse excidia liquido annalia Romana ostendunt. longe aliter duos Atheniensium duces de Imperio altercantes egisse Orosius narrat. qui dum ob illorum domesticam discordiam regni periculum imminere conspicerent. communi utriusque uoto ad Senatum populi rem transferunt: depositis priuatis odiis. Iohannes Rex animo prospiciens

Sup ad pulcra Xba
nos ad cufi qu
infanti

Hērricū nullo pacto auerti posse quī Aluarū insequeretur.
etiā cū suo & regni discrimine, eū iterū captiuare iubet.
Sed iteratis precibus & monitionibus Alfōsi & Iohānis
rursus liberatur: fertur Hērricū sic relaxatū adductū fuisse
ad Iohānis regis Castelle presētā. quē ut uidit oblitus iu-
riarū. sic alloq̄tur precor te cōsāguinee carissime nō sit iter
nos ciuilis discordia. quos natura cōiūgit: noli rursus ius-
te perseq̄ eū q̄ te iuste plectere posset ueniā iterū tibi optiā
dono. tu aut̄ mihi bonā exhibe mētē. Ama idulgētē tibi.
nō itumescas crebra ueīa mea quā assidua tua insolēcia ī ul-
cionē ducere posses nō te iqd cōturbet q̄ Aluarū de luna
diligā. amor enī nō odiēdo sed obsequēdo queritur. nec a
persequēte sed obediēte iuenitur. nemo iuictus amat. raro
qs lacessitus diligitur sed & ut. Q. curcius ait nullus fide-
liter diligit quē sepe fastidit aluarus nō propīquus amat.
tu cōiunctus odis. fac oro ut te amē. Ego uero agā ne me
odias: lōge plus te q̄ Aluarū diligā si plus tu q̄ aluarus di-
liges: Verba certe optiō p̄cipe digna In q̄ re. Io. imitatus
est Alteū poetā q̄ ut ait Laercius in uita. philosophoy cū
multas iurias Pithaco philosopho itulisset Pithacus ad-
eptus p̄cipatū ad alteū tremebūdū ait | mihi pro uīdicta.
tibi uero pro pena illud solū sufficiat. q̄ tibi auxilii uel fuge
presidio deficiētū ueniā do: cū tamē iuriarū qs mihi sepe
itulisti premia possēs reportare | Me igitur parcētē perseq̄
desine: quē iuste pati possēs habere ultorē | q̄bus uerbis
finitis Hērricus suplex gratias agit de clemētī ueniā oēm
obediētiam pollicetur: nihilominus paulopost Iohānes
Rex Nauarre & Hērricus. egre ferētes q̄ Aluarus in dies
magis ac magis exaltaretur. & Iohānes rex castelle in eoy
cōtumeliā & despectum Illum totis uiribus defendere
conabatur. itra regnū gētes coadunabāt | et populos como-
uebāt cōtra Aluarū | que res fieri nō poterat quī scādālū
generaretur in regno. Comotus Rex Iohannes maxime

quia aliquas gentes de regno Aragoniæ in suū auxilium
ducebant: Ea de re cuncta loca castra & dominia prædic-
torū Iohannis & Henrici ad manus suscepit. Igitur Io-
hannes & Henricus ad fratrem Alonsum regem Aragonū
recurrerūt: qui adiunctis secum populis Aragonensibus
& paucis Castellæ magnatibus cū magno exercitu & po-
tentatu Castellam ingredi deliberat|obtēturus patrimo-
nia fratrum & expulsurus Aluarū prædictū. Confidebat
enī in nonnullis regni Castellæ nobilibus|qui tandem ei
minime auxilia præstiterūt: Imo regem suū Castellæ secuti
sunt. Iohannes uero rex Castellæ cū dicto Aluaro & tota
Castellæ potētia occurrit eidē Alfonso regi|quod intuens
Alfonso aliquantulum retrocessit|& quia Alfonso regnū
Castellæ manu potenti ingressus fuerat. Rex Iohānes eū
insequens regnū Aragoniæ ingreditur. Nam apud op-
pidum Harica uterq; insedit exercitus magnus ualde:
qualis a centū annis non fuit in Hispaniis congregatus
Reginæ itaq; Castellæ & Aragoniæ uxores & sorores
permixtum utriusq; Regis dolebant interno dolore|quia
utroq; euentu non nisi miserum exitum timebant: ne-
cesse enim erat unamquamq; de uictoria dolere|cum aut
maritum aut fratrem uinci oportebat: & ut de Sabinis
feminis Augustinus cōmemorat: quarū patres & fra-
tres simul cum maritis bellabant: sic calamitose: sed in-
clite Reginæ ordinatis aciebus: triste spectaculum mes-
tissimamq; palestram cernere uerebantur: Nec aliud
superesse uidebatur: q̄ uel sanguine fratrum dotarentur:
uel maritorum cede uiduarentur: & qui uinceret mise-
rabiles a sororibus amplexus extorqueret: timebant
quoq; misere ipse Reginæ ne auderent flere fratres de-
uictos: ne offenderent maritos uictos: quare pro se-
dandis tam funestis dissidiis summopere laborant: an-
tiquos illos Romanos imitate|qui teste Valerio maximo

conuentum instituebant & caristia appellarunt : ut si aliqua inter cognatos & affines querela esset orta : a diuitis pacis fautoribus tolleretur . Ad pacandum igitur dissidentes maritos simul & fratres preclarissime Regine omnem adhibent conatum : Iuliam Cesaris filiam & . G . Pompei uxorem imitate : cuius summa uirtute & prudentia patris ac mariti intestina dissidia : quamdiu illa uixit quieuerunt . Ea uero mortua orbis & urbis tranquillitas perturbata est . Assistebat tandem eisdem nobilibus Reginis dominus Cardinalis de Fuxo legatus a bone memorie domino Martino . V . super hac re ad Hispanias missus : Post multa igitur placuit pacis auctori quod inter eos treuge posite sunt & deputati fuerunt sex iudices ex utraque parte qui eas omnes differentias sua sententia complanarent inter quos pro parte Alfonsi Regis Aragonum : alter ex deputatis fuit beate memorie Sanctissimus dominus Papa Calistus secundus tunc Episcopus Valentinus qui per quinque continuos annos in una dieta apud Agredam cum aliis mansit deputatis : tandem auctore deo conclusa atque firmata est pax perpetua inter eos : Et Iohannes Rex Nauarre & Henricus redierunt in Castellam . Demum uero eo tempore Eduardus Rex Portugalię moritur relicto paruulo filio Alfonso & tribus filiabus : Alfonsus regnum obtinet : sed super tutela oritur discordia inter Regnam & infantem Petrum fratrem Eduardi Regis : Post multa uero infans Petrus : licet de facto puerum ad se recepit : atque ut tutor gubernat . Regina recedit a Portugalia in Castellam & Regnam sororem & fratres adiit . Interim crescit Alfonsus & ut aiunt de consilio aliorum patruorum qui Petro fratri inuidebant iniuriam matris uendicans in . xv . etatis sue anno Petrum tutorem a se expellit qui cum resistere conaretur per Regem & patruos in bello campestri occiditur : expulsis filiis a

qui dum offerret olocausta : filistei castrametati sunt cuius
tates Israhel. Sed ueniēte Samuele ad bellū illico intonuit
dominus fragore magno super Philestini & exterruit eos
& cęsi sunt a filiis Israhel : Nec aliter Iohānes eosdē Sar
racenos magna clade percutit & plurima castra & oppida
ab eis ui & armis obtinuit : inter cętera Huestā : Ximenā
& Vellem & plurima alia deinde urbē Granatā popula
tissimā obsedit licet non facile obsidionē patitur : Sarra
ceni uero ingrādi & incredibili numero sese diuidētes alii
intra muros urbis : alii extra inter ortus difficiles aditus
habentes sese receperūt . Cumq; exercitus catholici ad
mēnia urbis Granate accederēt Sarracenosq; impeterent.
Illi freti comoditate loci in multitudine cōfidentes diuer
sis partibus pręlium cum nostris cōseruerūt durissimum
quidē . tandē diuino pręsidio opem ferente occubuerunt
ex Sarracenis fere decem milia . Cęteri uero terga nostris
ostendētes intra urbē sese muniūt : quia igitur tēpus hye
male appropinquabat uariisq; aliis causis Iohānes Rex
Castelle exercitū suū dissoluit & in Castellā cum felice &
gloriosa uictoria rediit . Post hęc quia inuidia hostis hu
mani generis teste Augustino . Semper optima & sancta
opera intercipere conatur ueluti qui de fidei incrementis
dolet : inuidēs unitati fidelium in terris quā ipse uulnerauit
in cęlis nouas intestinasq; iterum inter Iohannē Regem
Castelle & Iohannē Regē Nauarre & infantē Henricū
cōplicesq; suos discordias seminat . Illi enim ut prius co
nabātur Aluaz expellere & regni gubernationi intēdere
quibus etiā pręsidio erat inclitissima nobilis Maria Re
gina Castelle & filius eius excellētissimus Henricus pri
mogenitus tūc Princeps Castelle cū nōnullis eiusdē regni
nobilibus . Congregarūt igitur exercitū prope Metinā .
Rex uero Castelle intra oppidū prędictū cū Aluaro &
paucis se recepit illi ergo non nisi libertatē Regis profequi

acclamabant: quam miro modo oppressam | Aluari arti-
bus & potentia asserebāt. Tandē ad nonnulla capitula
cōcordiē deuenitur. Signāter circa expulsionē Aluari nō
modo personā sed Regis animū ut diximus opprimētis
dum itaq; tractatus ipse penderet. quadā intēpesta nocte
nescitur quo pacto | datus est aditus oppidū obsidētibus
Regina igitur Castelle & Princeps filius suus ac Iohānes
Rex Nauarre & infans Henrricus & ceteri magnates:
Rege & Aluaro ignorātibus manu armata sed animis
mitissimis absq; alicuius offensione oppidū ingressi | Regē
humiliter adēūt | quē cū magna salutātes reuerētia | & corā
eo genua flectētes | supplicāt moleste ne ferret q; Alua-
rus qui tot dissidiis nō modo causam dabat sed eius re-
giā personā oppressam tenebat caperetur. Io. uero Rex
tumultū prēsentiens: paulo ante Aluay auisat: ut illico
solus uitā seruet | qui fratre suo Archiepiscopo Toletano
comitatus equoy uelocitate fretus euasit: & pro aliquo
tēpore Maria regina ac Rex prēdictus Nauarre & infās
Henrricus Regē comitati sunt | eūq; ut libere gubernet cū
summa moderatione effecere: quo effectū ut inter ipsos
tumultus dissidiū cessaret | & ut in simili Augustinus de
Graccoy tumultu refert: Eo ipso loco ubi Princeps aut
uictus aut captus putabatur ibi uictor liberiorq; euade-
ret & qua die Rex atrocius potuit irritari eadē māsuetior
fēliciorq; quo uellet pergeret.

Capitulū . xxxi . de reditu Aluari ad Regē & de
bello apud oppidū de Olmedo in quo Iohannes
Rex Nauarre & Henrricus & sibi adherētes fusi
fuerūt & tandē de cōcordia sequuta & de fēlici exi-
tu illoy qui cōtra Regem arma mouēt.

SED NEC quieuerūt penitus dissidia: paulo enī
post inclita domina Blanca regina Nauarre: uita

functā est / quare Iohānes rex Nauarre uxore duxit nobile
ac plurimis uirtutibus premitā Iohānā filiā domini Fri/
derici admirādi Castellę ex regio orto genere descendētis
cunctoy Hispaniaꝝ Regum cōsanguinei ex qua genuit
Fernandū ac Iohānā nūc superstitis & alios qui in teneri
etate uita functi sunt / Fernādus itaqꝫ per obitū Caroli eius
fratris primogenitus : Aragonię Princeps efectus est .
Verū idē Io . longe ante genuit plures filios naturales tā/
tum / inter quos Alonsū / deinde Io . nūc Cesaragustanū
Archiepiscopū procreauit / Interim uero Iohānes rex Cas/
tellęangebatur absentia Aluari . anima enī eiusdē Regis
colligata erat Aluaro / fiebātqꝫ multi tractatus secreti inter
Regē Castellę & Aluay & alios Barones regni : ut Al/
uarus rediret / qui tandē assentiētibus Regina & fratribus
suis ad Regē uenit . Rex itaqꝫ Nauarre & Henricus &
cōplices hoc ferre nō ualētes / nouis deniqꝫ succrescētibz
dissidiū causis / iteꝝ exercitū cōgregāt / idqꝫ & Iohānes Rex
Castellę agit / adunati sunt igitur utriqꝫ exercitus prope
oppidū de Olmedo : Rex uero Nauarre Henricus infās
& cōplices predicti / nō cōtra Castellę regē : sed cōtra Al/
uay pugnare uelle dicebāt / tandē preter spem bellādi / nō/
nulli iuuenes nobiles utriqꝫ se impetere leui bello incipiūt
quod moderni Scaramuḡam uocant / paulatīqꝫ sese aluit
preliū Henrico id ipsum desiderāre / in quo rex Nauarre
infās Henricus & sibi adherētes fracti & uicti sunt : &
aliqui ceciderūt / inter quos infās ipse Henricus nobilissi/
mus letaliter percussus est / ex quo post paucos dies obiit
in regno Aragonię uno superstite filio legitimo ex nobili
filia Ludouici Pimentel Comitis Benauēti : Nec potuit
Henricus aduersa fata fugere / & qui ad bellandū ardētior
omniū fuit / primus omniū occubuit : Fertur Iohānē Na/
uarre plurimosqꝫ Berones infanti Henrico suasisse / ne ea
die confugerent / ad quos spiritu forti . illud Epamynunde

Greci Imperatoris dixisse aiunt: si principari uultis hiis
ludis uobis utendū est | nō palestris armis | nō minātibus
uerbis | quodq; si hodie nō pugnatis ut hosti seruiatis ne-
cesse uideo | longe deniq; melius fore asserēs animas in acie
uiriliter effundere | q̄ in cathenis satis ab eo expertis tur-
piter cōsumere . Eo igitur expleto cōgressu | Rex Nauarre
ac nōnulli Comites & Barones Castellę ei adherētes Ara-
goniā satis celeri gressu petierūt : Non legimus prosperos
illoꝝ exitus | qui cōtra Principē cui fidē dederūt | seditiōes
aut bella mouēt . Scriptū est enī Noli stare cōtra faciē re-
gis | & nō coneris cōtra itū fluuii | & iteꝝ ne dicas quid fa-
ciet nobis **Rex** : Sicut & rugitus leonis | sic & terror regis .
Iusta est enī Regis indignatio in eos qui Regē inquietār
q̄q; enī Ieroboā filius Ioas | rex Israhel : prauus & idolatra
foret | displicuit tamē deo rebellio cōtra eū facta | quinimo
acriter punita est : Rursus teste Iosepho | cū alter ex Re-
gibus Egipti | postq; Senatui fidē prestasset : arma contra
Gneū Pompeiū sumeret | p̄lio interceptus | arma nō cō-
tra Senatū sumpsisse assererat | nec ut aliena caperet | sed sua
tueretur | cui a Pompeio responsum est | nihil sua interesse
an Rex Egipti iuste uel iniuste periret | dummodo periret
nec satis fidē seruasset | qui bellare tēptasset | sed de fide &
obediētia Baronū & militū ad Principes suos latius tan-
gimus in libro speculi uite humane in prima parte ubi
etiā agimus | quales erga nobiles Prīcipes ipsi esse debeāt
Scripsimus deniq; in commento super bulla depositionis
Regis Bohemię . Igitur post p̄dictā uictoriā Iohannes
patrimoniis omniū p̄dictoꝝ | qui uicti & fugati fuerāt
cōfiscatis | nōnulla Aluaro p̄dicto ceterisq; regni mag-
natibus donat | aliqua sibi retinēs . Tandem per obitum
Henrici : Magistratus sancti Iacobi uacans : Aluaro
cōfertur . Iohānes uero Rex Hauarre | ex eo tēpore Cas-
tellam nō est deinceps ingressus | sed in Aragonia mansit

fratris Alfonsi nomine regnum Aragonie gubernatur. Postea uero per bonorum uiroꝝ meditationes facta est concordia inter Iohānē Regē Castellę & Regē Nauarre prædictū|ut dimisso patrimonio in regno Castellę|certā annuā florenorū pensionē a Rege Castellę perciperet. Eo tempore nobilissima Maria regina Castellę felicem deo spiritū reddidit: De cuius sanctimonia|honestate & humilitate & imensis uirtutibus ac sempiternis laudibus plurima a me dici possent|quippe & deberēt|nisi pro eo suspectus iudicaretur|quia eiusdē domine & Henrici filii obsequētissimus extiti familiaris|quippe qui matris super tibus litterarū rudimēta|filii quoq; fauoribus & præsidis honorū ultra condignū incrementa suscepi.

Capitulū xxxii. de ingenti affectu Iohānis Regis Castellę ad Aluay de Luna & quomodo ob Aluari insolentiā|amor in odiū mutatus est & de mobilitate regalis animi & de præclaris exemplis ad eam rem.

FUGEBA TUR indies Iohānis regis ad Aluay de luna ingens dilectio & incredibilis caritas: nec est facile dictū q̄ tener pariter & tenax ad eū fuerit regis amor. Nam iuxta sapientū sententiā|necessitas amorem indicat|& infās periculū caritatis ardorē ostēdit. Iohānes uero Rex ut Aluay protegeret atq; efferret nullū persone regie periculū|nullū amittendi regnū discrimen pertinuit|quippe quē nulla necessitas|nulla quoq; uxoris filii & coniunctorū instātia|ab illius dilectione retrahere poterūt. Ut de eo sapiēs dicere uisus sit|quia qui diligit oī tēpore diligit: usq; adeo eū carissimum habuit: ut ipsum mentis eius arbitriū quod libery deus uocat|quia liberū hominibus nullius uidelicet mortalis uoluntati subiectū concessit: Iohannes ipse in Aluari uoluntate reponeret:

ex qua una re cuncti plurimum mirabantur : quid sibi
uellet aut unde procederet tam ingēs ad hominē caritas
coniectabātq; nō tam fore uirtutis dilectionē q̄ maleficā
fascinationē : quia ut sapiētes aiunt eadē odisse | eadē cupere
eadē metuere incertū est : an amicitia sit uel factio : Arbi-
trati sunt itaq; non ab re . animū Regis fascinatū : aut
prauis artibus ab Aluaro diu fuisse oppressū . Noui
ergo uiros quidē religiosissimos atq; doctissimos qui nō
sine mortis metu sepe suaserāt Iohāni Regi ut suo honori
consuleret : Addentes quia cum Aluarus ipse pristinos
mores & modū mutasset | nō obsequēdo ipse rex mutaret
animū saltē moderate diligēdo | presertī quia ut dicebāt
nōnulla illius scelera manifesta uidebātur | quare Augu-
stino teste : si talibus hominibus amicitia iungeretur : ne-
cesse foret eorū culpis ligaretur : Ad quos Iohānes ipse
ut erat doctus | dicebat sapientū fore sentētias | si eos quos
diligimus in uicia ruere cōspicimus | non cōfestum dissol-
uendū fore amicitia quippe | & si incorrigibiles reddāt nō
esse rumpēda amoris fēdera | sed paulatim dissuēda ne ut
pulchre inquit Tullius | nō solū amor depositus | sed odiū
susceptū uideatur | quare secundū Ciceronē ipsum utilius
esse dicebat sensum diluere q̄ repente presindere | quā sen-
tentiā summa prudētia Rex ipse sequutus est : spectabat
enī ut Aluarus ad se rediret | cerneretq; animo q̄ certis q̄q;
assiduis periculis sint proximi qui regibus assistunt | quis
enī Regi Dauit acceptior quis pro meritis amator Ioab
Principe militie sue | quē tamē testimonio cedi iussit | dicēs
ad Salomonē filiū suū : Nosti quid fecerit mihi Ioab &
quid fecerit duobus ducibus scilicet Abner & Amassen
quorū sanguinē fudit in pace | quare non deduces canities
eius pacifice ad inferos : sed ut sacra liquamus exempla
quis acceptior apud Alexandrum q̄ Lisimachus : quis
apud Tiberium q̄ Seranus : utriusq; tamen amplitudo

aut qui non fauor
est amicitie q̄ fidus

nota est & ruina: quis **Neroni** cesari carior fuit | Seneca
nostro | ac nepote **Lucano**: mox tamen ab eo morti coacti
sunt: **Gallus Augusto** admodum gratus acceptusque fuit | cui
paulo post capitali odio extitit: **Pisonem** quoque iussit occidi
Otto quo cum antea mira familiaritate coniunctus erat: **Belli-**
sarius denique ut **Cesarem** analia tradunt | tam carus **Iustiniano**
merito fuit | ut **Romam** simul & **Italiam** a **Vandalis** & **Gothis**
occupatam: **Iustiniano** cum ingenti gloria restituit: **Affricam**
sibi subegit: eum denique **Cesarem** mille periculis & seditio-
nibus liberavit | qua re cesar ipse **Bellisarium** ad **Constanti-**
nopolim accedentem singulari triumpho lustravit. Tandem
non secus eum quam perfidissimum hostem insequutus est. Sed
quod hec recoilmus | annalia plena sunt his periculis qui-
bus uersantur | regum amicitias confidentes: **Nec** sapientum
sententia fallit | que ait: quia multis periculosior fuit regis
amicitia quam odium. Illam tamen homines sumopere querunt:
quo fit teste **Petrarcha** | ut periculum ematur periculo: **Non**
enim credunt mortales | cum amantur odiri posse. Sed utinam
illud **Aristotilis** animo gererent | quia facilius amor dissol-
uitur quam nascatur: nec enim amor nisi uirtutibus nobis utique
raris comparatur | sed uiciis que facile sequimur dissoluitur
quo utique longe promptiores mortales sunt ad concipienda
odia quam figendas amicitias: **Adde** quia teste sapiente corda
mortalium licet inscrutabilia sint | **Regum** tamen plus quam cetero-
rum hominum occultis nobis diuinis iudiciis uariabilia
atque uertibilia sunt dicente scriptura sacra: **Sicut** diuisiones
aquarum | sic cor **Regis**: **Hinc** unus ex sapientibus ait | quia
ut fortuna | sic uoluntas **Regum** uaria & inconstans ac semper
incerta: ueluti que semper a multis concutitur: sed tandem
a deo dirigitur: **Nec** enim misterio uacat | quia scriptura
sacra testante | cor **Regis** in manu dei est | licet enim iuxta
sapientem corda omnium mortalium intueatur deus: ipseque
uisitet & dirigat cogitationes hominum: peculiariter tamen

diuina prouidentia iuxta eius beneplacita corda Regum dirigit & singularius quo uult uertit: illa nonnunquam ut per Regum ministerium bonorum hic merces augeatur aliquando ut hominum scelera per eos in hoc seculo uindicentur: quemadmodum conuertit cor Regis Nabucodonosor in iram contra iudeos: ut illos propter eorum scelera perderet: sed hec pauca de hiis qui Regum fauoribus & amicitis confidunt dicta sufficiunt: de qua re latius agimus in eodem libro quem nuper edidimus dicto Speculum uite humane.

Capitulum xxxiii. Qualiter Aluarus de Luna predixit ruinam suam: quem tandem Iohannes Rex Castellę apud ciuitatem Burgem. incarcerauit & decollari publice iussit.

EST IGITUR ad Aluarum redeamus: in se ille expertus est quod fertur sepe aliis dixisse. Cum enim felicem cuncti eum predicarent: quod Regem pariter & regnum regeret: improuide inquit iudicatis cum edificium ante finem operis laudatis. Nostis quia maledictus qui confidit in principibus. Sic itaque quodam presagio infelicem futurum eius eventum predixit: quem uenturum non credebat: quid & si ioco dixerit sermo in se expletum est: ut de numero illorum esset: de quibus in euangelio dicitur uidentes non uideant & intelligentes non intelligant. Paulo enim post iusto iudicio: diuina iustitia animum Regis Aluaro deditissimum conuertit in iram: iustum enim uidebatur ut qui fauore & gratia principis abutitur: eandem gratiam idem princeps uertat in odium: Veluti in libro Ester scripture sacre interpretes Asuero & Athaxerse & Aman quasi pro hoc casu scribere uisi sunt: quorum summa ad Aman dilectio uersa est in summum odium: ait enim scriptura

*Ita ad totum capitulum in
quo phara nonna uerit*

in hęc uerba : multi bonitate principum & honore qui in
eos collatus est abusi sunt in superbia & non solum sub
iectos Regibus nituntur opprimere : sed datā sibi gloriā
non ferentes in ipsos qui dederunt moliuntur insidias :
nec contenti sunt gratias non agere de beneficis & hu
manitate in se collata : sed dei cūcta cernentis arbitrātur
se euadere posse sententiā in tantam uesaniā prorūpentes
ut eos qui credita sibi officia diligenter obseruant : & ita
cūcta agunt ut omni laude digni sint : falsis suggestio
nibus conentur subuertendum aures Principum callida
fraude decipiūt : ut eorum prauis consilijs Regū studia
deprauentur & sequitur : Vnde prouidendū est paci om
niū prouintiarū regni : quod de Aman dictū intelligatis |
qui pietatē nostrā sua ambitione conmaculās | peregrinus
a nobis susceptus est : & tantam expertus est humanitatē
ut pater noster uocaretur & adoraretur ab omnibus post
Regem . ii . quare recepit non a nobis : sed deo reddente
quod meruit : hęc sunt ad litteram uerba sacre scripture :
quę omnia Iohannes Rex quasi pro se & Aluaro scripta
reputauit : Conspiciēs deniq; Iohānes Rex simul & dolēs
q; Aluarus ipse nullū sibi moderationis frenū poneret
sed cūcta suo arbitrio regeret : subditos opprimeret .
Quippe qui in ipsis sacris Crusti passionis diebus qui
bus homines culpas donare non exigere nec punire solēt
Alfonsum Petri de Biuero Regis maiorem compotorū
officialem & dilectū Consiliariū : insolito mortis genere
uidelicet precipicio morti iusserat : & ut aiunt Regi a quo
sublimatus est : debitam & consuetam præminentiam &
reuerentiā non seruaret : Regisq; familia & honor decre
ceret : & suę domus faustus augeretur : fremētibusq; atq;
instigantibus plurimis regni nobilibus & clamantibus
etiam populis decreuit post maturam deliberationem
bonum regnorum suorum | uni homini & quidē insolētū

fore preferendum. Quare assistentibus quorundā mag-
natū & potentum secretis cōsiliis: & prēsidiis præcipue
nobilis uiri Petri de Astuniga Comitis Placentini &
Aluari de Astuniga eius primogeniti arcem Burgensis
ciuitatis obtinentium præfatum Aluarum eius rei insciū
sagaciter & sine aliquo tumultu apud eandem ciuitatem
Burgensem incarcerauit: & tandē facto legitimo processu
in oppido Valisoleti publice iugulatur: caputq; eius in
foro per triduum mansit: Nouimus nos uirum uita &
sapientia integerrimū: qui Aluarū in foro ad suppliciū
adductū cōsolabatur: Inter cetera dicens ea lege humanā
prosperitatem atq; uitam ipsam q̄ illico dimissurus esset
suscepisset: ut aliquādo ab eo auferri deberet: quia nostro
Seneca teste. Nihil fortuna eripit nisi quod dedit: ymo
ut Iulius celsus ait. Quos fortuna beneficiis lustrat ad
duriore casum reseruat: Cui Aluarus recolo inquit q̄
mibi alias dixeris: quia hæc terrena & humana prospera
uelotius atq; celerius amittuntur q̄ acquiruntur. Quare
ego & si aduersitatē post tantā felicitatē aliquādo timuerim
non tamē omnimodā ruinā: & si secundarū rerū iacturā
non simul & uitæ exterminium: quæ una res incōsolabiliter
me angit atq; conturbat: Adeo ut non putem aliquem
mortale unq̄ fuisse aut esse posse miseriore & tam repente
similē casum perpeßum: Ad quem uir ille religiosissimus
Falleris inquit Aluare: ideo ita credis quia omnia
tibi in hanc usq; diem ad uotum uenere: Nihil aduersi
unq̄ passus es: adeo ut nunq̄ liceret teipsum experiri: sed
uerum est quod sapiētes sapiēter aiunt: nam eum omniū
miserimū uocant: qui uitam transegit sine aduersario:
pro eo quia nimia felicitate torpesat. Tu ergo felicitatē
quam sine morsu in prospera ac longa uita tua habere
non potuisti: hac breui uita orula quæ tibi restat facile
comparabis: Si peccata tua meminervis: & corde contrito

perabis

te deum offendisse dolueris : & mens tua ad eterna sus-
piret : quā tantopere fallacia terrena deceperūt . Rursus
uolo cogites plurimos dignitate gradu atq; potētia teipso
fortunatiores : Longe maiora fortunę iacula repēte fuisse
perpessos : **D**uos inter innumeros tibi adducam : Nam
quidam saniorum potentissimus Rex ut Policratus ait
Adeo fortunatus extitit ut aliquid aduersi aliquādo ex-
periri optaret : die enim quodam anulum preciosum sibi
admodum carum uoluntarie in mari proiecit ut qui in-
uictus nihil aduersi pati poterat : quid tamē foret aduer-
sitas libēs agnosceret : sed illico anulū ipsum capto pisce
qui illum deglutuerat recuperauit : & ut alii aiunt piscis
ipse in mari existens eundē anulū in ore gestans Regisq;
arridēs ostēdit ipse tamē Rex nō multū post miserabiliter
ab orante p̄fecto Darii in captiuitatē ac miserā serui-
tutē redigitur : liberis corā eo occisis : ipseq; in altissimo
monte cruci affigitur : a uibus & feris deuorandus : Huic
addamus Alexandrū uirū supra omnē humanā naturā
magnanime animi p̄ditū : ac ultra cunctos mortales
fauēte fortuna felicissimū cui tantū eadē fortuna cōcessit ut
nullius hostis arma etiam ipse inermis timeret . Cum
nullo hoste congressus est : quem non uinceret nullā urbē
obsedit quā non expugnaret nullā gentē adiit quam non
calcaret : In dimidio tamen dierum suorum : ipsa flante
prosperitate ad extremum uictus non uirtute hostili : sed
insidiis suorū & tumultu ciuili ut refert **Q**uintus Curtius
quibus uerbis auditis : **A**luarus in domino confortatus
ac puro corde compunctus oreq; deuotissime confessus
cruicem plusq; uirili animo litoribus parat : seq; impau-
dus ac omnium iudicio libens morti offert quā cuncti
formidāt mortales : nec uultu mutatus nec uerbo . Apud
quem uiluit prioris uitę prosperitas ut preciosa illi foret
imminentis mortis aduersitas . **A**stantes itaq; ut pro eo

emineret templo in quo Hispaniarum Reges humiliter
tumulantur: Addentes indignū uideri ne capite trunca-
tus inter regio diademate coronatos tam elato sepulchro
fungeretur: eo presertim quia sepulchri intitulatio rerum
maximarum iactantiam preserebat. Ad quos Iohānes
uera inquit aut falsa sint: quę de se Aluarus scribere iussit
intracta maneant: quia dignum putamus ut morientes
cum aliud non possint: quęq; uolunt de se scribāt. Adde
quia uolo ut eius non deleatur memoria: qui tam facile
a me delectus est: cunctiq; agnoscant sagacem atq; po-
tentem Aluarum a me cedi potuisse: sit deniq; posteris
exemplū insigne: hominem tam maxime Regi acceptū
ab illo ob eius insolentias uita fuisse interceptū: Imitatus
est Iohannes Seuerum Imperatorē de quo Helius Spar-
cianus ait: quia cum iussu Postennii dicti Antonini
nigri epigramma Gręcum in eius sepulchro Romę apud
campum Iouis descriptū esset: potentiā preclarasq; illius
res complectens: Seuerus eius successor eradi prohibuit
quanq; prefecti & officiorum magistri id suaderēt: addēs
si talis Postennius fuit: sciant omnes qualem sepe deui-
cimus: si talis non fuit: putent omnes nos talem uicisse
effecisseq; ne mansuetissimo presideret imperio: qui ar-
rogātissima de se quę humilis est descripsit.

Capitulum xxxiiii. de uirtutibus Regis Iohānis
& de eius felici obitu & de erectione Henrici iiii.
filii eius in Regem & de obitu Alfonsi Regis
Aragonum apud Neapolim.

POSTREMO Iohannes Rex Castellę predictus:
cum omnia prospere egisset ut deo placuit postq;
regnauit fere quinquaginta annis: diem suum clausit:
parum tamen bonis regnauit: Qui certe nunq; tam diu
regni scepro potitus esset: aut tam carus suis regnicolis

fuiſſet : niſi magnis nature & uirtutis donis abundaſſet
& deo placita foret uita & conuerſatio illius : Reliquitq;
heredem & dominum regionum ſuorum ſereniſſimum
atq; excellentiſſimum Principem Henricum iiii . primo
genitum ſuum : quem Iohannes ipſe anteq̃ moreretur in
Regem aſſumi & leuari precepit / & ei theſauros proprios
& quos ab Aluaro habuerat ad manus dedit : Fuit hic
Iohannes . ii . religioſiſſimus Princeps catholicus / ac offi
tiis diuinis & contemplationi plurimū deditus / orationi
aſſiduus : prædicationis uerbi dei auidus : gaudebat plu
rimū ſacris eccleſiæ ceremoniis . Demum diuinis litteris
& moralibus diſciplinis operā dabat / cū doctis uiris ſepe
cōferebat / diſputationibus letabatur / quibus ſepe ſua
benignitate interueire iuſſit. **V**erū inter diſputantes / alteri
opinionem quæ magis ſibi placebat : tenaciter adherebat
quo fiebat ut docti uiri ſepe contra opinionem propriam
cum Rege adulando ſentiret : quemadmodum de Fauo
rino grammatice / **V**icelius Spartanus recolit in uita Adri
ani . Nam cum Adrianus Imperator acriter reprehen
diſſet quoddam grammatice documentū : illicq; Fauorinus
ceſſiſſet : arguentibus amicis Fauorinus non recte Cæ
ſaris opinionem fauiſſe : contra grammatice auctores . Ille ri
ſum iocundiſſimum mouens ait : Non recte uos amici
ſuadetis : qui non patimini me Adrianum doctiorem
omnibus credere / qui omnibus plus poteſt : uultuſq; ut
eum errare dicam / qui habet triginta paratas legiones
fame celebris : Demum Iohannes hiftoriis inſtructus fuit
calēs ingenio ſcripturis ſacris delectabiliter uacabat / adeo
ut plerumq; nocumento foret q̃ pluſq; Regi expediret
lectioni operā daret : doctos uiros dilexit atq; promouit
Nam & ſimplicia ingenia commendabat : erudita uero
mirabatur : execrabatur cum legebat ſuperbiā dominā
tium : Regiam tamen maiestatem nedum ſeruauit : ſed

auxit : quietis ac pacis amator fuit : cui tanto uigilantius
inherebat | quanto maioris est laudis paccatā tenere suā
rem publicam : Modestius regnum rexit q̄ feliciter am/
pliauerit : sed nec parum est parta tueri : Cessabat in eo
rapacitas | procul erat auaricia : illa opes uastat | hęc gloriā
dicebat semper male subiectos habundare q̄ fiscū . Quia
potentissimi regni Princeps pauper esse non poterat | raro
irascebatur : Tandem se uiebat : Demum pauperibus &
misertis pius fuit & compaciens : Nec facile coram eo
cuiusq̄ Principis : uel maior legitur liberalitas uel pietas
iustior : plurimis deniq̄ uirtutibus fulsit : quibusdam
tamen uicis non caruit : Credulus enim nimium fuit &
suspectissimus : obtrectatores non tam alto animo de/
spiciebat q̄ auide audiret : Nec desunt qui glorię eius
uulnera inferunt | dicentes minus diligentem fore | q̄ prin/
cipem expedit | aut tantę rei publicę decuit : quę res illum
non latuit : dicebat tamen in tanta tempestate nescire se
quid sit diligentia : cum scriptum sit : Qui nimis emūgit
elicit sanguinem : Postremo prodigaliter non penitus
cohercuit : imensis enim donationibus regnum affixit :
tantoq̄ sibi ymo regno damnosior : q̄to quibusdā præter
condignum effusior in qua una re | tanto magis detraxit
regie maiestati | q̄to minus prouidit subditorum egestati
Rursus paulo post mortem eiusdem Regis Iohanuis :
Alfonso Rex Aragonum & Sicilię consobrinnis eius
gratis suę anno . Lviii . apud Neapolim uitam finiuit | nō
gloriam : relicto regno Aragonię & partium adiacentiū
fratri suo inclitissimo Iohanni prædicto moderno : tunc
Nauarre Regi : In regno uero Sicilię instituto herede
successore Fernando eius filio naturali : sed legitimato
nunc feliciter regnante .

Capitulū xxxv . de scismate in ecclesia dei extir/
pato apud constanciam tempore huius Regis

Iohannis & de infelici exitu cōgregationis Basiliensis & ceteris occurrentibus suo tempore. —

QUIRCA huius Iohannis .ii. tempora & presertim ab initio regiminis sui fuerunt in cathedra Petri diuersi & aduersi intitulati Romani Pontifices: uidelicet predictus Benedictus .xiii. scismate durante & in Italia sedebant predicti: Innocencius .vi. Gregorius .x. & Alexander .v. & Iohannes xxiii. tandem in Constacien concilio electus est dominus Martinus .v. natione Romanus ut statim dicemus: fuit autem electus anno domini .M. cccc. xvii. presuit Romanę ecclesię annis xiii. quo diem suum claudente: electus est in summa concordia dominus Eugenius iiii. natione Venetus uir iustus & religiosissimus | qui passus est in Papatu plurimas persecutiones. Nam tempore suo congregatum est conciliū apud Basileā in Germania principaliter pro extirpatione heresum huiusmodi & reformatione morum & pace in populo Cristiano componenda. Ad eandē igitur synodū Iohannes Rex predictus ut deuotissimus Princeps misit solenes oratores suos uidelicet Aluarum Conchen Episcopum: Alfonso Burgē spectabilem uirum Iohannē de Silua postea Comitem de Cifuentes | & quosdam alios insignes & doctos uiros qui pro ecclesię unitate indefesse laborarunt. Tandem preter eorum & omniū Principū assensum: nonnulli nomine concilii defacto deposuerunt eundem dominum Eugenium Papam .iiii. & elegerunt Amedeum ducem Subaudie felicem appellantes | quam erectionem catholici Reges & Principes non receperunt presertim idem Iohannes Rex Castellę | qui pro ueritate & honore & auctoritate Romanę ecclesię & eiusdē Eugenii iustitia & innocentia misit me Rodericū Episcopū Palentinum: tunc in minoribus agentem oratorē suum

*Rodericū autoribus
cronice.*

ad Imperatorem Fredericum & plurimos Reges & Principes ubi magne disputationes & altercationes interuenerunt: & ibidem manens librum edidit uidelicet dialogum de auctoritate Ro. Pontificis & iterum aliū librum intitulum de remedio scismatis: de quibus materiis latius tango in libro defensorii ecclesie nuper a nobis edito iussu Sanctissimi domini Pauli. ii. Pontificis maximi: Præfuit autem idem Eugenius annis .xvi. quo mortuo fuit assumptus Nicolaus. v. natione Ianuēn qui ānis viii. præfuit: obiit autem eo anno quo dictus Iohannes Rex Castellæ: In Imperio autē tunc sedit Sigismundus filius memorati Caroli de Lucenburgo Rex Vngarię & frater ducis Vladislai alias Vencelai quo superstitē: suasu & instantia Papę Iohannis. xxiii. Post obitū fratris Ruberti Imperator est electus & per eūdem Iohannē Papam postea cōfirmatus: Hic Sigismūdu ut prædiximus præcipuus fuit in congregando conciliū Constanciēn. Nam triplicē funiculum contendentium de Papatu: diuino auxilio & summa subtilitate dissoluit mediante eodem concilio. Nā colligationes impietatis quibus tanq̄ funibus peccatorū circūplexi fuerant elisit & cū propter durū & inueteratū scisma: cetera ecclesie membra egritudine laborarēt: hic deuotissimus Imperator sua singulari deuotione & uehementi religione: nullis infortuniis siue periculis: nullis laboribus peregrinationibusq; peperci: sed propriis cōmoditatibus Crisiane religionis bonum præponens: ut in unam animorum sententiam in unū uotū tota uniuersalis ecclesia deueniret efficaciter laborauit. assistentibus & eandem unionē promouentibus Carolo cristianissimo Rege Francie & prædictis Iohanne Rege Castellæ: & Alfonso Aragonie. Defuncto autē eodē Sigismūdo tēpore huius Iohannis Regis Castellæ electus est Rex Romanorum Albertus dux Austrie gener Sigismundi: qui

mira felicitate subito eleuatus : intra sex menses Vngarię & Bohemię regna & deinde imperium consecutus est . Fugauitq; ex Vngaria Turchos & in regno Bohemię Husitas cohercuit Polonosq; inde abegit : sed qua celeritate creuit eadem defectit : peponibus enim in Vngaria delectatus dissenteriam incidit : Ex qua secundo imperii anno mortuus est relicta uxore pregnante : ex qua Ladislaus Rex Vngarię & Bohemię genitus est qui hiis proximis diebus : non sine suspitione ueneni interit . Tempore rursus huius Iohannis . ii . Regis Castellę defuncto predicto Alberto Rege Romanorū electus est Fredericus dux Austrię nepos Alberti : qui a Nicolao v . Romę est coronatus de quo statim dicemus .

Capitulum xxxvi . de Henrico iiii . filio Iohānis xlv . Rege post cladem Hispanię & quomodo in inicio regni sui quietauit oēs differētiās cum Iohanne Rege Nauarrę & demum quomodo post prestitam reuerentiā Calisto Pape . ii . suo tēpore assumpto regnum Granate ingreditur .

HENRICVS huius nominis iiii . successit Iohāni secundo patri suo in regnis Castellę & legionis . hic ab Athanarico primo Rege Gothorū . lxxxiii . Rex est & a Pelagio primo Rege post cladem Hispanię xlv . Incepit autem regnare de mense Iulii . M . cccc liiii / quē pater uiuens erigi & sublimari in Regem fecit / qui regnat de presenti / cui altissimus diu & feliciter regnare permittat . Erat autem etatis xxxi . annorū cum regnare incepit / hic ante acceptum regnum Princeps erat Asturiarū & plurimas ciuitates castra & oppida a patre obtinebat : quę omnia cum summa subditorū beniuolētia gubernauit : deinde in principio regiminis , Vertēs animo illud sapiētū

*ccc qm uita patrio f
nominato rex iste c*

Atheniensium qui malis præteritis satis docti dixerunt :
summopere elaborandum esse ne tenerum principatum
domestica dissidia inuoluât : quæ si se alant difficile sedân-
tur / decreuit paci & regni sui quieti uacare . Imitatus Da-
uid Regem : qui in initio regni sui fecit amicitiam cum
Abner / & ex eo tempore tranquillum tenuit regnum : Sic
& Rex Alexander : in principio regni pepigit fœdus cū
Ionatha pro stabilimento regni sui . Igitur Henricus rex
non sine singulari quadam prudentia & moderatione :
quietauit maximas dissidii causas & differētias / quæ hactē-
nus inceperant : inter Iohannem patrem & Iohannem
Regem Nauarrę auunculū suū / præsertim super patrimo-
nio & bonis eiusdē Iohannis Regis Nauarrę / quæ hactē-
nus in regno Castellę obtinuerat : inter cętera enim fuit
concordatū ut eidem Iohanni Regi Nauarrę certa assign-
naretur pecuniarū summa / in Regis Castellę redditibus :
quosdam deniq; nobiles & Barones / qui Iohānis Regis
Nauarrę partes sequuti fuerūt & extra regnū uagabātur
sibi humanissime reconcilauit / eisq; bona restituit : inter
quos fuerunt nobiles uiri Almirandus ac Gomecius de
Sandoual Comes de castro & eius filii : Vex quia interi-
uinculis tenebatur nobilis uir Fernādus Aluari de To-
leto Comes de Alua . Pro eius relaxatione nobilis Garfias
eius filius primogenitus plusq; humanis conatibus insu-
dabat / plurima quidē ut patrem liberaret nedū sagacitate
sed uiribus & armis mirabili audacia aggressus est atq;
parua militum manu confecit : fateor publicarū legum
rigiditate damnata / sed summa caritate & paterna pietate
lustrata : tandē quia facile fuit superare uolentē Henricus
rex inatata ei humanitate fretus & Garfię strēuitate placatus
patrē liberauit patriamq; restituit : In ea igitur magnatuū
& nobiliū recōciliatione & liberatione plurimū profuit
prudentia & sagacitas domini Io. Pacheco Marchionis

Vilene|qui pro eisdem componendis rebus|se ad oppidū
de Agreda personaliter cōtulit|ubi & Iohānes Rex Na
uarre cōuenit: Henrricus igitur his rebus pactatis cum
bellū cōtra Sarracenos institueret|sequutus sapiētis cōsiliū
qui in ecclesiastico ait|ante iudiciū para iustitiā: Deceuit
ante bellū ipsum quod uidetur esse quoddā iudiciū dubiū
euentus|parare iustitiā uidelicet deo & sanctę matris eccle
się debitā: Vnde Nicolao v. Ro. Pontifice uita functo
& illico felicissime recordationis Calisto .ii. ad Pōtificatū
electo decreuit sanctę Romanę ecclesię debitā impēdere
reuerētiā|& me Rodericū Episcopū Palentinū eius cōsi
liariū tūc decanū Hispalēn suū oratorē Romā misit|eidē
sūmo Pontifici Crusti uicario obediētā exhibitū|imita
tus Samuelē qui primo obtulit deo sacrificiū oblationis
& obediētę uictimas|& securus perrexit ad bellū cōtra
Philisteos: Sic & Rex Arad primo uota sua deo obtulit
misitq; tura subiectionis & reuerētię summo dei sacerdoti
deinde castra hostiū deleuit: Machabeus quoq; oblati
deo uictimis obediētę hostes deuicit: Imitatus deniq;
Metellū & Postuniū illos preclarissimos uiros quos Li
uius cōmemorat|qui cōtra hostes exercitū egredi nō sunt
passi|nisi primo religioni morē gererēt dicētes q̄a ita maio
res sui orbis regimen se habituros existimarūt si diuinę
potētię bene atq; cōstanter fuissent famulati: Quare non
satis tute bellicoso certamini se cōmisisse uidebātur ceri
moniis dei martis desertis. Henrricus igitur auidus cō
tra infideles belli gerendi exercitū parat cōtra Sarracenos
& in propria persona regnū Mauroꝝ ingreditur pluri
mis Baronibus & regni nobilibus comitatus: fruges
messes ac oliuetā|necnō uineas|Granate & malice & loco
rū adiacentiū deuastauit. Demū aliqua castra suę ditioni
subiecit: Cuncta deniq; strenue & magnifice egit: quę
deuotissimum & religiosissimum Principem in augendo

ydē Bodeycū.

fidem decet|qua igitur fide qua deuotione & industria
catholici Principes bellū gerere debeāt cōtra infideles &
an ad id teneātur & cōpelli possint per .Ro. Pontificem
tangimus in libro cōmentū super bulla cruciate indiete
per Sactissimū .do. Pium Papā .ii. Post prēdicta Henr-
ricus Hispalim rediit|duxitq; uxore dominā Iohānā filiā
Eduardi Regis Portugalię: facto tamen primo diuorcio
apostolica auctoritate a domina Blanca filia Iohannis
regis Aragonū cōsanguinea sua|quā prius duxerat uxore
expleuit autē solēnia nuptialia dominus Archiepiscopus
Turonēn orator missus per dominū Carolū .vi. Regem
Francię ad eundē regē Henricū. Deinde Henricus ex
eadē Iohāna regina genuit inclitā filiā Elisabeth: quam
cūcti regni status in primogenitā iurarūt simul & rece-
perūt. Rursus Henricus cui animo fixū erat bellū cōtra
Mauros: Itē maioribus copiis regnū Granate magna
nobiliū comitū & Baronū copia munitus potēter aggre-
ditur: Inter quos fuerūt nobiles & incliti uiri Iohānes de
Guzman dux Metine: Iohānes Pacheco Marchio de
Villena: Petrus Girō eius frater magister Calatraue|Fre-
dericus admirādus Enecus lupi de Mendoga Marchio
& Comes strēnuis filiis suis sociatus: Aluarus de Stun-
niga comes Placētinus|Iohānes Pimentel Comes Bena-
uenti|Fernādus Aluari de Toledo Comes de Alua. Io.
manricq; Comes de Castanēda|Rodericus manricq; comes
de Paredes|Gabriel manricq; Comes de Osorno nec de-
fuerūt nobiles uiri Petrus de Velasco primogenitus Co-
mitis de Haro necnō Fernādus de Velasco & Alfonsus
etiā de Velasco|freres germani eiusdē Comitis de Haro
sciētia & moribus clari|& plurimi alii comites & Barōes
quos nominare operosum esset. Manserūt interim regis
& regni ordinatione gubernatores dominus Alfonsus
Carrillo Archiepiscopus Toletanus & Petrus Fernandi

libro comenti sup
bullam cruciate

Johana

sidome

Alfonsus

de Velasco Comes de Faro : uiri nobilitate sapiētia & oī
uirtutum genere pręstātes | qui singulari prudētia & mo-
deratione creditū gubernationis officiū | cū sūma laude &
cōmendatione expleuerūt. Henrricus igitur tāta nobiliū
societate munitus per totū regnū Granate libere trāsit
Sarraceni sese intra muros urbiū recipiētes multasq; cla-
des & uastatiōes eis intulit ac nonnulla castra & loca sibi
subiecit .

Capitulum . xxxvii . de dissidio inter Iohannem
regē Nauarre & Carolū filiū suū | cui Henrricus
fauebat | & quomodo Henrricus regnū Nauarre
potēter ingreditur & multa loca expugnauit .
Deinde qualiter principatū Cathalonie . Io . regi
Aragonū rebellantē | Henrricus rex Castellę non
acceptauit & de causis huius rei & quomodo rex
Francie & idē Rex Henrricus mutuo se uiderūt
& de inutili effectu illius diete .

QUETERVM exigentibus : populi Crīstiani culpis
ac instigante humani generis hoste interceptum est
bellū cōtra Mauros & quędā similtates domestice &
belloy noue opiniones insurrexerūt : suborta siquidem
fuit quędā intestina dissensio inter eos quos natura ipsa
unā personā reputat | uidelicet inter Iohānē regē Arago-
nū | & Carolū filiū suū Principē Nauarre : patre dicente
dum uiueret : Nauarre regē intitulari ac libere gubernare
debere | filio Carolo asserēte ex dispositione matris | pactis
etiā super ea re initis | proprietatē & dominiū regni eiusq;
administrationē post pubertatis annos ad eum spectare |
Henrricus uero rex Castellę | Carolo fauebat : tandē post
plurima & uaria | quę in ea re interuenerūt | Carolus apud
Barchinonā uita fūctus est : Sed & paulo post soror eius

domina Blanca eandē uia uniuersę carnis ingressa est.
Ex quo tempore adaucta est super regno Nauarrę dis-
cordia. Rex enī Henricus ex certis causis ius ad illud
prętēdebat. Iohānes uero rex idipsum ex filioꝝ succes-
sione asserebat: Comes etiā de Fuxo Iohānis Regis Na-
uarrę gener: filii sui nomine regnū tuebatur. Henricus
tandē ualida manu Nauarrā in propria aggressus. Ex-
pugnauit nō paruā Nauare partē uidelicet Vianam los
Archos | Sanctū Vincenciū | la guardia : Ierin | & plura alia
castra | quoz aliqua nunc suę dittoni subdūtur. Dum hęc
agerētur | Cathalani rebellāt cōtra Io. regē Aragonū | ele-
gerūtq; in regē & dominū eūdē Henricū Regē Castelle:
cuius uexilla apud Barchinonā erexerūt: monetāq; suo
nomine cuderūt | eundē Henricū exorātes | ut eos in sub-
ditos acceptaret | gentesq; armatas ad debellandū Iohānē
Regē cōcederet. Ad quos Henricū dixisse fertur | illud
Alexandri ad Dariū aduersus magnas uires & magnos
hostes | nō aduersus calamitosos uelle pugnare. Ad eos
rursus uerba agēs: bonū inquit Principē habetis auun-
culū meū quo sermone ut alter Spartanus quē Valerius
cōmemorat principādi repulsam | sūmo honori adequauit
& propinquā sanguinis necessitudinē regnādi cupidinī
prętulit. Vex Henricus ipse cōspiciēs Cathalanos sibi
deditos plurimū affligi a Iohāne rege Aragonū & genti-
bus Ludouici Regis Francie | qui eidē Io. coligatus & fe-
deratus erat eorūde Barchinonē & plurimoz Baronū
regni Castellę assiduis pręcibus instigatus | nōnullas gētes
armoz ad tuitionē eoz in Cathaloniā trāsmisit | pugna-
batur itaq; per totā Cathaloniā: fiebātq; misere cędes
deprędationes & calamitosę clades. Tandē actum est ut
pro his cōponēdis rebus pręfati illustrissimi reges Frācie
& Castellę se simul uiderēt & mutuo loquerētur. Venit
ergo rex Francie ad suā Baponē cuitatē. Henricus uero

cum maximo apparatu & fastu plurimis Baronibus & prelatibus sociatus apud oppidum suum fontis rabide se contulit. In finibus itaque utriusque regni ambo Potentissimi Principes convenerunt: utinam sic animis sicut corporibus: & aliquando invicem sunt locuti. Fuit autem prima eorum confabulatio circa dimidium aprilis huius presentis anni domini. M. cccc. lxxiii. Vix quia facile fuit suadere volenti acquievit Henricus ut Rex Francie arbitraretur in factis Cathalonie cuius arbitrium Henricus acceptavit. Ferunt tamen nonnulli dietam illam non paucas dissidii occasiones inter eosdem Regis parturisse: ut reus exitus comprobavit: adeo ut qui pro unitate convenerant divisi discederent & qui licet inuisi & incogniti unanimes accesserunt: cogniti ulceratis tamen animis disiecti sunt: & qui aliis pacem componere venerant: inter se dissidia seminarunt: & dum alienas lites extinxerunt: suas suscitaverunt: & quamquam vix sit ut ait Cicero: quia amicorum presentia convictus & consilia amore augent: plerumque tamen ex ipsa magnorum Principum mutua contractione & confabulatione odia nascuntur: presertim cum erga ea & propter illa adunantur: que adipisci uterque non potest: ut enim pulchre Scipio dicebat: cum de honore & gloria agitur infida est regum amicitia: quippe inimicitias maximas inter amicissimos extitisse sepe comperimus. Sed & ut idem Cicero subdit raro atque perdifficile amicitia in illis conservatur qui in maximis honoribus & principatibus tumescunt. Hinc Plautus in noctura asserit sepe inter potentes & glorie avidos similia colloquia: ait enim conventus: debachationes & convictus non quero: ut amore partiant: utinam nihil odiorum darent. subdit igitur quia tener ac mollis est Principum animus & ad querelas proclivior & velut rosa vel liliu si negligenter tangerentur diutius perdurant: si vero tenacius manibus contractantur cito liquefunt atque marcescunt: sic est de Principum amicitia. Verum tamen eorundem Regum summa

uirtute paulo post omnis dissidii causa sopita est & pristina utriusque regni fraternitas renouata. Sed iam redeamus ad Regem Henricum & eius ingentem moderationem: quamquam enim ut diximus Cathalani & nonnulli Aragonenses ei subiici uellent: Nihilominus uertens animo excelsa merita quodam Fernandi regis Aragonum patris Iohannis sed & attendens quia magni animi est magna continere ipsam regnandi facultatem a cunctis mortalibus tantopere exoptatam. Ille summa & plusquam humana uirtute non admisit: quippe collata ipsam dulcissimam regnandi cupidinem singulari temperantia & incredibili moderatione correxit, non utique uirtuti & potentie sue diffidens: Sed quia preclarum magnificum & magni animi iudicium dicebat, regnandi auiditati modum adhibere. Nam teste uno ex sapientibus, Eatura est potentia: que uiribus suis frenum imponit, asserens illam laudatissimam fore potentiam, ipsam potentiam nonnunquam temperare: Addebat quia ultra humanitatis & uirtutis premia, illa maxima est potentia, nolle regnare cum posset: Sepe illud nostri Senece recensens, quia nulla in Principe preclarior splendet uirtus, quam ipsa moderatio, que nil aliud est, quam cum summa prudentia, secundas res non statim, nec effuso gaudio apprehendere. Vertebrabat enim animo modestissimus Princeps, quam inuidiosa ne dixerim periculosa sit regnorum cumulatio: dicente redemptore per Prophetam, Ve uobis qui aggregatis agrum ad agrum, domum ad domum, usque ad terminos terre, nunquid soli uos estis in terra? Abimelech enim filius Gedeonis, ut sacre scripture testatur historia cum ad accumulanda regna aspirasset & per Anthiocos ex matre eum attinentes id iure posse impelleretur: tamen ea regnandi ambitio infelicem ei exitum prebuit, de quo sapiens dicere uisus est, eleuatus ad modicum & non subsistet: Quare Henricus oblatam regnandi

promptitudinem cohercuit. Imitatus Publicolam Va-
lerium sempiterna laude & commendatione dignum.
qui cum cerneret Imperii insignia populi uoce ad se
translata inuidiosum tanti principatus fastigium ingenti
moderatione despexit. Imitatus rursus Cæsarem Tibe-
rium qui plurimos sibi delatos summos honores recu-
savit coronamq; deposuit. Imitatus deniq; Diuum Ves-
pasianum qui cum apud Ierosolimā obsidiones seruaret
ad imperium post Galbam & Neronē occisos eleuatus
est. qui adeo restitit. quousq; gladiis uibrātibus atq;
minantibus compulsus est id inuitus assequi. quod li-
bens respuerat. in qua re ut aiunt magis periculo cessit
q̄ uoluntarius accessit: Recolebat quidem Henrricus
opportere eum offendere quem natura impellebat defen-
dere: fratrem siquidem matris a regno expellendum
cogitabat: quo nil scelestius nihilq; inhumanus putabat
Imitatus Africanum Scipionem qui oblatum ei a Se-
natu regnum. supplex rogauit ne ea prouincię fors fratri
suo eriperetur ut ad eam transiret: laudamus superiorem
Africanum q̄ tantum laboris habuerit. in honoribus
principatibus recusandis quantum egerat in merendis.
Illi tamen Henrricum anteponamus qui recusauit regna
oblata cum mereretur accepta: quo effectum est ut quāto
in ea re fuerit moderatior tanto euasit gloria superior:
Verum de Regum & Principum moderatione & tem-
perantia ac reprimenda libidine diximus latius in præ-
dicto libro speculi uite humane & in libro de remediis
afflicte ecclesie militantis & in tractatu de confutatione
secte & superstitionis & illius erroribus.

Capitulū xxxviii. qualiter tempore huius Hen-
rrici. iiii. famosa oppida de Gibraltar & archi-
dona & plura alia loca recuperata sunt Mauris

expulsis & de uirtutibus huius Henrici & piis
eius operibus. præsertim qualiter fuit magnificus
& liberalis. Demum agitur qualis liberalitas est
laudanda & qualis improbanda in principibus.

TEMPORE huius Henrici .iiii. sua uigilantia
& prope singulari prouidentia inter cetera castra
& oppida quæ a Sarracenis euicerat & suæ ditioni subiecit
famosum oppidum de Gibraltar cum arce inexpugna-
bili lucro fidei catholicæ cessit: Maurisq; expulsis cristi-
anis populauit quos plurimis beneficiis & priuilegiis
donauit: in cuius obsidione & felici recuperatione in-
clitus Iohannes de Guzman dux Metine strenue atq;
præcipue militauit. tantoq; auidius quanto tenacius ani-
mo gerebat. genitorem suum in eiusdem oppidi obsi-
dione uita fuisse priuatum. Rursus eiusdem Henrici
temporibus castrum de Estipona prope Malicam non
sine graui discrimine & periculo clarissimi uiri Iohānis
Pacheco Marchionis de Villena & suorum e manibus
Arabum ereptum est. Deinde oppidum de Archido-
na post longam obsidionem plurimis Arabibus cæsis
strenue cum præcipua laude obtinuit nobilis Petrus Gi-
ron magister de Calatraua: Hic Henricus maximos
thesauros congregauit. licet longe minores q̄ patris tē-
pore talias & tributa subditis imponeret. sed quid hæc
huius Principis laudes tacere cogor ne familiaritas nec
non ingens ad eundem Principem deuotio/fides & ob-
sequendi desiderium suspicionem ingerat. Adde quia
sapientis est consilium. ante mortem ne laudes quenq;
sed laudandus est quis post labores magnificandus post
consumationem. Nam scriptum est Septies in die cadit
iustus & resurget. & rursus nescit homo an odio uel
gratia dignus sit. quæ res agit ut non sine timore ac

Rurfus Henrricus omnibus equus . ad iram tardus ad
misericordiam pronus : Vane glorię contemptor rarus
in sermone . & loquendo patiens auditor . nullius im-
prudenciam despicit . prudentiam in quouis homine .
etiam humilis conditionis plurimum commendat : Hic
Henrricus suos secumq; connutritos uehementer dilexit
sed inter cęteros dum puerilibus & teneris annis ageret
duos secū nutriuit nobiles iuuenes de antiqua & clara
familia ortos . Videlicet Iohannem Pacheco & Petrum
Giron . quos suis uirtutibus carissimos habuit . natura-
liter enim ut inquit Aristotiles : Nobiscum connutritos
& conuersatos diligimus nostra eis cōmunicantes : illos
itaq; plurimum sublimauit . Nam alteri marchionatum
de Villena . deinde magistratum sancti Iacobi de Spata
alteri magistratū de Calatrava conferrī obtinuit ac plura
alia dominia contulit : Nec predictis regia liberalitas &
munificentia contenta est . sed & plurimos alios nobiles
ut uirtuti deditos uiros exaltauit . inter quos plurimum
dilexit Micharlem Lucas & Beltrandum de la Cuenā
hunc ducem de Alburquerque alterum comestabilem cre-
auit : Imitatus magnū Alexandrę : qui ut ait Iosephus :
& apud Machabeos legimus . licet uxorem pregnantē
& cognatos reliqueret . eos tamē nobiles qui secū nutriti
fuerant in iuuetute sua . intantum dilexit ut eos ad huc
uiuens plurimum exaltauerit : quibus & regna diuisit
Sed & Augustum imitatus . de quo aiunt annalia . quia
suos tantum dilexit . ut eos tam magnificis euexerit ho-
noribus ut pene suo equaret fastigio . Deniq; hic Hen-
ricus elegit sibi consiliarios excellentes uiros in utroq;
statu . Inter ecclesiasticos dilexit . plurimum etiā ante q̄
esset assumptus . D. Alonsum de Fonseca . primo Epis-
copum Abulē . demum archiepiscopum Hispalē . D.
Ludouicum de Acūna Episcopum Burgē . & successiue

regnum adeptus acceptum habuit. D. Petrum Gundisalvi de *Mendoza* Episcopum *Calagurritan.* postea *Saguntin.* viros eximie nobilitatis doctrine & prudentie & plurimos alios nobiles prestantes viros. Rursus ut ceteras *Henrici* uirtutes omittamus. temperatus admodum & sobrius est. blandimentorum & balneorum inscius eos plurimum deridens qui capillorum tantam curam gerunt ut pigmentis & assiduis lotionibus licet non sine capitis discrimine tam crebro terguntur. quousque flauos crines aut calamistratos conficiant: & quos natura nigros effecit arte aureos reddere conantur: *Damnans Aurelii* comodi imperatoris clementiam qui ut ait *Iulius Capitolinus* tam diligens ut capillos coloris aurei faceret. fuisse fertur. ut capiti aurum respergeret. quo magis coma illuminata flauesceret: sed nec minus uituperat *comodum Antoninum* etiam imperatorem. qui eodem *Iulio* teste septies & octies caput in die lauabat atque in ipsis balneis edebat. quibus delicamentis nihil corporibus humanis funestius atque crudelius esse potest: ueluti que corpus debilitant: animosque effeminant atque ad res bellicas imbecilles & fragiles homines reddunt. Nam ut pulchre *Seneca* ait. quia blandimentis balneorum ceterisque corporis delicamentis permademus: cuncta dura & difficilia iudicamus. agunt enim ut quod non diu possumus breui frui desinamus: Demum in sobrietate ciborum & potus *Henricus* tanta parsimonia utitur: ut imitetur *Augustum Cæsarem*. qui uulgarem panem & caseum bubalinum manu pressum & cetera lacticia appetebat: uini potum *Henricus* abhorret: Memor quia dei uoce uini usus Regibus prohibetur: eo dicente O *Samuel* noli uinum dare Regibus ne forte obliuiscatur iudiciorum dei. Idcirco agit non repugnante natura. sed suadente uirtute: Interrogatus sepe cur uino non uteretur cum posset

ait nihil pulchrius suauiusq; in homine q̄ illud ^{fronl}summere
quod delectat : imitatus Romulum uini parcissimū qui
cum in conuiuio parum biberet . et amici dicerēt o Romule
Si omnes sic biberent uilius esset uinum . Imo inquit ca-
rius . si quantum & quale quis uellet biberet . Aiunt
deniq; eundem Henrricum facetum . sed eterna cōmen-
datione dignum dixisse uerbum . Cum enim in ualle
Granate ubi intēsi sunt calores in eius exercitu uinū defu-
ceret . querela ad eum delata . satis inquit a nobis prouisū
est de optimis aquis ne homines siciant . Simile August-
tum dixisse legimus : Rursus Henrricus post bellica ex-
ercitia armoniis ac concentibus musicalibus admodum
delectatur . uenationi plurimum deditus . cuius exercitio
& pro eius incolumitate ac suę rei publice utilitate utinā
parcius insudaret . Nam ut ait ethicus id unumquemq;
debet maxime quod est cuiusq; maxime . non enim ad
siluas aut parturiēdas aut in collēdas . sed urbes uisendas
atq; regendas Princeps assumitur . quia ut de Esau Po-
licratus ait ad res politicas uix conuersabilis esse potest
actu : qui siluestris est in collatu . Fateor non semper ue-
natio in culpa est . Plerūq; enim ocii inbertiam fugiunt
qui laboribus membra asuescunt . quare ipsa uenatio ex
persona loco & tempore pensanda est . illa profecto in
Rege laudanda atq; lustranda est uenatio . non que aprū
calidoneum ut meleager aut apin taurum ut Cambises
aut ceruas ut Euripides uenabulo percutit . sed que ut
alter Augustus uastatores & hominū oppressores uena-
tur atq; insequitur . Refert enim Polibius Traianum
Augustum dicere solitum illam congruā principātibus
uenationē non bestis aut feras certamen sed hominibus
terrorem indicere nec cum innocuis animātibus dimi-
care sed cum nocentibus & scelestis hominibus cōfligere
illa enim siluas ornant , hii regna & urbes depopulant

Illa fruges uastant . hii uitam moresq; hominū dissoluūt
preclare igitur Themistodem dixisse Policratus ait a fre-
quentibus uenationibus & leuioribus ludis Principes
fore arcendos . ne res publica ludere uideatur detrimen-
tumq; relicta grauitate patiatur .

Capitulum . xxx . de hiis que acciderunt in
ecclesia tempore huius Henrici & de Romanis
Pontificibus qui eo regnante preſuerunt presertim
de Calixto . Pio ac Paulo . ii . & de eorū laudibus
preclarisq; gestis & de opusculis auctoris hanc his-
toriam compilantis sub eisdem Pontificibus &
eorum iussu editis . Tandē agitur de Frederico
iii . imperatore & de duplici eius aduentu ad
urbem Romanam .

POSTREMO adducenda sunt breui stilo : que
huius Henrici . iiii . Regis Castellę & legionis
temporibus in ecclesia dei & in imperio acciderunt &
de Romanis Pontificibus . qui tunc ecclesię Romanę
preſuerunt . Eiusdem igitur Henrici tempore obiit Ni-
colaus Papa . v . & successit Calixtus . iii . natione Hispa-
nus de regno Valentię . Hic Pontifex genere nobilis de
domo dicta de Borſa . doctissimus iurista fuit feruidus
admodum in expeditione contra Turcum & plurima
compleuisset si dies non defecissent : Sedit autem quatuor
fere annis : eo itaq; in bona senectute uita functo assup-
tus est Pius . ii . die . xxx . mensis augusti anno domini
M . cccc . lviii . hic Pontifex natione Senensis natus in
oppido Consignano . Quod paulo post idem Pontifex
cuius titulo lustrauit & Pientiam a Pio nomine suo
appellari iussit . ubi ecclesiam cathedralem erexit : con-
struxit atq; dotauit : palaciumq; insigne atq; superbum

edificauit : Fuit hic Pontifex orator disertissimus & in
aula Alberti demū Frederici.iii. imperatoris moderni nu-
tritus eiꝫ acceptus : tandem Cardinalis effectus est &
parum post ad summum Pontificatum assumptus : huic
Pontifici Henrici Castellę regis prædicti iussu & regnoꝝ
suorum nomine : Ego ipse tunc Episcopus Ouetē purā
debitam ac solitam reuerentiam & obedientiam præstiti :
Hic Pontifex dum esset in Papatu inter ingentem nego-
riorum molem studio aliqua orula uaccabat : historiãq;
refertissimam & aliqua opuscula præclare ingentiq; ele-
gantia descripsit : eaq; mihi suo referendario anteq; edita
forēt cōmunicare dignatus est : Rursus fuit Pontifex ipse
gelatissimus belli & expeditionis contra perfidos Turcos
& aduersus eorundem impietatem generalē & famosam
indixit cruciatam & passagium cui se debilem uiribus
sed animo fortem personaliter exhibuit : Verum peccatis
cristiani populi sed & ignauia atq; dissidia infeliciter res
acte sunt : Nam cum apud Anthonam urbē maritimā
transfretandi animo moram traheret . expectans aduē-
tum quorundam Principum & magnatū qui personaliter
uenire aut præsidia ferre polliciti erant : conspiciens nullā
superesse spem de illorum aduentu atq; succursu : Con-
sternatus animo & agrauato morbo corporali ex huius-
modi mestis animi accidentibus : tandem ut deo placuit
spiritum exalauit : me tunc in eadem ciuitate manente &
ad trānsfretandum cum eodem Pontifice parato : Obiit
aūt . xiiii . die augusti anno Cristi incarnationis . M .
cccc . lxxiii . præfuit annis . vi . Illico itaq; domini Cardi-
nales cum tota curia Romam se cōferunt super electione
futuri Pontificis : qui conclaue ingredientes . Sic dispo-
nente diuina clementia unanimiter & concorditer per uia
spiritus sancti elegerunt Sanctissimū . D.N . dominum
Paulum secundum natione Venetum , qui nunc feliciter

deo auctore p̄sident . hic Pontifex genere nobilis atq̄
patricius . sed uita & moribus illustrior . nepos quidem
fuit beate memorię Eugenii Pape . iiii . & ita ex una no-
bili gloriosaq̄ domo duplex pontificatus egressa est dig-
nitas & dum in illo meror uniuersus tenuit q̄ raptus sit
in isto gaudium successit . q̄ assumptus est . quo fit ut
utriusq̄ Pontificis laudum . gloria uniuersa populorum
ora cōpleat . Est igitur huic Pontifici uirtus animi ingēs
sed & forma corporis uenustissima . illa prestat ut eum
opporteret Pontificem maximum fieri : hęc ut deceret in
principio pontificatus sui Romanam curiam omni si-
monię & extortionis labe seuerissime purgauit : cunctosq̄
officiales ac curiales reformauit : domumq̄ habuit mun-
dissimis atq̄ honestissimis uiris refertam : Ceterum cōtra
perfidios Turcos Vngarię regi ac pluribus Principibus
& communitatibus assidua nec parua p̄sidia elargitur
In ecclesię uero gubernatione nedum fortunatissimus est
sed summa experientia prudentia & uirtute p̄stantissi-
mus : deniq̄ clementissimus & omnium indulgētissimus
ad pacē deniq̄ pronus : Nam italiam dissidiis plurimis
incensam : summa cum industria bis pacauit : Demū
quibusdam tyrannis a terris ecclesię expulsis non paucas
nec paruas urbes & terras ditioni ecclesię Romane ad-
iecit : Hic felicissimus Pontifex qua die apicem summi
Pontificatus assumpsit . de sacri collegi assensu non sine
singulari confidentia me indignum sed fidum p̄fectū
Castellanum castri sancti angeli de urbe instituit . quippe
qui localia & ecclesię Romane thesauros fidei mee cō-
misit : deinde pro sua animi nobilitate & munificētissima
liberalitate meipsum indignum primo ad camorē eccle-
siam : deinde ad Calagurritanam . tandem ad Palenti-
nam transtulit : Verū cum iussu suę Sanctitatis pluribus
annis Castri p̄fati sancti angeli curā & administrationē

gererem : ubi satis octi supererat de eiusdem sue Beatissi-
me mandato ad gloriam omnipotentis dei & ecclesie
dei exaltationem & decorem ac ueritatis dilucidationem
nonnulla opuscula inculto rudique eloquio edidi . Primo
librum magni uoluminis dictum defensorium status
ecclesiastici contra querulos emulos & detractores Prelato-
rum & clericorum diuisum in decem tractatus : Item
librum de paupertate Christi & apostolorum & an Chris-
tus & apostoli mendicarunt & quo sensu dici potest eos
mendicasse . Ibi denique deducitur Prelatos & clericos
modernos non deuiare a uita apostolica . licet obtineant
propria : possessiones : & prebendas distinctas & que se-
gregatim in domibus propriis habitent . nihilominus
eos uitam communem a sanctis patribus institutam
ducere censendos fore : Rursus iussu eiusdem Pontificis
edidi librum . Vbi agitur an sine peccato fideles licite fu-
giant a locis . ubi seuit pestis : Item librum de monar-
chia orbis in quo ostenditur apud Romanum Pontificem
residere ueram orbis monarchiam : Demum in eodem
libro in secunda parte deducitur : Reges Hispanie &
Francie non fore Imperatori subditos : Agitur etiam per
que quando & quomodo Reges delinquentes puniri possunt :
Item librum defensorum istius libri monarchie contra
quosdam detractores super eisdem & aliis utilibus ma-
teris : Item librum apparatus siue commentum super bulla
cruciate indictae per Papam Pium contra perfidos Tur-
cos : Item librum super commento bullae depositionis
Regis Bohemie per Sanctissimum dominum Paulum
secundum publicate : Item librum de remediis afflicte
ecclesie militantis : in quo adhibentur remedia contra
omnes persecutiones quas ecclesia ab exteris & domesti-
cis patitur . Item librum dictum speculum uite humane
de prosperis & aduersis dulcibus & amaris omnium

los libros que
puso.

statuum uite mortalis . tam in statu spiritali q̄ temporalis
 Item librum de regno diuidendo & quando primoge-
 nitura sit licita : Item librum de pace & bello & de neces-
 sitate & utilitate bellorum : Item librum de eruditione
 puerorum : Item librum confutatorum secte & supersti-
 tionis machometi & quorundam errorum contentorum
 in quibusdam epistolis per quendam eloquentem ora-
 torem missis perfido Turco : Item librum dialogi de
 auctoritate Romani Pontificis & generalium concilio-
 rum & de pena subtrahentium obedientiam a sede apos-
 tolica & de remediis scismatum : Item plurimos alios
 tractatus & epistolas . que siquidem opuscula eidem
 Sanctissimo Pontifici pro maiore parte dedicata sunt :
 & sub illius glorioso & eterno nomine potius q̄ studio
 & ingenio meo conquiescunt : Nec me solum sed ut alter
 Esdras uel Rex Ptolomeus : plures doctissimos & stu-
 diosos uiros ad scribendum inuitat quippe allicit atq̄
 remunerat : Sed de huius Pontificis gloriosis gestis lau-
 dibus & preconiis : alibi dicimus : huius itaq̄ Pontificis
 ac Regis Henrici prelati tempore sedit in imperio Fre-
 dericus . iii . Austrie dux : hic ante susceptum imperi-
 um Ierosolimam deuote uisitauit Alberto fratre & co-
 mitibus Cilię sociatus : Adeptus autem imperium cum
 germanos quadam neutralitate que potius subtractio
 obediętię uidebatur frui cōspiceret : & diuisam ecclesiam
 reperisset . conuenticulū apud Basileā congregatū abire
 iussit : Vnde secuta est totaliter desiderata unio eccle-
 się : cum Vngaris aliquo tempore bellauit : & aliqua
 castella obtinuit sed & non parua ab eis damna conse-
 quutus est . uxorem duxit sororem Regis Portugalię
 nomine Leonoram sanguine & moribus inclitam : Hic
 ut diximus Romam uenit & diadema a Nicolao . v .
 suscepit . Deinde uisitauit Alfonsum regem Aragonum

es de no tan que los castillos en godo p̄hibido los nobres no fueran
 q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los
 de castillos q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los
 don q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los
 don q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los
 el q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los
 q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los q̄ro no los

*el in fronte dei cuius regis est
dignus & nobilitate voluit d'el padre 2 no mo gmarato d'ello
de Portugal.*

& Sicilię uxoris auunculum a quo honorifice apud Neapolim receptus : tandem Alemaniam feliciter rediit : Demum anno domini . M . cccc . lxxix . deuotionis & peregrinationis gratia Romam & apostolorum sacralimina uisitauit qui ab eodem Sanctissimo Paulo . ii . summo Pontifice solenissime receptus est : Illucq; in suo apostolico palacio humanissime & curialissime locauit : & quadiu Rome fuit sibi & gentibus suis lautissime expensas ministravit : & in recessu spiritualibus & temporalibus muneribus eum magnifice donauit : Agimus iam huius historie finem sub eodem Henrico . iiii . Verum quia septies in die cadit homo : Exorandus est altissimus per quem Reges regnant ut hunc Henricum . iiii . custodiat protegat & defendat . ut que feliciter incepit feliciter expleat . illicq; intellectum uires & conatum tribuat . quatenus se & subditos in uia pacis & salutis eterne dirigat eo prestante , Qui est benedictus in secula amen .

*obit curia 4 m
dm . m . ccc . lxxix . xi
die decubris hora p
post media nocte .*

*obit Regina helsabe
ano dm m . ccc . lxxix .
die decem mdecimo*

De mandato . R . P . D . Roderici Episcopi
Palentini auctoris huius libri . Ego Vdalricus
Gallus sine calamo aut pennis eundem
librum impressi .

*Hodrigo
de creba
otpa de palencia
de per ginaly
ngar mencia mi
li hizi las casas de*

*de mencia su obpo de la m camara antes q lo puse de palencia de mencia de entona en Santiago de
de palencia en un sepulchro de ala hostia en la paz de ...
en m dny hpo lff de tranquillo en la casa de los spiz los de m . s .
de su de hupo . es en la dny de plazencia . en m dny de y dias de m .
de y brymentos 2 dny xps is alio dos oros 2 a quinto de p . m . a m dny
no . fr . die lo los p . m . m dny en su dny p . m . obpo de brymentos
orido 2 capellan mayor
parto de flandes el m . alto 2 2 cathilino p . m . do m dny m . s .
a ogo de p . m . dny de m . s . 2 dny ano de 20 2 qu . m . los 2 dny 2
p . m . 2 do cubano a . asturico en dny dny . ady . m . dny de dny .
m . g . el dny ano m . m . m . en el m . m . de yuste en la vera de plaz . siempre
do carlos xxxj de ott de 10 . d . l . m . as / siendo de edad de . l . vij . as y siete
p . m . las l . d . de su cuerpo de m . m . q . al . m . m . en el m . m . de san lorenzo en
m . m . m . m . m .*

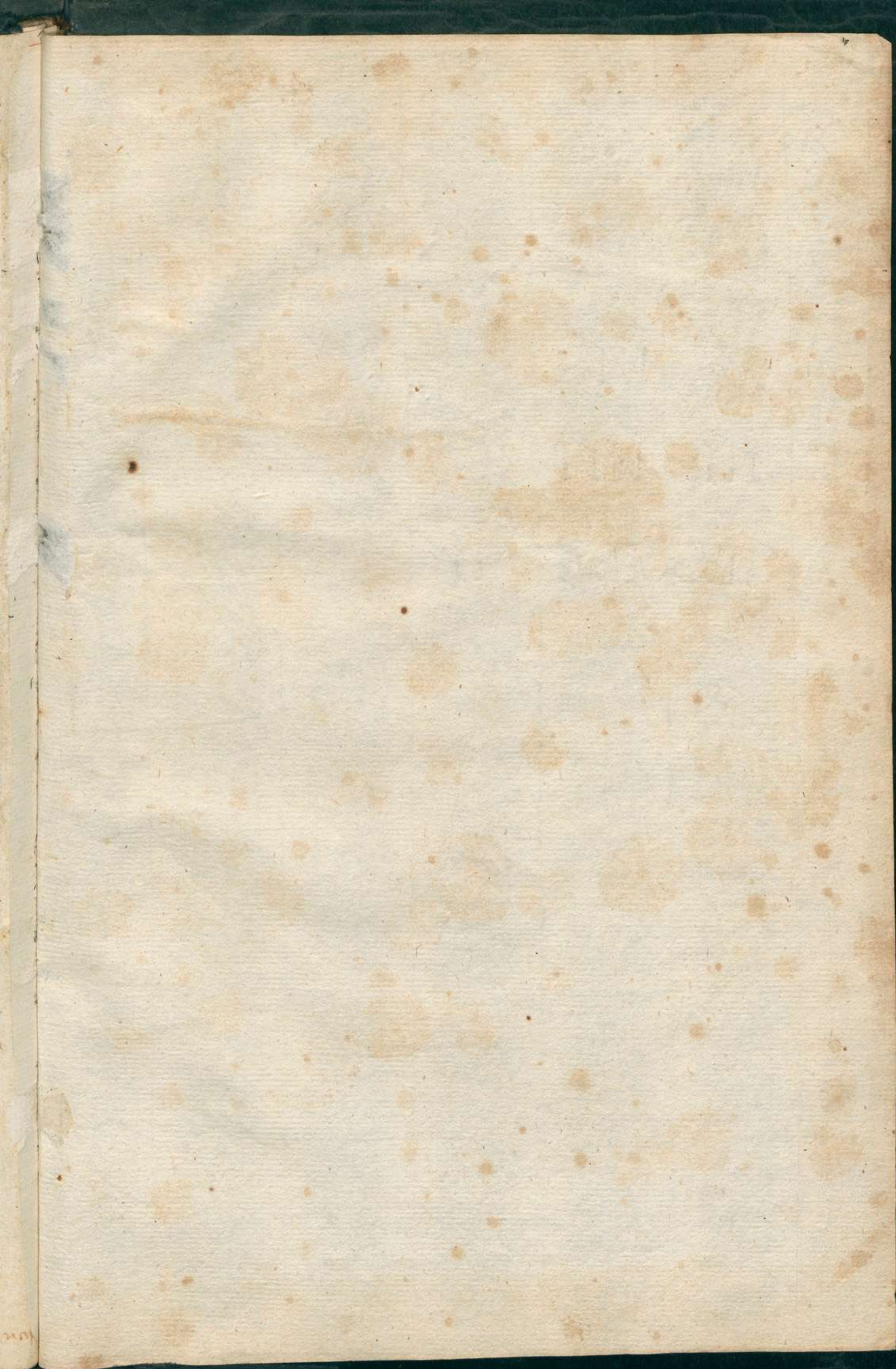

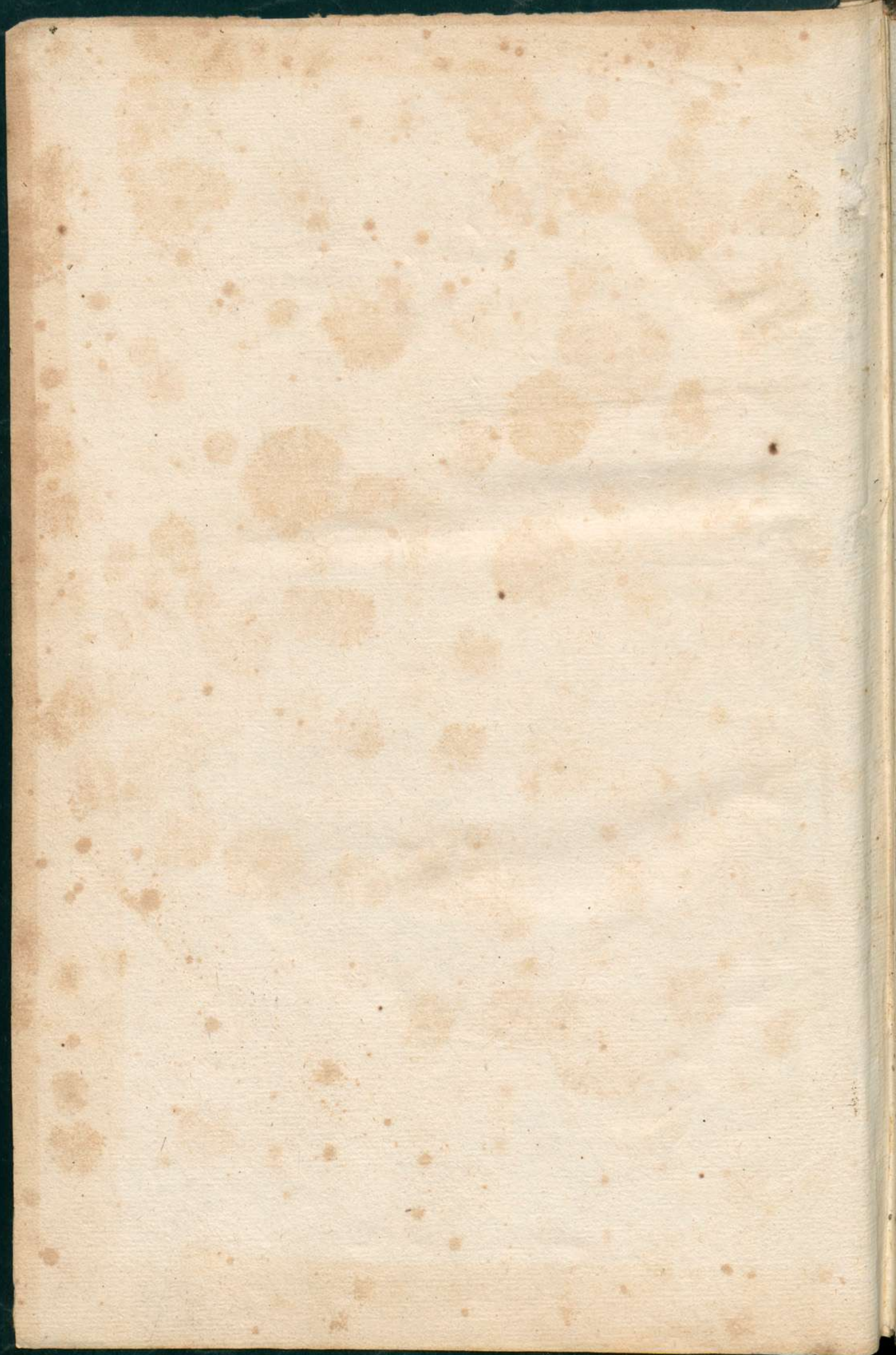
Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

De... ..
... ..
... ..

Biblioteca de Catalunya

40

Reg. 501.943

Sig. _____

Inc. 4h-4°

72

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001801412

9x200
V
S 1/1/79

